

VOOR EEN WERELD ÉÉN IN VERSCHEIDENHEID

50 Jaar Wereld Federalisten Beweging Nederland

Nijmegen/Den Haag [SVV/WFBN] 1998

ISBN: 90-71701-66-2

SVV-Cahier nr. 74

(De pagina's tussen haakjes in de tekst verwijzen naar de paginering in het boek.

Ook de paginering in de inhoud en in de index is die van het boek!!)

INHOUD

Inleiding 1

I De Internationale Beweging 3

Voorgeschiedenis 3

De World Association of World Federalists 4

Vroege activiteiten 6

Eenheid en scheiding 7

Successen 10

De Koude Oorlog en de dekolonisatie 12

De Verenigde Naties 12

Slot 13

II Het Eerste Decennium na de Oorlog (1945-1955) 15

Naoorlogs optimisme 15

Activiteiten in de eerste jaren na de oorlog 20

De oprichting en structuur van de WFBN 21

Activiteiten van de jonge WFBN 24

Interne strijd 27

De Principiële Richtlijnen 31

De Verenigde Naties: van afwijzing naar kritische steun 33

De WFBN en De Derde Weg 34

De Koude Oorlog 36

III De Jaren van Gestage Arbeid (1956-1965) 43

Naar een permanent VN-leger? 43

Nationale activiteiten 47

Personele en financiële problemen 49

Oprichting van een jongerenafdeling 50

De neutraliteit op de helling 52

Inloed van de Koude Oorlog op succes en falen 53

IV De Jaren van Radicalisering (1966-1973) 55

Het Programma voor de Vrede 55

De strijd tussen oud en jong, tussen gematigd en progressief 56

Publiciteit 58

Een nieuwe invulling van het federalisme 59

De WFBN en de NAVO 61

Vietnam 64

De Samenwerkende Vredesbewegingen 67

Het einde van de WVJW 69

Het milieu doet zijn intrede 70

V Dreigende Opheffing en Wederopstanding (1973-1989) 75

Tanende belangstelling 75

Een beweging in ruste 76

Herleven met nieuw elan 77

De neutronenbom 80

Unifil 81

De kernwapens de wereld uit 82

Meer samenwerking 85

Nogmaals: de Verenigde Naties 87

VI Na de Val van de Muur (1989-heden) 90

Nieuwe mogelijkheden en gevaren 90

De Verenigde Naties en de Golfoorlog 93

De oorlog in ex-Joegoslavië 97

Naar de Derde Vredesconferentie 100

Samenvatting 102

Materiaal 114

Lijst voorzitters WFBN 119

Beginselverklaring en Principiële Richtlijnen 1950 121

Uitgangspunten, doelstelling, taakstelling 1971 123

WFBN-voorstellen hervorming VN 1985 133

Register 142

Lijst van afkortingen vii

(1) Inleiding

De geschiedschrijving van de Nederlandse vredesbeweging is een interne aangelegenheid. Anarchisten schrijven over de Internationale Anti-militaristische Vereeniging, links-socialisten over de Jongeren Vredesactie, katholieken over Pax Christi en protestanten over IKV en Kerk en Vrede. Voordeel van deze werkwijze is dat de geschiedenis van al heel wat groepen en verenigingen in kaart is gebracht, nadeel is, behalve de doorgaans weinig kritische houding tegenover het beschrevene en een afwijzende houding tegenover alles en iedereen die er een andere mening op nahoudt, dat het een geschiedschrijving van numeriek gezien doorgaans weinig tot de verbeelding sprekende groeperingen betreft, al zegt dat natuurlijk weinig over de inhoud van hun ideeën. Typerend is dat een geschiedschrijving over de numeriek lange tijd succesvolste loot aan Neêrlands vredesboom tot nu toe uitblonk in afwezigheid: het wereldfederalisme, meer specifiek, de Wereldfederalisten Beweging Nederland (WFBN). Alleen daarom al was het een toe te juichen idee van het bestuur van die vereniging om ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan, maart 1998, gelden ter beschikking te stellen om de eigen geschiedenis - dus niet die van het wereldfederalisme in het algemeen - op schrift te laten stellen. Bovendien ging daarbij de voorkeur niet naar een der aanhangers uit, maar naar een professioneel historicus. Voor het besluit de opdracht aan mij toe te kennen dank ik het bestuur van de WFBN. Verder gaat mijn speciale dank uit naar, in puur alfabetische volgorde, Peter Davidse, Chris van Huijzen, Dies van Sabben en Leon Wecke, voor hun waardevolle, schriftelijk en mondeling geleverde commentaren, kritieken en nuanceringen. Ook dank ik het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis en het Ministerie van Buitenlandse Zaken voor hun instemming de aldaar opgeslagen archieven te mogen raadplegen, en het Historisch Platform voor zijn bemiddelende rol.

Na een inleidend hoofdstuk over ideeën en geschiedenis van de internationale

beweging, zal in een vijftal hoofdstukken de WFBN zelf aan bod komen. De volgorde zal hoofdzakelijk chronologisch zijn, al is daar telkenmale van afgeweken als daar mijns inziens het verhaal logischer dan wel duidelijker door werd. Na het eerste, door enthousiasme en vrij massale aanhang gekenmerkte decennium na de Tweede Wereldoorlog, waaronder de oprichting in 1948, zullen de jaren vijftig en begin jaren zestig de revue passeren, jaren van inhoudelijke verdieping. De radicalisering ten tijde van de Vietnam-oorlog komt uitgebreid ter sprake, waarna de bijna-opheffing voorafgaand aan en wederopleving ten tijde van de (2) kruisraketten-periode zal worden besproken. Het laatste hoofdstuk betreft de nieuwe kansen en gevaren voor de wereld en het wereldfederalisme in de tijd na de Koude Oorlog: een actievere Verenigde Naties versus een opbloei van gewelddadig nationalisme.

Tot slot en wellicht ten overvloede: het maken van een overzichtswerk is altijd een kwestie van het maken van keuzes. Het is dan ook onvermijdbaar dat bepaalde onderwerpen in de ogen van menig enigszins ingevoerd lezer over- dan wel onderbelicht zullen zijn. Waarschijnlijk zal een enkele lezer zelfs een bepaald onderwerp geheel en al missen, dat zijns of haars inziens niet gemist had mogen worden. Toch hoop ik dat de algemene indruk zal zijn dat het hiernavolgend relaas een aardige indruk geeft van 50 jaar reilen en zeilen van de Wereldfederalisten Beweging Nederland.

Leo van Bergen

(3) I De Internationale Beweging

Voorgeschiedenis

Toen Abel Gance in 1937 een geheel nieuwe versie van zijn oorspronkelijk uit 1919 stammende pacifistische film *J'Accuse* maakte, voegde hij een scene toe waarin de doden van de Eerste Wereldoorlog uit hun graven opstonden en de volkeren aller landen ertoe brachten een wereldregering te vormen, waarna eeuwigdurende vrede over de aarde neerdaalde.¹ Aangezien Gance wilde dat zijn film door velen werd gezien en de boodschap door evenzovelen begrepen, betekent dit dat het idee van een wereldfederatie reeds in het Interbellum een wijd verspreid idee moet zijn geweest.

Ideeën over een wereldfederatie zijn dan ook niet pas in de twintigste eeuw ontsproten, laat staan in de periode na 1945. Verscheidene denkers, dichters, politici, filosofen en geleerden zoals Confucius, Sokrates, Plato, Sophocles, Erasmus, Montesquieu, Kant en Victor Hugo maakten hun verlangen naar een wereldeenheid reeds kenbaar. Door de Eerste en met name de Tweede Wereldoorlog gaf 'de korte twintigste eeuw van 1914 tot 1989' echter wel een hausse aan ideeën te zien, die de mogelijke inrichting van een wereldeenheid tot uitgangspunt hadden. Helaas moet hier aan worden toegevoegd dat enkele van die ideeën, en ook nog eens de invloedrijkste, niet van een democratisch standpunt uitgingen.

De enkele in het begin van deze eeuw in de Verenigde Staten opgerichte verenigingen waren geen lang leven beschoren, maar in 1924 aanvaardde te Chicago een groepering de idee van 'een grondwetgevende vergadering van de volken', die de Tweede Wereldoorlog zou overleven. Van deze groepering heeft jarenlang de voor-

1. Jay Winter, *Sites of memory, sites of mourning*, Cambridge 1997 (2), 17. De rest van dit hoofdstuk is grotendeels gebaseerd op: Lawrence S. Wittner, *One world or none*, Stanford 1993, 160-163; R.P. Haegler, *Histoire et idéologie du mondialisme*, Zürich 1972, 159-167; Derek Heater, *World citizenship and government*, Ispwich 1996, 110, 122, 156- 9; Jozef van den Nieuwenhuyze, *De wereldfederalistische idee*, Brussel 1976, 17-23, 30-1

aanstaande Nederlandse wereldfederalist en journalist Abraham Rodrigues Brent deel uitgemaakt, en zij heeft deze 'People's World Convention Approach' niet losgelaten. Zij wenste voor de uitoefening van invloed op bestaande regeringen en parlementen 'eerst een solide rechtsgrond op te bouwen'.

De voor zover bekend oudste en nu nog bestaande groepering stamt evenzeer uit Chicago. Het is de *Campaign for World Government*, opgericht 4 december 1937. Opvallend is dat deze organisatie het geesteskind was van twee vrouwen die al sinds het einde van de Eerste Wereldoorlog voor een wereldfederatie opteerden: de Amerikaanse sufragette Maverick Lloyd en de van oorsprong Hongaarse Rosika Schwimmer, die in haar geboorteland nog stichtster was geweest van de vrouwenbeweging. Twee jaar later volgden de (4) *Inter Democracy Federal Unionists*, die streefden naar een federatie van louter democratische staten. Veel van de in Amerika bestaande groeperingen zouden kort na de Tweede Wereldoorlog opgaan in het overkoepelende *United World Federalists Inc.*

In Groot-Brittannië werd in 1938 de *Federal Union* opgericht, die na de oorlog een grote rol bij de globalisering van de wereldfederalistische idee en organisatie zou gaan spelen. Zij had als doel het bevorderen van statenfederaties, in het bijzonder een Europese en, natuurlijk, een wereldfederatie. Onder invloed van de *Union* werden ook in andere landen, met name in Britse dominions, soortgelijke verenigingen opgericht. In 1965 zou de *Union* in twee delen uiteenvallen: één strevend naar een Europese, en één strevend naar een wereldfederatie.

De World Association of World Federalists

In september 1946 kwamen, op instigatie van de *Federal Union*, federalisten uit heel de wereld in Luxemburg bij elkaar. Zij vertegenwoordigden 37 organisaties uit 14 landen en gingen over tot de oprichting van de Universele Beweging voor Federale Wereldre-

gering, de *World Movement for World Federal Government* (WMWFG), die vanaf 1956 Wereldverbond van Wereldfederalisten, oftewel *World Association of World Federalists* (WAWF) zou gaan heten.

Conscious of the increasing perils which threaten mankind and of the functional incompetence of the Sovereign State to solve these difficulties, we appeal to men and women everywhere to join with us in this great campaign for the creation of a world federal government, embracing all the people of the globe.²

Een van de drie voorzitters van de Luxemburgse conferentie was de Nederlander H. Maas Geesteranus, die kort daarop een brochure over Europese integratie zou publiceren, *The organisation of peace: ideas of an old Dutchman*.

In augustus 1947 had in Montreux het eerste congres van de WMWFG plaats. Die beweging was toen reeds tot een aanzienlijke organisatie uitgegroeid. Er namen zo'n 300 gedelegeerden van 52 organisaties uit 24 landen aan deel, inclusief leden van de Britse, Franse en Italiaanse parlementen en een vertegenwoordiger van de Turkse regering. Berichten van ondersteuning werden ontvangen van Albert Einstein, de Britse minister van buitenlandse zaken Bevin, en van de Italiaanse minister van buitenlandse zaken Carlo Sforza. Was Luxemburg de geboorte van de beweging, de in Montreux uitgevaardigde (5) verklaring vormde de wieg van het wereldfederalisme, een verklaring die ondermeer de volgende woorden bevatte:

We World Federalists are convinced that the establishment of a world federal government is the crucial problem of our time. Until it is solved, all other issues, whether national or international, will remain unsettled.³

2. Wittner, *One world or none*, 160

3. Heater, *World citizenship*, 157

Dit wijst er al op dat de Montreux-declaratie niet vrij van optimisme was, hetgeen alleszins begrijpelijk was aangezien zij verscheen in de windstille periode tussen twee oorlogen in: een zeer hete, en een soms opflakkerende koude. De gedachte 'Oorlog, dat nooit weer' was velen niet vreemd en zij zagen wereldfederalisme als enige en bovendien *eenvoudige* oplossing. Een wereldfederatie móest komen en dus kón een wereldfederatie ook komen. Velen gingen ervan uit dat de verschrikkingen van de oorlog de wereld en haar bewoners rijp hadden gemaakt voor een wereldfederatie. Mensen zouden in de toekomst niet alleen maar inwoner van hun natie, maar ook inwoner van de wereld zijn en waarde hechten aan zaken als mensenrechten, internationale rechtsorde, veiligheid en vrede. Voor de zoveelste en niet voor de laatste maal was er een wijdverbreid geloof in de opstanding van de nieuwe mens.

Zonder succes waren deze vroege uitingen van wereldfederalistisch streven zeker niet. Lawrence S. Wittner noemt in zijn volumineuze *One world or none. A history of the world nuclear disarmament movement through 1953* het wereldfederalisme zelfs de meest effectieve van alle non-gouvernementele groeperingen die zich tegen de nucleaire bewapening keerden. Niet voor niets koos hij als titel voor zijn boek een uit die tijd stammende wereldfederalistische leuze.

De progressie zette door. Nieuwe en steeds grotere conferenties werden gehouden wederom te Luxemburg (1948) en in Stockholm (1949). Zomer 1950 bestond de WMWFG uit 52 nationale groeperingen in 22 landen, 21 groeperingen uit 9 landen stonden op de nominatie om lid te worden. De namenlijst van het bestuur las als een 'who's who in international politics' met als president de arts Lord John Boyd Orr, voormalig directeur van de *UN Food and Agricultural Organization* en Nobelprijswinnaar voor de vrede 1949. In zijn aanvaardingsrede voor die prijs maakte hij gewag van zijn overtuiging dat 'the only alternative to war is the United States of the world'.⁴

4. Irwin Abrams, *The Nobel Peace Prize and the Laureates*, Boston 1990, 150-2

In deze tijd ook formuleerde de WFMWG de 'Vijf wegen tot Wereldregering', die in hun geheel door de WFBN werden onderschreven en waarmee gepoogd werd duidelijk te maken dat een ieder die probeerde een wereldfederatie tot (6) stand te brengen, welkom was in de familie der wereldfederalisten. Het doel was duidelijk, het middel variabel.

1. Het meewerken aan de ontwikkeling en hervorming van de Verenigde Naties tot een Federale Wereld Regering met de macht wereldwetten te maken, te handhaven en uit te voeren.
2. Het bevorderen van de vervulling der essentiële voorwaarden voor een grondwetgevende vergadering.
3. Het verwerven van de steun van een werkelijke meerderheid in de nationale regeringen.
4. Het bevorderen van de vorming van regionale federaties met het oog op het bespoedigen van de tot standkoming ener federale wereldregering.
5. Het uitwerken van een Ontwerp Grondwet voor de wereld.⁵

Door punt 4 kon ook een Wereldfederalist in principe met Europese federalisten samenwerken, of zelfs lid zijn van een vereniging van Europese federalisten, mits dat Europees federalisme maar bedoeld was als middel op weg naar een wereldfederatie, en niet als doel op zich. Niet lang na deze 'vijf wegen' werd door de wereldfederalisten een zesde weg ontdekt, de zogenaamde functionele weg. Ook door middel van het ontstaan van wereldwijde samenwerking op speciale gebieden - zoals de Postunie - zou een mondiale federatie dichterbij gebracht kunnen worden.

Ofschoon niet het enige onderwerp, was de atoombom, in deze jaren na de vlucht naar Hiroshima van de Enola Gay en de beginjaren van de Koude Oorlog,

5. 'De vijf wegen tot wereldregering', *Wereldvrede*, nov. 1950, 4

natuurlijk wel een belangrijk onderwerp. Logisch ook, aangezien realisatie van het idee van wereldfederalisme er door een atoomoorlog zacht gezegd niet eenvoudiger op zou worden, en zeker niet als bedacht wordt dat dat idee van wereldfederalisme in die jaren beheerst werd door de vraag 'oorlog of vrede?'. Dit zou in de loop van de jaren zestig veranderen. Meer en meer zou toen de nadruk komen te liggen op de oorzaken van oorlog en daarmee op vraagstukken als sociale rechtvaardigheid, ontwikkelingshulp en begin jaren zeventig het milieu, na het rapport van de Club van Rome en de eerste desbetreffende VN-conferentie.

Vroege activiteiten

Typend voor het wereldfederalisme van de beginjaren was de 'bijbel' van de eerste generatie: *The anatomy of peace* van Emery Reves (1947), een in twintig talen verschenen bestseller. Alleen al in de VS werden 23.000 discussiegroepen in het leven geroepen om over de inhoud van dit boek van gedachten te wisselen. Daar was ook alle reden voor aangezien die inhoud niet (7) anders dan erg vaag genoemd kan worden, zoals veel van de slogans van het wereldfederalisme in die tijd meer vaag dan inhoudelijk waren. Het 'wat' was meestal wel duidelijk: een wereldregering. Maar hoe die regering eruit moest zien, hoe die regering tot stand moest komen, welke obstakels er in de weg lagen, daarover werd slechts door enkelen nagedacht. Zo liet bijvoorbeeld een aantal wereldfederalisten uit Chicago een ontwerp-wereldgrondwet het licht zien. Al met al is het niet verwonderlijk dat, toen elf jaren later *World Peace through World Law* van Clark en Sohn het licht zag, dat een gedegen en onderbouwd pleidooi tot herziening van het VN-handvest behelsde, het boek van Reves al snel in de vergetelheid geraakte. Over dat boek van Clark en Sohn zou kort na verschijning C.P. Gunning, WFBN'er van het eerste uur en toentertijd voorzitter, schrijven dat de titel aangaf 'hoe wij in dit lijvige boekwerk alles bijeen vinden wat de grondslag vormt van ons streven, de vestiging

van een wereldrechtsorde en een daarop gebaseerd wereldfederaal bewind'.⁶

Typerend, aldus Wittner, was ook een indertijd wereldwijd geplaatste advertentie over de gevaren van de atoombom en de zegening van de enige remedie, de wereldregering, ondertekend door uiteenlopende beroemdheden als Einstein, Boyd Orr, Albert Camus, Thomas Mann, Hans Thirring (Oostenrijks pacifist), Robert Hutchins (Universiteit van Chicago), Toyohiko Kagawa (Japans pacifist), Lord Beveridge (Brits econoom), Yehudi Menuhin (Israelisch violist), Hu Shih (Chinees filosoof), John Steinbeck (Amerikaans schrijver), Jacques Maritain (Frans filosoof), Roberto Rossellini (Italiaans filmer) en Leopold Senghor (Senegalees politicus).

Confronted by the means of destruction that are now in the hands of men, all differences of politics, race and creed are beside the point. These things will virtually cease to exist along with the human race unless mankind agrees to the establishment by peaceful means of a world government. Only in this way war can be averted and the peace and plenty for humanity which we all desire, be made possible. The choice is indeed between one world or none.⁷

Eenheid en scheiding

Dit soort verklaringen nam echter niet weg dat van een eensgezinde beweging geen sprake was. Een ideologische scheiding der geesten ontstond bijvoorbeeld tussen de minimalisten en maximalisten, termen die we bij de behandeling van de geschiedenis van de Nederlandse sectie wederom tegen zullen komen. Minimalisten wensten het federaal gezag te beperken tot het vraagstuk van oorlog of vrede, terwijl de maximalisten ruimere autoriteit wilden verlenen aan de wereldregering. In de tijd direct volgend op de oorlog, hadden de maximalisten (8) het overwicht, maar met het

6. C.P. Gunning, 'Jaarverslag voor de AV', *Wereldfederatie*, april 1959, 2-4, 3

7. Wittner, *One World or none*, 161

verstrijken der jaren en het afnemen van het jeugdig optimisme, namen de minimalisten meer en meer de teugels over. Van een heuse overwinning van een van de twee stromingen is echter nooit iets gekomen. De scheiding zou langdurig blijken. Midden jaren zestig bijvoorbeeld zou op het wereldfederalistisch congres te Tokio wederom woordenstrijd ontbranden tussen hen die streefden naar een regering met beperkte, en hen die streefden naar een regering met uitgebreide bevoegdheden. Daar was onder-tussen nog een derde groep bij gekomen, de groep die regionale federaties onder de paraplu van een overkoepelende regering als toekomstbeeld voor ogen had.

Dit laatste wijst al op een tweede scheiding, een scheiding van tactische aard. Moest van meet af aan gemikt worden op een wereldregering of moest worden begonnen met verschillende federaties op kleinere schaal, zoals een verenigd Europa? Zij die een verenigd Europa niet zozeer als een eerste stap, maar als een doel op zich zagen, vormden al snel een eigen - eveneens vrij succesvolle - beweging. Met hen zouden, zoals we nog zullen zien, de Wereldfederalisten een soort haat-liefde verhouding ontwikkelen. Ook de vraag hoe de Sovjet Unie bij een wereldregering betrokken moest worden, verdeelde de beweging, omdat de Sovjet Unie zelf er weinig twijfel over liet bestaan een dergelijke deelname niet te wensen. Dát de SU er deel van uit moest maken stond overigens buiten kijf. Universaliteit was en is een vast principe van de wereldfederalisten, en bovendien: wat was een wereldregering waard zonder deelname van veruit de grootste staat op aarde, en een van de twee machtigste landen ter wereld? Bijkomende moeilijkheid hierbij was dat de beweging nogal wit en westers was. Communistische landen blonken uit door afwezigheid. Aziatische, Zuid-Amerikaanse en Afrikaanse staten waren spaarzaam vertegenwoordigd, ofschoon de eerste president, Romulo, uit de Filippijnen afkomstig was.

Een laatste conflictpunt betrof de rol van de Verenigde Naties. Moest er, zoals met name de Amerikaanse federalisten wensten, teneinde ooit tot een bevredigende wereldregering te geraken, druk op de diverse naties worden uitgeoefend om tot een

versterking van de VN te komen, in plaats van het platform voor dispuut tussen soevereine landen zoals de VN nu is, of moest er gepleit worden voor directe verkiezingen van afgevaardigden in een onafhankelijke wereldregering? Voorstanders van het laatste, zoals vooral Henry Osborne's *Crusade for World Government*, zagen de weg via soevereine staten als een heilloze weg. Osborne was lid van het Britse parlement, waarin hij vanwege zijn federalistische overtuiging was gekozen. Ondanks dit verschil van inzicht werden al snel de eerste acties voor hervorming van de VN tot een wereldregering gehouden. Dit culmineerde (9) in Kopenhagen, augustus 1953, tijdens het vijfde congres van de WMWFG, in de Kopenhaagse Resolutie. Volgens de schrijver(s) van het artikel 'De eenheid van de wereld' was het 'een diepgaand ontwerp tot hervorming van de Verenigde Naties, teneinde deze tot een uitgangspunt te maken voor een wereldregering'.⁸ Men was optimistisch aangezien art. 109 van het Handvest herziening van dat Handvest na 10 jaar, dus in 1955, theoretisch mogelijk maakte. De meeste lidstaten verzetten zich echter tegen een revisie.

Of het aan de invloed van parlementariërs als Osborne lag is niet duidelijk, feit is wel dat in de tussentijd, maart 1954 om precies te zijn, vertegenwoordigers van alle partijen in het Britse Lagerhuis het verzoek hadden ingediend de VN open te stellen voor alle soevereine staten ter wereld, het veto af te schaffen en een wereldpolitiemacht in het leven te roepen, om zodoende ontwapening en wereldrechtsorde mogelijk te maken. Voorwaar een verzoek dat zo uit wereldfederalistische koker had kunnen stammen, hetgeen in 1957 ook gebeurde. Er werd een oproep uitgevaardigd te komen tot een permanente VN-politiemacht, die in Nederland ondermeer werd getekend door Jan Romein, A. Viruly, Mary Dresselhuys en Bert Röling.⁹

Het boek van Clark en Sohn betekende een volgende stap in het VN-debat. Het bepleitte een hervorming van de VN teneinde die organisatie in staat te stellen haar

8. 'De eenheid van de wereld', *Wereldfederatie*, nov./dec. 1963, 5-7, jan. 1964, 4-7, 1963, 7

9. Archief BuZa, inv. nr. 6839; H. Meijers-Kehrer, 'Een historisch moment', *Wereldfederatie*, april 1954, 1

greep op de internationale politiek te versterken. Daartoe zouden de lidstaten nationale bevoegdheden en middelen moeten overdragen aan een herschapen VN. Daarvoor zouden die lidstaten ervan overtuigd moeten worden dat de internationale en daarmee hun eigen nationale politiek, niet gediend is met een zwakke VN.

De scheiding tussen versterking of totale revisie (of zelfs opheffing) van de VN liep lange tijd vrijwel synchroon met de scheiding tussen maximalisten en minimalisten. Echter, sinds een aantal jaren lijkt het erop dat versterking het pleit heeft gewonnen en de algemeen aanvaarde strategie is geworden.

Kortom: de beweging tot wereldeenheden was en is zelf nogal verdeeld. Vanzelfsprekend. Een zelfde doel zegt immers weinig over de beste weg er naar toe. Voeg hier nog aan toe dat het juist in de jaren van haar grootste successen een jonge beweging was met alle kinderziektes van dien, zoals frequent voorkomend amateurisme in leiding, ideeën en uitvoering, en duidelijk is dat de weg die de wereldfederalisten in hun geschiedenis zouden afleggen niet drempelvrij was en bovendien vol bobbel en gaten, waardoor averij niet viel te vermijden.

(10) *Successen*

Maar toch, zoals gezegd kon het wereldfederalisme desondanks bogen op een aantal opmerkelijke resultaten, met name in de tijd na de oorlog, waarbij vooral het succes in ledenaanwas niet ongenoemd kan blijven. Tussen 1946 en 1950 groeide de beweging wereldwijd tot zo'n 156.000 leden, verdeeld over 56 organisaties. Miljoenen anderen, ofschoon geen lid, hadden adhesie met het streven betuigd. Onder hen ongeveer 1 miljoen mensen uit 78 landen die zich als wereldburger hadden ingeschreven, waarover zo dadelijk meer. Ongeveer gelijktijd met het congres te Montreux verklaarde in Amerika het Comité van Atoomgeleerden, waarvan ondermeer Einstein deel uitmaakte, zich voorstander van een wereldregering en een grondwetgevende volks-

vergadering. Begin 1948 voegt het *Comité Français pour une Federation Européenne* van onder anderen Camus, de woorden 'et Mondiale' aan zijn naam toe. Kort daarop startte Usborne zijn kruistocht voor een wereldregering.

Een enquête van UNESCO eind jaren veertig, wees uit dat het idee van een wereldregering werd onderschreven door een meerderheid van de respondenten in zes van de negen staten die aan het onderzoek hadden meegedaan: Frankrijk, Groot-Brittannië, Italië, Noorwegen, West-Duitsland en Nederland. Alleen in Australië, Mexico en de Verenigde Staten werd het idee afgewezen, al was gezien de machtsverhoudingen het natuurlijk een tegenvaller dat juist de VS bij de laatste drie hoorden. Protestantse wereldorganisaties riepen op tot versterking van de Verenigde Naties en paus Pius XII gunde tijdens een conferentie van wereldfederalisten in 1951, een aantal van hen een audiëntie waarbij hij een zeer positieve verklaring over wereldfederalisme in het algemeen en de WMWFG in het bijzonder, het licht deed zien. Dit oordeel zou 12 jaar later door Johannes XXIII in diens befaamde encycliek *Pacem in Terris* worden bekrachtigd. Dit soort van steunbetuigingen droeg weer bij aan de verdere ontwikkeling van een aantal parlementaire, wereldfederalistische organisaties zoals in Zweden, Japan, Frankrijk en Italië. In september 1951 werd te Londen de eerste conferentie van Britse Parlementariërs voor een Wereldregering gehouden, onder leiding van eerdergenoemde Usborne. Een jaar eerder al hadden wereldwijd zo'n 400 groeperingen het *Charter of Mundialization* geadopteerd, en de grondwetten van Frankrijk, Italië, West-Duitsland en Nederland, waren geamendeerd om ruimte te scheppen voor beperking van de nationale soevereiniteit teneinde de weg vrij te kunnen maken voor de vorming van regionale of mondiale federaties.

Hier kwam nog bij dat, naast de Beweging voor Europees Federalisme, ook de Wereldburgerbeweging van de Amerikaan Garry Davis en de Fransman Guy Marchand, houder van het wereldduurrecord zweefvliegen, in belang toenam. (11) Op 25 april 1948 had Davis, oorlogsveteraan, zijn Amerikaans staatsburgerschap opgegeven,

zijn paspoort verbrand en verklaard 'wereldburger' te zijn. Een klein half jaar later (midden september) vroeg hij politiek asiel aan bij de VN-vergadering te Parijs, en vroeg hij tevens tot de oprichting van een wereldregering over te gaan. Mensen als Camus en André Gide schaarden zich aan zijn zijde. Massabijeenkomsten werden gehouden, honderdduizenden adhesie-betuigingen stroomden toe, maar het direct praktisch effect was nihil, althans op VN-niveau. Op nieuwjaarsdag 1949 werd het Internationaal Centrum voor de Registratie van Wereldburgers opgericht, en een half jaar later rolden de eerste, symbolische Wereldburger-registratiekaarten uit de drukpers. Wederom stroomden honderdduizenden aanvragen voor deze kaart uit tientallen verschillende landen binnen. Diverse steden zoals Chelmsford, Königswinter en, niet te vergeten, Hiroshima, gingen over tot de zogenaamde 'mondialisatie'. Nog steeds geeft het Centrum deze 'paspoorten' uit. De schrijver Simon Vinkenoog was ten tijde van de acties van Davis in Parijs en las met belangstelling en instemming over de activiteiten van de man die zijn tentje op het VN-terrein had opgeslagen. Vinkenoog zelf heeft het paspoort met nummer 13120.

Davis zou een aantal jaren de drijvende kracht blijven, maar vond uiteindelijk de uitgifte van symbolische kaarten niet ver genoeg gaan. Hij ging over tot het produceren van 'echte' paspoorten, die inderdaad van een aantal landen juridische erkenning verkregen. Zo niet echter in Nederland, waardoor hij in januari 1957, zoals hij het zelf uitdrukte, wegens het ontbreken van geldige papieren een tiental dagen 'gast van de Nederlandse staat' is geweest. Vervolgens werd hij eerste klas door de KLM weer naar huis gevlogen, natuurlijk in zoverre bij wereldburger Davis van 'thuis' gesproken kan worden.¹⁰

Naast de stromingen die zich richtten op het beïnvloeden van parlementen en regeringen, ontstonden ook groeperingen in, zowel als naast de nationale organisaties voor wereldfederalisme, die meer heil verwachtten van een activering van de volkeren

10. Archief WFBN IISG, inv. nr. 129

zelf, en wel door middel van het stichten van een 'republiek van wereldburgers', compleet met parlement en ministers. Deze zou door wereldburgers gekozen moeten worden. Jaarlijks zou een congres moeten worden georganiseerd. Veel substantieels is uit deze beweging echter niet voortgekomen, iets waar de optimistische woorden in het eerdergenoemde artikel 'De eenheid van de wereld' in *Wereldfederatie* van november 1963: 'maar alle (bewegingen) monden uiteindelijk uit in de brede rivier van wereldfederalisme en wereldeenheden', weinig aan kunnen veranderen.

(12) *De Koude Oorlog en de dekolonisatie*

Ofschoon het uitbreken van de Koude Oorlog niet meteen effect op groei en bloei van de beweging had, betekende hij een geduchte streep door de optimistische rekening. Velen in het Westen zagen in het begin van de jaren vijftig wereldfederalisten op zijn gunstigst als *fellow-travellers*, en op zijn ongunstigst als spionnen van Moskou. Dit oordeel zal, na een pure evaluatie van het gedachtegoed van het wereldfederalisme, de wenkbrauwen al doen fronsen. Maar het wordt er alleen maar vreemder op indien wordt bedacht dat diezelfde wereldfederalisten in het toenmalig Oostblok als Westerse kosmopolieten te kijk werden gezet. Volgens de communistische regeringen was wereldfederalisme niets anders dan een in schaapskleren gehulde versie van de wolf genaamd Amerikaans imperialisme. Wereldfederalisme was in hun ogen gewoonweg een van de slinkse methoden waarmee de VS hoopten de wereldheerschappij te verkrijgen, wat overigens in nog sterkere mate opging voor het bijvoorbeeld door Winston Churchill gesteunde Europees federalisme.¹¹

De door de Koude Oorlog veroorzaakte tegenwind, werd nog versterkt door het op zich door de meeste wereldfederalisten toegejuichte dekolonisatieproces, waardoor echter wel de wereld alleen maar uit meer, in plaats van uit minder staten ging bestaan.

11. zie bv.: E. Zhukov, 'How Churchill "is saving Europe"', *Pravda*, 9-5-1948

Duidelijk werd dat het optimisme over de betrekkelijke eenvoud waarmee op de puinhopen van Europa en Azië na 1945 een wereldfederatie gebouwd zou kunnen worden, misplaatst was geweest. Het grote gebaar maakte plaats voor de kleine stap en de nadruk kwam te liggen op informatie en onderwijs teneinde de juiste weg naar een wereldfederatie uit te zetten. Maar met kleine stapjes is een massale aanhang niet vast te houden en zeker niet als die stapjes genomen moeten worden tijdens 'guur weer', in een wereld die het ideaal meer en meer vaarwel zegt. In 1994 telde de nu *World Federalist Movement* (WFM) geheten beweging, nog slechts 25.000 leden, verdeeld over 40 landen, en nog slechts zo'n 20 nationale organisaties. Ofschoon de beweging zal gedijen bij het optimisme over de kansen van de VN na 1989, toen de val van de muur deze internationale organisatie ontdeed van de jarenlang knellende en verlamme banden van de Oost-West tegenstelling, is het nog maar de vraag of dit zal opwegen tegen het effect van het tegelijkertijd opleven van jarenlang onderdrukte etnische, religieuze en politieke tegenstellingen.

De Verenigde Naties

Zoals duidelijk zal zijn, vormden de Verenigde Naties een voortdurend punt van aandacht van achtereenvolgens de WMWFG, WAWF en WFM. Voortdurend werden (13) vanuit wereldfederalistische hoek voorstellen gelanceerd tot verbetering en versterking van de VN, zoals gezegd beginnend in Kopenhagen 1953. Het boek van Clark en Sohn vormde vijf jaren later de volgende stap, waarna in 1962 de Kopenhagen-voorstellen werden gemoderniseerd. Dit document van de zogenaamde Pauwhof-Conferentie markeerde tevens het einde van een periode, de periode van het grote gebaar. Duidelijk werd dat al te ingrijpende veranderingen van het VN-Handvest geen kans van slagen hadden. Verdere voorstellen (Parijs 1972, Tokio 1980) droegen hiervan de sporen. Er werd niet meer zozeer om complete verandering van organisatie

en besluitvormingsprocedure gevraagd, als wel om meer aandacht voor bijvoorbeeld de rechten van de mens en economische rechtvaardigheid. In 1983 zou de werkgroep *Strengthening the United Nations* (SUN) opdracht van het WAWF-bestuur krijgen, een algehele herziening te verzorgen van de WAWF-voorstellen betreffende versterking van de VN. Zij produceerde daarop weinig meer dan nauwelijks van betekenis zijnde punten en komma's, waarop de WFBN besloot ter gelegenheid van het veertig-jarig bestaan van de VN, met eigen voorstellen te komen. Maar daarover meer in een van de volgende hoofdstukken.¹²

Slot

In het Franse *Monde UNI* verscheen in 1965 een overzichtsartikel van de resultaten van 20 jaar na-oorlogs wereldfederalisme, dat onder de titel 'De eenheid van de wereld' ook in *Wereldfederatie* gepubliceerd werd. Na een opsomming van internationale initiatieven, congressen en activiteiten concludeerde(n) de schrijver(s) in wellicht vanwege de vertaling nogal moeizaam, maar desondanks gloedvol Nederlands, nog steeds zwanger van hoopvolle toekomstverwachtingen:

Velen werken mee, op verschillend terrein, de wereld tot een georganiseerde eenheid te maken in plaats van de chaotische betrekkingen die er thans nog heersen tussen de staten en de volkeren en die een oorlog kunnen doen ontbranden. Er bestaat een grote menigvuldigheid van gezelschappen, unies, verenigingen, verbonden, liga's enz. op filantropische basis of op filosofische, religieuze, literaire, wetenschappelijke, sociale, economische, pacifistische, of welke andere basis dan ook. Zij alle werken voor de vrede, voor een beter leven, voor een rechtvaardige verdeling van de schatten van de wereld, voor onderling be-

12. 'Wereldfederalistische activiteiten voor versterking van de VN', *Nieuwsbrief WFBN*, zomer 1985, 5

grip, voor de banden van broederschap. Ook individuen als Schweitzer en Abbé Pierre doen dat, zij werken allen voor de wereldeenheid. Op onze planeet, waar zowel feitelijk als in de geest, alles elkaar nadert tot een eenheid, is de noodzaak van een wereldregering, eens begonnen als een eenvoudig verlangen, daarna met vuur voorgesteld en verdedigd, een logisch begrip geworden, gesteund door concrete voorstellen van degelijke organisaties. De (14) idee gaat voort, en het wereldfederalisme, ontstegen aan het gebied van de utopie, wordt thans erkend als een realistisch streven met het doel een wereldrechtsorde voor de wereld van morgen te organiseren.¹³

De nadruk op het realisme van de idee van wereldfederalisme, zou een rode draad worden in de geschiedenis van in ieder geval de WFBN. Natuurlijk, zoals iedereen die streeft naar afschaffing van oorlog, zijn wereldfederalisten utopisch genoemd, maar door alleen te zeggen dat dat niet zo is, verander je die mening niet. Bovendien waren er ook tegengeluiden, zelfs in die zo idealistische beginfase. Zo had bijvoorbeeld reeds in 1946, midden in de tijd van groot enthousiasme dus, de eerste voorzitter van de WMWFG geschreven dat een wereldfederatie niet meteen ingevoerd zou moeten worden. De overgang zou zo enorm zijn dat de gevolgen niet te overzien zouden zijn. En in 1949 ging in de Nederlandse Eerste Kamer de jurist en voormalig hoogleraar aan de Vrije Universiteit Anne Anema, uitgebreid op het wereldfederalisme in. Ofschoon allesbehalve een aanhanger - met name voor de zich volgens hem rond de realisten heen groeperende idealisten had hij geen goed woord over - onderscheidde hij het positief van het Europees federalisme.

Geheel iets anders dan deze bezadigde Europese beweging is het streven naar een wereldstaat, belichaamd in de World Movement for World Federal

13. De eenheid, jan./febr. 1964, 6-7

Government. Stond men hier voor een idee van eenzijdige idealisten, dan kon men de zaak eenvoudig laten rusten. Maar zo is het zeker niet. Mannen als Lord Beveridge en Sir John Boyd Orr missen zeker niet een krachtigen zin voor de praktijk en het heeft ook iets te zeggen, dat niet minder dan 96 leden van beide Huizen van het Engelse Parlement aan het congres te Luxemburg in September vorig jaar deelnamen.¹⁴

Desondanks zouden velen de federalisten voor wereldvreemde dromers - of erger, zoals gezien - blijven uitmaken en zouden de wereldfederalisten telkenmale weer de verdedigende stellingen opzoeken.

14. *Handelingen van de Staten-Generaal*, 1e kamer 1949-1950, verg. 402, 1-6-1949, 651 (2e kolom)

(15) II Het Eerste Decennium na de Oorlog (1945-1955)

Naoorlogs optimisme

Evenals in andere landen van de wereld en zeker in West-Europa, sloeg het idee van het wereldfederalisme in het naoorlogse Nederland aan. De geboorte van een federale beweging volgde snel nadat, zo wil de overlevering, de heer J. de Vos en een Nederlands sprekende en na de oorlog ook in Nederland woonachtige Zweed, Gunnar Knös, voor de conceptie hadden gezorgd. Nog tijdens de gedeeltelijke bezetting van Nederland hadden zij toegang tot de Hilversumse radio gekregen en sinds de Zweedse wittebroodsweken kon alles uit dat Scandinavische land op een willig oor rekenen. Al snel werden geschriften van internationale wereldfederalisten in het Nederlands vertaald zoals *Wereld federatie van alle landen met nationale ontwapening en internationale politiemacht* van diezelfde Knös, dat in 1946 op de markt verscheen. Voor- zowel als tegenstanders, *insiders* zowel als *outsiders* lieten hun intellectuele licht over het wereldfederalisme schijnen. Een drietal voorbeelden zal de revue passeren.

Abraham Rodrigues Brent

Een van de Nederlandse geschriften uit die begintijd is bijvoorbeeld *Federatie van de wereld* van eerdergenoemde Rodrigues Brent. Hij zou een grote rol gaan spelen in de wereldburgerbeweging en het Congres der Volkeren, dat werd gekozen door hen die als wereldburger stonden ingeschreven en waarvoor zich bijvoorbeeld Nobelprijswinnaar Jan Tinbergen verkiesbaar zou stellen.

Rodrigues Brent gaf toe dat voor het woord 'federatie' vele omschrijvingen werden gehanteerd. Zelf gebruikte hij de definitie:

Federatie, ook genaamd, *federale unie*: een verbond van zelfstandige staten, waarbij elk van hen een gedeelte van de onder zijn bewind staande zaken overdraagt aan een bewind van het geheel. Dit nieuwe, gemeenschappelijke bewind wordt gevormd op grond van een constitutie voor het geheel.¹⁵

Voor 'federalisme' golden dezelfde bedenkingen. Twee mensen konden over federalisme spreken en iets totaal anders bedoelen. Rodrigues Brent:

Een stelsel, waarbij afzonderlijke eenheden hun als gezamenlijk erkende belangen onder een gemeenschappelijk bestuur plaatsen; waaruit volgt, dat zij de zaken, die zij niet als gezamenlijke belangen hebben erkend, elk onder hun eigen bestuur behouden. (...) Het kenmerk van dit stelsel is, verdeling van bewindsmacht. Een gedeelte van de bewindsmacht blijft in (16) handen van elk der federaal verbonden eenheden afzonderlijk; een ander gedeelte wordt overgedragen aan een gemeenschappelijk bestuurslichaam.¹⁶

Maar al waren er dan verschillende inzichten over een wereldfederatie mogelijk, Rodrigues Brent vond dat zij als gezamenlijke noemer de volgende grondslagen moesten hebben:

De wereldfederatie zal open staan voor alle landen, die deel willen nemen en haar constitutie aanvaarden. Zij stelt geen geografische noch ideologische beperkingen voor deelname. Wel zal de constitutie een verklaring van mensenrechten bevatten, die de burgers van de aangesloten staten (in hun kwaliteit van wereld-federatie-burgers), gewaarborgd moeten worden.¹⁷

15. A. Rodrigues Brent, *Federatie van de wereld*, Leiden 1950, 20

16. idem, 99

17. idem, 90

Voor geschillen zouden rechters moeten worden aangesteld. Deelnemende landen behielden een politiemacht maar een leger was voorbehouden aan de wereldregering. Die ook was eigenaar van alle wapenindustrieën en zou moeten toezien op industrieën die tot wapenfabrieken omgebouwd kunnen worden. De wettige regeringen van landen zouden militair moeten worden beschermd tegen pogingen tot gewelddadige omverwerping, evenals tegen aanvallen door landen die (nog) niet aan de federatie deelnamen.

Het verschil met een bondgenootschap, zoals de VN, was groot. Daarin werd en wordt immers geprobeerd tot gezamenlijke afspraken te komen. Van het overdragen van macht was en is geen sprake en daarom ook was in de ogen van Rodrigues Brent zo'n bondgenootschap onvoldoende om voor blijvende vrede te kunnen zorgen.

Een wereldfederatie is een boven-nationale stichting. Daarom bestaat er weinig kans op succes als voorstellen daartoe uitgaan van een nationale regering. Elke nationale regering is partij in tal van conflicten en tegengestelde belangen. (...) Een belangrijke groep wereldfederalisten acht thans de Verenigde Naties de aangewezen organisatie om zichzelf te hervormen tot federale wereldregering. Een nog grotere groep wereldfederalisten heeft er geen vertrouwen in dat de Verenigde Naties dat zal kunnen doen.¹⁸

Jan Romein

Een andere bekende Nederlandse wereldfederalist van het eerste uur was de Amsterdamse hoogleraar geschiedenis Jan Romein, getuige de brochure *Wereld Federalisme* waarin de openingstoespraak was opgenomen die Romein eind 1947 op het landelijk

18. idem, 135-6

congres der studenten-federalisten had gehouden, alsmede een twee jaar later geschreven nawoord. De slotzin van de brochure luidde:

(17) De strijd tegen de oorlog is identiek met de strijd voor een internationale, intermundiale samenwerking, met de strijd voor wereldfederalisme. En dit is uiteindelijk de enige oplossing.¹⁹

Romein stelde de vraag of een wereldfederatie ten eerste wel een antwoord zou zijn op *alle* oorzaken van oorlog, en ten tweede of 'indien inderdaad de soevereiniteit der naties als *de*, of althans als de voornaamste, oorzaak van oorlogen moet worden beschouwd, deze soevereiniteitsgedachte niet zó diep is geworteld, dat het populair gezegd, vechten tegen de bierkaai is, te trachten haar te overwinnen'.²⁰ Op de eerste vraag gaf hij als antwoord dat er natuurlijk meer oorlogsoorzaken dan alleen de soevereiniteit der staten waren en dat dus een verdwijnen van die soevereiniteit nog niet het einde van oorlog betekende. Wel echter was de soevereiniteit der staten een zeer belangrijke factor, waardoor oorlog na de komst van een wereldregering in ieder geval heel wat minder frequent zou voorkomen.

De tweede vraag was lastiger, aangezien het duidelijk was dat de soevereiniteit der staten zeer na aan het hart lag. Voor wanhoop was echter volgens Romein geen reden. Niet alleen leerde de geschiedenis dat volkeren hangen aan de soevereiniteit uit vrees voor onwelkome beïnvloeding van buitenaf, maar de geschiedenis leerde ook dat het eveneens de vrees was van buitenaf te worden beheerst, die tot federatievorming met gelijkgestemden in de omgeving heeft gezorgd. Federaties van Griekse staten bijvoorbeeld, eerst tegen Perzië, toen tegen Macedonië, toen tegen Rome. Nu zag men het in het streven naar een Europese federatie. Zelf had Romein een ontwerp voor een

19. C. Kimball-Pino, 'Bij het heengaan van Prof. J. Romein', *Wereldfederatie*, aug./sept. 1962, 6; J. Romein, *Wereld Federalisme*, Den Haag z.d., 16

20. Romein, *Wereld Federalisme*, 1

zestal federaties opgesteld, die in samenwerking met elkaar - en niet in het afzetten tégen elkaar - de wereld moesten zien te bestieren. Voor één federatie, die de gehele wereld omspande, zag Romein nog geen politieke mogelijkheid. Dat was echter wel het doel dat ook hem voor ogen stond.

Het zou volgens Romein wederom de vrees zijn, die de weg naar een federatie zou openen, te weten de vrees voor een derde wereldoorlog die de vernietiging van de gehele wereld zou betekenen. Hij kon dan ook de vorming van kleine federaties uit angst voor de boze buitenwereld alleen maar zo uitleggen dat de gehele wereld op weg was naar 'een wereldregering, die dan inderdaad het beste en het meest waarschijnlijk, een *federale* wereldregering zal zijn *en op die weg is geen terug*'. De enige barrière op die weg zou kunnen zijn dat de wereldoorlog uitbarstte voordat de wereldregering was gevormd. Dat te verhinderen was het doel dat een ieder voor ogen moest staan.

(18) Jef Suys

In deze visie zat een meningsverschil verscholen met Romeins strijdmakker voor een betere, lees: socialistische, wereld, de eveneens Amsterdamse historicus Jef Suys. Hij was de schrijver van het in de toenmalige vredesbeweging invloedrijke artikel 'Principiële vredespolitiek', en, wederom evenals Romein, redacteur van het progressieve tijdschrift *De nieuwe stem*.²¹ Ofschoon hem ongeveer hetzelfde doel als Romein voor ogen stond en ofschoon hij enkele jaren later, tot zijn vroege dood in 1956, leidend figuur in vredesbeweging De Derde Weg zou worden, en ofschoon hij hierbij dus in ieder geval voor hooguit drie in plaats van zes federaties pleitte, was al die blokvorming hem eigenlijk een gruwel.

21. zie: J. de Graaf e.a. (red.), *Handboek voor de vredesbeweging. De radicaal-pacifistische stromingen*, Den Haag 1954, 231-248 (ook verschenen in *De nieuwe stem*)

In zijn *Aspecten van het wereldfederalisme* schreef hij:

Nooit was de tijd voor de vredesbeweging gunstiger dan thans, nu het inzicht algemeen is doorgedrongen dat de mensheid de vrede nodig heeft om voort te bestaan.²²

Dit betekende wel dat de vredesbeweging voortaan 'op een kritisch doordachte grondslag' moest steunen, en de fouten moest gaan vermijden die 'haar in het verleden hebben gekenmerkt en machteloos gehouden'. Dat dit ook gebeurde kon worden bewezen door te wijzen op het streven naar een wereldfederatie. Dit maakte volgens Suys duidelijk 'dat de harde lessen van de werkelijkheid aan het pacifisme niet spoorloos zijn voorbijgegaan'. Alleen een wereldregering kon de vrede verzekeren, aangezien dan de militaire macht verenigd zou worden, 'die thans over een groot aantal soevereine staten verdeeld is'. Juist de verdeling maakte van militaire macht gevaarlijke macht.

Als een wereldregering met militaire macht voor de veiligheid van de staten zou kunnen zorgdragen, dan zouden die staten zelf met een politiemacht voor binnenlandse problemen kunnen volstaan. Bovendien zou de verenigde militaire macht zeer veel kleiner kunnen zijn dan de optelsom van de verdeelde militaire macht, omdat er bij het bestaan van een wereldregering geen dreiging van buiten meer mogelijk is. Juist uit die dreiging van buiten haalde de militaire macht van een natie zijn rechtvaardiging, en juist op die dreiging van buiten was haar grootte en sterkte gebaseerd. Indien bedacht werd dat juist die rechtvaardiging van dreiging en die daarop geënte eigen militaire kracht, factoren zijn geweest die niet de oorlog hebben tegengehouden maar voortgebracht, dan betekende dat al, dat ook daardoor een verenigde, sterk ingekrompen militaire macht zonder dreiging van buiten, de veilig-

22. J. Suys, *Aspecten van het wereldfederalisme*, Wassenaar z.d. (©1950), 1

heid en daarmee de vrede in de wereld, zou bevorderen.

(19) Ondanks dat de geschiedenis vaker het ontstaan van grotere, al dan niet op federale of confederale grondslag gebaseerde statelijke samenvoegingen te zien had gegeven, wenste Suys het ontstaan van een wereldregering toch niet als de afsluiting van een evolutie te kenschetsen. Het was zijns inziens een revolutie, een breuk met het verleden. De angst voor vreemde overheersing, die door Romein positief werd ingeschat, aangezien zij tot federatievorming had geleid, werd door Suys gehekeld. Al die grotere verbanden in het verleden waren het gevolg geweest van al dan niet vermeende dreiging van buiten waartegen men zich in groter verband beter te weer zou kunnen stellen, in defensieve of zelfs offensief-agressieve zin. Het vormen van een wereldregering kwam echter niet voort uit angst voor dreiging van buiten, maar uit de wens de dreiging van buiten op te heffen. Bovendien zou het paradoxale effect kunnen ontstaan dat juist door de centralisatie van een wereldregering de wereld zelf decentraler geregeerd zou kunnen gaan worden, omdat de reden achter vroegere centralisaties van bestuur en macht juist weer die dreiging van buiten was geweest, een dreiging die zoals gezegd weg zou vallen.

Suys verdedigde het binnen de WFBN toentertijd nog controversiële punt van steun aan de VN. Verdeelde militaire macht was gevaarlijk, en de militaire macht van grote mogendheden was het gevaarlijkst, dus moest elke organisatie worden gesteund die op samenwerking van die militaire machten was gebaseerd. De veiligheidsraad, met zijn vijf permanente leden, zag hij dan ook niet als een sta-in-de-weg voor een echte, op democratische grondslag gebaseerde wereldregering, maar als een wereldregering in embryonale vorm. Mede door het vetorecht van de 'Grote Vijf', een recht dat anderen juist zozeer verguisden, werd de veiligheidsraad een geschikt orgaan 'ten opzichte van de doeleinden waarvoor hij gesticht is, en waarvoor ook juist een wereldregering geboden is, nl. de internationale vrede en veiligheid'. Dat Suys het vetorecht - een negatief begrip - positief waardeerde, blijkt ook daaruit dat hij, zoals ook veel we-

reldfederalisten deden en wat ook overeenkwam met de wens van de opstellers van het VN-Handvest, niet van vetorecht, maar van 'eenstemmighedsrecht' sprak. Hoe dan ook: het ontstaan van een wereldregering zou ergens moeten beginnen, en waar kon dat beter dan daar waar de machtigen der aarde poogden 'een gelijkgerichte politiek (te) voeren, en door deze gelijkgerichtheid tesamen het tot dusver ontbrekend subject der eveneens tot dusver ontbrekende wereldpolitiek te worden'. Dit was zeer zeker niet een voldoende voorwaarde om tot een volwaardige wereldregering te geraken, maar het was wel een eerste, absoluut noodzakelijk voorwaarde. Het verzet tegen de VN, omdat het de wereldstructuur geënt op soevereine staten intact liet, achtte Suys dan ook verzet 'van gezond verstand verstoken'.

(20) Hierop voortdenkend kwam Suys ook tot kritiek op de wereldfederalisten die het woord 'federalisme' en niet het woord 'wereld' als belangrijkste onderdeel van de naam zagen. In tegenstelling tot Romein bestreed Suys dat uit de groei van federale blokken een wereldfederaal orgaan kon groeien. Wie zoiets verdedigde diskwalificeerde het wereldfederalisme als vredesbeweging. Immers dan zou het ontstaan van militaire machtsblokken als NAVO en Warschau-pact als vredespolitiek gekenschetst moeten worden, 'mits maar die statenblokken de vaan der federatie in top hebben'.

Het is een ontoelaatbare onnozelheid zich op die manier als 'pacifistisch' goedprater in de draaikolk der oorlogbrengende machtspolitiek te laten meesleuren. Maar de zaak ligt nu eenmaal zo, dat sommige wereldfederalisten bijv. voor een Atlantisch Pact, dat in een federale Atlantische Unie zou worden omgezet, met hun applaus gereed staan. De beginselverklaring zal moeten duidelijk maken dat er voor dezulken geen plaats in de beweging meer is.²³

23. idem, 5

Suys zou zich in zijn verzet tegen Europese machtsvorming in goed polemologisch gezelschap begeven. Ook de vader van een meer kritische polemologie, Johan Galtung, stond huiverig tegenover Europees federalisme. Ook hij karakteriseerde dit als de voortzetting van het machtsdenken, 'niet het begin van iets nieuws, maar de voortzetting van iets ouds'.²⁴

De brochure van Suys maakte onderdeel uit van de pogingen de WFBN 'van een zeker dogmatisme en sectarisme te bevrijden', zoals hij begin 1950 schreef aan voorzitter H.J. Nannen, wellicht in de eerste decennia na de oorlog de belangrijkste der kapiteins op het Nederlandse schip van wereldfederalisme. Suys sympathiseerde met het streven van Nannen - over wie later meer - om de beweging 'op een grondslag te stellen die er het platform van een positievere vredespolitiek' van kan maken, maar daarvoor zou de beweging als geheel nog fiks moeten veranderen.²⁵

Activiteiten in de eerste jaren na de oorlog

Terug echter naar de praktijk van de begintijd. Er werden openbare bijeenkomsten over het wereldfederalisme georganiseerd met als sprekers mensen als Usborne en Bertrand Russell, een parlementaire federalistische groepering werd gevormd en te Utrecht werd een heuse Progressieve Partij voor Wereldregering in het leven geroepen, die echter, al heeft zij tot in de jaren tachtig bestaan, nooit enig praktisch resultaat heeft behaald. Op de radio en in diverse kranten werd regelmatig en uitgebreid positief dan wel negatief bij de beweging stilgestaan en in de Maarten Toonder-studio's werd op initiatief van Ferdinand Holzhaus (21) een tien minuten durende propagandafilm gemaakt. Het betrof een zwart-wit tekenfilmpje over de geschiedenis van de aarde, vanaf haar ontstaan tot de mogelijke nucleaire vernietiging. Die vernietiging zou alleen maar kunnen worden voorkomen indien... In februari 1947 verscheen het eerste

24. B.V.A. Röling, *Vredeswetenschap. Inleiding tot de polemologie*, Utrecht 1981, 283

25. Archief WFBN IISG, inv. nr. 62, Suys aan Nannen, 24-1-1950

nummer van *Het zaterdagavondblad Wereldeenheden*, uitgegeven door de Wereld Eenheid Beweging (WEB) van de Amsterdamse psychiater C.J. Schuurman, geheel gewijd aan het streven naar een federale wereldregering op wereldsolidaristische grondslag. Twee maanden later volgde de eerste openbare propagandavergadering van de WEB te Amsterdam en weer twee maanden later bezocht Emery Reves Nederland.

Afgaand op een UNESCO-onderzoek aan het eind van de jaren veertig, stond zo'n 46% van de Nederlanders positief tegenover het idee van een wereldregering, tegen 32% die er niets in zagen. Bijna 30.000 mensen waren toen lid van een der wereldfederalistische groeperingen, waarvan de helft zich bij de WFBN had aangesloten. Die 15.000 leden van de begintijd vormden meteen het numerieke hoogtepunt van de beweging. Nog enkele duizenden hadden zich daadwerkelijk als wereldburger laten registreren. Diverse massale bijeenkomsten werden georganiseerd, ondermeer in het Amsterdamse Concertgebouw dat geheel gevuld was. Honderden meldden zich die avond bij de WFBN aan. Bepaalde sprekers in die dagen waren het Amsterdamse raadslid mevr. E. van der Sluys-Fintelman en de begin jaren vijftig overleden bonthandelaar Piet Kremers, die kapitalen in de propaganda voor het wereldfederalisme stak. Het was een tijd waarin Nannen nog geen rol van betekenis in de beweging speelde, maar die hij ondanks alle gerechtvaardigde kritiek op het inhoudelijk gezien wat oppervlakkige idealisme, terugblikkend toch met enige afgunst omschreef als een tijd met een sfeer van 'grote verbroedering en toekomstverwachting onder de mensen'. Een sfeer ook die het voor de toenmalige leiders van de wereldfederalisten niet moeilijk maakte 'een groot enthousiasme te wekken onder de talrijke hoorders van de massameetings'.²⁶

26. H.J. Nannen, 'Verantwoording. Een gesprek met de leden', *Wereldfederatie*, jan./febr. 1951, 1-2, 1

De oprichting en structuur van de WFBN

De WFBN is - eerst nog onder de naam WFB - opgericht in Amsterdam op 1 maart 1948. De oprichting was een gevolg van de samenvoeging van de WEB en de Beweging voor Federale Wereldregering (BFWR). Met name vanwege de dreiging van een nucleaire oorlog beoogde de WFB 'voor wat betreft de internationale betrekkingen, het tot stand brengen van 'n langs democratische weg gekozen wereldbestuur met een voorlopig beperkte taak, maar bekleed met voldoende wetgevende, rechtsprekende en uitvoerende macht'.²⁷ Met alle veranderingen (22) die hierin zouden volgen bleef dit een constante: de wereldregering die werd nagestreefd was er niet een naar analogie van de autoritair-centralistische, negentiende eeuwse natiestaat. Zij diende slechts een beperkt gezag uit te oefenen op een democratisch-federatieve grondslag.²⁸

'Beperkt gezag op democratische bodem' was overigens zeker geen algemeen aanvaard standpunt binnen de federalistische wereld, zeker niet internationaal gezien. Internationaal gezien bestonden (bestaan) zoals gezegd diverse stromingen betreffende de bevoegdheden van een wereldregering. Zij laveren tussen de extreem minimalistische, die een wereldregering enkel en alleen de zeggenschap over de massa-vernietigingswapens wil geven, en de maximalistische, die een wereldregering heel wat verdergaande bevoegdheden en heel wat meer taken op heel wat meer gebieden wil toebedelen, dan louter en alleen het vermijden van het gebruik van ABC-wapens tijdens oorlogvoering. Een wereldregering zou in de ogen van de maximalisten zeggenschap moeten hebben op alle gebieden die bijdragen aan welzijn en welvaart van alle burgers ter wereld. Met andere woorden: een wereldregering ziet niet alleen toe op oorlog zelf, maar heeft een actieve rol in het oplossen van de oorzaken van oorlog. Dit zou echter volgens velen, ook volgens hen die de minimalistische variant

27. 'De zeven punten der fusie-bespreking', *Het Zaterdagavondblad Wereldeenheden*, 20-3-48, 1

28. Chr. van Wijngaarden, 'de bom', *Wereldfederatie*, okt. 1962, 8

toch wel erg minimalistisch vinden, van die regering eerder een repressieve dan een progressieve macht maken, die ook eerder afbreuk zou doen, dan bijdragen aan het opwekken van het idee van een wereldgemeenschap.²⁹ Het zal duidelijk zijn dat de WFBN, die zelf zegt te ijveren naar een minimalistische regeringsvorm,³⁰ tussen deze extremen een tussenpositie innam en zij is die positie ook altijd blijven innemen: meer bevoegdheden dan louter en alleen het vermijden van een atoomoorlog, maar nooit zoveel bevoegdheden dat aan het democratisch-federatieve karakter afbreuk wordt gedaan.

De ambtenaren op het Ministerie van Buitenlandse Zaken waren allesbehalve ingenomen met het ontstaan van de WFBN, met name vanwege de weinig positieve houding tegenover de VN. Niet alleen was het wereldfederalistisch streven in hun ogen volstrekt bezijden elk realiteitsbesef, het was bovendien gevaarlijk omdat het ook bij het grote publiek tot een negatieve houding ten opzichte van de VN zou kunnen gaan leiden. Mevrouw C.A. Kluyver, hooggeplaatst ambtenaar op het ministerie, adviseerde zelfs 'een geheel afwijzend standpunt', maar was er zich van bewust dat het in de praktijk brengen van een dergelijk streng oordeel politiek onmogelijk was geworden door ten eerste de populariteit van de beweging maar 'vooral gezien de vriendelijke woorden welke Z.E. (Anne Anema. LvB) onlangs in de Eerste Kamer ondanks een principiële bestrijding in het algemeen aan de federalistische gedachte heeft gewijd'.³¹

(23) En populair was de vereniging. Zo kwamen er eens in 1949 binnen vijf dagen bij de WFBN zo'n 2000 nieuwe leden bij en kon die beweging een advertentie plaatsen waarin om vijf stenotypistes werd gevraagd. Plaatselijke afdelingen schoten als paddestoelen uit de grond. Op een gegeven moment, en dan hebben we het over eind jaren veertig, begin jaren vijftig, kende bijvoorbeeld alleen Amsterdam al vijf

29. Van Nieuwenhuyze, De wereldfederalistische idee, 30-1

30. zie diverse plaatsen in: *Wereldfederalisten Beweging Nederland*, z.p. z.d. (jaren zestig)

31. Archief BuZa, inv. nr. 1619, mem. 5-3-1948

verschillende afdelingen, en waren er in totaal zo'n 25. Gekozen vertegenwoordigers van die afdelingen vormden te zamen de Algemene Vergadering (AV), het hoogste orgaan van de beweging. Het was de AV die het beleid van de WFBN bepaalde en de leden van het hoofdbestuur koos. Dat hoofdbestuur diende aan de AV verantwoording over zijn doen en laten af te leggen. Ook is er een tijd een afdelingsraad actief geweest, een overlegorgaan van de voorzitters van de diverse afdelingen, waarvan een tweetal in het hoofdbestuur was vertegenwoordigd, maar deze is geen langdurig en succesvol leven beschoren geweest.

De bloei van het afdelingsleven zorgde voor enige naijver bij aanverwante groeperingen als de Vereniging voor Internationale Rechtsorde (VIRO) en het Nederlands Genootschap voor Internationale Zaken (NGIZ). Men is het nooit gelukt afdelingen in het leven te roepen, terwijl ze bij de WFBN als vanzelf leken te ontstaan, en dit terwijl VIRO en NGIZ, in tegenstelling tot de WFBN, jaarlijks subsidie ontvingen.

Een dergelijk succesvolle start moest natuurlijk wel tot een inzinking leiden. Maar toch heeft de WFBN tot aan de opheffing van de afdelingen altijd meer dan tien plaatselijke organisaties gekend, en niet alleen in steden als Utrecht, Den Haag, Arnhem, Nijmegen of Amsterdam, maar ook bijvoorbeeld in een dorp als Epe. Vaak was dit dan het gevolg van het ijveren van een plaatselijk actief wereldfederalist, die een groep anderen om zich heen wist te verzamelen. Gevolg hiervan was natuurlijk wel dat na verloop van tijd de afdelingsstructuur, ofschoon het fundament van de vereniging, niet bepaald een coherente indruk maakte. Behalve dat de grootte van de afdelingen sterk verschilde,³² waren sommige afdelingen zeer actief, leidden anderen een slapend bestaan en waren in bepaalde streken in het geheel geen afdelingen (meer) te vinden.³³

Het einde van de afdelingen werd ingeluid met kritische opmerkingen over de verenigingsstructuur eind jaren zestig, begin jaren zeventig, bijvoorbeeld geuit door

32. 'Afdelingsbesturen', *Wereldfederatie*, mei/juni 1968, 6-7

33. Chr. van Wijngaarden, 'Jaarverslag 1967', *Wereldfederatie*, maart/april 1968, 3-5, 3

beleidssecretaris Leon Wecke.³⁴ Hierdoor gingen de afdelingen eind 1971 ter ziele, toen op een bijzondere algemene vergadering 'uitgangspunten, doelstelling en taakstelling' werden vastgelegd, nieuwe statuten aangenomen en een nieuw huishoudelijk reglement opgesteld.

Een van de voornaamste activiteiten van de afdelingen betrof het organiseren van scholingsactiviteiten, oftewel 'gesprekskringen'. Die kringen zijn wel (24) eens, en niet geheel zonder grond, het hart van de beweging genoemd. Zeer uiteenlopende onderwerpen kwamen aan bod, zoals: Israël; de Strategic Arms Limitations Talks; ontwapening in het algemeen; geschiedenis, politiek en sociaal-economische structuur van Midden- en Zuid-Amerika; sociale verdediging; onderontwikkeling en ontwikkelingshulp; politieke stromingen; de vraag of religieuze en culturele verschillen een positief dan wel negatief effect hebben op de totstandkoming van een wereldregering, en natuurlijk het wereldfederalisme zelf. De plaatselijke scholingsgroepen werd eerst een syllabus betreffende het onderwerp toegestuurd, waarna het bestudeerde onderling werd besproken. Het is door deze gesprekskring geweest dat een afdeling als Nijmegen, onder leiding van de hoogleraar H. Brink, na het officiële afscheid van de afdelingsstructuur, gewoon intact bleef, zelfs tot na de dood van Brink in 1982. De hoop op die manier het landelijk afdelingsleven weer te revitaliseren bleek echter ijdel. In 1985 stierf ook de afdeling-Nijmegen een zachte dood.

Deze scholingsactiviteiten werden ook zichtbaar op de tot diep in de jaren tachtig georganiseerde jaarlijkse studieconferenties, eerst te Woudschoten, later in De Pietersberg bij Oosterbeek, een landgoed toebehorend aan de familie-Gunning, die in haar geheel het wereldfederalisme een warm hart toedroeg. Zoals gezegd was C.P. Gunning, die in 1960 zou overlijden, eind jaren vijftig voorzitter van de WFBN geweest. Te zamen met de AV aan het begin van het jaar, vormde de in het najaar gehouden conferentie de tweede jaarlijkse algemene bijeenkomst van de beweging.

34. Leon Wecke, 'Een ideale structuur?', *Wereldfederatie*, maart/april 1969, 5

Onderwerpen hier waren bijvoorbeeld: de VN; de plaats van het kind in de onderontwikkelde gebieden; wereldfederalisme en vreedzame coëxistentie; het verenigende of juist verdelende effect van de groter wordende rol van communicatie in de wereld; de zegeningen van, moeilijkheden en obstakels bij wereldeenheid, en internationale rechtsorde.

Activiteiten van de jonge WFBN

Een van de middelen die door de nieuwe vereniging werden ingezet om de betekenis van de landsgrenzen te laten vervagen was propaganda voor en cursussen in esperanto, de wereldtaal die zich altijd, en tot op heden, in enige belangstelling binnen de wereldfederalistische familie heeft mogen verheugen, maar toentertijd zelfs populair genoemd kon worden. Dit resulteerde ondermeer in een druk bezocht, door minister-president Drees geopend congres te Haarlem, dat volgens de schrijver van het congresverslag één ding duidelijk had gemaakt, namelijk dat 'esperanto een ongelooflijk belangrijk *middel* is om (25) de mensheid één te maken en zo te komen tot een wereldfederale samenwerking'.³⁵

Met de VIRO werd gepoogd een samenwerkingsverband aan te gaan. Op zich was dit niet vreemd, aangezien deze vereniging, die indertijd zo'n 800 leden telde, eveneens streefde naar 'vrede en veiligheid op den grondslag der internationale rechtsorde', 'versterking van den rechtsgrondslag der Verenigde Naties', en naar het 'wekken van belangstelling voor vraagstukken van internationale staatkunde'.³⁶ De VIRO ontpopte zich echter al snel als een public relations-organisatie voor de toen nog sterk door de wereldfederalisten bekritiseerde VN. Ook werd toenadering gezocht tot de beweging van Europese federalisten, maar ook hier bleven de verschillen de

35. 'Het Esperanto-congres te Haarlem. 31 juli - 7 augustus 1954', *Wereldfederatie*, sept. 1954, 2

36. De Graaf, *Handboek voor de vredesbeweging*, 275

overeenkomsten in de weg zitten. Dit ondanks personen als Hendrik Brugmans die probeerden een brug tussen de twee organisaties te slaan. Romanist en sociaal-democratisch politicus Brugmans was na de oorlog secretaris van minister-president Schermerhorn en daarna bijzonder hoogleraar Franse letterkunde te Utrecht. Die baan zei hij vaarwel om van 1950 tot 1972 rector van het Europa-college in Brugge te worden. Hij was zowel Europees als wereldfederalist, zat zelfs een tijdlang in het bestuur van de WMWFG, maar kon de langzaam maar zeker optredende verwijdering niet tegenhouden. Na de definitieve afsplitsing van de Europese federalisten in 1948, ging hij als Europees federalist verder, maar bleef sympathie voor de wereldfederalistische gedachte houden. Pas de laatste jaren is er sprake van een enigermate structurele toenadering tussen de Europese en Wereldfederalisten, omdat meer en meer de Europese federalisten een verenigd Europa als opstap naar een mondiaal systeem gaan beschouwen. Met name met de Jonge Europese Federalisten (JEF) worden goede contacten onderhouden.

Deze fricties wijzen al op een duidelijk verschil met veel andere Wereldfederalistische bewegingen. Zoals gezegd gingen - althans toen nog - in het Verenigd Koninkrijk Europese en Wereldfederalisten samen in de *Federal Union*, en de gehele Amerikaanse beweging was sterk op de VN gericht. In Nederland echter ontstond een verwarrend groot aantal, kleine organisaties, met ieder hun eigen interpretatie en heilig huisje. Pas met de komst van de WFBN zou een organisatie van enige getalsmatige importantie het licht zien, maar ook toen was het zeker nog niet zo dat alle handen ineen werden geslagen en de blik eensgezind op de toekomst werd gericht. Globe-stotter, de columnist van *Wereldfederatie* in het begin van de jaren zeventig en nooit te beroerd om dominee tegen eigen kerk te spelen, zou hier later over zeggen:

In Nederland bleek het (...) weer eens eenvoudiger om af te splitsen dan om te verenigen.³⁷

(26) Al snel werd duidelijk dat het tot stand brengen van een of andere vorm van wereldfederatie heel wat meer voeten in de aarde zou hebben dan in die dagen van enthousiasme werd gedacht. Met name de verwijdering tussen de voormalige geallieerde bondgenoten VS en SU, begon het federalistische idee parten te spelen. De periode van onstuitbaar optimisme holde ten einde. Niet voor niets schreef Globestotter medio 1973 dat het 'voor de optimistische oprichters van de WFBN een droeve gedachte' moest zijn dat het 25-jarig bestaan gevierd ging worden. De pessimisten konden tevredener zijn: de Koude Oorlog was niet in een atomaire ondergang uitgemond. De wereld van de Koude Oorlog - uitgebroken in hetzelfde jaar als waarin de WFBN werd opgericht - was er immers hooguit een van 'geen oorlog', maar zeker geen van vrede, zelfs niet van uitzicht op vrede. Dit moest wel zijn uitwerking op het wereldfederalisme hebben te meer omdat ook in Nederland in die begintagen slogans zonder basis de hoofdmoot van de propaganda hadden gevormd. Nannen:

Daar men in gedachten al binnen enkele jaren een volksstemming en een federale wereldregering voor mogelijk hield, had men ook niet de behoefte een vaster, organisatorisch verband te vestigen. Dit nu kwam in 1950 aan de orde. Juist in een beweging voor wereldfederalisten is een houvast, een vast uitgangspunt een vereiste omdat de meeste leden volslagen leek zijn op de gebieden verband houdend met wereldfederale samenwerking.³⁸

37. Globestotter, 'Cursief perspectief', *Wereldfederatie*, juni/juli 1973, 16

38. H.J. Nannen, 'Verantwoording. Een gesprek met de leden', *Wereldfederatie*, jan./febr. 1951, 1-2, 1

De oriëntatie op inhoud in plaats van uiterlijk ging gepaard met een verandering in terminologie. De termen 'wereldregering' en 'wereldburger' of slogans als 'één wereld of geen', kwamen op de achtergrond. Daarvoor in de plaats kwamen termen als 'federale wereldregering' of 'wereldgezagsorgaan op federale grondslag'. Volgens de latere voorzitter J. Vermeulen was dit, aldus een artikel uit 1961, niet louter woordspel, maar uitdrukking van toegenomen realiteitszin.

Het aanvaarden namelijk van de realiteit dat het terrein (niet geografisch bedoeld) van een wereldgezagsorgaan beperkter is, dan dat van onze nationale regeringen, die hun, met waarborgen omgeven, gezag uitoefenen over de staatsburgers. Een dergelijk gezag zal een wereldgezagsorgaan nooit verkrijgen over 'wereldburgers'.³⁹

In datzelfde artikel betoonde Vermeulen zich overigens sceptisch over het verdwijnen van landsgrenzen, ook zo'n ideaal van de wereldfederalisten uit de begintijd van ongebreideld enthousiasme. Hij constateerde op een aantal terreinen eerder een toename dan een afname van de betekenis van nationale grenzen, hetgeen tot gevolg had dat iets als een Wereldgrondwetgevende Vergadering (27) vooralsnog naar het rijk der fabelen moest worden verwezen en dat de ontwikkeling naar zoiets als een Europees burgerschap, laat staan een Wereldburgerschap, niet zo snel zou gaan als sommige federalisten wel eens dachten dan wel hoopten.

Interne strijd

Het in korte tijd door Nannen en de zijnen geïntroduceerde realisme en de daarmee gepaard gaande zucht naar inhoudelijke verdieping, werd bekrachtigd op de algemene

39. J. Vermeulen, Wereldfederalist en Wereldburger', *Wereldfederatie*, 1961, nr. 3, 10-11, 10

vergadering van 1950 en leidde in mei van datzelfde jaar tot het uitbrengen van het Concept Beginselverklaring en de zogenaamde 14 Principiële Richtlijnen. De beginselverklaring en de WFBN-doelstelling luiden:

1: De WFBN gaat uit van het beginsel, dat gerechtigheid en gemeenschapszin de voorwaarden zijn tot vernieuwing der nationale en internationale samenleving

2: De WFBN ziet in een door vrijwillig overleg en door vrijwillige samenwerking der volkeren tot stand gekomen federale wereldregering de mogelijkheid tot opbouw van een wereldsamenleving, waarin een zodanige vredestoestand zal heersen, dat de wezenlijke rechten en plichten van de mens tot gelding kunnen komen en ieder mens door gelijke ontwikkelingskansen zo volledig mogelijk als mens kan leven.

3: De WFBN erkent, dat oorlog nooit middel tot duurzame vrede tussen de staten der wereld kan zijn en dat zonder vernieuwing van de nationale samenleving en zonder internationale samenwerking, oorlog steeds een dreigend gevaar voor de mensheid zal blijven.

4: De WFBN meent, dat het streven om door internationale samenwerking vrede en veiligheid in de wereld te vestigen, de vernieuwing van de nationale samenleving zal bevorderen. Zij is overtuigd dat de internationale samenwerking eerst dan haar volle waarde kan krijgen, wanneer de volkeren begrijpen, dat het belang van het eigen volk onverbrekkelijk is verbonden met de belangen van alle volken der wereld, waaronder de economische belangen een grote rol spelen.

Indachtig haar beginselverklaring streeft de WFBN naar een door vrijwillige samenwerking der volkeren tot stand gekomen federale wereldregering, die tot handhaving van de internationale vrede en veiligheid is uitgerust met wetgevende-, rechtsprekende- en uitvoerende macht. De op basis van een internatio-

nale rechtsorde gevestigde wereldvrede dient te worden gehandhaafd door een in vrijwillig overleg gevormde internationale politiemacht.⁴⁰

Aan de Principiële Richtlijnen ging een Ten Geleide vooraf dat zeker zo interessant was als de in de volgende paragraaf te bespreken richtlijnen zelf. Daarin werd namelijk niet alleen ingegaan op wat de WFBN wel, maar ook op wat de WFBN niet wilde. Met name door de oriëntatie op inhoud in plaats van uiterlijk kunnen de jaren na 1950 wel als de jaren van consolidatie worden gekenschetst. Dit ging echter niet alleen samen met de uitgifte van een eigen blad en een schriftelijke cursus wereldfederalisme, maar ook met de nodige frictie met (28) die wereldfederalisten die kort na de oorlog voor hoogtij en juichstemming hadden gezorgd. De overgang van slogan naar inhoud verliep met andere woorden allesbehalve zonder kleerscheuren, wat volgens Nannen en de zijnen het gevolg was geweest van de 'enorme verwarring aangaande het Wereldfederalisme' in Nederland. Dit tot grote schade van het streven op zich. Veel groeperingen roerden zich onder het wereldfederalistisch vaandel, terwijl hun acties en brochures vaak lijnrecht tegenover elkaar stonden. Te noemen zijn bijvoorbeeld de Nationale Stichting Propaganda voor Federale Wereldregering (NSPFW) van H.A.C. van der Kraan, het Legioen van Werkers voor Staatkundige Wereldvrede, De Stichting Wereldburgers in Nederland, de Vereniging voor Wereldburgerschap, de Stichting Registratie Wereldburgers, de Stichting Persdienst Wereldfederatie, de Nederlandse Beweging voor Wereldfederatie (BWF) van eerdergenoemde Rodrigues Brent, alsmede de *Universala Ligo*, de Esperantisten Bond voor Wereldfederalisten van mevrouw J.C. Isbrücker-Dirksen. Tussen al deze verenigingen bestonden zowel fricties als personele dwarsverbanden. De WFBN nu, wenste in het Ten Geleide volkomen duidelijk te maken dat zij niets met een blad als *Wereldburger* te maken had, net zomin als met de mededelingen van de *Persdienst der Wereldfederalisten*. Dit had alles te maken

40. 'Beginselverklaring en Principiële Richtlijnen', *Wereldfederatie*, aug. 1950, z.p.; ook: 'Onze beginselverklaring', *Wereldfederatie*, juli 1955, 2

met de kort daarvoor gestreden en in het voordeel van Nannen en de zijnen beslechte richtingenstrijd.

Op 31 juli 1949 was in Utrecht een aantal leden van de WFB rond de tafel gaan zitten. Door persoonlijke tegenstellingen en door meer tegen elkaar dan tegen de tegenstanders van het wereldfederalisme vechtende stromingen, was de in maart 1948 ontstane eensgezindheid totaal verdwenen. Reorganisatie en herorintering werden absolute noodzaak. Onder leiding van de Amersfoortse psychiater J. Hardon werden in kleine kring besprekingen gevoerd die later op een tweetal congressen respectievelijk te Amersfoort, september 1949 (alwaar 'de richting-Nannen' het pleit won), en Utrecht, oktober 1949, werden afgerond. Aan de naam WFB werd de N van Nederland toegevoegd. De vergadering van 31 juli was door Hardon met de volgende woorden geopend:

Op verzoek van en in overleg met de initiatiefnemers leid ik deze vergadering. Ik heb het voorzitterschap aanvaard in de overtuiging van deze plaats af iets te kunnen bijdragen om de beweging, die wij beschouwen als één der middelen tot het bevorderen van de internationale samenwerking en de wereldvrede, voor haar taak geschikt te doen worden. Ieder onzer weet, dat de Wereldfederalistenbeweging hier in Nederland voor die taak niet berekend is. Ik heb mij voorgenomen tijdens de bijeenkomst mij verre te houden van alles wat scheidt en om aan te grijpen alles wat verbindend kan werken. Wij zullen vandaag ons voornamelijk bezinnen op de eerste stappen, die nodig zijn om te geraken tot een gezonde organisatorische grondslag van onze beweging, waarbij wij het vrijwel zonder uitzondering (29) eens zullen zijn, dat daartoe nieuwe statuten, een nieuwe beginselverklaring en een nieuw huishoudelijk reglement onmisbaar zijn.⁴¹

41. Archief WFBN IISG, inv. nr. 62

Alle mooie woorden over 'verbinding' ten spijt, resulteerde de reorganisatie in schisma. De groep rond Holzhaus, volgens eigen zeggen de echte oprichters van de WFB, waarna de groep-Nannen op het toneel was verschenen, had het onderspit gedolven en verdween van het toneel. Holzhaus, die te zamen met zijn vrouw de propaganda voor de WFB had verzorgd, was de man achter de massale bijeenkomsten van de begindagen geweest. Ook had hij, naar Frans voorbeeld, de Wereldfederalisme-persdienst opgericht. Bovendien was hij een overtuigd aanhanger van het principe van wereldburgerschap. Maar in de ogen van Nannen en de zijnen was zijn propaganda enerzijds te oppervlakkig en anderzijds maakte hij zich huns inziens schuldig aan te harde verkoopmethodes.

De groep rond de later zelfs geroyeerde Van der Kraan werd in het defensief gedrongen. Van der Kraan was niet alleen de voorzitter van de NSPFW, maar ook de uitgever van een eigen blad, *Ban de oorlog uit! Nu!*, waarin radicale opvattingen rond het wereldfederalisme geuit konden worden. De Stichting was een ietsje ouder dan de WFBN en dus ook geen afsplitsing of onderdeel ervan zoals wel eens werd gedacht. Zij bleef - zie de titel van het orgaan - gekenmerkt worden door de oppervlakkige slogans van de wereldfederalistische begintijd en een enigszins irreëel inzicht in de mogelijkheden en onmogelijkheden van uitvoering en effect van te voeren acties.⁴²

42. Zo vroeg Van der Kraan in de jaren zestig meerdere malen maar liefst 10.000.000,- subsidie aan bij het ministerie van buitenlandse zaken ter organisatie van meer specifiek een Internationale Vredeswerk Conferentie (IVC), en meer algemeen ter bekostiging van alle activiteiten ter verkrijging van wereldwijde en altijddurende vrede. Dat bedrag kon bij het ministerie alleen maar daaruit verklaard worden dat het een mooi rond getal was, en parallel liep aan de grootheidswaan van Van der Kraan. In een uit 1965 stammend memorandum van de DIO, staat over Van der Kraan geschreven dat hij 'het departement belaagd met pompeuze subsidie aanvragen en ronduit belachelijke brieven.' Ook de WFBN was niet ingenomen met deze actie van Van der Kraan. Diens IVC zou pas beëindigd mogen worden als er een Wereldgrondwet was ontworpen en aan alle regeringen ter wereld aangeboden, en als er afdoende maatregelen waren ontworpen ter preventie van oorlog en oorlogsdreiging. De conclusie

Het verschil met Nannen was dat de radicalen alles nú wilden. Er moest ogenblikkelijk een wereldparlement worden opgericht waaraan alle landen meededen. Nannen wenste eerst de mogelijkheden en obstakels te onderzoeken. Plannen voor een wereldburgerschap of rechtstreekse verkiezingen van een wereldparlement werden niet als reëel gezien. Tot op de dag van vandaag is de WFBN de 'voorzichtige' lijn van Nannen trouw gebleven, al zijn de radicale individuen nooit geheel van het toneel verdwenen, wat daarmee samen kan hangen dat ook de groep-Nannen moest erkennen dat de ideeën over wereldburgerschap en -parlement wel degelijk hun aantrekkelijke kanten hadden. Maar toch:

Van de bestaande federalistengroepjes is alleen de verdiepingsgroep van Dr. Schuurman volledig in de WFBN opgegaan, terwijl besprekingen gevoerd worden met de groep Rodrigues Brent. Verder heeft de WFBN met *geen enkele* groep of actie op het gebied van wereldfederalisme iets te maken.⁴³

(30) Die besprekingen met de BWF van Brent leidden er in oktober 1952 toe, dat Brent en de zijnen zich als geheel bij de WFBN zouden aansluiten. Voor het zover was waren echter al diverse individuele leden naar de WFBN overgegaan, waarmee die besprekingen de in die tijd plaatshebbende persoonlijke 'exodus' illustreren van de kleine

moest zijn dat Van der Kraan en zijn Stichting blijk gaven van enerzijds gebrek aan kennis, aangezien ontwerpen over wereld grondwetten allang bestonden, en anderzijds realiteitszin. Niet het ontwerpen van een wet was namelijk de grote moeilijkheid, maar de regeringen zover te krijgen een dergelijke wet ook te aanvaarden. Daarvoor was een lange weg te gaan vol obstakels en moeizaam manoeuvreren. Ondanks deze kritiek van de WFBN op Van der Kraan cum suis echter, bood Van der Kraan telkenmale samenwerking aan, hetgeen telkenmale werd afgewezen, hetgeen telkenmale weer tot uiterst geprikkelde briefwisselingen leidde. Archief BuZa, inv. nr. 5924, 6837; Archief WFBN IISG, inv. nr. 2, Van der Kraan aan WFBN, 9-2-1966, 12-10-1967; inv. nr. 7, corr. Van der Kraan (K); 'De WFBN en de "Nationale Stichting Propaganda Federale Wereldregering"', *Wereldfederatie*, jan./febr. 1963, 10

43. 'Ten geleide', *WFBN*, aug. 1950

groeperingen naar de WFBN. Exemplarisch was F.E. Spiering, die later zelfs hoofdbestuurslid van de beweging zou worden. Hij had enkele jaren voorheen de WFBN verlaten uit onvrede over het gebrek aan leiding en het onderling geruzie, werd lid en bestuurslid van de groep rond Rodrigues Brent, maar keerde medio 1952 weer in de federalistische moederschoot terug, te zamen met een aantal andere BWF-leden. Als toelichting op zijn - gezien zijn vroegere ergernis - met verbazing vernomen besluit, hield Spiering de overige BWF-bestuurders voor:

Gezamenlijk werken in een zo krachtig mogelijke organisatie lijkt mij voor ons doel verre te verkiezen boven het ploeteren van enige kleine verenigingen, ieder op zichzelf.⁴⁴

Dat overigens de verenigingen die na de overstap van de groep-Brent nog bestonden, door de WFBN niet voor vol werden aangezien bewijst het artikel 'Alle (!LvB) wereldfederalisten onder één dak', waarin de stap van de BWF aan de WFBN-leden werd verkondigd.⁴⁵ Maar al maakten individuen de overstap, waardoor de kleintjes almaar kleiner werden, de meeste verschillende groepen bleven wel bestaan. Dit tekent de toenmalige, enorme verdeeldheid van de beweging die tot eenheid opriep, een verdeeldheid die ook werd aangekaart door toenmalig voorzitter J. Vermeulen in zijn artikel over 'Twintig jaar WFBN'. Vóór maart 1948 was de beweging door 'een bijzonder wild financieel en politiek beleid' gekenmerkt, dat het wereldfederalisme in diskrediet had gebracht. Doordat zo vanaf het begin een vervelende erfenis meegetorst moest worden, waren de eerste jaren, ondanks alle enthousiasme, toch moeilijker dan op het eerste gezicht gedacht kan worden.

Pas na de reorganisatie van eind 1949 werd de beweging echt een vereniging. De structuur werd hechter geïnstitutionaliseerd met, aldus Globestotter, 'een via kaar-

44. Archief WFBN IISG, inv. nr. 7, corr. Beweging Wereldfederatie (W)

45. 'Alle wereldfederalisten onder één dak', *Wereldfederatie*, nov./dec. 1952, 1

tenbakken te controleren ledenbestand', maar dit wilde niet zeggen dat ineens alles pais en vree in de vereniging was. Op de algemene vergadering van 1954 werd zelfs besloten tot oprichting van een Commissie van Onderzoek naar de Oorzaken der Conflicten binnen de WFBN, onder voorzitterschap van H.K.M. Defares. Deze commissie concentreerde zich op de conflicten uit de jaren 1953 en 1954, hetgeen niet wil zeggen dat de jaren daaraanvoorafgaand conflictloos gebleven waren. Ofschoon inhoudelijke meningsverschillen over doel en/of middel niet afwezig waren, achtte de commissie de (31) oorzaak van de ernstige aard van sommige conflicten toch meer van algemene aard: botsende karakters, onenigheid over de bevoegdheden van bepaalde bestuurslagen, frustratie over het uitblijven van succes en over de terugloop in het ledental. Een ieder deed te veel wat zijn of haar gezond verstand ingaf. Hierdoor gebeurde het te vaak dat men dingen deed die afweken van wat in gezamenlijk overleg eerder was overeengekomen. Dit leidde bij anderen weer tot wrevel en tot de neiging dan ook maar gewoon te doen wat hem of haar het beste leek. Bovendien was, aldus de commissie, er bij sommigen een duidelijke neiging bespeurbaar zich bewust dan wel onbewust op intellectuele gronden superieur te achten boven anderen, hetgeen de verhoudingen ook niet bepaald ten goede kwam. Dus was het raadzaam bepaalde maatregelen door te voeren, al moest toch worden opgemerkt dat over het algemeen genomen de verhoudingen tussen de bestuursleden bevredigend te noemen waren. Behalve vergaande decentralisatie van de vereniging stelde de commissie ook als eventuele oplossing voor dat iedereen die 'vanwege psychologische belemmeringen niet in staat' was vertrouwen en goede sfeer te kweken 'onherroepelijk' overgeplaatst diende te worden naar 'die functies waar zij nuttig werkzaam kunnen zijn, doch geen leiding geven'.⁴⁶ Om begrijpelijke redenen is naar mijn weten deze aanbeveling nooit in praktijk gebracht.

46. Archief WFBN IISG, inv. nr. 7, corr. Defares (D); inv. nr. 91, Commissie van onderzoek; Rapport van de Commissie, 3

De Principiële Richtlijnen

In de maar liefst 14 punten tellende Principiële Richtlijnen, werd voor het eerst expliciet verwezen naar de term 'positieve vrede' - de afwezigheid van oorlog gecombineerd met sociale en economische rechtvaardigheid - en naar de Verklaring van de Rechten van de Mens. Ook zaken als 'wereldgemeenschap in ontwikkeling', 'wederzijdse beïnvloeding tussen wereld- en nationale ontwikkelingen', 'de verhouding tussen Nederland en de rest van de wereld', en 'blokvorming' kwamen ter sprake. De twee belangrijkste punten waren:

6: Uitgaande van het principieel door haar gestelde en ingenomen standpunt, dat onder een wereldregering het recht op persoonlijke vrijheid van geloof en geweten blijvende eerbiediging moet vinden, verwerpt de WFBN tot het bereiken van haar doel alle middelen, die hetzij direct, hetzij indirect, de persoonlijke vrijheid van geloof en geweten aantasten of in gevaar brengen. (...)

8: De WFBN erkent het nut en de noodzaak van de VN als enig bestaand platform, waarop de staten der wereld elkander door hun vertegenwoordigers ontmoeten, maar blijft streven naar een verder stadium van internationale organisatie en is er van overtuigd, dat slechts met de steun der volkeren zelve een federale wereldregering op praktische wijze kan worden verwezenlijkt. Intussen dient de WFBN naar vermogen er toe bij te dragen, dat het in de VN gevoerde internationale gesprek beantwoordt aan het in het handvest neergelegde doel.⁴⁷

(32) Dit betekende dat reeds in 1950 de WFBN ervan overtuigd was dat vrede niet alleen het afwezig zijn van oorlog inhield, maar tevens de aanwezigheid van recht, wet en orde. Vrede berustte derhalve haar inziens op het bestaan van een regering en rege-

47. Beginselverklaring en Principiële Richtlijnen, z.p.

ringsorganen, want alleen met 'de heerschappij van het recht', zoals de latere voorzitter Chris van Wijngaarden het uitdrukte,⁴⁸ konden ook sociale en economische rechtvaardigheid als voorwaarden voor echte vrede, worden bereikt. Alle activiteiten van de VN, die aan dat doel konden bijdragen, werden gesteund en toegejuicht, maar toch was het wenselijk dat het instituut VN zelf, gebaseerd immers op de soevereiniteit der staten, werd vervangen door een federaal wereldgezag, bevoegd tot uitoefening van een door een federale grondwet nauwkeurig afgebakende taak en uitgerust met zodanige wetgevende, rechtsprekende en uitvoerende macht als nodig was om die taak te volbrengen. Slechts met steun van de volken zelf, zou een federale wereldregering praktisch nut kunnen afwerpen. Vrede kon slechts tot stand worden gebracht en gehandhaafd door een principiële beperking van de soevereiniteit der naties, gepaard gaande met een nationale, ofschoon niet eenzijdige ontwapening en de vorming van een federale wereldregering. Die diende te berusten op een wereldwet, waaraan alle burgers onderworpen waren en te beschikken over voldoende macht om herbewapening en oorlog tussen de staten onmogelijk te maken. Van Wijngaarden tien jaar later:

De wereldfederalisten zijn er (...) van overtuigd, dat het enige, passende antwoord op de dreiging van een atoomoorlog is: algemene, volledige, gelijktijdige en gecontroleerde ontwapening gepaard gaande met de opbouw van een doeltreffende vredesstructuur. Nu de ontdekking van de nucleaire wapens een feit is en de techniek van vervaardiging en lancering zover gevorderd, is gedeeltelijke ontwapening een bedrieglijke schijnvertoning.⁴⁹

Dit maakt tevens duidelijk dat met alle nadruk op recht en rechtvaardigheid, de WFBN, aldus Van Wijngaarden in een artikel uit 1953, ook een vredesbeweging in de oude betekenis van het woord was. Terecht werden, aldus Van Wijngaarden, in de

48. Chr. van Wijngaarden, 'De WFBN en het vredesideaal', *Wereldfederatie*, jan. 1953, 1

49. C. van Wijngaarden, 'De bom', *Wereldfederatie*, okt. 1962, 8

Principiële Richtlijnen zaken naar voren gebracht die in later jaren steeds duidelijker aan de oppervlakte zouden komen, zoals het concept van positieve vrede, internationale samenwerking, mondiale sociale rechtvaardigheid, en naleving van de Rechten van de Mens. Maar het moest volkomen duidelijk zijn dat positieve vrede heel mooi was, maar zonder negatieve vrede volstrekt onbereikbaar. De oorlog zelf was en bleef de grootste vijand van de WFBN en geen oorlog kon middel tot het bereiken van vrede zijn. Iemand die een zogenaamd preventieve of rechtvaardige oorlog steunde, kon dan ook in zijn ogen en in de ogen van vrijwel allen die toentertijd de dienst in de beweging uitmaakten, geen lid van de WFBN zijn. Hiermee was de kiem gelegd van (33) een aantal conflicten binnen de WFBN in de roerige jaren zestig, met name tussen de oudere garde en de radicale jongeren.

De Verenigde Naties: van afwijzing naar kritische steun

Voorafgaand aan de reorganisatie en het uitbrengen van de Richtlijnen had de beweging een sterke anti-VN periode doorgemaakt, waarin zij overigens niet alleen stond. Zo ondertekenden in die tijd 200 Nederlandse hoogleraren een Appel aan het Geweten van het Nederlandse Volk, waarin werd gesteld dat de VN niet in staat zou zijn vrede en veiligheid van de gehele mensheid te waarborgen.

Zolang sommige verhoudingen tussen individuen niet rechtstreeks, dwz onafhankelijk van de nationale regeringen, door organen met wetgevende, rechtsprekende en uitvoerende bevoegdheden worden geregeld (...) berusten de verwachtingen omtrent hoop op vrede op illusies.⁵⁰

50. 'Het zilver van WF', *Wereldfederatie*, juni/juli 1973, 3-5, 3

Langzaam maar zeker veranderde deze stemming echter na de reorganisatie. Nog steeds voerde kritiek op de VN de boventoon, maar het werd positieve kritiek. In de Principiële Richtlijnen werd ondersteuning uitgesproken gepaard gaande met verdere uitbouw van de VN. Van Wijngaarden zou hier in 1955 ter ere van het tienjarig bestaan van de VN, nog aan toevoegen dat de wereldfederalisten eens op moesten houden met die organisatie te verwijten dat het niet verwezenlijken kon, wat de wereldfederalisten wensten. Dat was immers niet de schuld van de VN, maar van de naties die de VN vormden. De VN zelf deden wat zij konden, en het ging dan ook niet aan voor een wereldfederalist om tegenstander van de organisatie zelf te zijn. Integendeel.

Wanneer er één beweging in de wereld is, die zich inzet voor de verwerkelijking van de doelstellingen van de Verenigde Naties, is het de wereldfederalistische beweging. (...) Wij hebben vertrouwen in de Verenigde Naties. Voor ons is het niet een instituut zonder meer, niet een groot gebouw ver weg in New York. Voor ons is het handvest geen dode letter. Het is een levende organisatie in een dynamische wereld.⁵¹

Juist echter een groepering die sympathiek stond tegenover de organisatie mocht gegronde kritiek haar niet besparen. Voor kritiek nu was 1955 het aangewezen jaar. Aangezien in het handvest de mogelijkheid was opgenomen ter herziening 10 jaar na opstelling, en aangezien er inderdaad een conferentie zou worden gehouden in hoeverre herziening gewenst was, brachten (34) de wereldfederalisten een aantal bij het congres van Kopenhagen 1953 geformuleerde punten waar en hoe verbetering mogelijk was, opnieuw naar voren. Zij omvatten, naast enkele interim-voorstellen, de geijkte punten van universaliteit; totale, gelijktijdige en afdwingbare ontwapening; oprichting van een politiemacht, en omzetting van de algemene vergadering in een

51. Chr. van Wijngaarden, 'Bij het 10-jarig bestaan van de Verenigde Naties', *Wereldfederatie*, okt. 1955, 2-3, 3

wetgevende vergadering. Onnodig te vermelden dat die voorstellen niet in praktijk werden gebracht, maar daar had voorzitter Van Wijngaarden vrede mee. 'Wijziging nu zou de universaliteit in gevaar hebben gebracht en die prijs zouden wij in geen geval willen betalen'. Het was echter slechts een tijdelijke vrede.

De vraag van wijziging van het Handvest (komt) steeds meer in het brandpunt van de reële politiek te staan. De uitbreiding van het aantal leden van de VN zou eigenlijk tot wijziging in de samenstelling van de verschillende commissies moeten leiden, ook van de Veiligheidsraad. Tevens wordt het steeds duidelijker, dat oplossing van het ontwapeningsvraagstuk bij de huidige stand van zaken, waarschijnlijk tot wijziging van het Handvest zou moeten leiden.⁵²

De WFBN en De Derde Weg

De WFBN had zich in 1948 aangesloten bij de door het Nederlandse Rode Kruis, de Europese Federalisten, de VIRO en de Esperantisten opgerichte Nederlandse Beweging tot Bevordering van de Internationale Vrede en de Internationale Veiligheid (NBIV). Al snel werd duidelijk dat dit monsterverbond, waarin ook nog enkele radicale pacifisten zoals dominee J.B.Th. Hugenholtz participeerden, in de Koude Oorlogssfeer tot mislukken was gedoemd. Dit zou reden zijn om een tijdlang huiverig tegenover aansluiting bij of vergaande samenwerking met andere vredesbewegingen te staan. Daarvoor had naar eigen zeggen de WFBN, met zijn nadruk op wereldgezag, positieve vrede en Rechten van de Mens een te eigen plek in de wereld van vredesgroepen.

Bovengenoemde Hugenholtz, indertijd boegbeeld van de radicaal pacifisten in het algemeen en Kerk en Vrede in het bijzonder, stond overigens uitermate sympathiek tegenover het wereldfederalisme, al deelde dat dan niet zijn anti-militaristische

52. Chr. van Wijngaarden, 'Jaarverslag van de Algemeen Voorzitter - 1955', *Wereldfederatie*, maart 1956, 2-4, 4

overtuiging. In een uit 1954 stammend overzichtsartikel over 'De hedendaagse radicale vredesbeweging', schreef hij:

Door het feit dat zij (de wereldfederalistische beweging. LvB) de oorlog niet enkel als daad van 'eigen richting' der naties veroordeelt, maar ook omdat zij die als instrument van internationale politionele rechtshandhaving (Korea!) afwijst en zij er naar streeft de Verenigde Naties om te vormen tot een federale wereldregering, levert deze beweging een belangrijke constructieve bijdrage tot de oplossing van het vredesvraagstuk. (...) Voortdurend vestigt (35) (zij) de aandacht op de staat van anarchie waarin de volkenwereld verkeert, ten gevolge van het feit dat elke staat voor zich volstreckte souvereiniteit opeist en zelfstandig of in combinatie met andere staten eigen recht met de macht van wapengeweld meent te moeten handhaven. (...) Daarom is het van groot belang, dat radicaal-pacifisten de actie die door de Wereldbeweging voor Federale Wereldregering (...) wordt gevoerd om de hervormingen van de VN tot een Federale Wereldregering te bewerkstelligen, zij het met de nodige reserve, steunen.⁵³

Dergelijke uitlatingen namen de huiver van de WFBN om tot innige samenwerking met andere vredesgroeperingen te komen, echter niet weg. Dit kwam bijvoorbeeld tot uiting in de relatie met de wellicht belangrijkste vredesgroep in die jaren, de eerdergenoemde beweging De Derde Weg. Internationaal gezien zagen veel wereldfederalisten wel enig heil in een derde weg, die onafhankelijk van communisme of kapitalisme bewandeld kon worden. In hun ogen betekende die strikte tweedeling immers een vrijbrief voor de derde, en laatste wereldoorlog. En ofschoon ook in de WFBN een aantal individuen lid werd van de nieuwe vredesgroepering, en ofschoon de WFBN in principe sympathiek stond tegenover elke poging de heilloze weg waarop de wereld

53. De Graaf, Handboek voor de vredesbeweging, 109-110, 130-131

zich bevond, om te buigen in de richting van een vreedzamere toekomst, kon het zich als geheel toch niet bij De Derde Weg aansluiten. Die immers zocht de uitweg niet in het attaqueren van het machts-evenwicht als basis voor een vreedzamere wereld, maar in de poging een nieuw evenwicht te scheppen, maar dan met drie, in plaats van twee gewichten. Elk evenwicht draagt echter de mogelijkheid in zich uit balans te geraken, zoals de wereld in de eerste vijftig jaren van de twintigste eeuw reeds tweemaal had moeten ervaren. Bovendien was De Derde Weg weliswaar niet communistisch, maar toch zeker socialistisch geïnspireerd. De WFBN stond open voor alle politieke en geestelijke stromingen en wenste het vredesvraagstuk ook niet tot sociaal-economische factoren te beperken.

Het is (...) zeer de vraag of de derde weg tot wereldfederatie kan leiden. De derde weg bergt in haar streven ook een kans op het uitsluitend bereiken van tijdelijke evenwichten en zij is dan naar onze overtuiging in hare verwachting van een stabiele vrede misleidend.⁵⁴

Er was niet een derde weg naar vrede, er was maar één weg naar vrede: de wereldfederatie.

Dat ook Nannen een voorbehoud maakte ten opzichte van samenwerking met De Derde Weg en in het openbaar op de beperkingen van die vereniging wees, werd hem door afdelings-bestuurslid D. Slikker, niet in dank afgenomen. Dit was niet echt verwonderlijk, aangezien Nannen te zamen met WFBN-secretaris mevrouw Schiltmeijer het contact met De Derde Weg had verzorgd. Waarschijnlijk (36) veronderstelde Slikker hierdoor dat Nannen de doelstellingen van De Derde Weg geheel onderschreef. In een uit november 1951 daterende brief van Slikker - evenals de door hem bewonderde Suys zowel wereldfederalist als Derde Wegger - werd Nannen dan ook verwe-

54. 'De Derde Weg', *Wereldfederatie*, maart/april 1952, 1

ten dat hij nota bene zelf mede aan de oorsprong van De Derde Weg had gestaan en dat het dus geen pas gaf zich zomaar aan de daaruit voortgekomen verantwoordelijkheden te onttrekken, laat staan het streven van die beweging schade te berokkenen door openlijk zijn twijfels uit te spreken.⁵⁵

De Koude Oorlog

Maar niet alleen eigen terughoudendheid zat samenwerking met andere verenigingen in de weg. De Koude Oorlog bleef roet in het eten gooien hetgeen ook voor een gezamenlijke maaltijd niet bevorderlijk was. De WFBN nam het principiële standpunt in dat ieder land lid van de VN moest worden, dus ook China (en in later jaren Zuid-Afrika). China zou zelfs lid van de Veiligheidsraad moeten zijn. Dit werd haar in de tijd van de Korea-oorlog niet door iedereen in dank afgenomen, een oorlog waarbij de WFBN voor een één en ondeelbaar Korea pleitte aangezien dat de wens van het Koreaanse volk was. Dat neemt echter niet weg dat de beweging wel degelijk het gelijk aan haar zijde had als zij stelde dat de problemen in de Zuid-Oost Aziatische regio eenvoudigweg niet opgelost konden worden zonder dat immense land als gesprekspartner te erkennen.⁵⁶ Maar gelijk hebben en gelijk krijgen zijn nu eenmaal verschillende zaken. Het was voor een bloeiende vereniging die in bloei wilde blijven, duidelijk het wellicht goede standpunt, maar op het verkeerde moment.

Volgens de WFBN was De Derde Weg 'weliswaar niet communistisch, maar toch zeker socialistisch' geïnspireerd. Een dergelijke politieke keuze sprak in de ogen van de federalisten niet voor die vereniging, maar zelf werd de WFBN door de buitenwacht voor nog wel erger zaken versleten. De Koude Oorlog gecombineerd met ten eerste het pleidooi de Volksrepubliek China in de VN te krijgen, en ten tweede het

55. Archief WFBN IISG, inv. nr. 61, Slikker aan Nannen, 24-9-51; inv. nr. 62, Slikker aan Nannen, 22-11-1951

56. Archief BuZa, inv. nr. 1619

gebruik van het verdachte woord 'vrede', leidde ook in Nederland tot de beschuldiging dat de WFBN een communistische mantelorganisatie was. Onder de titel 'Sowjetzaad zoekt voedingsbodem. Wereldfederalisme nieuwste brok "vredes-dynamiet" van Moskou', stond in een krantenartikel van eind juni 1950 geschreven dat het te ver ging te zeggen dat wereldfederalistische bewegingen geheel door de communisten werden beheerst, 'doch op sleutelposities hebben de strijdbare sympathisanten zich thans vast genesteld'.⁵⁷ Wereldfederalisten waren kortom agenten van Moskou (37) of op zijn best goedwillende idealisten met het hoofd in de wolken en de voeten ver boven de grond, waardoor zij zeer vatbaar waren voor uitermate kwalijke invloeden. Alleen al de beschuldiging van fellowtravellarij was in die tijd voldoende om andere verenigingen van samenwerking af te doen zien.

Om te pogen de negatieve stemming te keren hield de vereniging in juli 1950 een persconferentie waarin de volkomen democratische uitgangspunten nogmaals uiteen gezet werden. Ofschoon iedereen erkende dat, gezien die uitgangspunten, noch een fascist, noch een communist lid van de WFBN zou kunnen zijn, vroeg een journalist of niet toch de mogelijkheid van infiltratie bestond, omdat immers een aantal communisten net kon doen alsof het de uitgangspunten onderschreef. Natuurlijk bestond die mogelijkheid, aldus voorzitter Nannen, net zo goed als op een dergelijke wijze de ARP een communistische of de PvdA een fascistische mantelorganisatie kon worden. De kop in de krant: 'Communistische infiltratie in WFBN mogelijk'.⁵⁸

De wrijving over deze positiebepaling kwam bijvoorbeeld tot uiting in de toch al ambivalente houding tegenover de Europese federalisten. Rond die tijd werd het begrip 'federale wereldregering' verder uitgewerkt: geen confederatie, geen eenheidsstaat, maar een alle staten omvattend wereldhof dat regels moest opstellen voor het economisch verkeer tussen de landen. Regionale federaties zoals een Europese federatie moesten niet zonder meer gezien worden als voorportalen voor een wereldfe-

57. Archief WFBN IISG, inv. nr. 129

58. 'Communistische infiltratie', *Wereldvrede*, nov. 1950, 5

derale oplossing. Alleen bewegingen die duidelijk streefden naar regionale federaties als eerste stap op weg naar steeds grotere federaties, met als einddoel een wereldomspannend netwerk, konden de goedkeuring der wereldfederalisten wegdragen. Heel sterk was dit laatste tot uiting gekomen in het 'Antwoord op resolutie', dat in augustus 1950 in het blad van de WFBN was verschenen. Het was een antwoord op een resolutie van de Europese Beweging in het blad *Nieuw Europa*, waarin het streven naar een wereldfederatie min of meer als energieverpilling werd gezien, zolang ten eerste een Europese federatie niet tot stand was gebracht. Bovendien droeg het wereldfederalisme het gevaar in zich 'slechts een Trojaans paard voor het communisme' te zijn.

Een jaar lang werd tevens contact onderhouden met en steun verleend aan de in 1950 opgerichte vereniging Nederlandse Jongeren Federalisten (NJF). Echter reeds in mei 1951 moesten de jongeren, die meer op het Europees Federalisme waren gericht, en een positiever VN-beeld huldigden, constateren dat de WFBN 'organisatorisch en politiek niet die achtergrond bezat, dat samenwerking verder gerechtvaardigd was'.

(38) Vooralsnog meent het bestuur dat de WFBN staat op een zelfde basis als 'De Derde Weg Beweging' en dat zij minder een ondersteuning vormt van een bonafide wereldfederalistisch streven dan wel een ondersteuning van de Russische buitenlandse politiek.⁵⁹

Op 11 maart 1952 schreef algemeen voorzitter van de NJF, Feteris, een brief aan Fock, de secretaris-generaal van het Ministerie van Algemene Zaken.

In aansluiting op het advies, in deze verkregen ter Ministerie van Buitenlandse Zaken, mogen wij bevestigen dat het in het voornemen ligt van het Dagelijks Bestuur, te komen op korte termijn tot een duidelijke oppositie t.o.v. de bewe-

59. Archief BuZa, inv. nr. 4223

ging 'De Derde Weg', de huidige politieke instelling van de 'Wereld Federalisten Beweging Nederland' en t.o.v. de Economische Conferentie in Moskou en aanverwante Vredescongressen.⁶⁰

In deze brief vroeg Feteris om subsidie voor door de NJF te organiseren activiteiten, om aan de oppositie tegen Derde Weg en WFBN vorm en inhoud te kunnen geven. Het is wellicht tekenend voor het desinteresse waarop in ambtelijke kringen tegen het Wereld- dan wel Europees federalisme werd aangekeken, dat in een - overigens afwijzend - intern advies, Feteris zonder veel omhaal als de voorzitter van de WFBN werd neergezet.⁶¹

De beschuldiging een communistische mantelorganisatie te zijn had natuurlijk zijn effect op het ledental. Na het bereiken van de 15.000 leden zakte het aantal mede hierdoor gestaag. Zo had bijvoorbeeld in 1954 al de WFBN nog slechts 4500 leden. Overigens wordt de zogenaamde communistische gezindheid in een des te vreemder licht geplaatst, indien wordt bedacht hoe autoriteitsgevoelig de WFBN in de jaren vijftig en een groot deel van de jaren zestig nog was. Zo schreef Vermeulen in zijn eerdergenoemd artikel ter gelegenheid van het 20-jarig bestaan:

We zijn een kleine beweging gebleven, hoewel een der grootste onder de vredesbewegingen en onze status is aanzienlijk versterkt. Het congres van de WAWF in 1957 te Scheveningen heeft hiertoe niet weinig bijgedragen. Ik denk hierbij aan de indrukwekkende opening in de Ridderzaal in aanwezigheid van oa Minister Luns en vele buitenlandse diplomaten; aan de uitstekende redevoeringen van burgemeester Kolfschoten en de latere president van de WAWF Gbedema, de toenmalige minister van financiën van Ghana. En niet in het minst aan de ontvangst van 50 congressisten door H.M. de Koningin op het Huis ten

60. Archief BuZa, inv. nr. 1614

61. Archief BuZa, inv.nr. 1614

Bosch. De koningin heeft zich zowel door buitenlandse als Nederlandse Wereld-federalisten over ons doel en streven laten voorlichten.⁶²

De beschuldiging van crypto-communisme zou na de koninklijke goedkeuring in 1953 minder en minder te berde worden gebracht, maar pas na het oprichten van een Raad van Advies nagenoeg geheel verdwijnen. Zo stond in een brief voor de minister, van 8 oktober 1954, geschreven door het hoofd bureau Politieke (39) Zaken van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, nog te lezen dat het zeker niet ondenkbaar was dat de WFBN niet geheel van fellowtravellership-smetten vrij was. De activiteiten van de beweging werden dan ook 'in het oog gehouden'.⁶³ Dit wijst er al op dat de instelling van een Raad van Advies weliswaar de beschuldiging van *fellow-travellership* had doen afnemen, maar dat tevens de ambtenaren van buitenlandse zaken nog steeds niet van enthousiasme voor de beweging overliepen.

Het negatieve oordeel over de WFBN, dat zoals gezien al van de prille begindagen dateerde, was tien jaar later dan ook nog steeds niet verdwenen. Naar aanleiding van een WAWF-congres te Tokio in 1963 had de Nederlandse ambassadeur te Japan in een kort verslag al gewag gemaakt van zijn afkeer van de 'nogal simplistische wereld-beschouwing van deze idealistische groepering', waarbij het woord 'idealistisch' met de nodige walging dient te worden uitgesproken.⁶⁴ Terzelfdertijd was het de beurt van de WFBN om herhaaldelijk maar even vruchteloos als eerder de NJF, te pogen overheidssubsidie te verkrijgen. Telkenmale werd een afwijzende brief ontvangen waarin over sympathie met de doelstellingen van de vereniging werd gesproken, maar waarin tevens duidelijk werd gemaakt dat het om puur budgettaire redenen niet mogelijk was tot financiële steun over te gaan. Uit een intern memorandum, geschreven eind 1965 door de toenmalige Chef Directie Internationale Organisaties (DIO), blijkt echter dat er

62. J. Vermeulen, 'Twintig jaar WFBN', *Wereldfederatie*, 1968, 9/20. 4-5, 4

63. Archief BuZa, inv. nr. 1619

64. Archief BuZa, inv. nr. 6840, 2-9-1963

wel degelijk ook inhoudelijke argumenten aan de negatieve beschikking ten grondslag lagen.

Het streven van de WFBN werd ten eerste inderdaad in grote lijnen sympathiek geacht, maar eveneens hogelijk illusoir. De WFBN werkte immers 'primair voor en is geïnteresseerd in wereldregering, wereldgezag en wereldleger. Om die reden zal zij zich van het stigma van utopisme moeilijk kunnen ontdoen', hoezeer zij zich ook door lippendienst aan allerlei secundaire zaken als realistisch wenste voor te doen. Ten tweede ging de WFBN meer en meer het terrein van de door de overheid gesubsidiëerde VIRO betreden. Natuurlijk was dit het goed recht van de beweging, 'maar het gaat, naar ik meen, niet aan te verwachten, dat de regering een dergelijk proces in de hand zal werken door de financiële positie van de WFBN te versterken'. Daarbij kwam dan nog de precedentwerking van subsidie aan de WFBN, waarmee de argumenten om geen steun aan andere organisaties te verlenen uit handen geslagen zouden worden.

Ook om deze reden zullen wij ons, naar ik meen, wel tweemaal moeten bedenken alvorens de WFBN financieel te helpen.⁶⁵

(40) In de Raad van Advies zaten wetenschappers als de jurist en polemoloog Bert Röling en de econoom Jan Tinbergen, maar merendeels bestond hij toch uit politici van alle belangrijke in het parlement vertegenwoordigde partijen, van links tot rechts, om het officieel politiek-neutrale karakter van de beweging te benadrukken. Deze samenwerking binnen de WFBN van mensen van zeer divers politiek en religieus pluimage werd toentertijd, aldus Van Wijngaarden, 'als essentieel beschouwd (...), zowel ideëel met betrekking tot de mensheidsomspannende inhoud van ons streven als materieel

65. Archief BuZa, inv. nr. 5924

t.o.v. de doelmatigheid van onze activiteit'.⁶⁶ Vraag is natuurlijk of een beweging die ontwapening, naleven van de rechten van de mens en bestrijding van de onderontwikkeling, werkelijk a-politiek is of kan blijven. Het was dan ook geen wonder dat aan het eind van de jaren zestig de politieke activiteiten van de WFBN enorm toenamen, waarmee een periode van gestage arbeid, een periode van bloei - althans in activistisch en inhoudelijk opzicht, in intern opzicht, maar zeker niet in grootte van de vereniging - overging in een periode van commotie.

H.J. Nannen

Ofschoon er in verschillende periodes van het bestaan van de WFBN meerdere keren bepaalde personen van groot belang zijn geweest, zoals Van Wijngaarden in de jaren zestig en Bart Landheer in de jaren zeventig, zijn de jaren vijftig en begin jaren zestig eigenlijk de enige periode in de geschiedenis van de WFBN geweest waarin één figuur duidelijk als primus inter pares werd gezien, zowel binnen als buiten de beweging. De reeds vaak genoemde H.J. Nannen was meer dan tien jaar lang het gezicht van de WFBN. Dit neemt niet weg dat, al bleef hij dus nog volop actief in de beweging, het toch met name de jaren 1950-1955 zijn geweest, de jaren dat hij zowel voorzitter als redacteur van het blad *Wereldfederatie* was, waarin Nannen richting en leiding aan de WFBN gaf. Reden genoeg kortom om even nadrukkelijk stil te staan bij die toonaangevende figuur, die in 1971 na een tweede hersenbloeding, gedwongen werd al zijn activiteiten stop te zetten. Een jaar later zou hij overlijden.

Nannen was eerst lid van de VIRO geworden, alwaar hij in de hoofd- en dagelijkse besturen zitting nam. In de herfst van 1948 was hij derhalve met een groep studenten naar Parijs vertrokken alwaar op dat moment de VN vergaderden. Tevens was hij mede-oprichter en redacteur van het VIRO-tijdschrift *Wordende Wereld* geweest,

66. Chr. van Wijngaarden, 'Jaarverslag van de Algemeen Voorzitter - 1955', *Wereldfederatie*, maart 1956, 2-4, 4

een titel die velen wellicht bekend in de oren zal klinken. De historicus Nannen was immers ook een der negen samenstellers van het jarenlang op vele middelbare scholen gebruikte leerboek *Wereld in Wording*.

(41) Het was de latere voorzitter (1948 en '49) en ere-voorzitter van de WFBN geweest, Hardon, die hem na de oorlog over het wereldfederalisme had voorgelicht. Hardon zelf was van het nut van dat streven overtuigd geraakt nadat op een kort na de oorlog gehouden medisch congres een arts had gezegd:

Heren, al wat wij doen en kunnen doen voor de mensheid is overbodig, wanneer we niet zorgen dat er een permanente vrede komt.⁶⁷

Het is niet ondenkbeeldig dat deze arts de wereldfederalist Hoxel is geweest. Naar deze arts is een nog steeds bestaand propagandafonds genoemd. Het zou echter ook J.J. van der Leeuw kunnen zijn geweest, die reeds in 1930 in een lezing over Volkenbond en Wereldvrede had opgemerkt dat de mensheid de keuze had tussen 'wereldanarchie, bewapeningswedloop, economische achteruitgang en tenslotte oorlog enerzijds en wereldgezag met wereldrechtbank en wereldpolitie anderzijds'.⁶⁸

Nannen werd meer en meer in beslag genomen door zijn werk voor het wereldfederalisme, zodat hij zijn bestuursfuncties bij de VIRO neerlegde. In 1950 werd hij de opvolger van Hardon als voorzitter van de WFBN en hoofdredacteur van *Wereldfederatie*. Dit bleef hij zoals gezegd tot medio jaren vijftig. Het werden vijf jaren van vechten tegen 'administratieve wanorde, financiële onzekerheid, kleinzielige onderonsjes en ook heksenjagerij, misverstand, en niet willen begrijpen', zoals algemeen secretaris J.C. Slikker het bij Nannens afscheid als hoofdredacteur noemde. Die jaren echter had de WFBN, aldus Slikker, mede door het ijveren van Nannen achter

67. A.W. Henny, 'H.J. Nannen. Pionier en veteraan van de Nederlandse Wereld Federalisten Beweging', *Wereldfederatie*, sept./okt. 1968, 8-9, 8

68. *Het zaterdagavondblad Wereldeenheid*, 20-3-1948, 4

zich kunnen laten.⁶⁹ Een van de manieren waarop tot begin jaren zeventig Nannen had geprobeerd het gevecht tegen 'heksenjacht en misverstand' gestalte te geven, was door het meestal te zamen met PSP'er G. Slotemaker de Bruïne en/of de dominicaan H. Brink, vormgeven aan de gesprekskringen der afdelingen. Veel van de informatie-brochures waren door hem samengesteld.

Het is overigens de vraag of de moeilijkheden waar J.C. Slikker het over had inderdaad geheel en al op het conto van 'kleinzielige onderonsjes' geschoven kunnen worden. De overheersende rol van Nannen en de daarbij horende zelfverzekerdheid moest zo nu en dan wel tot frictie bij andere bestuursleden leiden. Waarschijnlijk is hier ook het ontslag van secretaris Schiltmeijer en penningmeester mevr. Koestal in 1951 aan te wijten. Nannen werd door enkelen verweten met name Schiltmeijer nooit het respect te hebben getoond, dat zij op grond van haar vele werk had verdiend. Deze affaire leidde zelfs tot een door enkele WFBN-leden opgesteld voorstel tot roeyement van de voorzitter van de vereniging wegens 'wangedrag en benadeling van de belangen der WFBN'.⁷⁰

(42) Dit neemt niet weg dat eind jaren vijftig, begin jaren zestig in regeringskringen met name door het ijveren van Nannen - bijgestaan door de politiek onverdachte leden Gunning en Van Wijngaarden, die later zelfs lid van de raad die de regering op het terrein van vrede en veiligheid van advies diende zou worden -, meer en meer naar de WFBN zou worden geluisterd.⁷¹ Dit had onder meer als resultaat dat in het begin van de jaren zestig expliciet het streven naar een wereldregering zou worden uitgesproken, al wil dit weer niet zeggen dat de WFBN ook echt serieus werd genomen, zoals we al hebben gezien. Ook een andere wens van Nannen, de wetenschappelijke bestudering van het vraagstuk van oorlog en vrede, zou in die jaren gestalte krijgen

69. J.C. Slikker, 'Een nieuw begin', *Wereldfederatie*, jan. 1955, 1

70. Archief WFBN IISG, inv. nr. 61, Slikker aan Nannen, 24-9-51; Toelichting inzake voorstel tot schorsing H.J. Nannen als lid der WFBN; Slikker aan Nannen, 26-9-51

71. Archief BuZa, inv. nr. 5924: 'Gaet het om wereldfederalisme, dan hebben wij alleen te maken met de (...) (bona fide) WFBN.'

met het inmiddels weer ter ziele gegane Polemologisch Instituut te Groningen, dat onder leiding stond van Röling.

(43) III De jaren van gestage arbeid (1956-1965)

Naar een permanent VN-leger?

De periode van gestage arbeid en bloei van het verenigingsleven, viel internationaal gezien samen met de Suez-crisis en de onderdrukking van de opstand in Hongarije, een onderdrukking die volgens het WFBN-bestuur weer eens onomstotelijk had aangetoond dat de vrede, de veiligheid en het leven van de mensheid 'niet veilig zijn, zolang een werkelijke wereldrechtsorde ontbreekt'. De gebeurtenissen op zich waren zeer te betreuren, maar wellicht dat uit hen een glorieuze toekomst zou worden geboren.⁷²

Hongarije en de Suez-crisis hadden naar de mening van velen, de wereld aan de rand van de nucleaire afgrond gebracht, ook volgens de wereldfederalisten.

In deze wereld leven wij onder een permanent gevaar van een derde wereldoorlog, en dit gevaar zal niet eerder worden opgeheven dan wanneer de Verenigde Naties zijn omgebouwd tot een federale wereldregering. Pas wanneer de anarchie van het eigen rechter spelen is geweken voor een wereldrechtsorde, zal het mogelijk zijn te werken aan de verbetering en de opbouw van de wereldsamenleving.⁷³

Tot voor kort werd aan dergelijke verklaringen steevast toegevoegd dat het absoluut noodzakelijk was een federale politiemacht te vormen, omdat alleen dan het mogelijk zou kunnen zijn aantal en omvang van de nationale legers te verminderen, en alleen dan zou het realistisch zijn om over ontwapening te praten. Staten wantrouwden elkaar eenvoudigweg te zeer om tot ontwapening over te gaan, en elke staat wist dat er

72. Archief WFBN, map: standpunten, Van Wijngaarden en Slikker aan Drees, 6-11-56

73. 'De afgrond', *Wereldfederatie*, dec. 1956, 1/3

geen gezaghebbend orgaan meer boven hen stond om oorlogvoerenden tot de orde te roepen. Echter, de gebeurtenissen van de laatste maanden hadden dat geloof aangetast om plaats te maken voor optimistischer geluiden. Volgens de WFBN werd in de VN 'een publieke opinie gevormd, waarvoor de diverse regeringen kennelijk bevreesd zijn geworden'. De resoluties en felle redevoeringen in de VN hadden zeer zeker hun effect op Groot-Brittannië en Frankrijk gehad. Bovendien werden oppositionele groepen in die landen moreel ondersteund waardoor zij een steviger vuist konden maken. Daarbij kwam dat - zoals in Tsjechoslowakije 12 jaar later - de Russische inval in Hongarije een heel wat moeizamer verloop kende dan puur militair gezien verwacht kon worden. Stemde dit de wereldfederalisten al hoopvol, toen Hammerskjöld ook nog een 'echte' VN-politiemacht in het leven riep om de problemen in het Midden-Oosten (44) te lijf te gaan, dat dus niet zoals te Korea een verkapt VS-leger was, werd de stemming zelfs licht 'euforisch', ook al leed ook die macht nog aan het - niet aan Hammerskjöld zelf toe te schrijven - gebrek dat landen niet verplicht konden worden een contingent aan het VN-leger te leveren.

In deze dynamische wereld gaan we met de snelheid van een revolutie in de richting van een wereldrechtsorde. Dit constateren niet alleen de wereldfederalisten, doch ook buiten de kringen van deze z.g. idealisten weerklinken steeds meer stemmen, die het onhoudbare van de tegenwoordige wanorde in de wereld verkondigen.⁷⁴

Dit optimisme zou al weer snel tot realistischer proporties worden teruggebracht. In 1959 schreef bergbeklimster, bestuurslid en hoofdredactrice van *Wereldfederatie*, A.W. Henny, dat vrede enkel gevestigd kon worden door middel van een politiemacht in handen van een federale wereldregering, gepaard met gelijktijdige nationale

74. idem

ontwapening. De *United Nations Emergency Force* (UNEF), die reeds enkele jaren toezicht hield op de broze vrede in het Midden Oosten, was een eerste aanzet tot een dergelijke macht, maar ook niet meer dan dat.

Het moet van een ad hoc, een permanente macht worden; van een vredesmacht gerecruteerd uit legers der Staten-leden, een macht worden bestaande uit individueel en vrijwillig gerecruteerde mannen aller landen van wie de loyaliteit in de eerste plaats de VN en de wereld geldt. Op het budget van de VN behoort de financiering een vanzelfsprekende jaarlijks terugkerende post te zijn, in plaats van - zoals nu - een met hangen en wurgen verkregen geldbedrag van die Staten-leden wien het goeddunkt.⁷⁵

Helaas gaven de berichten uit New York weinig hoop dat deze ideeën binnen afzienbare tijd werkelijkheid zouden kunnen worden. Vandaar dat algemeen voorzitter Van Wijngaarden december 1958 besloot een open brief naar de Londense *Times* te schrijven die inhoudelijk geheel op Henny's opmerkingen aansloot.

De VN hadden, aldus Van Wijngaarden, tot doel het waarborgen van vrede en veiligheid in de wereld. De enige manier waarop dat mogelijk was, was door deze organisatie van 'tanden' te voorzien. De meest voor de hand liggende wijze waarop dat zou kunnen gebeuren was het ombouwen van de UNEF tot een *Permanent United Nations Police Force*. De regeringen van de landen die de VN vormden, bleven echter in gebreke, ofschoon de ervaringen met UNEF alleen maar positief genoemd konden worden. Als werd gezegd dat UNEF alleen kon werken onder deze specifieke omstandigheden, dan diende het antwoord niet te zijn dat andere politiemachten geen kans hadden, maar dat een 'algemeen toepasbare en meer doeltreffende opzet' ontworpen (45) moest worden. Helaas moest worden geconstateerd dat veel regeringen dit ook

75. A.W. Henny, 'Wachter wat is er van de nacht?', *Wereldfederatie*, febr. 1959, 4

wel wisten, maar dat zij het risico van oorlog en vernietiging nog steeds kleiner vonden, of van minder gewicht achtten, dan het politieke risico van het inleveren van het kleinste flintertje nationale soevereiniteit.⁷⁶

Ook de andere grote VN-acties in die dagen gaven een bevestiging van deze constatering en van het gelijk van de wereldfederalistische idee te zien. De Cuba- en de Himalaya-crisis - de verovering van Tibet door China - maakten, aldus Van Wijngaarden, wederom duidelijk dat er behoefte was aan enerzijds 'een wereldrechtsorde met een democratisch-federale structuur' en anderzijds, ofschoon niet los van het eerste te zien, van 'algemene, volledige en gelijktijdige ontwapening onder afdoende controle'. Ook was weer eens duidelijk geworden dat geen rechtsorde stand kon houden indien het geen machtsapparaat ter beschikking had waarmee beslissingen eventueel afgedwongen konden worden. De Nieuw-Guinea kwestie was tot niemands tevredenheid opgelost, maar in de gegeven omstandigheden was de bereikte oplossing wellicht het minste van alle kwaden. Kritiek op de VN was makkelijk, maar in feite onterecht. De middelen om een andere oplossing af te dwingen waren niet aanwezig. De VN hadden zowel de Papoea's, de Indonesiërs als de Nederlanders behoed 'voor nutteloos en hopeloos bloedvergieten'. Dit beeld doemde volgens Van Wijngaarden ook op indien het beleid van de VN in Afrika, met name in de Kongo, onder de loep werd genomen. Het was een beleid van vallen en opstaan. Noch juridisch, noch militair was het optreden vlekkeloos te noemen. Weggaan kon niet, dan werd het al helemaal een massacre, maar gewelddadig ingrijpen in wat een binnenlandse aangelegenheid werd genoemd, was nog een brug te ver. Pappen en nathouden was het onontkoombare devies.

Fouten en mislukkingen zijn er echter geen bewijs van, dat het optreden van de VN niet gerechtvaardigd is; zij tonen slechts aan, dat wij de VN nog totaal on-

76. Chr. van Wijngaarden, 'Vredesmacht van de Verenigde Naties', *Wereldfederatie*, febr. 1959, 4

voldoende bevoegdheden en middelen hebben gegeven om te kunnen antwoorden op de uitdagingen van onze tijd. De lessen van de Kongo moeten de impuls geven tot een positief activisme. Wereldfederalisten zijn daartoe in de eerste plaats geroepen.⁷⁷

Toen in juni 1964 de Sovjet-Unie een voorstel tot oprichting van een permanente vredesmacht lanceerde, reageerde de WFBN dan ook kritisch positief, welbewust van het risico wederom voor communistische mantelorganisatie uitgemaakt te worden. Alleen zo'n permanente vredesmacht kon immers een uitweg geven uit de op termijn heilloze huidige weg. Natuurlijk deed de SU dit voorstel niet louter uit altruïstische motieven, en natuurlijk was het niet voldoende dat zo'n macht alleen gestuurd en bestuurd werd door de Veiligheidsraad, (46) zoals de bedoeling van Chroestjov en de zijnen was, omdat dan door ieder veto de vredesmacht onmachtig zou worden. Maar toch: 'er zijn in het voorstel elementen, die een positieve benadering zeker rechtvaardigen', al was het maar omdat het nieuwe perspectieven opende voor de slepende - en nog jaren doorslepende - ontwapeningsconferentie te Genève. Het SU-voorstel overleefde de internationale podia echter niet. Integendeel.

1964 was een jaar waarin de VN een van haar vele crises beleefde. Naast de eeuwigdurende financiële problemen van de VN, had Indonesië de organisatie verlaten, werd China nog steeds niet toegelaten, dreigde het oprichten van een tegenorganisatie, en werden de tegenstellingen tussen West en Zuid alsmaar groter. Van Wijngaarden zag voor het wereldwijde wereldfederalisme, en dus ook voor de WFBN in het bijzonder, een rol weggelegd om de VN uit deze crisis te helpen. Waardering voor het goede van de organisatie, en opbouwende kritiek op hetgeen voor verbetering vatbaar was, was het devies en moest het devies blijven. Wellicht dat dan ooit eens gezegd kon worden dat de WFBN een klein steentje aan een vreedzamere

77. C. van Wijngaarden, 'De Wereld Federalisten Beweging Nederland in de Wereld van 1960', *Wereldfederatie*, 1961, nr. 3, 3-4, 3

wereld had bijgedragen, een wereld één in verscheidenheid.⁷⁸

De crisis binnen de VN noopte aldus Van Wijngaarden tot een driesporen-beleid.

In de eerste plaats hebben wij nodig een meer politieke instelling. Vrede en wereldrechtsorde moeten stap voor stap verwezenlijkt worden. Daarom moeten wij wel een standpunt innemen terzake van actuele politieke ontwikkelingen wanneer deze in ernstige mate het bereiken van ons doel zouden kunnen belemmeren. (...) Ten tweede moeten wij onze eigen organisatie versterken. We moeten nieuwe sterke organisaties in alle delen van de wereld helpen tot stand te komen. Ook zullen wij internationaal zowel als nationaal de opzet van onze eigen beweging moeten verbeteren. Ten derde zullen we intensievere en nauwere samenwerking met andere verenigingen tot stand moeten brengen. Wanneer wij praktische stappen verwezenlijkt willen zien hebben wij advies en steun nodig van anderen, die onze hoofddoelstellingen onderschrijven. Wij hebben hen nodig zoals zij ons.

Hierop voortbordurend kwam Van Wijngaarden tot allerlei voorstellen tot verandering van het VN-Handvest 'om de Organisatie te versterken', waarvan de voornaamste de eigen vredesmacht was. Hier voegde hij nog voorstellen als een algemeen verbod op atoomproeven en een rechtvaardiger verdeling van de wereldrijdommen aan toe.

De beslissende problemen van ons tijdperk kunnen slechts in het raam van een wereldwijde visie opgelost worden. Internationale politiek is wereldpolitiek. Dat betekent politiek van het voortbestaan; het doel moet dan zijn wereldrechtsorde. Politiek beleid dat in die richting te kort schiet is ondeugdelijk, is

78. C. van Wijngaarden, 'Jaarverslag 1964', *Wereldfederatie*, maart/april 1965, 3

zelfs misdadig. Wij, wereldfederalisten, moeten onze regeringen (47) en onze volken daarvan overtuigen, ook al zal dit betekenen dat we soms onvriendelijk en onpopulair moeten zijn.

Dit betekende volgens Van Wijngaarden dat de WFBN de Nederlandse regering ertoe zou moeten brengen het initiatief te nemen tot het instellen van een permanente internationale conferentie van regeringen die bereid zijn plannen te ontwikkelen en zo mogelijk acties te ondernemen ter versterking van de VN en ter bevordering van de ontwikkeling naar wereldrechtspraak, met als doel 'het opstellen van een plan van gemeenschappelijk beleid voor de komende 10 tot 25 jaar gericht op het tot stand brengen van een wereldrechtsorde'.⁷⁹

Nationale activiteiten

Nationaal gezien kan als scheidslijn tussen de periodes van consolidatie en bloei, het WAWF-congres te Scheveningen worden aangemerkt, waarvan een deel van de gasten door koningin Juliana werd ontvangen. Onder hen bijvoorbeeld de toenmalige leidsman van alles wat sociaal voelend was in Frankrijk, Abbé Pierre. Voor de WFBN betekende dit congres een enorme steun in haar streven Nederland warm te krijgen voor het idee van een wereldfederatie. Diverse sprekers trokken kris-kras door het land. Een hernieuwde toename van het aantal leden en afdelingen, was het gevolg.

Deze periode werd gekenmerkt door velerlei activiteiten, zoals die ten faveure van een wereldpolitiemacht, een herziening van het VN-Handvest, of het Wereld Billijkheids Tribunaal. Een van de meest succesvolle acties was de in 1961 gehouden BBB, de Betere Bescherming Bevolking, hetgeen al aangeeft dat de houding tegenover de Bescherming Bevolking (BB) negatiever was geworden. In het midden van de jaren

79. C. van Wijngaarden, 'In het jaar van internationale samenwerking een voorstel aan de Nederlandse regering: maak een nieuw begin', in: *Wereldfederatie*, 1965, 7/8, 3-4

vijftig had de WFBN nog een ietwat ambivalente houding tegenover die regeringsinstantie ingenomen. Zij werd kritisch gesteund. De watersnoodramp van 1 februari 1953 had getoond dat er behoefte was aan een organisatie voor hulp bij rampen en zelfs na een atoomoorlog moest er een organisatie bestaan - mits natuurlijk die zelf niet ook geheel en al was vernietigd - om de enkele overlevenden zo goed en kwaad mogelijk bij te staan. Bovendien zou een goede en juiste voorlichting door de BB over de gevolgen van een atoomoorlog de vredeswil kunnen versterken. Die goede en juiste voorlichting was echter wel een vereiste. De burgers van ons land mochten zich door de BB absoluut niet veilig gaan voelen onder een schijnbescherming. Gebeurde dat wel, dan was de BB het foute middel tegen de atoomkwaal. Meer en meer raakte de WFBN ervan overtuigd dat dit laatste het geval (48) was gebleken. De BB was weinig meer dan een doekje voor het bloeden. De BBB hield dan ook in dat aansluitend op wat 'regerings-propaganda voor de BB' werd genoemd, informatie werd gegeven over préventieve maatregelen in geval van oorlogsdreiging, in plaats van de louter curatieve maatregelen in geval van oorlog zelf, die bij de BB centraal stonden.⁸⁰

De meeste acties werden georganiseerd te zamen met de internationale beweging. Doordat de WFBN en de WAWF in de jaren 1959 tot 1968 in hetzelfde pand resideerden, op de Patijnlaan in Den Haag, en er bijvoorbeeld in de figuren Van Wijngaarden, lid van het *executive committee*, en Hans Beumer, directeur van het WAWF-bureau en WFBN-bestuurslid, personele overeenkomsten tussen de organisaties bestonden, riepen de WFBN en de WAWF veelal gezamenlijk tot actie op. Bovendien doet dit een wederzijdse beïnvloeding vermoeden in plaats van een eenzijdige van de internationale op de nationale vereniging. Beide verenigingen propageerden al jaren een Directoraat voor de Vrede, dat in Nederland met het Bureau voor Wapenbeheersing en Ontwapening concrete vorm begon aan te nemen. Ook werd geijverd voor het ter beschikking stellen voor ontwikkelingshulp van de gelden die door ontwapening

80. J.W.J. van Niftrik, 'BB of BB?', *Wereldfederatie*, dec. 1960, 3 (met naschrift redactie); Chris van Wijngaarden, 'Jaarverslag 1961', *Wereldfederatie*, maart 1962, 4

vrij zouden komen.

Met het door de Nederlandse regering ter beschikking stellen van een 300-tal mariniers als Nederlands contingent voor VN-operaties - uiteraard ieder maal na toestemming van de Nederlandse regering -, ging in 1963 zowaar een aloude wens van de WFBN in vervulling. Het werd korte tijd later zelfs uitgebreid tot 1800 man. Daarmee leverde Nederland in principe het grootste contingent.

Wij hoeven niet te betogen dat de WFBN zeer ingenomen is met deze tweede stap van onze regering. Er moet over een breed front aan een wereldrechtsorde gebouwd worden, wil men uiteindelijk tot wapenbeheersing en gelijktijdige algemene ontwapening toekomen. Eén van de pijlers, waarop een wereldrechtsorde zal moeten rusten, is een VN-vredesmacht.⁸¹

Het zou echter nog bijna twintig jaar duren voordat met Unifil ook daadwerkelijk Nederlandse blauwhelmen de grens overtrokken. Ofschoon buitenlandse zaken welwillend was - of leek -, had uitvoering van de toezegging nogal wat voeten in de aarde waarbij met name Defensie de hakken in het zand zette.

De vreugde van de WFBN na de toezegging van de jarenlange minister van buitenlandse zaken en latere secretaris-generaal van de NAVO, Joseph Luns, dat Nederland permanent een contingent troepen ter beschikking zou houden van de VN, werd nog verhoogd toen diezelfde Luns verklaarde dat een commissie zou worden ingesteld voor de bestudering van ontwapening en voor het geven van adviezen op het gebied van ontwikkelingshulp. Hier (49) greep Nederland eindelijk de kansen 'voor een actieve wereldpolitiek, zoals die door een kleine natie gevoerd kan worden'. Dankbaar was echter iets anders dan tevreden. De regering zou nog veel meer kunnen en moeten doen om tot een wereldrechtsorde te geraken. Versterking van de VN bleef

81. 'Nederland biedt de VN meer militaire hulp aan dan in het vorig aanbod was gedaan', *Wereldfederatie*, sept./okt. 1965, 12

uiterste noodzaak, waarbij wederom werd aangedrongen op het omhelzen als lid van de Volksrepubliek China en het proberen te vrijdelen van het uitsluiten van Zuid-Afrika.⁸²

Personele en financiële problemen

Al deze activiteiten konden echter niet verhullen dat het financieel en organisatorisch niet echt goed ging met de WFBN. Er was een schrijnende discrepantie tussen het hooggestemde doel en de armzalige middelen die ter bereiking van dat doel ter beschikking stonden. Tevens was er een groot gebrek aan mensen die zich actief wensten op te stellen door bijvoorbeeld het geven van lezingen, het houden van voordrachten of het schrijven van artikelen. Het tekort aan leden werd ten eerste aan onbekendheid geweten en ten tweede aan de overtuiging dat een lidmaatschap het beoogde doel niet naderbij zou brengen. Van Wijngaarden zei hierover in zijn jaarverslag over het jaar 1963:

Zeer vele niet-leden, die - wat hun instelling betreft - eigenlijk bij ons horen, zien ons als groep welwillende mensen, die een alleszins juiste maar verafgelegen doelstelling propageren, die hopen velen daarvan te overtuigen en die menen, dat dan alles wel vanzelf voor elkaar zal komen. Het beeld, dat wij hen zouden moeten geven en dat waar zou moeten zijn is dat van een actieve beïnvloedingsgroep, die zich inzet om te bevorderen dat stap voor stap de moeizame weg naar die doelstelling feitelijk wordt afgelegd.⁸³

82. Chr. van Wijngaarden, 'Excellentie, de WFBN is dankbaar, maar vraagt meer', *Wereldfederatie*, nov./dec. 1963, 4

83. Chr. van Wijngaarden, 'Jaarverslag 1963 van de Algemeen Voorzitter', *Wereldfederatie*, maart-april 1964, 3-4

Om dat laatste beeld wat naar voren te halen en het eerste naar de achtergrond te dringen, was voorafgaand aan de Tweede Kamer-verkiezingen 1963, een goed door-dachte actie ten uitvoer gebracht. Er was een forum georganiseerd met zorgvuldig van te voren geselecteerde deelnemers, gerecruteerd uit alle geledingen van Neêrlands politieke spectrum. Het betrof vanzelfsprekend voorstanders van het streven naar een wereldrechtsorde (die deels zelfs lid waren van de WFBN-Raad van Advies). Twee vliegen werden zo in één klap gevangen. De politieke neutraliteit van de WFBN werd bevestigd en de kritiek dat het streven luchtftietserij zou zijn in ieder geval deels ontkracht. Dit laatste werd nog eens versterkt, toen in 1964 de Nederlandse regering zich voor de vorming van een wereldregering uitsprak, al voegde zij daar dan de woorden 'op de lange termijn' aan toe.

(50) De WFBN realiseerde zich echter vanzelfsprekend dat woorden makkelijker worden geuit dan daden zijn gedaan. Vandaar dat op de AV van 1965 *De verklaring van Arnhem. Na twintig jaar, een nieuw begin* werd opgesteld, waar de gehele AV zich achter schaarde. Zij werd aangeboden aan minister van buitenlandse zaken Luns, premier Cals, en aan minister van ontwikkelingshulp Udink, die op diezelfde AV overigens zijn eerste officiële lezing had verzorgd. De verklaring behelsde ondermeer dat nu het doel van de beweging, wereldrechtsorde door versterking van de VN tot supra-nationaal wereldgezagsorgaan, door politici en regeringen was overgenomen, het streven moest worden de intenties in daden om te zetten. Die daden moesten ondermeer een verbod op ondergrondse kernproeven, een verbod op de verspreiding van kernwapens, uitbreiding van de aan de VN ter beschikking te stellen contingenten militairen en politie, en een rechtvaardiger economische ontwikkeling op globaal niveau omvatten.⁸⁴

84. 'De verklaring van Arnhem. Na twintig jaar, een nieuw begin', *Wereldfederatie*, mei/juni 1965, 3

Oprichting van een jongerenafdeling

Wellicht mede in de hoop het hoofd aan de penibele personele bezetting te kunnen bieden, was op 4 maart 1962 de Werkgroep voor Jonge Wereldfederalisten (WVJW) in het leven geroepen, die zich concentreerde rond het blad START. Helemaal nieuw was dit niet, aangezien in 1953 al eens een WVJW was gevormd, alleen stond dat toen voor Werkgemeenschap voor Jongeren in de WFBN.⁸⁵ De nieuwe werkgroep betrof een vrij onafhankelijke organisatie te vergelijken met de jongerenorganisaties van politieke partijen. Zo had zij bijvoorbeeld een eigen ledenbestand en een eigen financiële administratie. De leden waren zo'n twintig jaar jonger dan de wereldfederalisten van de begintijd en zij ontwikkelden zich al snel als stekelige luizen in de pels van de WFBN. Behalve tot die tijd letterlijk en ook daarna nog voor velen figuurlijk ongehoorde inhoudelijke oproepen als: 'De WFBN moet haar afkeuring laten blijken over de uitspraken van Paus Paulus VI, waarin hij de revolutie als instrument voor verbetering van de sociale toestand, afkeurt', schuwden zij ook niet organisatorische, interne kritiek te spuien. In een helaas ongedateerd en ongesigneerd pamflet staat bijvoorbeeld te lezen dat de WFBN ongeschikt was voor haar taak 'omdat zij intern te veel last heeft van de heersende politieke vooroordelen. Ook voor de WFBN geldt: verbeter de wereld, begin bij u zelf!' Dit werd nog gevolgd door de opmerking dat iemand 'niet in het hoofdbestuur (moet) worden verkozen om zijn propagandistisch nut in het verleden, maar om zijn politieke bekwaamheid'. De verhouding tussen de 'volwassenen-beweging' en haar (51) jongeren-afdeling was kortom niet altijd even hartelijk. Zo schreef medio 1966 christen-pacifist Hilbrandt Boschma, lid van het hoofdbestuur als afgevaardigde van de afdelingsraad, een zeer verontruste brief aan Wecke, behalve beleidssecretaris ook mentor van de jongere wereldfederalisten. 'Tussen ons gezegd en gezwezen' sprak Boschma zijn zorg erover uit dat de extreem linkse opvattingen van

85. Ans Merens-Bonnet, 'Brief van ons erelid', *WFBN-Nieuwsbrief*, sept./okt. 1995, 5

sommige jongeren ervoor zouden kunnen zorgen dat anderen zich niet meer bij de WFBN zouden thuisvoelen. Bovendien zouden die opvattingen de naam van de beweging kunnen schaden. De WFBN predikte immers evolutie en niet revolutie.⁸⁶ De verhouding tussen oud en jong zou op grond van dit soort brieven kunnen worden geschetst als de band tussen Peter van Straatens vader en zoon. De band is onmiskenbaar, maar de generatiekloof eveneens. Achteraf is het tevens duidelijk dat het bereiken van volwassenheid, de uittocht van de jongeren uit het vaderlijk huis zou gaan betekenen.⁸⁷

Evert Voogd

Een van de meest vooraanstaande leden van de WVJW was Evert Voogd, in 1968 zowel politiek secretaris van de WVJW als assistent-beleidssecretaris van de WFBN. Hij was een der weinigen die na het opheffen van de WVJW lid van de WFBN zou blijven, maar dit zou slechts een korte tijd duren en voor ieder WFBN-lid dat de publikaties van Voogd in zijn WVJW-periode had gevolgd, kon zijn vertrek uit de WFBN nauwelijks als een donderslag bij heldere hemel zijn gekomen. Reeds in 1964 had hij in START geduchte kritiek op het streven van de WFBN geleverd.

Voogd betoogde dat een wereldregering met geweldsmonopolie ABC-wapens in bezit zou dienen te hebben omdat anders dat geweldsmonopolie nergens op zou stoelen. Er is immers altijd de mogelijkheid dat ondanks het verbod daarop toch afzonderlijke staten over dergelijke wapens zouden beschikken en daarmee in één klap militair machtiger zouden zijn dan de boven hen staande wereldregering. Dit riep een aantal - door de toenmalige indeling van de wereld in Oost en West gedicteerde - vragen op waarop zijns inziens de wereldfederalisten een onbevredigend antwoord hadden. De belangrijkste waren: wie controleert de wereldregering, en waar moeten de

86. Archief SVV, Wereldfederalisten, Boschma aan Wecke, 30-8-1966

87. Archief WFBN IISG, inv. nr. 17, onged. pamflet; Jet Spier aan Vermeulen, 4-6-68

massa-vernietigingswapens worden opgeslagen? Bovendien stelde hij de - tenzij hij de WFBN niet meer als vredesbeweging zou willen afficheren, enigszins met bovenstaande vragen strijdige - vraag of het de taak was van een vredesbeweging om voor het instellen van wat voor een leger dan ook te pleiten, voorzien van massavernietigingswapens, al was het dan een overkoepelend leger? Het was natuurlijk prettig voor de eigen gewetensrust dat een dergelijk leger alleen een legale oorlog zou voeren, de slachtoffers echter zouden daar weinig troost van ondervinden.

(52) Als antwoord op deze vragen zag Voogd 'gezagsinstanties van het internationale leger in alle landen om individuele overtreders van het wereldrecht te vervolgen'. Een gedecentraliseerd, internationaal leger dus. Een leger dat in feite zichzelf controleerde in plaats van dat het werd gecontroleerd. Tussen de regels door was het duidelijk dat Voogd in de toenmalige wereldorde, weinig fiducie had in de mogelijkheden een wereldregering in te stellen die de goedkeuring van de machten der aarde zou kunnen wegdragen. Die machten echter had je daar nu eenmaal wel bij nodig, of je dat nu leuk vond of niet.⁸⁸

De neutraliteit op de helling

Maar al was door dit soort kritische publikaties de verhouding bij tijd en wijle gespannen en al vormden de jongeren, radicaler en politieker als zij waren, al snel een beweging in een beweging, zonder effect bleef hun kritiek niet. Eind jaren zestig zou ook de WFBN als geheel in politieker vaarwater geraken. De rechten van de mens gingen een nog centraler plaats innemen. Het verschil tussen negatieve vrede (geen oorlog) en positieve vrede werd meer en meer benadrukt, waarbij aan de definitie van positieve vrede die in de Principiële Richtlijnen nog werd gebruikt de mondiale sociale rechtvaardigheid werd toegevoegd, hetgeen erop duidt dat de politieke neutraliteit

88. Evert Voogd, 'Kritiek op het streven van de Wereld Federalistische Beweging', *Start*, april 1964, 4-6

waarop in de jaren vijftig nog zo'n nadruk werd gelegd, meer en meer erodeerde.

Het is overigens niet zo dat die politieke neutraliteit in de jaren vijftig door iedereen werd onderschreven. Reeds in januari 1950 werd zij door Suys geattaqueerd, al was dat dan op geheel andere gronden, en met een geheel andere conclusie dan 15 jaar later. Het 'ongeacht godsdienst en politieke overtuiging', dat de WFBN hoog in het vaandel had, moest volgens Suys in 'ongeacht godsdienst en politieke partij-mening' worden veranderd. Immers, het op de voorgrond plaatsen van politieke vrede was zelf ook niets anders dan een politieke overtuiging, en wel 'een die de pretentie heeft en moet hebben de politieke tegenstellingen naar het tweede plan terug te drijven'. Voor politieke scherpslijpers was daarom, aldus Suys, binnen de WFBN geen plaats.⁸⁹ In tegenstelling hiermee betekende strijd tegen de politieke neutraliteit in de jaren zestig, dat politieke scherpslijperij tot groot goed werd verheven, hetgeen zijn effect op de discussies binnen de WFBN niet heeft gemist.

In 1960 had de Delftse hoogleraar en WFBN-vice-voorzitter O. Koefoed reeds een voorzet op het verlaten van de politieke neutraliteit gegeven met zijn artikel: 'Wereldontwikkeling als voorwaarde voor Wereldrechtsorde'. Dood versus leven was volgens Koefoed de 'waaninnige paradox van de moderne tijd'. Aan de ene kant kon door de uitvinding van atoom- en waterstofbom al (52) het leven in een enkele klap worden vernietigd, maar tevens was door de technologische vooruitgang - de energievoorziening als gevolg van atoomsplitsing - voedselvoorziening voor alle inwoners van de wereld mogelijk geworden. Koefoed dacht hierdoor dat de mens weer eens in een tijd van grote overgang leefde, zoals in de tijd dat hij van de jacht op de landbouw overschakelde, of van de agrarische maatschappij naar de industriële. In het Westen was honger al zo goed als uitgeroeid, waardoor er nu naast bevoorrechte klassen ook bevoorrechte volkeren leefden. Het verschil in welvaart tussen de volkeren was zelfs nog nooit zo groot geweest als in de huidige tijd. Hierdoor was er een discrepantie

89. Archief WFBN IISG, inv. nr. 62, Suys aan Nannen, 24-1-1950

ontstaan in wat als recht werd gezien. De Westerlingen zouden als recht zien een wereld gevrijwaard van de mogelijkheid te sterven als gevolg van een atoomoorlog, maar de inwoners van de ontwikkelingslanden zouden allereerst aan een rechtvaardiger verdeling van materiële welvaart denken.

Een wereldgezagsorgaan, zoals wij wereldfederalisten dat zien, moet gegrondvest zijn op het recht. Maar het is hierbij niet voldoende alleen rekening te houden met datgene wat wij westerlingen als het recht beschouwen. Een gezag is alleen dan op het recht gegrondvest, wanneer de regels volgens welke dit gezag wordt uitgeoefend, als rechtsregels worden aanvoeld door de overgrote meerderheid van degenen die aan dit gezag onderworpen zijn. Gezag, dat aan deze voorwaarde niet voldoet, kan alleen gehandhaafd worden door macht en onderdrukking. (...) Een wereldgezagsorgaan zal dus niet tot stand gebracht kunnen worden, wanneer dit orgaan de uitroeiing van de honger niet als één van zijn belangrijkste taken aanvaardt.⁹⁰

De groeiende aandacht voor de economische Noord-Zuid tegenstelling en de politieke problemen die daaruit voortkwamen zouden tenslotte uitmonden in een cultuur-relativistische overtuiging die in de helaas ongedateerde, maar ongeveer tien jaar na het artikel van Koefoed verschenen brochure werd uitgesproken.

Wereldfederalisme erkent ten volle de grote verscheidenheid van culturen in onze wereld en beseft, dat de rechten van de mens niet overal precies op gelijke wijze kunnen worden verwezenlijkt. Wereldfederalisme streeft dan ook naar een wereldmaatschappij die is ingesteld op een zodanige verwezenlijking van

90. O. Koefoed, 'Wereldontwikkeling als voorwaarde voor Wereldrechtsorde', *Wereldfederatie*, okt. 1960, 1-2, 2

de Rechten van de Mens als bij de onderscheidene culturen past.⁹¹

Inloed van de Koude Oorlog op succes en falen

Ondanks de inhoudelijke bloei, de grotere activiteit en, door de oprichting van de WVJW, op het laatst zelfs lichte personele groei, was het duidelijk dat de tijd van ongebreideld enthousiasme definitief voorbij was en de vraag zal gesteld (54) moeten worden of dat enthousiasme wél tot resultaat zou hebben geleid indien de Koude Oorlog de feestdis níet had verstoord. Jaren na zijn afscheid van de beweging medio jaren zeventig meende voormalig beleidssecretaris Wecke van niet.

Als het ging om het verklaren van de internationale betrekkingen tussen staten hadden wereldfederalisten, maar ook bv de regeringen, een beperkte eenzijdige kennis en visie. Hun basisveronderstelling was dat het internationale gebeuren, de internationale betrekkingen bepaald werden door de nationale staten en dat als enige spelers op het internationale speelveld van politiek en economie. Men zag de wereld als een groot biljartlaken, waarop de nationale biljartballen heen en weer rolden en alleen maar uit (waren) op het eigen belang, het nationaal belang. Om die wereld te veranderen zou men dus die spelers op andere gedachten moeten brengen: de regeringen dienden in te zien dat er andere wegen waren om tot veiligheid te geraken, dan alleen door middel van machtsverhouding of een niet haalbare collectieve veiligheid (als de NAVO). Die andere weg was dan de wereldfederatie en die kon in deze visie alleen bereikt worden via de nationale regeringen. Waar het om zou moeten gaan was dus de regeringen onder zodanige druk zetten, dat zij uiteindelijk in die wereldfederatie zouden toestemmen. Het zou een lange en moeilijke weg zijn, maar niet uitgesloten.

91. *Vrede: theoretische achtergronden en suggesties voor actie*, z.p. z.d., 2

Echter klopt de basisveronderstelling? Nee.⁹²

Ten eerste stonden er meer spelers naast de tafel dan alleen de nationale regeringen. Behalve de staten waren er bonafide of malafide internationale organisaties, bonafide of malafide grote ondernemingen. Bovendien was veiligheid meer dan militaire veiligheid of vrede. Voor echte veiligheid zouden de problemen die tot onveiligheid leiden moeten worden aangepakt, en die waren van sociale, demografische, ecologische en vooral ook economische aard. Het zou niet lang duren of de WFBN zou ook voor deze kant van de zaak aandacht krijgen. Zo zou in 1968 Vermeulen in zijn eerdergenoemde overzichtsartikel over 'Twintig jaar WFBN', niet alleen het geloof in een militair machtsevenwicht als verzekeraar van vrede attaqueren, maar ook de particuliere en gouvernementele wapenhandel en de tekortschietende ontwikkelingshulp.

92. Leon Wecke, 'Noodzaak wereldfederalisme nu?', *WFBN Nieuwsbrief*, febr. 1997, 6-7

(55) IV De Jaren van Radicalisering (1966-1973)

Het Programma voor de Vrede

Ook in de officiële programma's van de WFBN kwam de radicalisering tot uiting. In 1967 werd het Programma voor de Vrede gepubliceerd, grotendeels ontsproten aan het brein van Leon Wecke. Wecke was enkele jaren daarvoor, nadat door de speciaal voor hem georganiseerde Actie Opwekken daartoe voldoende financiële middelen waren binnengekomen, tot beleidssecretaris benoemd vanwege zijn publicitaire capaciteiten. Hij was reeds jaren lid van de WFBN, polemoloog van professioneel en werd korte tijd later hoofd van het Nijmeegse Studiecencentrum voor Vredesvraagstukken. Ofschoon het basisidee van het Programma voor de Vrede niet veel verschilde van de ideeën van de jaren vijftig, waren nu de consequenties die uit het wereldfederalisme getrokken konden worden veel verder uitgewerkt, en werd deze uitwerking planmatig gepresenteerd, via een eerste, tweede en derde te realiseren fase: versterking van de vredes-handhavende functie van de VN, daarna een wijziging van het handvest van de VN om vervolgens te komen tot boven-nationale wetgevende en uitvoerende organen. Behalve het streven naar een politieke wereld-vredesgemeenschap, behelsde het plan een opzet om te komen tot een wereld-welvaartsgemeenschap en een wereld-rechtsgemeenschap, allen nauw met elkaar verbonden. Zonder het een was het ander onbereikbaar. De aangereikte middelen waren ontwapening, Atlantisch beleid en actieve politieke bemoeienis. Tevens werden onderwerpen besproken en aanbevolen zoals: regionale federaties, studie en onderwijs, de relaties tussen eenheid en vrede, en de relaties tussen middel, doel en resultaat. Al deze zaken werden in het drie-fasen plan betrokken, een plan waarvan de eerste fase in 1970 voltooid moest zijn, de tweede in 1977 en de derde in 1992.

Overigens wilde dit programma niet zeggen dat de WFBN naar een ideale samenleving streefde. In de brochure *Vernieuwd Wereldfederalisme*, stond geschreven dat de ideale samenleving onbereikbaar is en het dus ook zinloos is die te willen. De WFBN streefde naar een wereld 'waarin de Rechten van de Mens *worden* verwezenlijkt, niet: *zijn* verwezenlijkt'. De wereldsamenleving was altijd en overal in beweging en het streven van de WFBN was te proberen die beweging in de richting van een grotere aanvaarding en naleving van de Rechten van de Mens te duwen. Niet voor niets noemde de WFBN zichzelf in een latere brochure een vereniging van 'idealistische realisten'.⁹³

(56) Het is interessant om te lezen hoe veel van de plannen die in de eerste, tweede dan wel derde fase van het Programma ter sprake kwamen - versterking van de vredeshandhavende functies van de VN, versterking van het Internationale Hof van Justitie, vernietiging van chemische en bacteriologische wapens - zaken zijn waarover op dit moment serieus wordt nagedacht en ook serieuze besluiten worden genomen. Er moet echter ook worden geconstateerd dat desondanks slechts weinig van het ambitieuze plan werkelijkheid is geworden, ook niet van hetgeen eigenlijk al in 1970 verwezenlijkt had moeten zijn. Sommige zaken lijken zelfs verder af dan ooit, zoals de verkleining van de kloof tussen Noord en Zuid. De slotzinnen van het Programma waren typisch wereldfederalistische slotzinnen:

Er kan geen nationale veiligheid zijn zonder wereldvrede
Geen wereldvrede zonder internationale gerechtigheid
Geen internationale gerechtigheid zonder wereldrechtsorde
Geen aanvaardbare, doeltreffende wereldrechtsorde zonder instellingen die wereldwetten scheppen en de naleving daarvan kunnen afdwingen.⁹⁴

93. *Wat is de WFBN?*, z.p. z.d.

94. 'Het Programma voor de Vrede', *Wereldfederatie*, nov./dec. 1966, 5-8, 8

Vier jaar later, 1971, volgde de uitgave van een nieuw beginselprogramma, *Uitgangspunten, doelstelling en taakstelling*, geënt op de radicalere ideeën der jongeren betreffende het wereldfederalisme.⁹⁵

De strijd tussen oud en jong, tussen gematigd en progressief

Door deze verschuivingen kwam zoals gezegd het a-politieke karakter van de WFBN op de helling. Voor het zover was echter moesten nog diverse barrières worden overwonnen. Zo werd bijvoorbeeld begin 1963 vanwege de politieke neutraliteit een lezing van de kort daarvoor overleden, Engelse wereldfederalist, maar tevens gewezen Labour-leider Hugh Gaitskell, tegen de wens van diverse leden in, alleen aan tweede kamerleden van de PvdA uitgedeeld, om zo sympathisanten van het ideaal met een andere ideologische achtergrond niet tegen het hoofd te stoten.⁹⁶ Dergelijke escapades stootten de meer gengageerden rond de allesbehalve politiek neutrale Wecke tegen de borst. Dit kwam tot uitbarsting in een schrijven van de publiciteitsgevoelige beleidssecretaris aan het hoofdbestuur, naar aanleiding van een persconferentie die door de WFBN was gehouden ter ere van het bezoek aan Nederland van WAWF-voorzitter en Japans Nobelprijswinnaar voor de natuurkunde, Yukawa, op 12 juni 1964. De conferentie, waarbij vertegenwoordigers van Reuter, ANP en verschillende dagbladen waren aangeschoven, begon al met de vertraagde aankomst van Yukawa. 'Hij vergat zijn verontschuldiging aan te bieden en begon te zeggen dat hij niet (57) van zins was vragen met een politieke strekking te beantwoorden'. Dit was echter niet de voornaamste van Weckes wrevels.

95. *Uitgangspunten (waarom), doelstelling (wat), taakstelling (hoe), plaatsbepaling (waarom)* WFBN), Amsterdam z.j. (1971)

96. Archief WFBN IISG, inv. nr. 1, Koefoed aan Spiering, 23-2-1963; nr. 60, rede Gaitskell

De spreker van de kant van de WFBN (was) op zijn zachtst gezegd bij benadering niet in staat (...) de belangen en het streven van de WFBN op een enigszins aanvaardbare wijze te presenteren. (...) Het zal duidelijk zijn dat een dergelijke gang van zaken op de aanwezige pers- en radiomensen een uitermate ongewenste en ongelukkige indruk heeft gemaakt ten opzichte van ons streven. Het blijkt ook nu weer dat ons naar buiten treden niet belemmerd wordt door de pers, doch dat de oorzaak ook nu weer bij de Beweging ligt, omdat blijkbaar geen begrip bestaat voor de wijze waarop dit wel moet gebeuren.

De vraag rijst thans of deze gang van zaken niet een duidelijke aanwijzing is voor de gehele denkwijze en gang van zaken in de Beweging. (...) Ten aanzien van het naar buiten bekend maken van ons streven, waarbij onverbrekkelijk aan politiek gedaan zal moeten worden en onze zienswijze ten aanzien van een aantal wereldproblemen bepaald zal moeten zijn, wordt een speciaal beleid vereist met vaststelling van een duidelijk standpunt t.o.v. deze wereldproblemen. Indien dit niet mogelijk is zal besloten moeten worden verder naar buiten treden door middel van pers en radio te staken en resteert ons niets anders dan in een besloten kring verder te gaan waarbij het streven van de WFBN alleen maar iets is voor een beperkte groep intellectuelen.⁹⁷

Waarschijnlijk werd hier al de kiem gelegd voor het in 1975 volgende vertrek van Wecke als actief lid. Er kan van Wecke, ondanks dat hij in zijn jaren als bestuurslid een enorm aantal lezingen zou verzorgen en artikelen zou schrijven, toch al niet worden gezegd dat hij echt idolaat was van het wereldfederalistisch streven. Hij pleegde, vrij naar Churchill over de democratie, te zeggen dat het wereldfederalisme een onvolmaakt streven is, 'maar we hebben niets beters'. Om Simon Carmiggelt eraan toe te voegen: twee hoera'tjes is genoeg. Dat neemt echter niet weg dat hij met zijn streven

97. Archief WFBN IISG, inv. nr. 1, Persdienst aan leden HB

van de WFBN een politiek-geëngageerde beweging te maken, de wind in de rug had. Voorzitter Van Wijngaarden zou dan ook in de medio jaren zestig verschenen brochure *Wereldfederalisme. Een federalist antwoordt een fatalist*, schrijven dat de WFBN 'een vredesorganisatie met een politiek doel' was, al bleef hij ook toen nog benadrukken dat iedereen die dat doel ondersteunde welkom was ongeacht alle andere eventuele verschillen van inzicht. Bestuurslid Ben van Hoeij liet hier enkele jaren later op volgen dat de WFBN als belangrijkste taak het beïnvloeden van mensen had, en dat het dus een politieke beweging was. Dit vond zijn beslag in de zinsnede in een brochure uit het begin van de jaren zeventig, waarin onomwonden werd gesteld dat de WFBN een 'politieke, idealistische beweging' was, 'deel uitmakend van de vredesbeweging'.⁹⁸

Door dit alles liet de beweging de terughoudendheid betreffende samenwerking met andere vredesorganisaties, die de jaren vijftig had gekenmerkt, varen. Werd eerst slechts samengewerkt met verenigingen die er een aanverwante (58) internationale filosofie op nahielden, zoals de NOVIB, de VIRO en de Nederlandse Studentenvereniging voor Wereldrechtsorde (NSW), in de persoon van Dies van Sabben ging de WFBN nu een verbond aan met een aantal andere vredesbewegingen onder de officieuze naam Samenwerkende Vredesbewegingen (SVB), opgericht 5 mei 1965, op initiatief van de Anti-Atoombom Actie.

Al eerder waren overigens hoofdbestuursleden van de WFBN - dus niet de WFBN als vereniging - actief geworden in het Comité Stopzetting Atoombomproeven. Dat Comité had de regering herhaaldelijk verzocht, om te beginnen in 1956, daarna in 1958 en wederom in 1960, te trachten de (huidige en toekomstige) atoombommogendheden ertoe te bewegen een verdrag tot stand te brengen omtrent een 'definitieve en gecontroleerde stopzetting van kernproeven'. Het kernstopakkoord van 1963 werd dan ook begroet. Maar ook hier gold dat volgens de WFBN, zonder wereldgezag er geen

98. Chris van Wijngaarden, *Wereldfederalisme. Een federalist antwoordt een fatalist*, Den Haag 1966 (2), 1; Ben van Hoeij, *Handboek WFBN*, z.p. z.d. (1970), Hfdst VIII, 1; Uitgangspunten, Doelstelling, Taakstelling, Plaatsbepaling, 1

kans was die proeven ook daadwerkelijk stop te zetten. Deze - dus ietwat obligate - tegenstand tegen kernproeven weerhield de beweging er overigens toentertijd niet van de ontwikkeling van kernenergie te ondersteunen. Kernenergie vormde een 'waardevolle en dringend noodzakelijke aanvulling (...) van de energievoorraad van de aarde, waarop ieder jaar een groter beroep wordt gedaan'.⁹⁹

Publiciteit

De publiciteitsgevoeligheid van Wecke, die enkele jaren eerder er al in was geslaagd een discussiereeks over wereldfederalisme in *De Gelderlander* te starten, werd in die tijd eenmaal te aardig geïllustreerd om aan voorbij te gaan. De WFBN nam in 1966 deel aan een markt te Utrecht voor Nederlandse groeperingen die zich op enigerlei wijze bezighielden met internationale vraagstukken. Wecke wist toen tegen vergoeding van een luttel bedrag de zojuist gekozen Miss Holland te strikken voor het openen van de WFBN-stand. In een brief aan het ietwat sceptische bestuur verdedigde Wecke deze stap met de woorden:

Er is wellicht belangstelling voor een nationale miss, die een internationale stand opent.¹⁰⁰

Dat in diezelfde brief het woord 'vermeiden' stond geschreven, werd door Wecke zelf al in de kantlijn tot Freudiaanse vergissing verheven. Maar hij had het wel goed gezien. De actie wist met foto en tekst de annalen van een twintigtal kranten te halen. Overigens wist Wecke maar ternauwernood met een smoes te verijdelen dat de journalist van *De Telegraaf* Miss Holland wilde interviewen over haar kennis van en sympathie

99. *Wij wereldfederalisten*, Den Haag z.d. (jaren vijftig), 9; Comité stopzetting atoom bomproeven', *Wereldfederatie*, jan. 1960, 6

100. Archief WFBN IISG, inv. nr. 3, Wecke aan Van Wijngaarden, 28-7-1966

voor het wereldfederalistisch streven.

Het was in datzelfde jaar 1966 geweest dat de WFBN voor het eerst het toen nog betrekkelijk nieuwe medium 'televisie' bereikte. In een programma van de (59) NCRV mocht Wecke in het kort iets over de organisatie vertellen. Ongeluk bij dit geluk was dat de uitzending op Nederland 2 plaatshad, waardoor slechts 'een betrekkelijk gering aantal kijkers (ongeveer 500.000) bereikt kon worden'. Wecke:

Dames en heren: Ik ben hier in Bussum gekomen zonder aangevallen of beroofd te worden. Geen provo heeft mij zelfs geprovoceerd. Waarom niet? Omdat wij in een rechtsorde leven, die ontbreekt in de wereld tussen de staten. Naar die rechtsorde met een minimaal supranationaal en federaal wereldgezag streven de wereldfederalisten. Van die wereldfederalisten hebt U misschien een verkeerd beeld. Het beeld van lieve mensen, die het goed bedoelen, maar toch zo vreselijk vage idealisten zijn. En natuurlijk, wereldfederalisten hebben zich wel eens beziggehouden met de structuur van een toekomstig wereldgezag. Maar wat hen thans bezig houdt is het realiseren van die kleine stapjes die gedaan kunnen worden in de richting van een versterking van de Verenigde Naties. Het stimuleren van een sterkere en permanente politiemacht van de VN is een van die kleine stapjes. Minister Luns, waarvan men misschien veel kan zeggen, maar niet dat hij een utopist is, heeft in zijn eigen ontwapeningsnota erop gewezen dat een waarachtige politiemacht van de VN een voorwaarde is voor een wereldgezag in het kader van de Volkerenorganisatie.¹⁰¹

Met deze uitzending was de koek nog niet op. In 1966 zou daarna nog tweemaal op de tv over het wereldfederalisme worden gepraat, te weten in het NTS-journaal naar aanleiding van de opening van een jongerenconferentie in Den Haag, en later nog-

101. 'TV: WFBN op het scherm', *Wereldfederatie*, jan./febr. 1966, 7

maals bij de NCRV, die de voorzitter van de WAWF de gelegenheid gaf iets over het wereldfederalisme te berde te brengen.

Een nieuwe invulling van het federalisme

De definitie van ‘wereldfederaal gezag’ was toen inmiddels ingrijpend veranderd. De oude definitie, die erop neerkwam dat van staten werd gevraagd een deel van de soevereiniteit op te geven, was onrealistisch. Soevereiniteit werd niet bewust overgedragen. Het was eerder zo dat na een bepaalde ontwikkeling staten tot de ontdekking kwamen dat zij een deel van hun soevereiniteit kwijt waren. Het was zaak dergelijke ontwikkelingen te steunen en te bevorderen. Bovendien ging de oude inhoud geheel voorbij aan heel wat oorlogsoorzaken die alleen door een regeringsvorm te plaatsen boven de verder in stand gehouden statenstructuur, niet opgelost zouden worden.¹⁰² Mede hierdoor kwam het subsidiariteitsbeginsel meer op de voorgrond te staan. Het hield in een wereldomspannende federale regeringsvorm met minimaal gezag en zoveel mogelijk besluitvorming en vrijheid op elke kleinere eenheid van de gemeenschap. Mondiale vraagstukken zoals oorlog en vrede, voedsel en milieu, vroegen om een mondiale aanpak, waarbij de VN als forum konden dienen, maar (60) regionale problemen dienden regionaal te worden opgelost. In 1968 zou Nannen schrijven:

Zoals een federatie binnen een staatsverband de enige mogelijkheid biedt van een democratische samenwerking tussen verschillende landstreken met eerbiediging van elkaars eigenheid, zo geldt dit ook voor een federatief samengaan van de staten van de wereld, waarbij aan een gezagsorgaan slechts die bevoegdheden worden overgedragen die voor alle van levensbelang zijn, zoals bv. de vredeshandhaving. Immers, zijn de tegenstellingen in een stad reeds groot,

102. Archief WFBN IISG, inv. nr. 102, Wereldfederalisme - een nieuwe inhoud

ze zijn niet te vergelijken met die op wereldniveau.¹⁰³

Dit federaal gezag werd niet meer alleen noodzakelijk geacht om oorlog tussen staten te voorkomen. Ondermeer door het opstellen, uitvoeren en doen uitvoeren van een economisch wereldontwikkelingsprogramma moest getracht worden de kloof tussen arm en rijk te dichten, al was dat dan niet alleen omdat die als onrechtvaardig werd gezien, maar tevens omdat van de onderontwikkeling ook een grote bedreiging voor de wereldvrede uitging. Versterking van de UNCTAD werd gesteund en het reserveren van 1% van het nationaal inkomen voor ontwikkelingshulp gepropageerd, een getal dat later, 1985, door de WFBN-studiegroep inzake een rechtvaardiger inkomensverdeling, zelfs tot 1,5% werd opgeschroefd. Hier werd nog aan toegevoegd dat het belang van het Nederlandse bedrijfsleven ondergeschikt moest worden gemaakt aan ontwikkelingsbeleid en armoedebestrijding.¹⁰⁴ Overigens was niet zozeer het subsidiariteitsbeginsel op zich nieuw, dat was reeds langer bekend en populair. Ook de aandacht voor sociaal-economische mensenrechten was hooguit gegroeid, maar eveneens niet nieuw. Nieuw was de erkenning dat de gewenste werldsamenleving bereikt moest worden door middel van een wisselwerking tussen 'het bouwen van structuren voor die samenleving en het rijpingsproces in de mensheid, dat tot (...) mondiale basisovereenstemming leidt'.¹⁰⁵

Intussen echter werd de kloof tussen arm en rijk eerder breder dan smaller, terwijl de uitgaven aan bewapening almaar groeiden. Dit duidt op de reden die ondanks alle veranderingen tot de val van de muur reden nummer één om wereldgezag te propageren, zou blijven: het in toom houden of zelfs beperken van het almaar uitdijende aantal kernwapens bezittende landen, waarvoor ondermeer herhaaldelijk

103. H.J. Nannen, 'Wereldfederatie en de huidige wereldsituatie', *Wereldfederatie*, 1968, nr. 9/10, 5-6, 6

104. 'Rapport studiegroep inkomensverdeling', *WFBN Nieuwsbrief*, sept. 1985, 7

105. Uitgangspunten, Doelstelling, Taakstelling, Plaatsbepaling, 2

om een wereldwijde stop op kernproeven zou worden gevraagd. Er waren een hoop kwaden in de wereld die bestreden dienden te worden, maar een kernoorlog betekende het einde van de wereld zelf.

(61) *De WFBN en de NAVO*

De radicalisering leidde ook tot een aanpassing van het tot op dat moment door de WFBN gehuldigde 'NAVO-neutrale' standpunt. Dat de kritische zinsnedes over de NAVO in de eerdergenoemde brochure van Suys, geen louter theoretische bespiegelingen waren, werd bewezen door een artikel in *Wereldfederatie* van 1952 en door een artikel van Koefoed, in het begin van de jaren zestig. In het artikel 'Atlantisch Pact en Kominform' verdedigde de WFBN de stelling dat het zinloos was om militaire bondgenootschappen af te wijzen. Zij waren slechts een teken van de chaotische tijd. De beweging wees NAVO noch Warschau-pact af, de WFBN wees 'de gehele chaos af, met of zonder gewapende pacten'. Pas als de bondgenootschappen hun defensief karakter zouden verliezen, zou ook voor de WFBN oppositie tegen het pact zelf plicht worden. Dit nam echter niet weg dat ook een defensief pact hooguit aan een negatieve en nooit aan een positieve wereldvrede kon bijdragen.¹⁰⁶

Koefoed ging verder. Hij stond niet neutraal tegenover de organisatie, hij verdedigde haar. De NAVO, zijns inziens een historische noodzakelijkheid, was een federaal orgaan, bedoeld om de vrede te handhaven en oorlog te voorkomen en dus de steun van een vredesorganisatie als de WFBN meer dan waard. Federale organen als de NAVO waren zijns inziens stappen op weg naar een alomvattende wereldfederatie.¹⁰⁷ Waarschijnlijk verwoordde Van Wijngaarden het standpunt van de WFBN over dergelijke meningsverschillen het best in zijn jaarverslag 1965.

106. 'Atlantisch Pact en Kominform', *Wereldfederatie*, maart/april 1952, 5

107. O. Koefoed, 'De NAVO en de vrede', *Wereldfederatie*, juni/juli 1962, 3; G. van Welsum, 'NAVO-Wereldfederalisme', *Wereldfederatie*, aug./sept. 1962, 7

Zoals dat bij goede federalisten betaamt houden wij er op de basis van onze gemeenschappelijke standpunten sterk onderscheiden politieke meningen op na. Overtuigd van elkanders goede trouw als wereldfederalisten kunnen we daarover gerust discussiëren. Wanneer we maar niet ons privé-standpunt als enige wereldfederalistische mogelijkheid verabsoluteren, moeten we echter wel blijven zoeken naar de verst mogelijke overeenstemming op grond van onze gemeenschappelijke doelstelling.¹⁰⁸

Zo ook kon hij verklaren dat de WFBN samenwerkte ‘zowel met Atlantische Federalisten als met eenzijdige ontwapenaars’.

Hieruit blijkt dat de WFBN als organisatie eenzijdige ontwapening afwees. Dat werd niet als een reëel middel tot het bereiken van wereldvrede gezien aangezien ‘in de actuele politieke situatie nationale bewapening en militaire verdragen als minste van twee kwaden noodzakelijk zullen zijn’, zoals in een brochure uit de jaren vijftig te lezen valt. Pas met de komst van een wereldregering zou er een mogelijkheid komen een einde te maken aan de bewapeningswedloop en zou er een begin kunnen worden gemaakt met de wel gewenste algemene ontwapening.¹⁰⁹

(62) Na de algemene vergadering van 1966 werd een telegram aan Luns gestuurd.

Excellentie, nu taak en werkwijze van de navo opnieuw in beschouwing worden genomen, vraagt de wfbn de regering:

a) te bevorderen dat als eerste doelstelling van de navo wordt erkend het mede ontwikkelen van een wereld veiligheidsstelsel in het kader van de verenigde naties, omdat een regionaal veiligheidsstelsel binnen een beperkt bondgenoot-

108. ‘Uit het jaarverslag 1965’, *Wereldfederatie*, maart/april 1966, 5-6

109. Wij wereldfederalisten, 7

schap niet langer toereikend is;

b) plannen voor een multilaterale kernmacht van de navo - evenals trouwens die voor een Europese kernmacht - af te wijzen en duidelijk voorrang te geven aan het tot stand komen van een verdrag tegen verspreiding van kernwapens.¹¹⁰

Niet de weg van uitbreidende bewapening, doch die van bewuste ontwapening moest worden ingeslagen. Als de Westerse tegenpool van het Warschau Pact kon en moest de NAVO een rol vervullen op het gebied van de verbetering in plaats van de verslechtering van de relaties tussen staten. Zij diende zich in te zetten voor een wetenschappelijke benadering van het oorlogsvraagstuk en voor het - mede daardoor - geleidelijk op gang brengen van een 'alzijdig ontwapeningsproces'. Er zou een wederzijdse verklaring van non-agressie moeten komen, een uitwisseling van waarnemers, en vermindering van het potentieel aan manschappen en conventionele strijdkrachten. Tevens zou een groot deel van de zo vrijgekomen gelden via de geëigende VN-organen ter beschikking van ontwikkelingslanden moeten worden gesteld.

Pas op deze wijze kan de NAVO een *mondiale taak* vervullen. Op den duur zouden contingenten van het Warschau Pact en de NAVO samen deel kunnen gaan uitmaken van een vredesmacht van de VN. Zover is het vanzelfsprekend nog lang niet, maar de WFBN wil dat de mogelijkheden daartoe volledig uitgebuit worden. Met de nationale strijdkrachten zullen tenslotte ook die van de NAVO geheel en al dienen te verdwijnen. (...) De WFBN stelt dat een dergelijke functieverandering geen verandering van de doelstelling van de NAVO behoeft te betekenen. Een verandering van de interpretatie van de huidige tekst acht zij toereikend. De veiligheid van de NAVO-landen zal immers in een ontwapende

110. Archief WFBN IISG, inv. nr. 2, WFBN aan Luns, 23-4-66; *Wereldfederatie*, mei/juni 1966, 5

wereld pas wezenlijk gegarandeerd zijn.¹¹¹

Dit optimistische standpunt - dat desondanks gedeeltelijk in vervulling is gegaan, al moesten daarvoor wel eerst Warschau Pact en Sovjet Unie verdwijnen - werd niet door iedereen gedeeld. In datzelfde jaar 1966 gaf bijvoorbeeld Simon Vinkenoog een inleiding over de oorlog in Vietnam op de Pietersberg-conferentie, die in zijn geheel aan de strijd in Zuid-Oost Azië was gewijd. Zijns inziens bewees Vietnam weer eens dat de NAVO maar beter kon verdwijnen. Elke militaire blokvorming stond vrede in de weg en elke cent aan militaire zaken besteed had een betere bestemming verdiend.¹¹²

(63) De NAVO was een *item* geworden binnen de WFBN met als gevolg dat het onderwerp van de volgende Pietersberg-conferentie, 1967, 'De Navo en de vredeshandhaving', werd. Wederom riep de WFBN op tot de bovenstaande heroriëntering van de NAVO, iets wat twee jaar later ter gelegenheid van het twintigjarig bestaan van de verdragsorganisatie nogmaals zou gebeuren.¹¹³ Opheffing van het militair bondgenootschap was nooit aan de orde geweest. Zelfs de duidelijk aan de linkerzijde van het politieke WFBN-spectrum staande Wecke, was daar geen voorstander van. Volgens sommigen echter, zoals de toenmalige minister van defensie Den Toom, was heroriëntering van de NAVO in de richting van een VN-ondersteunende functie, onnodig, aangezien de doelstellingen van de NAVO en de VN al eender waren. Dit nu ging Wecke wat te ver. Hij achtte een dergelijke opvatting 'een kronkelredenering waarin aan een paard en een varken dezelfde sprongkracht wordt toegedicht alleen maar

111. 'Het hoofdbestuur van de WFBN vraagt heroriëntering van de NAVO', *Wereldfederatie*, nov./dec, 1966, 12; Archief SVV, krantenknipsel 'Brochure Wereldfederalisten Beweging Nederland', Den Haag z.d. (1967)

112. *Verslag van de Pietersberg conferentie, gewijd aan Vietnam*, 24 en 25 september 1966; 'Pietersberg conferentie, gewijd aan Vietnam', *Wereldfederatie*, nov./dec. 1966, 3-4, 4

113. Archief WFBN, map: standpunten, heroriëntering NAVO, 27-10-1969

omdat ze allebei een staart hebben'.¹¹⁴

Wecke kreeg de jongeren van de WVJW met dit soort opmerkingen altijd wel op zijn hand, maar dat nam niet weg dat zij toch meer in Vinkenoogs opstelling zagen. De NAVO kon niet ten goede worden gekeerd en wat niet ten goede kan worden gekeerd dient te verdwijnen. Dit werd niet ontkracht, maar juist bevestigd door de inval van Warschau-Pacttroepen in Tsjechoslowakije in 1968. Maar niet alleen de WVJW, ook de WFBN, ofschoon geschokt over de inval, protesteerde tegen de uit het communistische antwoord op de Praagse Lente voortgekomen roep om versterking van de NAVO. Dat zou het 'blokkendenken' alleen maar versterken. Zij wees daarbij op een recent rapport van de Adviescommissie inzake Vraagstukken van Ontwapening en Internationale Veiligheid, waarvan Van Wijngaarden deel uitmaakte. Daarin stond immers geschreven dat bewapening een bron van spanning was, dat vanuit Sovjet-standpunt bekeken de inval een defensieve actie genoemd moest worden en dat doelbewuste wederzijdse agressie tussen NAVO en Warschau Pact simpelweg onmogelijk was. En dus bleef niet versterking, maar ontmanteling (WVJW), dan wel herorintatie (WFBN) van de NAVO het advies.¹¹⁵

Weer liepen de jongeren voor de muziek uit, en weer zou de muziek volgen. In de begin jaren zeventig verschenen folder *Vrede: theoretische achtergronden en suggesties* werd openlijk door de WFBN gepleit voor het opheffen van de NAVO, aangezien deze militaire organisatie een vredebelemmerende factor was gebleken. Zolang opheffing echter een irreëel streven was, zou moeten worden gepleit voor vermindering van de Nederlandse bijdrage aan en beperking van de activiteiten van de organisatie. De beweging kreeg meer en meer oog voor de nadelen die aan het systeem van afschrikking en aan de militaire uitvloeisels NAVO en Warschau-pact, vastzaten, hoe defensief

114. Archief BuZa, inv. nr. 5924; *Verslag Pietersberg-conferentie 'De NAVO en de vredeshandhaving'*, z.p. 1967, 4

115. Archief WFBN IISG, inv. nr. 17, concept voorstel WVJW aan WFBN, 7-9-68; Archief WFBN, map: standpunten, telegram aan de leden van de 2e kamer, 20-11-1968

deze machtsblokken misschien ook waren bedoeld. Te denken viel aan het (64) mislukken van het afschrikkingsmechanisme, de grote financiële lasten en de steun aan onderdrukkende regimes, zoals toentertijd dat van de Griekse kolonels, of aan koloniale oorlogen zoals die van Portugal. En dit enkel en alleen uit naam van het tegenhouden of terugdringen van 'de grotere vijand'. Het was volgens de WFBN zelfs de vraag of 'deze nadelen niet groter zijn dan de voordelen', zonder overigens die vraag met een duidelijk 'ja' te beantwoorden. Wel drong de WFBN erop aan dat Nederland zijn lidmaatschap diende te gebruiken 'om voortdurend aan te dringen op een beleid, dat gericht is op wapenbeheersing en een Europees veiligheidssysteem en druk op Portugal en Griekenland'.¹¹⁶

De WFBN was dan ook niet bepaald ingenomen met de instemming van de Nederlandse regering met de in 1971 voorgenomen verhoging van het NAVO-budget met 1 miljard dollar. Met name het uitblijven van elk vraagteken bij deze verhoging, waaraan ook Nederland zijn deel moest bijdragen, in een tijd dat op allerlei in WFBN-ogen noodzakelijke maatschappelijke voorzieningen bezuinigd werd, stemde treurig. De beweging deed dan ook een dringend beroep op de regering 'om zich tot in de details de bestemming van de extra uitgaven duidelijk te laten maken, zonder daarbij genoeg te nemen met algemene uitspraken als "noodzakelijke versterking van de defensie" of "extra veiligheid" teneinde zich over het nut en de extra uitgaven een zelfstandig oordeel te kunnen vormen', en 'om serieus de mogelijkheid van het niet-verhogen van de defensie-uitgaven te overwegen'.¹¹⁷

116. Uitgangspunten, 4

117. Archief WFBN IISG, inv. nr. 2, J.L. Spier aan 2e kamer, 9-12-71; ook: Archief WFBN, map: standpunten

Vietnam

Natuurlijk kwam de radicalisering ook tot uiting in het standpunt dat de WFBN inzake de oorlog in Vietnam zou gaan innemen. In 1966 al had Henny, naar aanleiding van de berichten dat meer en meer non-combattanten in de strijd het leven lieten, over die oorlog geschreven dat oorlog nou eenmaal was zoals oorlog was. Zelfs als alle generaals en soldaten van beide zijden zouden wensen dat het een oorlog zou zijn waarbij alleen combattanten het gevaar liepen te sneuvelen, dan nog zou die wens ijdel zijn. Oorlog legt de wet het zwijgen op, oorlog heeft zijn eigen wetten.

Daarom werken wij, wereldfederalisten, er aan dat omgekeerd de wet, de wereldrechtsorde eens de oorlog tot zwijgen zal brengen. Zodat tenminste het allergrofste, dikwijls het onrechtvaardigste, geweld uitgebannen zal worden uit de wereldsamenleving. Konflikten zullen de mensen wel altijd (?) hebben, (...) maar laat het niet ontaarden in oorlog.¹¹⁸

(65) In een begin 1967 uitgekomen verklaring, schaarde de WFBN zich volledig achter het driedelig standpunt van secretaris-generaal Oe Thant, te weten: stopzetting van de bombardementen op Noord-Vietnam, geleidelijke vermindering van militaire activiteiten door alle partijen, en alle strijdende partijen (inclusief de Vietcong) moesten zich bereid verklaren met elkaar aan de onderhandelingstafel te gaan zitten. Over schuld en onschuld liet de WFBN zich echter niet uit. Dat had, aldus Van Wijngaarden, ook geen enkele zin 'zolang de wereld (...) niet door wereldrecht maar door de wet van de jungle' werd geregeerd. Wel moest de escalatie van geweld worden veroordeeld, maar ook daarbij werd de schuldvraag niet gesteld, laat staan beantwoord.¹¹⁹

118. A.W. Henny, 'Vietnam (vanuit menselijk oogpunt bekeken)', *Wereldfederatie*, sept./okt. 1966, 15-16

119. 'Algemene vergadering Wereld Federalisten. 6 mei 1967', *Wereldfederatie*, mei/juni

Desondanks vond een aantal leden de WFBN-verklaringen inzake Vietnam al te ver gaan. Zo had op de algemene vergadering van 1967 F.E. Spiering zijn ongenoegen over de verklaringen van het bestuur inzake Vietnam kenbaar gemaakt. Die verklaringen waren niet neutraal, zoals het de WFBN betaamde, maar anti-Amerikaans. Niemand binnen de WFBN kon precies de achtergronden van het conflict kennen en dus moest elk oordeel achterwege blijven.¹²⁰

In het artikel 'Wereldfederalisme en neutraliteit', liet bestuurslid Chris van Huijzen weten het bepaald niet met Spiering eens te zijn, al was het maar omdat kritiek leveren op een bepaald beleid van Amerika nog niet wil zeggen dat de WFBN anti-Amerikaans is. Ten tweede was, ondanks alle neutraliteit, het absoluut geen noviteit dat de WFBN zich uitsprak over politieke zaken. In 1950 had zij naar aanleiding van de kwestie Korea verklaard, dat tegemoet gekomen moest worden aan de verlangens van het Koreaanse volk, dat Korea ongedeeld en onafhankelijk moest worden en dat China toegelaten moest worden tot de VN. Betreffende Hongarije 1956 was gewag gemaakt van de gruweldaden en de woordbreuk van de SU. In maart 1958 was Frankrijk veroordeeld vanwege het bombarderen van het Algerijnse dorp Sakiet-Sidi-Youssef, waarbij 75 doden waren gevallen. Medio 1958 had de WFBN zich uitgesproken tegen raketbases en atoomproeven. In april 1960 had het hoofdbestuur een verklaring uitgegeven inzake Zuid-Afrika waarin haar verontwaardiging werd uitgesproken over het brute optreden van de blanke overheid en waarin iedere vorm van rassendiscriminatie categorisch werd verworpen, en medio 1966 was het NAVO-streven naar een Atlantische en/of Europese kernmacht afgewezen. Deze standpunten waren geen breuk met de WFBN-richtlijnen, maar juist het gevolg van die richtlijnen, waaronder de verwerping van oorlog als middel tot oplossing van conflicten. Dus:

1967, 3-4, 4

120. Het standpunt van de Wereldfederalisten inzake Vietnam', *Wereldfederatie*, jan./febr. 1967, 7; Algemene vergadering Wereld Federalisten. 6 mei 1967', *Wereldfederatie*, mei/juni 1967, 3-4; F.E. Spiering, 'Vietnamverklaring', *Wereldfederatie*, juli/aug. 1967, 6-7

(66) Neutraliteit in de zin van vooropgezette afzijdigheid in conflicten tussen staten of volkeren mag men, gezien de wereldwijde problematiek die zulke conflicten kunnen inhouden, van wereldfederalisten niet vragen.¹²¹

De lijn-Van Huijzen kreeg het overwicht. Spiering en al de anderen die dachten als hij, zwommen tegen de stroming in. Al in 1968 zei de eerst nog zo omzichtig formulerende Van Wijngaarden, dat het woord 'moord' dat met betrekking tot de oorlog in Vietnam door de straten klonk, een te zwakke uitdrukking was. Het was erger, het was een slachting 'waarvan de waanzin de langvergeten zin reeds duizendvoudig overtreft'.

Onvoorstelbare menselijke ellende, omdat er niemand in de ring staat om de aan elkaar hangende tegenstanders uit elkaar te halen en omdat buiten de ring geen instantie is om een uitspraak te doen en een oplossing op te leggen. Maar terwijl de behoefte aan een effectief wereldgezagsorgaan iedere dag toeneemt, wordt de VN, die deze rol zou moeten kunnen spelen, eerder uitgehold dan daartoe versterkt.¹²²

Toch won de politieke voorzichtigheid het toen nog van de door een aantal leden in ieder geval emotioneel eigenlijk al gewenste hardere opstelling. Zo werd de in Nijmegen woonachtige Van Huijzen door het Nijmeegs Vietnam-comité benaderd met de vraag of de WFBN haar steun wenste uit te spreken aan een demonstratie tegen de Vietnam-oorlog, toegespitst op een viertal punten: stopzetting van de Amerikaanse bombardementen op Noord-Vietnam, terugtrekking van alle buitenlandse troepen uit Vietnam, erkenning van de Vietcong als zelfstandige onderhandelingspartner, en

121. Chr. van Huijzen, 'Wereldfederalisme en neutraliteit', *Wereldfederatie*, 1967, nr. 9-10, 12-13

122. Chr. van Wijngaarden, 'Jaarverslag 1967', *Wereldfederatie*, maart/april 1968, 3-5, 4

erkenning van het zelfbeschikkingsrecht van de Vietnamezen. Ofschoon Van Huijzen zelf weinig moeite had met doel en middel moest hij na een korte consultatie van mede-bestuursleden, toch een gedeeltelijk 'nee' verkopen. De organisatie mocht als zij dat wilde bekend maken dat de WFBN achter de vier punten stond, maar de WFBN zelf zou geen aanbeveling doen om aan de demonstratie deel te nemen. Dit omdat volgens een deel van het bestuur 'het klimaat bijzonder slecht geworden' was voor demonstraties. Bovendien twijfelde het bestuur aan het effect van demonstraties in het algemeen en was men bevreesd dat het uit de hand zou lopen.¹²³

De trend was echter niet tegen te houden, en dus werd in 1970 een congres georganiseerd met een duidelijk demonstratief karakter, uit protest tegen de Amerikaanse inval in Cambodja. Met name Evert Voogd was een stuwende figuur in het toenemend protest tegen de Amerikaanse politiek in Zuid-Oost-Azië. In zijn rubriek 'Visie' liet Voogd herhaaldelijk zien van politiek links hout gesneden te zijn. Maar hij was niet de enige, zelfs als de geregeld fors naar staat, wet en rijke Westen uithalende columnist Globestotter buiten beschouwing (67) wordt gelaten. Zo besloot op bovenvermeld congres de in een, zoals wel vaker, cynische bui verkerende voorzitter Wecke zijn inleiding met de woorden:

Het Cambodjaanse probleem ligt niet alleen in Cambodja, en niet alleen in de handen van de besluitvormers van de Verenigde Staten, het ligt mede besloten in het systeem van de achterhaalde staat. In de maatschappelijke en politieke systemen, die gebaseerd op competitiebeginsel en wedijver, geen ruimte laten voor echte vredespolitiek. Een politiek die gebaseerd moet zijn op samenwerking, op coöperatie en op de overtuiging dat zelfs het vulgaire eigenbelang ingrijpende veranderingen vereist in onze superieure, niet geëvenaarde, zo bij uit-

123. Archief WFBN, map: standpunten, 17-10-1968

stek democratische westerse wereld.¹²⁴

De toenemende kritiek culmineerde in 1971 in een brief aan Luns, die weliswaar niet onsympathiek stond tegenover het wereldfederalistisch streven, maar tevens verdediger was van het Amerikaans beleid. In die brief maakte de WFBN uiteindelijk duidelijk voorstander te zijn van onmiddellijke en totale terugtrekking van alle Amerikaanse troepen uit de Zuid-Oost Aziatische regio. Problemen konden en dienden niet met wapengekletter maar met onderhandelingen in het kader van de VN te worden opgelost. De WFBN verklaarde zich solidair met de Amerikaanse anti-Vietnam demonstranten. Noord-Vietnam was niet, zoals Luns dacht, de aanvaller, maar de aangevallene.¹²⁵

Kon dit standpunt van de WFBN inzake Vietnam op meer en meer sympathie rekenen binnen de Nederlandse bevolking, inzake de tweede conflicthaard in de wereld in die tijd - het Midden-Oosten - nam de beweging een vrij eenzame positie in. Op grond van wat Wecke in een brief aan Luns 'begrijpelijke emotionele gevoelens' noemde, koos een groot deel van het Nederlandse volk zonder meer partij voor Israël, maar, zo drukte hij zich zeer voorzichtig uit, voor een werkelijke oplossing van de problemen in het Midden-Oosten moest toch 'niet alleen ernstig rekening gehouden worden met de levensbelangen van het Israëlsche volk, maar ook met een aantal gerechtvaardigde verlangens en gevoelens van Arabische zijde'.¹²⁶

124. 'Cambodja, Amerika, WF', *Wereldfederatie*, aug. 1970. 10-11, 11

125. Archief WFBN IISG, inv. nr. 2, Van Monsjou aan Luns, 6-5-71; Archief Wereldfederalisten SVV, J. Spier, Rondschriften aan de leden van het hoofdbestuur, 2-3-1972 (De WFBN in 1971)

126. Archief BuZa, inv. nr. 5924, Wecke aan Luns. 12-6-1967: verklaring inzake het Midden-Oosten

Intussen zaten de SVB niet stil. De samenwerking met andere vredesbewegingen werd voortgezet, maar het ging naar de zin van Van Wijngaarden niet snel genoeg en niet ver genoeg. Er zouden zijns inziens ook op plaatselijk niveau samenwerkingsverbanden moeten ontstaan, er zou een gemeenschappelijk administratiekantoor moeten komen, en waarom (68) was er niet een gezamenlijk blad, of zelfs gezamenlijke zendtijd op radio en/of televisie?¹²⁷

Maar Van Wijngaarden gaf het al aan. Al was er zeker geen sprake van een innige verhouding, een vriendschapsband bestond er tussen de verschillende groeperingen wel degelijk. Gestreefd werd naar de oprichting van een Nederlands instituut ter bestudering van het oorlog- en vredesvraagstuk op niet-universitaire grondslag. Dit nu werd bereikt met de toezegging van de regering dat binnen afzienbare tijd overgegaan zou worden tot de oprichting van het Nederlands Instituut voor Vredesvraagstukken (NIVV). Met een conferentie over de opleiding van VN-militairen zag in 1970 inderdaad het NIVV het licht, tegenwoordig Clingendael geheten, naar het landhuis waar het resideert. Door de toezegging echter werden de SVB meteen geconfronteerd met de vraag die ook het Komitee Kruisraketten Nee (KKN) en het Interkerkelijk Vredesberaad (IKV) een goed decennium later na de - minder succesvolle - strijd tegen de kruisraketten zou treffen: hoe verder? Om te proberen een zinnig antwoord op deze vraag te formuleren kwamen oktober 1968 vertegenwoordigers van de WFBN, Kerk en Vrede, Anti-Atoombom Actie en de Stichting Vredesopbouw bijeen. Het werd niet goed duidelijk wat zij wél wilden, maar wel wat zij niet wilden: 'een overkoepelende organisatie'. De samenwerking moest blijven, maar het liefst op vrijblijvende basis.

Teneinde wat meer duidelijkheid te krijgen over de mogelijkheden van toename en de ideologische en praktische barrières die daarbij in de weg stonden, werd in

127. Chr. van Wijngaarden, 'Jaarverslag 1967', *Wereldfederatie*, maart/april 1968, 3-5, 3

1971 een enquête gehouden. Na een vergelijking van de prioriteiten, doelstellingen, uitgangspunten en activiteiten van de leden van de SVB (op dat moment Kerk en Vrede, IKV, Pax Christi, Sjaloom, Stichting Vredesopbouw en de WFBN) was de conclusie dat de mogelijkheden tot vergaande samenwerking zeer beperkt waren. Eigenlijk zou alleen op het terrein van het onderwijs in deze richting iets kunnen worden ondernomen. Op enkele andere punten (pastoraal werk, voorlichting over dienstweigering) zou hooguit tot deel-coalities overgegaan kunnen worden. Dit was niet alleen het gevolg van praktische bezwaren, maar ook de wens van de verenigingen zelf. Nog steeds vonden zij dat samenwerking tussen de diverse vredesbewegingen niet te ver moest gaan, al verschenen er in die periode wel enkele gezamenlijk uitgegeven brochures. Alle groeperingen hadden zo hun eigen identiteit en ideeën. Waar mogelijk moest gezamenlijk worden opgetrokken ter bereiking van een gezamenlijk doel, of ter bereiking van een zo groot mogelijke politieke invloed, maar de diversiteit bleef voor velen een groot goed. Pas als er 'een soort gezamenlijke groepsgeest' ontstaan was, zou 'verdere samenwerking waarschijnlijk soepeler en blijvend zijn'.¹²⁸

(69) De oproep tot inniger samenwerking tussen de diverse vredesbewegingen zou een van de laatste oproepen van Van Wijngaarden in zijn hoedanigheid als toonaangevend wereldfederalist zijn, al bleef hij nog enkele jaren, behalve als luis-in-de-pels Globestotter,¹²⁹ op plaatselijk niveau als scribent actief. Zijn opvolger als voorzitter, tot en met 1976, werd W. van Monsjou, die zich door het aanhalen van oude en het aanknopen van nieuwe internationale contacten, voor de WFBN zeer verdienstelijk wist te maken.

128. Archief WFBN IISG, inv. nr. 37, Resultaten enquête van samenwerkende vredesbewegingen, sept. 1971; Spier aan Lenferink (IKV), 20-10-71

129. Van Wijngaarden had een aangenaam satirisch trekje in zich. Onder een ander pseudoniem had hij al eens, in de tijd dat hij nog voorzitter was, een artikel geschreven waarin hij de diverse bestuursleden, en met name de voorzitter, zichzelf dus, op de hak nam. Het leverde hem vele steunbetuigingen tegen dit infame schrijfsel op.

Dat de WFBN rond het jaar 1970 een toonbeeld van activiteit was, is al met al niet te veel gezegd, zeker vergeleken met de rustige tijd van interne verdieping die het begin van de jaren vijftig had gekenmerkt, maar ook met de daarop volgende periode. Dit was ook Van Hoey opgevallen, die eind 1969 in *START* schreef:

Na een al te lange periode van rust is de WFBN aan een opleving begonnen. De vereniging van utopistische dagdromers is zich aan het ontwikkelen tot een politieke pressiegroep waar vaart in zit.¹³⁰

Een aardig voorbeeld van deze grotere actiebereidheid van de WFBN vormde de Aktie Precedent, naar aanleiding van de door Richard Nixon - na de moord op Robert Kennedy zonder concurrentie - gewonnen presidentsverkiezingen in de Verenigde Staten eind 1968. De actie was weliswaar niet een puur wereldfederalistisch initiatief, maar er werd wel door diverse WFBN-afdelingen en veel WVJW-jongeren enthousiast aan deelgenomen. Met name Voogd was een drijvende kracht achter het bombardement van informatie over de Verenigde Staten en de oorlog in Vietnam, waarop het Nederlandse publiek werd getraakteerd. Tevens vormde een enquête onderdeel van de actie. Een van de uitkomsten was dat Eugene McCarthy, de enige kandidaat die een anti-oorlogsstandpunt uitdroeg, in Nederland een aardige kans op winst gehad zou hebben. Volgens Voogd was het doel van de actie, althans op lange termijn, 'het bijdragen aan een manier van denken, die uitgaat van de in feite één geworden wereld en die de Rechten van de Mens centraal stelt, kortweg bijdragen aan het mondiale denken'.¹³¹

130. Ben van Hoeij, 'Bestuursmededelingen WFBN, *START*, nov. 1969, 4

131. Evert Voogd, 'Bemoei je met je eigen zaken!', *Wereldfederatie*, nov./dec. 1968, 6-7

Een tweede gelegenheid om flink op de voorgrond te treden, brak twee jaar later aan toen de vredesweek het motto 'Verenig de Naties' meekreeg. Zowel de WFBN als haar belangrijkste streven kwamen, zonder dat de vereniging zelf daar veel voor had hoeven te doen, in het middelpunt van de belangstelling te (70) staan. Evenals echter bij de oprichting van Clingendael had ook dit succes een keerzijde. Wat viel er voor de plaatselijke afdelingen nog te doen in het kader van die vredesweek als hun belangrijkste punt - aandacht vragen voor het werk van de VN - al door de media zo uitgebreid was overgenomen?

Achteraf gezien moet geconcludeerd worden dat juist door deze grotere activiteit en strijdbaarheid van de WFBN als geheel, de doods-klok over de motor achter de vernieuwing werd geluid. Op dat moment zelf echter werd daar door de WVJW geheel anders over gedacht. Noch de invloed van de jongeren op de ouderen, noch de invloed van de jongerenbeweging in het algemeen op de wereld van toen werd gezien. Het teruglopend ledental was juist daaraan te wijten dat, aldus de WVJW, al die jaren van strijd zonder resultaat waren gebleven, waardoor voortzetting van de strijd velen begon tegen te staan. Dus werd eind 1971 besloten de WVJW op te heffen. Met het nummer FINISH werd ook haar blad START ten grave gedragen. De meeste leden verlieten de WFBN, al had dit wat voeten in de aarde. De overstap naar de WFBN gebeurde, zonder tegenbericht, automatisch. Dat dit niet ieder WVJW-lid duidelijk was geworden, leidde tot nogal wat geprikkelde reacties nadat ex-WVJW'ers werden aangemaand nu eindelijk eens hun contributie voor de WFBN te voldoen.¹³²

Het milieu doet zijn intrede

Intussen was de wereld zo'n 25 jaar na de Tweede Wereldoorlog volkomen veranderd. Het koloniale probleem was een economisch Noord-Zuid probleem geworden. De VN

132. Archief WFBN IISG, inv. nr. 42

waren weliswaar nog steeds geen voorbode van de wereldregering, maar wel een permanent overlegorgaan geworden, waar vooral ten aanzien van de ontwikkelings-samenwerking in de ogen van de wereldfederalisten, goede initiatieven werden ontplooid. De Oost-West verhouding was geen opgeschroefde strijd meer tussen twee ideologieën. Nieuwe landen kwamen op wereldschaal een woordje meespreken. Politiek beleid werd steeds meer bepaald door de belangen van nieuwe economische krachten zoals de multinationals. Het wereldenergietekort en de door de Club van Rome voor het voetlicht gebrachte milieuproblemen bleken ernstige obstakels te worden voor de ontwikkelde landen. De invloed van de Club van Rome kwam goed tot uiting in 1972 met het vertalen en uitgeven van het *Human Manifesto*. Bovendien stelde in navolging van de WAWF, de WFBN in dat jaar, naar aanleiding van de vele veranderingen die zich in de wereld hadden voorgedaan sinds de oprichting van de VN aan het einde van de Tweede Wereldoorlog, een aantal veranderingen in doen en laten van de VN voor. Behalve (71) dat er een Wereld Instelling voor het Milieu opgericht diende te worden, luidde één van die veranderingen:

Het richten van het gebruik van de menselijke en natuurlijke hulpbronnen op verbetering van de kwaliteit van ons bestaan, in plaats van op oorlog en bewa-pening.¹³³

Het gevaar voor een Derde Wereldoorlog was door dit alles niet meer het meest acute probleem, en ook hierdoor werden de ogen meer en meer gericht op de totstand-koming van een wereld gegrondvest op naleving van de Rechten van de Mens, hetgeen goed tot uiting kwam in het standpunt dat de WFBN toentertijd inzake de strijd tussen West- en Oost-Pakistan (het huidige Bangla-Desh) innam. Als een Jan Pronk avant-la-lettre koppelde de WFBN hulpverlening aan het in acht nemen van

133. Archief WFBN IISG, inv. nr. 2, Voorstellen betreffende VN, 1-2, 10-11

simpele humanitaire regels. Als de situatie in Oost-Pakistan niet verbeterde zou West-Pakistan alle hulp ontzegd moeten worden.¹³⁴

In het in 1971 verschenen WFBN-basisdokument *Uitgangspunten, Doelstelling, Taakstelling, Plaatsbepaling*, werd op grond van het afnemend oorlogsgevaar dan ook geconstateerd 'dat in de wereld een proces van eenwording op gang is gekomen, gegrond op feitelijke ontwikkelingen, deels van technologische aard; daarmee is de mogelijkheid geschapen voor een wereldsamenleving waarin vrede heerst en waarin de mensenrechten worden verwezenlijkt'. In het stuk werd gesteld dat de 'mondiale basisovereenstemming die voor zulk een wereldgemeenschap is vereist, wel groeiende is, maar in een nog te geringe mate. Ook de structuren die het funktionieren van de wereld als geheel mogelijk moeten maken, zijn nog slechts in aanzet aanwezig'.¹³⁵

De WFBN stelde zich dan ook tot taak bij te dragen aan 'de oplossing van de fundamentele wereldproblemen betreffend vrede en welzijn'. Om dat te doen wenste zij die processen te bevorderen die enerzijds in de richting van een mondiale overeenstemming op basis van de Rechten van de Mens wezen, en anderzijds leidden tot de opbouw van structuren voor een wereldsamenleving. Voogd zei hierover dat het enige wat de WFBN deed, het bevorderen van gewenste en het tegengaan van ongewenste processen was.

En dat doen we 'van binnenuit', omdat we zelf meedraaien in allerlei processen, ontwikkelingen of wisselwerkingen. Op een iets andere manier samengevat luidt onze taak: aansluiten bij bestaande ontwikkelingen en deze waar mogelijk ombuigen. Niemand kan zeggen dat dit niet 'realistisch' is.¹³⁶

134. Archief WFBN IISG, inv. nr. 37, resultaten enquête van SVB, sept. 1971

135. Het zilver, 5; *Uitgangspunten, Doelstelling, Taakstelling, Plaatsbepaling*, passim

136. Evert Voogd, 'Visie', *Wereldfederatie*, 1971, nr. 3, 8

(72) Bert Röling en Jan Tinbergen

In de volkenrechtskundige en polemoloog Bert Röling en de econoom Jan Tinbergen had de WFBN twee leden die de overgang van 'geen oorlog' naar 'mondiale rechtvaardigheid' personifieerden. Beiden waren al sinds jaar en dag warme pleitbezorgers van een of andere vorm van wereldbestuur. Tinbergen was zelfs al vanaf zijn jeugd, jaren voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, een overtuigd wereldfederalist geweest en werd in 1970 op hoge leeftijd nog vice-president van de WAWF.

Om internationale vrede te realiseren, of om in ieder geval de statenoorlog aan banden te leggen of zelfs uit te bannen, was volgens Röling een wereldbestuur onontbeerlijk, aangezien de volgens hem belangrijkste conflict oorzaak lag in de structuur van het uit soevereine staten opgebouwde internationale systeem. Oorlog was immers in dat stelsel, waarin geen boven de staten bestaande macht en geldend gezag aanwezig was, een sluitsteen, een *ultima ratio*. Niet voor niets luidde dan ook zijn eerste stelling van de vredeswetenschap, neergeschreven in zijn *Polemologie: een inleiding tot de wetenschap van oorlog en vrede*:

Voor duurzame vrede is enigerlei vorm van (...) wereldeenheden nodig.

Wereldautoriteit - lees: de VN - was onmisbaar om het kwaad van interstatelijke conflicten uit de wereld te kunnen verdrijven. Optimistisch over de spoedige haalbaarheid van dit ideaal was hij overigens geenszins, hetgeen duidelijk wordt als de zin volgend op zijn eerste stelling wordt geciteerd:

Zo'n wereldeenheden is op het ogenblik volstrekt onmogelijk.¹³⁷

137. B.V.A. Röling, *Vredeswetenschap. Inleiding tot de polemologie*, Utrecht 1981, 14

Daarvoor waren enerzijds de verschillen in belangen en opvattingen te groot, en anderzijds de bereidheid tot solidariteit te klein. De enige mogelijkheid die Rölning zag om op korte termijn een wereldregering te bereiken, zou zijn door 'gewelddadige onderwerping (pax americana, sovietica, sinica)'. Bovendien zou een dergelijk stelsel alleen gehandhaafd kunnen worden door 'dictatuur en onderdrukking'.¹³⁸ Dit was echter zijns inziens geen reden het streven op te geven.

Rölning's artikel 'Wereldfederatie en politiemacht', gepubliceerd in *Wereldfederatie* najaar 1960, opende met de retorische vraag: 'Is er nog iemand, die niet overtuigd is van de noodzaak van een federalistische opbouw der wereldgemeenschap?' Het atoomwapen had de wereld gedwongen in bepaalde zaken af te zien van de nationale beslissingsbevoegdheid.

Wereldorganisatie, wereldvolkenrecht, wereldleger - dat zijn de eisen van een tijd, gekenmerkt door een technische ontwikkeling, die het noodzakelijk maakt op vele punten samen te werken ten goede (constructief vredesrecht), en een machtige organisatie op te bouwen ter voorkoming, dat een atoomoorlog leidt tot wederzijdse uitroeiing (prohibitief oorlogsrecht).¹³⁹

(73) Het VN-politieleger was een instrument gelegen op het gebied van het prohibitief oorlogsrecht. Daadwerkelijk ingrijpen werd door de tweedeling van de wereld onmogelijk. De VN waren hierdoor in plaats van een 'organisatie tot verzekering van de collectieve veiligheid, (...) een instituut van collectieve bemiddeling' geworden. Als die bemiddelingspoging was gelukt, werd soms de behoefte gevoeld aan een beperkte sterke arm om eraan bij te dragen dat de overeenkomsten werden nageleefd. Dit was bijvoorbeeld het geval geweest bij de Suez-crisis. De VN-politiemacht toentertijd was 'niet een leger om landen tot bepaalde politiek te dwingen, maar een bescheiden macht

138. a.w., 15

139. B.V.A. Rölning, 'Wereldfederatie en politiemacht', *Wereldfederatie*, najaar 1960, 4/8, 4

om een bepaalde politiek, waartoe individuele staten door de VN-bemiddeling waren bereid gevonden, ter plaatse te verwerkelijken'. Door dit soort acties, waarbij Rölöng bijvoorbeeld ook nog naar de VN-aanwezigheid in het toen pas gedekoloniseerde Kongo wees, ontwikkelden de VN zich meer en meer als een actieve kracht in de wereldpolitiek. Dit betekende natuurlijk ook dat zij meer en meer het slachtoffer werden van al dan niet gerechtvaardigde kritiek, maar nooit mocht volgens Rölöng worden vergeten dat het van wereldbetekenis was, dat de VN toenamen in kracht en betekenis.

Er is wellicht reeds het ogenblik gekomen, dat de leuze 'right or wrong, my UN' gewicht in de schaal gaat leggen. Wereldfederalisten, die de verwerkelijking van hun droom nog ver verwijderd weten, beseffen, dat de weg erheen leidt via de Verenigde Naties. En dat van de bereidheid der volken de wereld-organisatie een steeds grotere plaats toe te kennen het welzijn der mensheid afhankelijk is.¹⁴⁰

Tinbergen was een van de WFBN-leden die meermaals niet alleen op versterking, maar tevens op een even noodzakelijke hervorming van de VN aandrongen. Hij zag met name een machtsuitbreiding van de VN gekoppeld aan een eigen wereldpolitiemacht als onontbeerlijk. Hij was van mening dat de wereld zeer gediend zou zijn met coördinatie en sturing op supranationaal niveau. Als econoom en socialist besteedde hij daarbij uiteraard veel aandacht aan de zegen die een dergelijk systeem zou zijn voor verkleining van de zeer ongelijke, internationale economische verhoudingen. Het was zijns inziens absoluut noodzakelijk dat deze ten gunste van de ontwikkelingslanden moesten veranderen. Tinbergen speelde dan ook een grote rol in de organisatie van een congres van de door Wecke voorgezeten *Youth and Student Division* van de WAWF in

140. a.w., 8

1968, waarvan de titel, *World Peace through World Economy*, zijn gedachtegoed kernachtig weergeeft. Het beoogde een expliciete kritiek te zijn op het in zijn en Weckes ogen te zeer op het recht gefixeerde *World Peace through World Law* van Clark en Sohn.¹⁴¹ Ook had hij een groot aandeel in het opzetten van VN-ontwikkelingsstrategieën ten behoeve van de economische (74) ontplooiing van de Derde Wereld. In 1976 zou hij schrijven dat het zieke systeem van twee werelden, een arme en een rijke, niet meer te herstellen was door kleine veranderingen. ‘Fundamentele institutionele hervormingen’ waren daarvoor onmisbaar en overdracht van nationale bevoegdheden naar een mondiaal orgaan was een van die hervormingen. Hij bepleitte de instelling van een ‘wereldontwikkelingsautoriteit’, gebaseerd op een gereorganiseerde VN en het samengaan van Wereldbank en Internationaal Monetair Fonds tot een wereldministerie voor financiën.

Zowel Tinbergen als Röling beriepen zich op de rede. Zowel economische rechtvaardigheid als mondiale vrede en veiligheid waren huns inziens in ieders belang en zouden dan ook door ieder rationeel denkend mens omarmd en nagestreefd moeten worden. Helaas bleek in het verleden niet iedereen deze ratio te omarmen, en, zoals L.M. van der Mey in ‘Op zoek naar een nieuwe wereldorde’ opmerkte, het blijft de vraag ‘of dat wat in het verleden onmogelijk bleek, in de nabije toekomst wél haalbaar zal zijn’.¹⁴²

141. Youth and Student Division WAWF, *World Peace through World Economy. 6th International Study Conference*, With an introductory by J. Tinbergen and L. Wecke, Assen 1968

142. Zie voor de informatie over Röling en Tinbergen: L.M. van der Mey, ‘Op zoek naar een nieuwe wereldorde’, K. Koch e.a. (red.), *Internationale betrekkingen. Theorieën en benaderingen*, Utrecht 1994, 229-253, 233-234

(75) V Dreigende Opheffing en Wederopstanding (1973-1989)

Tanende belangstelling

De vele in de jaren van de Vietnam-oorlog ondernomen activiteiten namen niet weg dat door het zakkende ledental, de nog steeds wijd verspreide argwaan en de laatdunkende houding van een aantal potentiële geestverwanten, de voeling met de maatschappij als geheel onder druk raakte. Dit wegzakken van de maatschappelijke belangstelling voor het wereldfederalisme werd echter niet geheel en al alleen aan die maatschappij zelf geweten. Globestotter schreef in 1973:

Alles bij elkaar is de bestaande nationale orde er blijkbaar op sublieme wijze in geslaagd de WFBN de mogelijkheden tot spectaculaire groei en invloed te onthouden. Bij het doorlezen van wat vergeelde publikaties krijg ik de indruk van een onwrikbare getrouwheid aan de idealen, waarmee men echter in de verdediging gedrukt werd. Alles wat gezegd en geschreven werd was zo hartstikke verantwoord, dat je er nog bij zit te rillen, maar er kon geen lachje af. Principegetrouwe, afgewogen oordelen zijn een sieraad voor kerk en kruidenier, maar een strop voor een wervende beïnvloedingsgroep. De schuimende demagogie van het begin was verschaald tot een stroperige verkondiging. De barokke visie van een bonthandelaar (P. Kremers. LvB) werd vertaald in objectieve geschiedschrijving.¹⁴³

Enkele jaren eerder had Wecke al gewezen op het Thomas-theorema, dat bepaalde dat indien een mens denkt dat iets waar is, dan is het in zijn gevolgen ook waar. Met andere woorden: niet zozeer de min of meer objectieve waarheid bepaalt het handelen,

143. Globestotter, 'Cursief perspectief', *Wereldfederatie*, juni/juli 1973, 16

maar dat wat de mens voor waar aanziet. 'De' mens nu zag de wereldfederalist als een utopist, met als gevolg dat het ledental gering bleef en activiteiten niet die aandacht kregen en niet het resultaat opleverden dat ervan werd gehoopt. Behalve het in zijn ogen contra-productieve optreden van Davis en een simpel gebrek aan informatie, zag Wecke als oorzaken de associaties met pacifisme en 'een te groot idealisme' in die zin dat er te veel nadruk van de zijde der wereldfederalisten zelf werd gelegd op de juridische bekroning 'met verwaarlozing van de eerst te veranderen politieke, economische en socio-psychologische factoren in het wereldgebeuren'.¹⁴⁴

Maar niet alleen dit soort interne en in zekere mate onvermijdbare en tijdloze dilemma's brachten, of beter: hielden, de beweging in moeilijkheden. Ook de tijd zelf zat niet mee. Het opheffen van de WVJW en het mede hierdoor inzakken van de wéns tot actie; het nakende einde van de Vietnam-oorlog en het mede hierdoor inzakken van de mogelijkheid tot actie, alsmede het simpele feit dat in de jaren vijftig de WFBN een der zeer weinige sociale bewegingen was, terwijl het begin jaren zeventig gonsde van de actiegroepen, brachten de WFBN (76) in een diepe crisis die haar enkele jaren later zelfs tot aan de rand van de afgrond zou leiden. Met voorstellen tot naamsverandering werd vanzelfsprekend zonder succes gepoogd aan die crisis het hoofd te bieden. Zo zou volgens bestuurslid G.W. Haas de term 'wereldfederalisme' niet meer aanspreken. Hij zou die graag zien veranderd in 'wereldgemeenschap'. Het zou er niet van komen.¹⁴⁵

144. Leon Wecke, 'Sociale psychologie van de wereldfederalist', *Wereldfederatie*, juli/aug. 1967, 3-4

145. Archief, SVV, Wereldfederalisten, J. Spier, Rondschrijven aan de leden van het hoofdbestuur, 2-3-1972, 8

Hier kwam bij dat ook in die dagen interne strijd niet afwezig was. Het scherpst kwam die tot uiting in het conflict tussen het zeer kortstondig lid van het hoofdbestuur T. Raven en met name Wecke, al kregen ook de andere bestuursleden meer en meer moeite met eerstgenoemde. Dit culmineerde in Weckes 'hij eruit of ik eruit', waarbij Wecke aan het langste eind trok, maar kort daarop desondanks de WFBN vaarwel zou zeggen, als gevolg van zijn drukke werkzaamheden als hoofd van het Nijmeegs polemologisch instituut.¹⁴⁶

Deze affaire bleek een stuiptrekking. Zij liet zien dat de beweging nog leefde, want over de jaren 1973 tot en met 1976 valt verder weinig te melden. Door het naderende en heuse einde van de oorlog in Vietnam leek de WFBN op sterven na overleden. Het was geen actieve beweging meer, maar een beweging in ruste, een *contradictio in terminis*. Het voorstel tot opheffing op de algemene vergadering van 7 mei 1977 kwam dan ook niet als een donderslag bij heldere hemel. De vraag werd gesteld of de WFBN nog wel toekomst had. Ondanks alle voorafgaande rust luidde het antwoord bevestigend, maar het was allen duidelijk dat het roer om moest. De vergadering nam twee besluiten. Er werd een voortzettingscommissie in het leven

146. Wecke was meerdere malen het slachtoffer van aanvallen van Raven geworden. In een brief fulmineerde hij tegen het disfunctionerende bestuurslid. Deze zou ten enenmale ongeschikt zijn als WFBN-bestuurslid, en zelfs 'een reëel gevaar voor onze beweging' vormen. Hij moest als het kon goedschiks en anders maar kwaadschiks worden verwijderd. Wecke kreeg steun. Hij stond niet alleen met zijn aversie tegen Raven. Het leek velen beter diens bestuurslidmaatschap niet te verlengen. Zijn manier van optreden bleek 'velen tegen de haren in te strijken, of op z'n minst een merkwaardige indruk te maken'. Hij zou met zijn optreden het beeld dat leeft bij de buitenwacht bevestigen, namelijk dat de WFBN 'een weliswaar goedbedoelende doch verwarde en onrealistische groep werelddhervormers is'. Zie: Archief SVV, Wereldfederalisme, SOS. *Samen werken Of Sterven*, Utrecht 5-4-72; Leon Wecke aan leden HB WFBN, 12-9-72; Brief Jan Spier aan leden bestuur, De Bilt, 18-3-1973; Brief T. Raven aan leden Hoofdbestuur, 15-3-1973; Archief WFBN IISG, inv. nr. 60, Wecke aan DB-WFBN, 5-5-1972; inv. nr. 91, Spier aan Van Huijzen, 11-9-1972

geroepen en er werd een interim-bestuur geformeerd, onder voorzitterschap van Van Huijzen. Dit bestuur besloot tot het laten herleven van de studieconferenties en het voortzetten van de *Nieuwsbrief*, het orgaan dat in 1975 het vanaf 1972 in verkleinde vorm uitgegeven *Wereldfederatie* had vervangen. Het organiseren van de Pietersbergconferenties had in de daaraan voorafgaande periode enigszins te wensen overgelaten. Pas aan het eind van de jaren tachtig zou er definitief een einde aan de conferentieweekenden komen. Ten eerste werd het afhuren te duur nadat het landgoed uit de handen van de familie Gunning was verdwenen, en ten tweede raakten minder en minder leden - mede natuurlijk vanwege de oplopende kosten - geporteerd voor het verlaten van huis en haard voor twee achtereenvolgende dagen.

Het lijkt er overigens op dat de door met name een aantal jongeren in de beweging voorgestelde opheffing, niet zo dichtbij was als men wellicht na lezing van de berichten erover zou denken. Daarvoor was 'de oude garde' te (77) vastbesloten door te gaan. Natuurlijk, de bereidheid om veel tijd in de beweging te steken was niet groot geweest. Op bestuursvergaderingen waren soms niet meer dan drie personen aanwezig. Aan ideeën en enthousiasme was vaak geen gebrek, maar de discipline om ideeën en enthousiasme voor langere tijd in praktijk om te zetten, ontbrak zeer geregeld. Toen echter opheffing nog maar weinig meer dan het nemen van het formele besluit leek, bleek een meerderheid van de ineens druk bezochte algemene vergadering mordicus tegen. Wel haakten veel van de nieuwkomers van de jaren zestig en zeventig af - althans voor zover ze dat, in het geheel of als actief lid, niet al eerder hadden gedaan, zoals Evert Voogd. Onder hen Van Hoeij en secretaris Jan Spier, die het voorstel tot opheffing hadden ingediend. Zij waren na de verwerping van dat voorstel begrijpelijkerwijs van mening dat ze niet langer een actieve rol in de vereniging konden spelen.

Voorzitter van de op de algemene vergadering ingestelde voortzettingscommissie werd Dies van Sabben, die korte tijd later door WAWF-lid Thor Heyerdahl, de man die eind jaren zestig bekendheid verwierf door met een papyrus-boot de Atlantische Oceaan over te steken, gevraagd zou worden lid te worden van de WAWF-*Friends of the UN office*.¹⁴⁷ De commissie kreeg als opdracht 'te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om in de naaste toekomst doelgerichte activiteiten te ontwikkelen en/of organisatorische veranderingen in te voeren die de vereniging doen herleven'. Onder 'herleven' verstonden Van Sabben en de zijnen een 'toename van zowel het ledental als het aantal en de intensiteit van de activiteiten'. De titel van het verslag van de commissie zou dan ook *Herleven met nieuw elan* zijn. Bovendien trachtte de commissie een antwoord te vinden op de vraag waarom 'een aantal, vaak erg actieve leden geen resultaten meer verwachten van de Beweging'. In het kader hiervan schreef hij ondermeer een brief aan Voogd. Zonder resultaat. Voogd was, als gevolg van zowel inhoudelijke meningsverschillen als persoonlijke conflicten met voorzitter Van Monsjou, en de bestuursleden J.L. Spier en H.H. Jungeling, teruggetreden als actief lid, maar was wel zijn contributie blijven betalen. Wellicht dat dat Van Sabben de hoop had gegeven hem weer over de streep te kunnen trekken. Dat hij zijn contributie bleef voldoen bleek echter het gevolg van een zijns inziens al te groot loyaliteitsgevoel voor een vereniging waar hij veel tijd en energie in had gestopt. Het voortzetten van de WFBN achtte hij onverstandig. Bij zijn afscheid in 1973 had hij voorspeld dat de WFBN nog slechts twee à drie jaren zou bestaan. Nadat Van Sabben hem had gepolst of hij (78) zijn activiteiten misschien weer wenste te hervatten, antwoordde Voogd in een brief met veel oud zeer tussen de regels:

147. Archief WFBN, Van Sabben, Heyerdaal en Cousins aan Van Sabben, 3-4-1978

Inmiddels heeft de WFBN mijn voorspelling dus 1 jaar overleefd. Dat wil niet zeggen dat ik ongelijk had. Zelfs het nu wéér voortzetten van de WFBN heeft het karakter van 'tegen beter weten in'. Vier jaar geleden heb ik gezegd dat ik niets meer voor de WFBN zou doen. Geheel sans rancune, maar ik zie geen reden om op dat besluit terug te komen.¹⁴⁸

Na een jaar concludeerde de voortzettingscommissie dat de problemen waar de vereniging mee kampte, afnemende belangstelling voor het wereldfederalisme en het uitblijven van resultaten van het werk van de WFBN waren. Het tweede probleem - een algemeen verschijnsel in de vredesbeweging die per definitie aan lange termijn werk doet - was in feite de oorzaak van het eerste. Daarbij kwam dat na het rapport van de Club van Rome en de Akkoorden van Helsinki, milieuproblemen en mensenrechten meer in de belangstelling stonden dan het vraagstuk van oorlog en vrede. Ondanks alle aandacht voor die zaken, was en bleef de WFBN vooraleerst een vredesbeweging. Echter, wat de problemen van oorlog en vrede, bewapening en ontwapening, betrof, werd, naar spoedig zou blijken terecht, geconstateerd dat het tij kerende was. Het was zaak daar zoveel mogelijk profijt van te trekken.

Een praktisch probleem was het tekort aan actieve leden waardoor veel van de acties niet uit de verf kwamen. Dit desillusioneerde de leden die wel actief waren, met als gevolg nog minder actieve leden. Het was zaak zo spoedig mogelijk deze vicieuze cirkel, of beter: deze neergaande spiraal, te doorbreken. Daarvoor zou de organisatie van de WFBN ingrijpend moeten worden veranderd. Ieder lid moest in de gelegenheid worden gesteld om 'ieder op zijn eigen manier, binnen de WFBN actief te zijn'. De afdelingsstructuur moest definitief overboord worden gegooid en daarvoor in de plaats moest een structuur komen die meer functioneel van opzet was. Dit kwam erop neer dat de algemene vergadering de top van de organisatie vormde. Daaronder kwam

148. Archief WFBN, Voogd aan Van Sabben, 21-5-1977; Archief WFBN IISG, inv. nr. 91, Voogd aan Van Huijzen e.a., 29-9-72

een bestuur, dat bestond uit de hoofden van en toezicht hield op een aantal 'groepen' met diverse taken te weten: organisatie, secretariaat, financiën, secretariaat buitenland, studie, projecten, documentatie en informatie, alsmede publiciteit en ledenbinding. Deze laatste groep werd weer onderverdeeld in vijf sub-groepen, met als opdracht ondermeer het blad en de ledenwerving. Enkele van de aan te vatten projecten waren 'hervorming van de VN' en 'mondiale gerechtigheid'. Het regelmatige bestuurscontact tussen de hoofden van de groepen zou er voor moeten zorgen dat de vrij grote onafhankelijkheid van de groepen niet tot gescheiden optreden zou leiden. In totaal zouden zo ongeveer (79) 50 mensen constant actief kunnen zijn op een wijze die ze bij zichzelf vonden passen.

Bij de te ondernemen projecten moest het project-Keys, genoemd naar Donald Keys, de permanente vertegenwoordiger bij de VN van de WAWF, een bijzondere plaats gaan innemen. Keys beoordeelde door middel van rapportcijfers het doen en laten van landen in de VN.

In overeenstemming met een eerder gedaan voorstel door de afdeling Nijmegen, stelt ook de commissie voor, dat de WFBN permanent aandacht besteedt aan het toch wel zeer belangrijke werk van het Buro van Donald Keys (...). Aanbevolen wordt een permanente sub-groep van de 'projektengroep' in te stellen, die zich speciaal bezig houdt met het 'project Donald Keys', waarbij gedacht kan worden aan: het onderhouden van contact tussen de WFBN en Keys; (...) het aan Keys verstrekken van informatie over WFBN-standpunten en over de resultaten van de activiteiten van de sub-groep.¹⁴⁹

Op de algemene vergadering van 28 mei 1978 werd *Herleven met nieuw elan* aanvaard als grondslag voor een nieuwe WFBN. Door de creatie van de landelijke werkgroepen

149. Archief WFBN, Voorlopig verslag van de voortzettingscommissie, jan 1978; *Herleven met nieuw elan. Verslag van de voortzettingscommissie WFBN*, Utrecht 1978, 1, 2, 7

werd ook de lacune opgevuld die na het verdwijnen van de plaatselijke afdelingen in 1971, was ontstaan. Er ontstond weer een raamwerk waarbinnen gewone leden actief konden zijn, ook als ze niet een bestuursfunctie hadden. Naast andere activiteiten werd de dochterinstelling Stichting Bewustwording Wereldsamenwerking in het leven geroepen, waarvan J.V. Colijn initiatiefnemer was geweest en projectleider zou worden. Door al deze initiatieven ontstond niet zozeer een periode van nieuwe groei, maar toch wel een periode die, analoog de titel van het rapport van de commissie-Van Sabben, met de woorden 'nieuw elan' kan worden aangeduid. Blijkbaar werd door dit alles niet alleen het voortbestaan verzekerd, maar ook het vertrouwen in de beweging enigszins hersteld. Enkele jaren later immers, 1 januari 1982, zou de Werelduniebeweging Nederland (WBN) besluiten in de WFBN op te gaan.

Bart Landheer

Ondanks alle rust aan het wereldfederalistisch front in de jaren voorafgaand aan *Herleven met nieuw elan*, was er een nieuw inhoudelijk leidsman opgestaan, de jurist en namens de stichting Vredesopbouw bijzonder hoogleraar in de sociologie der internationale betrekkingen, Bart Landheer. Deze voormalige bibliothecaris van het Vredes-paleis was lid van het hoofdbestuur van 1973 tot 1976 en hoofd van de Studiegroep van 1978 tot 1983. Bestuurlijk trad hij te weinig op de voorgrond om een echt stempel op de vereniging te drukken, maar hij zou wel op veel vergaderingen of conferenties - bijvoorbeeld de Pietersberg-conferenties van '78 en '79 - tot de belangrijkste sprekers gaan (80) behoren, voor zover dat al niet het geval was geweest. Ook in het merendeel der brochures die in die jaren zouden verschijnen, zou de naam Landheer prominent aanwezig zijn. In een mede door hem geredigeerde bundel verschenen naar aanleiding van het eveneens mede door hem georganiseerde congres *Worldsociety. How is an effective and desirable world order possible?*, stond in de inleiding onder meer te lezen:

One of the most important problems of our time is undeniably that of world order. (...) Some people, judging themselves to be realists, might think this to be a longing for a world that man's real nature makes utterly impossible. But actually this longing implies only some sort of decent world, not necessarily better than today's except that war and other forms of armed conflict would no longer be possible.¹⁵⁰

Ook in zijn in 1974 afgestoken afscheidsrede als hoogleraar, *De wereldmaatschappij en de eenheid der wetenschappen*, keerde Landheers verlangen naar een wereld zonder oorlog terug, een wereld die alleen mogelijk zou zijn door het opzetten van een of andere vorm van mondiaal bestuursstelsel. En wederom vroeg hij aandacht voor het realistisch karakter van een dergelijk stelsel.

Ieder sociaal stelsel is een spanningsveld dat alleen die conflicten poogt te verhinderen die stelselvernietigend werken, zoals in het verleden het statenstelsel getracht heeft de totale oorlog maar niet de oorlog in het kader van het stelsel uit te bannen.

Voor een wereldstelsel is het dus essentieel stelselbedreigende conflicten uit te schakelen, dus: nucleaire oorlog op grote schaal, ecologische catastrofes, zware economische crises, enz. De conflicten die niet stelselbedreigend zijn, zullen waarschijnlijk voorkomen in wisselende intensiteit, afhankelijk van de situaties in het wereldstelsel.

Indien de motivatie voor een wereldstelsel voldoende sterk wordt, zou men dus kunnen verwachten: mondiale regulering van het bezit en gebruik van grondstoffen, bodem en oceanen, een wereld economie, in de eerste plaats ge-

150. B. Landheer e.a. (red), *Worldsociety. How is an effective and desirable world order possible? A symposium*, Den Haag 1971, 3

richt op de essentiële levensbehoeften.¹⁵¹

De neutronenbom

Zoals de voortzettingscommissie al had vastgesteld kreeg de vredesbeweging medio jaren zeventig het tij weer mee. Eerste voorbode van de massale demonstraties begin jaren tachtig waren de acties tegen de dreigende invoering van de neutronenbom. Met kracht verwierp de WFBN produktie van dat wapen.

a: het N-wapen is een onmenselijk wapen

b: het N-wapen frustreert het tot stand komen van overeenkomsten tussen de naties en de opbouw van een volkenrechtelijke structuur

c: het wapen verhoogt het risico van het uitbreken van een atoomoorlog, omdat door de overschrijding van de atoomdrempel gemakkelijk een escalatie kan worden ingezet.

(81) In de toelichting werd erop gewezen dat de straling allen die iets te ver weg stonden om onmiddellijk gedood te worden, jarenlang onbeschrijflijk leed zou berokkenen en bovendien zou gebruik van het wapen tot genetische schade bij volgende generaties kunnen leiden. De nucleaire oorlogsdrempel, toch al verlaagd door de invoering van het tactisch atoomwapen, werd door de handzaamheid van de N-bom verder verlaagd, doordat ook niet-officiële groeperingen er zich meester van zouden kunnen maken.¹⁵²

‘Willen wapenbeheersing en ontspanning, vrede en ontwapening werkelijk tot stand komen, dan kan het middel daartoe nooit verdere bewapening zijn’, schreef Van

151. Bart Landheer, *De wereldmaatschappij en de eenheid der wetenschappen*, Den Haag 1974, 10

152. Archief WFBN IISG, inv. nr. 91: Standpunt inzake neutronenbom

Huijzen in 1979, het jaar waarin president Carter moest besluiten al dan niet tot produktie van de neutronenbom over te gaan. Daar veranderden in zwang zijnde redenen over wel besluiten tot produktie om de SU tot ondertekening en ratificatie van het Salt II-verdrag te brengen, waarna alsnog de produktie zou kunnen worden afgesteld, weinig aan. Navolging van dat soort overwegingen had, aldus Van Huijzen, weinig met vredeswil te maken:

Wereldfederalisten (...) beseffen dat dreiging met vernietiging niet kan fungeren als uitgestoken hand.¹⁵³

Unifil

Behalve dat neutronenbom en kruisraket voor een nooit gekende ervaring van het be- en ontwapeningsdebat zorgden, kreeg ook op een ander vlak de hernieuwde WFBN de wind in de rug. Eindelijk werd de toezegging van Luns uit het midden van de jaren zestig in praktijk gebracht. In de vorm van een Unifil-detachement zond Nederland blauwhelmen over de grens en wel richting Libanon. De WFBN stuurde een brief aan de regering om haar instemming met dit besluit te betuigen. Zij maakte hiervan gebruik om haar ideeën over VN-bataljons duidelijk te maken. Het was de WFBN namelijk gebleken dat de bataljons die sinds 1965 voor dit soort taken ter beschikking waren gesteld, onvoldoende op een dergelijke, van de normale krijgsmachttaak afwijkende opdracht waren voorbereid. Zij drong er dan ook bij de regering op aan een speciale opleiding in het leven te roepen 'voor contingents, al of niet behorende tot de krijgsmacht, die voor VN-vredesoperaties ter beschikking worden gehouden. Deze contingents dienen slechts te bestaan uit vrijwilligers voor dienst ten behoeve van de Verenigde Naties'. Op langere termijn diende gestreefd te worden naar 'een VN-

153. C. van Huijzen, '1979, een nieuw jaar voor de wereld', *Nieuwsbrief WFBN*, jan. 1979, 1-2,

vredesmacht, die niet per geval wordt samengesteld uit nationale contingenten, maar die een blijvend karakter heeft en waarvan de leden, na op (82) individuele basis te zijn geworven, onder VN-leiding worden opgeleid en uitsluitend aan VN-gezagsdragers verantwoording schuldig zijn'.¹⁵⁴

Het zal misschien opvallen dat dit voorstel vrijwel letterlijk overeenkomt met hetgeen minister van buitenlandse zaken Van Mierlo bijna twintig jaar later in de algemene vergadering van de VN als Nederlands standpunt naar voren zou brengen, echter zonder dat ook maar iemand daarbij aan de WFBN dacht. Eenzelfde lot was het opleidingsinstituut beschoren. Te Oss werd inderdaad een centrum voor vredesoperaties gestationeerd, alwaar militairen zich op inzet bij VN-operaties kunnen voorbereiden. Maar ook daar is het besef dat het niets anders is dan de realisatie van een oud WFBN-plan geheel verloren gegaan. Globestotter had hieraan enkele jaren eerder al, bij het 25-jarig bestaan, een enkel woord besteed:

Je lacht je rot als je ziet hoe onze voorouders-wereldfederalisten moesten argumenteren om de meest ongegronde vooroordelen te bestrijden. Het lijken vandaag allemaal open deuren, waar ze netjes op klopten. Het einde van het koloniale stelsel en het begin van het onderkennen van het ontwikkelingsvraagstuk. De duivelse gedachte aan bevolkingspolitiek. De mogelijkheid, dat de grootmachten wel eens gelijkgerichte belangen zouden kunnen krijgen en niet zonder meer alleen het witte recht of het zwarte onrecht zouden vertegenwoordigen. China in de Verenigde Naties. Ontspanning in Europa. Nederland na Luns. Misschien hebben die oude WFBN'ers zich toch niet voor niets uitgesloofd. Ze hebben natuurlijk voorgoed verhinderd dat de WFBN de omvang kreeg van een ANWB of een consumentenbond of het klantenbestand van AH, maar misschien is dat maar goed ook. Ze hebben er toch wel wat aan bijgedra-

154. Archief WFBN, map: standpunten

gen, dat hun ideeën nu door zovelen als gewone waarheden aanvaard worden, zonder dat zij daarbij ooit aan de WFBN denken natuurlijk.¹⁵⁵

De kernwapens de wereld uit

Het zenden van Unifil-troepen zou voorlopig de laatste keer zijn dat de WFBN zijn instemming betuigde met een beslissing van de Nederlandse regering op het gebied van oorlog en vrede. De kernwapens moesten de wereld uit, om te beginnen uit Nederland. Eind 1979 stuurde de WFBN een verklaring aan de leden van de tweede kamer, waarin zij haar 'ernstige verontrusting' uitsprak over de plannen van de NAVO tot modernisering van de in West-Europa gestationeerde atoomwapens.

Het bestuur meent dat de modernisering van deze wapens een escalatie van de kernbewapening betekent in plaats van een bijdrage tot de beperking daarvan. Het bestuur meent dat het minste dat de Nederlandse regering kan doen is te wachten met de beslissing zowel over de aanmaak als over de plaatsing van de Pershing II raket en de Tomahawk totdat duidelijk de onwil van het Oostblok tot de-escalatie is gebleken.¹⁵⁶

(83) De massale demonstraties te Amsterdam en Den Haag, in het begin van de jaren tachtig, hadden niet het door een ieder die eraan had deelgenomen gewenste en door velen ook verwachte effect. De moed werd echter niet opgegeven. Op 12 mei 1984 verzocht de AV van de WFBN 'overwegende dat onderhandelingen over ontwapening alleen met succes gevoerd kunnen worden in een sfeer van ontspanning', de regering dringend niet tot het plaatsen van kruisraketten over te gaan. Aan de NAVO-landen

155. Globestotter, a.w., 16

156. Archief WFBN, map: standpunten, 'Aan de leden van de Tweede Kamer der Staten Generaal. Verklaring', dec. 1979

moest kenbaar worden gemaakt dat verdere stappen in de richting van ontspanning, wapenbeheersing en ontwapening noodzakelijk waren en de Oostblok-landen moest worden gevraagd dat zij gelijksoortige stappen zouden ondernemen, dit alles geheel 'in overeenstemming met artikel 1 van zowel het Noordatlantisch Verdrag als van het Warschaupact'. In die artikelen werd de intentie uitgesproken te pogen alle internationale conflicten op vreedzame wijze te beslechten zodat vrede, veiligheid en gerechtigheid niet in gevaar zouden worden gebracht.¹⁵⁷

Ook het een jaar later volgende volkspetitionnement inzake de kruisraketten werd gesteund, zowel wat middel als doel betrof. Wel kon de redactie van de *WFBN-Nieuwsbrief* zich vinden in de kritiek dat de tekst - 'Ik keer mij tegen kernbewapening. U (regering, Staten Generaal) zult rond 1 november een besluit nemen over de plaatsing van kruisraketten op Nederlands grondgebied. Ik verzoek u NEE te zeggen tegen de plaatsing' - wel erg eenvoudig was. De argumenten achter het 'nee' en eventuele alternatieven werden niet geboden. Er diende echter begrip opgebracht te worden voor het feit dat een genuanceerder tekst te veel discussie zou vergen. Niet of iemand volledig achter de tekst stond, maar of iemand er in het geheel niet achter kon staan, moest de vraag zijn die een ieder zich moest stellen. Bovendien was de redactie van de *Nieuwsbrief* niet blind voor het gevaar van het petitionnement. Met vooruitziende blik zag zij de reactie van voorstanders van plaatsing in het verschiet dat, aangezien iedereen een kaart zou ontvangen, elke niet ingezonden kaart als een stem vóór plaatsing zou worden opgevat. Inderdaad zouden groeperingen als het Interkerkelijk Comité Tweezijdige Ontwapening (ICTO) of partijen als de VVD later uitroepen dat de 3,5 miljoen stemmen tegen, gelijk stonden aan 10 miljoen stemmen vóór.

157. 'Verklaring van de WFBN inzake kruisraketten', *Nieuwsbrief WFBN*, aug./sept. 1984, 3

Dus: ook als u het petitionnement op zich niet ideaal vindt of geen hoge verwachtingen daarvan hebt, maar *niet gerekend wilt worden tot de voorstemmers* inzake plaatsing, ondertekent u dan de kaart en zend hem in.¹⁵⁸

(84) Geheel zonder meningsverschil verliep de deelname van de WFBN aan de door KKN en IKV geïnitieerde demonstraties overigens niet. Twee voorvallen maakten duidelijk dat de WFBN een middenpositie innam in het brede - volgens sommigen: te brede - spectrum van anti-kruisraketbewegingen en -groeperingen. Zo werd enerzijds kritiek geleverd op de compromissen die het IKV in de persoon van secretaris Mient-Jan Faber voorstelde, teneinde het CDA achter de strijd tegen het plaatsen van kruisraketten te krijgen. Het bestuur van de WFBN was mordicus tegen opvoering van het arsenaal conventionele wapens en al helemaal tegen het alsnog plaatsen van de raketten indien de spanningen tussen de twee blokken zouden oplopen. Dit zou alleen maar olie op het vuur betekenen. Anderzijds keek de WFBN veel positiever tegen de rol van de VN in het reilen en zeilen van de wereld aan dan menig linkse broeder of zuster in het KKN. Begin 1986 werd bewezen dat de samenwerking met die links-pacifistische stromingen, van de WFBN als geheel geen anti-militaristische beweging had gemaakt. Het besluit van de ministerraad om een detachement mariniers inclusief een fregat, drie helikopters en een vliegtuig ter beschikking van de VN te stellen voor een periode van zes maanden, werd 'met grote instemming en erkentelijkheid' welkom geheten.

Moge dit door Nederland gegeven voorbeeld navolging vinden!¹⁵⁹

Militaire versterking van welk orgaan ook, laat staan het inzetten daarvan, was toen nog onbespreekbaar in links pacifistische kringen. Vijf jaar later, met de val van de

158. 'Volkspetitionnement', *Nieuwsbrief*, sept. 1985, 9

159. 'Brief van de WFBN aan de ministerraad', *WFBN Nieuwsbrief*, febr. 1986, 3

muur, het neerlaten van het IJzeren Gordijn en de ineenstorting van het Sovjet-rijk, zou dit drastisch veranderen.

Ook intern was deelname aan de actie niet geheel zonder discussie gebleven. De vraag werd gesteld of tijdelijk alle studie en bezinning opzij moest worden geschoven om zoveel mogelijk energie vrij te kunnen maken voor het behalen van een korte termijn doel, dat bovendien op de keper beschouwd weinig meer dan symptoombestrijding te noemen was. Van Huijzen bijvoorbeeld dacht van niet. Bewapening was weliswaar ook oorzaak van spanningen in de wereld, maar het was toch nog altijd meer een gevolg van diverse problemen. Die problemen zouden niet verdwijnen met een eventueel 'Nee' van de Nederlandse regering tegen de kruisraketten. Jungeling gaf volmondig toe dat de anti-kernwapen demonstraties symptoombestrijding waren. Maar toch, typische WFBN-doeleinden als het tot stand brengen van supranationale organen of het attaqueren van de te grote soevereiniteit der naties, konden enkel en alleen bereikt worden door aansluiting te zoeken bij een brede volksbeweging die een doel nastreefde dat ook de WFBN ter harte ging. De anti-kernwapenbeweging was zo'n beweging. Daarom was het zijns inziens noodzakelijk het studiewerk voor het ogenblik te laten rusten en de reeds verworven kennis en inzichten ten dienste te stellen van die beweging.

In een reactie gaf bestuurslid Van Huijzen Jungeling gedeeltelijk gelijk. Ja, de WFBN was een vredesbeweging. Ja, de WFBN moest de anti-kernwapenbeweging versterken. Maar nee, het studeerwerk mocht daar niet onder lijden. Niet alleen protest tegen wat is, of wat ging komen moest het devies zijn, maar ook het zoeken naar en presenteren van alternatieven, zoals sociale verdediging en, natuurlijk, de wereldfederatie.¹⁶⁰

160. H.H. Jungeling, 'De WFBN en de dreiging der kernwapens', *WFBN Nieuwsbrief*, okt./nov. 1981, 3 (met reactie C. van Huijzen)

Meer samenwerking

Van Huijzen had met het thema sociale verdediging (SV) zijn stokpaardje aangeroerd, als wapen tegen symptoombestrijding. Hij zou de gekaatste bal terugkrijgen. Zijn studie over SV, de syllabus voor de Nijmeegse gesprekskringen van maart 1983, maakte een discussie over het thema los. Diverse sprekers op de algemene vergadering van 1983 vonden, met alle respect voor de studie op zich, dat ook SV symptoombestrijding was. Ook SV was niet meer dan het tegengaan van oorlogshandelingen, in plaats van het voorkomen van oorlog op zich. De WFBN diende zich dan ook te blijven richten op het vormen van structuren. Daarmee onderscheidde het zich ook van andere vredesgroeperingen. Anderen echter verdedigden het standpunt dat, zoals bij elke vredesgroepering, vrede het doel moest zijn en federalisme slechts het middel dat de WFBN daarvoor het meest geschikt achtte. In deze optiek was SV dan ook geen symptoom, maar voor de WFBN even essentieel als het federalisme zelf.¹⁶¹

Van Huijzens studie bewees dat ook in de jaren van de grote demonstraties niet alle energie op het uitbannen van kernwapens werd gericht. Het oorspronkelijke doel, uitbannen van de belligerente structuur van soevereine staten, bleef aandacht en studie opeisen. Een van de methoden die de WFBN hanteerde teneinde dit streven in praktijk te brengen, was het participeren in of mede oprichten van verenigingen die eveneens aan dat streven een steentje konden bijdragen. In vroeger jaren was al uit de as van de NBIV, zoals de afkorting al enigszins doet vermoeden, mede door inspanning van de WFBN, de NOVIB ontsproten. Nu gaf de WFBN de stoot tot de oprichting van de Nederlandse Vereniging voor de Verenigde Naties (NVVN), overigens een geheel nieuwe organisatie en niet een opvolger van de VIRO.

Meer en meer kwam het bestuur van de WFBN tot de conclusie dat een dergelijke vereniging, die samenwerking der volkeren nastreefde, het niet meer kon

161. 'Verslag algemene vergadering 1983', *WFBN Nieuwsbrief*, juni 1983, 4-5

maken de samenwerking met andere, maar nauw aansluitende verenigingen (86) af te houden. Niet het verschil, maar het gemeenschappelijke zou moeten worden benadrukt. De WFBN trad toe tot het Landelijk Overleg Vredes Organisaties (LOVO), en in februari en juni 1986 stelde de redactie van de *Nieuwsbrief* een twaalfstal verenigingen aan de lezer voor waarmee, naar het inzicht van die redactie, samenwerking zeer wel mogelijk zou zijn. Het betrof, maar dat hoeft niet te verwonderen, vredesgroeperingen als Vrouwen voor Vrede en de Vereniging van Juristen voor de Vrede, en mensenrechtengroeperingen als de Liga voor de Rechten van de Mens, maar ook groeperingen voor sociale rechtvaardigheid met name op mondiaal niveau zoals de Hongerstichting. Niet voor niets ook werd in deze zelfde *Nieuwsbrief* een verslag opgenomen van een conferentie over 'De Honger in de Wereld', medio december 1985.¹⁶²

Onomstreden echter was de zucht naar verdere samenwerking zeker niet. Zo trok de jurist P.J. Teunissen, hoogleraar te Groningen in de sociologie der internationale betrekkingen, zich eind 1987 terug uit de Raad van Adviseurs vanwege het toetreden van de WFBN tot het LOVO. Teunissen achtte het LOVO te heterogeen van samenstelling om de naam van de WFBN, en daarmee zijn naam, eraan te verbinden. Hij was van mening dat de beweging haar zelfstandigheid ten opzichte van andere vredesorganisaties diende te handhaven. Redacteur Van Huijzen voegde als commentaar toe 'dat er altijd een spanningsveld ligt tussen de eigenheid van een groepering en de compromissen die men moet aangaan wanneer men met min of meer verwante groepen wil samenwerken'.

Samenwerking is echter voor wereldfederalisten een kernbegrip. Het bestuur zal moeten blijven overwegen tot hoever.¹⁶³

162. 'Samenwerking', *WFBN Nieuwsbrief*, febr. 1986, 4-5; juni 1986, 4-5; 'Verslag speciale studiebijeenkomst over "De Honger in de Wereld"', *WFBN Nieuwsbrief*, febr. 1986, 7

163. 'Prof. Teunissen trekt zich terug uit de raad van adviseurs', *WFBN Nieuwsbrief*, jan. 1988, 3

De neiging tot verdergaande samenwerking kwam ook tot uiting in een hernieuwde coöperatie met de wereldburgers. Zo organiseerde de WFBN midden jaren tachtig, aansluitend bij een vooral in Frankrijk en Japan succesvolle internationale campagne, een mondialisatie actie. Hierbij werden zogenaamd kernwapenvrije gemeenten aangeschreven over de mogelijkheid zich ook tot 'mondiale gemeente' uit te roepen. Een enkele gemeenteraad, zoals Rotterdam en Beerta, nam inderdaad een resolutie van dergelijke strekking aan, maar gaf daar verder weinig gevolg aan, waardoor het bij een eenmalige actie zou blijven. De jonge wereldfederalisten die zich na het overlevingsbesluit aandienden, toonden belangstelling voor de academische sessies van het in 1977 door Guy Marchand opgerichte *Institut des Etudes Mondialistes*. Dit instituut organiseert iedere zomer cursussen op het gebied van wereldfederalisme en -burgerschap. Deze hernieuwde belangstelling voor het wereldburgerschap en de regelmatigere (87) contacten, zou er enige tijd later toe leiden dat de WFBN het registreren van wereldburgers reactiveerde, al zou het officiële register voor wereldburgers van de Benelux in Hove, te België, gevestigd blijven. Erder al, in de tweede helft van de jaren tachtig, was het oud-WFBN bestuurslid Lisinska Ulatovska gekozen tot vertegenwoordigster van het congres der volkeren bij de VN te New York.

Nogmaals: de Verenigde Naties

Het participeren in de oprichting van de NVVN, waarvoor de grondslag werd gelegd op de WFBN-conferentie in 1985 over veertig jaar VN, en die zich twee jaren daarna op het congres 'De Verenigde Naties in Werkelijkheid' voor het eerst zou presenteren, wijst op zijn beurt weer op een der voornaamste en al meerdere malen ter sprake gekomen rode draden waarmee de losse stukken van de geschiedenis van de WFBN aan elkaar zijn geregen: herziening en/of versterking van de VN.

Zoals gezien werd in de eerste serieuze analyses van de VN, uitmondend in de voornamelijk door Clark en Sohn opgestelde, maar door de WFBN overgenomen Kopenhagen-voorstellen van 1953, nog gepleit voor een *algehele* herziening van het handvest - met bijvoorbeeld een Wereldbestuursraad in plaats van een Veiligheidsraad, de mogelijkheid tot het uitvaardigen van wereldwetten, en de vorming van een wereldparlement. Via een *algemene* herziening (WAWF-congres, Parijs 1972) - met daarin wél het lidmaatschap van de VN voor alle vólkere, in plaats van alle staten -, kwam men tot pogingen tot versterking van de VN binnen de bestaande structuren, al bleef men ervan overtuigd dat op den duur de nationale soevereiniteit ingeperkt diende te worden, wilden de VN inderdaad tot de door de wereldfederalisten gewenste organisatie uitgroeien. Dat wil zeggen: een VN waarin tevens een realistischer vertegenwoordiging van alle volkeren van de wereld zou moeten komen, dus ook van de volkeren-zonder-staat, die tot dan alleen bij hoge uitzondering binnen de VN hun stem hadden kunnen laten horen. In een artikel in de *Nieuwsbrief* van november 1991 stond hierover:

Wereldfederalisten vinden dat de wereldgemeenschap pas dan goed is gestructureerd, wanneer alle volken enerzijds op bevredigende wijze binnen die gemeenschap zijn vertegenwoordigd en anderzijds voldoende mogelijkheden hebben om aan hun bestaan een eigen vorm te geven.¹⁶⁴

(88) Al met al was het duidelijk geworden dat de VN een geheel andere organisatie vormden dan de vooroorlogse Volkenbond die enkel uit was geweest op handhaving van de status quo. Desondanks was kort daarvoor, naar aanleiding van Libanon en de Falklands/Malvinas-oorlog, nog gepleit voor aanpassing van het VN-handvest om zodoende effectiever ingrijpen van de wereldgemeenschap mogelijk te maken. De

164. 'Volken zonder staat', *WFBN Nieuwsbrief*, nov. 1991, 2

teneur van de sprekers op de WFBN-studieconferentie te Oosterbeek in 1985 was echter een andere. Deze teneur werd door de VN-deskundige van Clingendael Dick Leurdijk, als volgt samengevat:

Het verleden heeft getoond dat een wijziging van het Handvest niet nodig is voor groei en aanpassing aan nieuwe omstandigheden. Het Handvest heeft niets aan actualiteitswaarde ingeboet en blijft recht overeind als einddoel. Binnen dat bestek dient voortvarend naar nieuwe kansen gezocht te worden om de ruimte in het Handvest optimaal te benutten. Dat geldt met name voor de rol van de Secretaris-Generaal en de Veiligheidsraad.¹⁶⁵

Er was sinds Kopenhagen duidelijk een lange weg afgelegd, maar dit wilde niet zeggen dat nu alle kritiek op de organisatie gestild was. Kort voor de conferentie was de werkgroep Hervorming van de VN, nog met een aantal voorstellen tot wijziging gekomen. Afschaffing van het 'eenstemmighedsrecht' bleef nastrevenswaardig, na een overgangsfase waarbij dat recht pas in werking trad bij twee tegenstemmen. Die beperking van het vetorecht kon aanvaardbaar gemaakt worden door het stemrecht in de AV te verbeteren, bijvoorbeeld door landen met een grote bevolking meer stemrecht toe te kennen dan landen met een kleine bevolking. Bovendien moest de AV niet alleen aanbevelingen kunnen doen, maar ook door sancties afdwingbare beslissingen kunnen nemen. Versterking van de VN betekende bovendien dat het oorspronkelijke doel van de wereldfederalisten - rechtstreekse vertegenwoordiging van de wereldburgers in een Huis der Volken - uit het oog was verloren. Het was alleen maar zo, dat het besef was doorgedrongen dat een dergelijk radicaal ingrijpen in het VN-Handvest geen enkele kans van slagen zou hebben. Niet het grote gebaar, maar de kleine stap was de tactiek

165. H. Scheltema e.a., *Versterking van de Verenigde Naties. Verslag van de WFBN conferentie op 5 en 6 oktober 1985 te Oosterbeek*, Voorschoten 1985, 2

geworden.¹⁶⁶

De conclusies van de conferentie zouden een synthese tussen de visie van sprekers als Leurdijk en die der WFBN-werkgroep zijn: volharden in de politiek van kleine stapjes richting een meer wereldfederalistisch gezicht van de VN; deze stapjes dienden te worden genomen binnen de bestaande VN-structuren; wijziging van het Handvest was niet noodzakelijk; verwachtingen met betrekking tot wat de VN konden bereiken moesten realistisch blijven en niet te hoog worden opgeschroefd hetgeen in het verleden te (89) vaak was gebeurd, en kritiek op 'de' VN, diende samen te gaan met kritiek op de lidstaten. Zij immers waren de VN. Toen nog bevroedde niemand dat slechts enkele jaren later die VN een veel grotere speelruimte zou krijgen om met name de handvesthoofdstukken VI en VII, gericht op het handhaven of desnoods afdwingen van (negatieve) vrede, meer in stelling te brengen.

166. Werkgroep Hervorming VN, 'Rapport voorstellen tot hervorming van de Verenigde Naties', *WFBN Nieuwsbrief*, september 1985, p. 4-5

(90) VI Na de Val van de Muur (1989-heden)

Nieuwe mogelijkheden en gevaren

Nadat eerder de perestroika van Gorbatsjov en met name diens uitspraken over democratisering van de wereldorde en een grotere rol van de VN in de wereldpolitiek, met instemming waren begroet, gaf ook het einde van de Koude Oorlog aanleiding tot een feestelijke stemming. Niet alleen uit altruïsme overigens. De starre tweedeling die de wereld zo lang gevangen had gehouden en van de VN een werkloze moloch had gemaakt, was eindelijk voorbij. Nieuwe mogelijkheden tot ontplooiing dienden zich aan.

Voor het wereldfederalisme is in 1990, voor het eerst sinds zijn ontstaan een nieuw tijdperk aangebroken. In de nieuwe, rondzoekende democratieën dienen nationale afdelingen van vrije wereldfederalisten te worden gevormd, nu vrije meningsvorming mogelijk is.¹⁶⁷

In de euforie van het begin van de jaren '90 meldde zich ook weer een oud-strijder terug aan het front: voormalig voorzitter van de WFBN, Chris van Wijngaarden. Ondanks waarschuwingen zijnerzijds voor in xenofobie en racisme doorslaand nationalisme - waarmee hij bewees een vooruitziende blik te hebben - was hij positief gestemd over de toekomstmogelijkheden voor het wereldfederalisme in het post-Koude Oorlog-tijdperk. Zijn - overigens kortstondige - bemoeienissen met de weg die de WFBN in deze tijden in zou moeten slaan, mondten uit in een in mei 1990 geschreven *Federalistisch Manifest*, waarin hij het scheppen van een wereldrechtsorde als 'de meest actuele behoefte van de mensheid bij het kantelen van de millennia' kenschetste.

167. G.W. Haas, 'Brief voor 1990', *Nieuwsbrief WFBN*, jan./febr. 1990, 2

Alleen een wereldrechtsorde kon zijns inziens de grondslag vormen waarop 'bestaande en komende problemen op wereldschaal' opgelost zouden kunnen worden. Aan het slot van zijn manifest riep hij de WFBN op 'nu het mogelijk en noodzakelijk is', een 'pact van mensheid en menselijkheid' te sluiten.¹⁶⁸

In een uitgebreid artikel ging bestuurslid Don Bierman nader op de mogelijke gevolgen voor het wereldfederalisme van de recente ontwikkelingen in, en ook hij waarschuwde voor al te groot enthousiasme. De gevolgen zouden ook wel eens negatief kunnen uitpakken. Zeker, het Europees federalisme kwam in een geheel nieuw perspectief te staan. Naast het bestaande Europa van de Twaalf zouden lossere federatieve structuren kunnen worden aangegaan met de Europese Vrijhandels-Associatie en de Europese leden van de Comecon. En met het verdwijnen van de Oost-West-tegenstelling zou de almaar groeiende Noord-Zuid-tegenstelling meer in de aandacht komen. Maar de directe gevolgen (91) van de Oost-Europese revoluties voor de ontwikkelingslanden zouden zeker niet onverdeeld gunstig zijn. De kredietstroom richting zuiden zou verder opdrogen, terwijl de wapenhandel zich juist meer op de Derde Wereld zou gaan richten. Processen van eenwording leken zich in het Zuiden nog nauwelijks af te tekenen - het tegendeel was eerder het geval.¹⁶⁹

De nieuwe tijden voegden nieuwe punten aan de doelstellingen van de wereldfederalisten toe. Naast oude punten als versterking te zamen met hervorming van de VN, wijziging van samenstelling en verkleining van de macht van de Veiligheidsraad, oprichting van een permanent VN-vredesleger, ontwapening, en versterking van het internationaal gerechtshof, kwamen nieuwe punten als vergroting van het budget van het UN Environmental Program (UNEP), ijveren voor een wereldhof voor mensenrechten als tegenhanger van het internationaal gerechtshof waarbij slechts staten partij kunnen zijn, en een duurzaam beheer van oceanen, zuidpool, tropisch woud, atmo-

168. C. van Wijngaarden, 'Federalistisch manifest', *Nieuwsbrief WFBN*, dec. 1990, 2-4

169. Don Bierman, 'De jaren '90. Nieuwe federale structuren?', *Nieuwsbrief WFBN*, jan./febr. 1990, 3

sfeer en ruimte. Dit alles kwam te zamen in het streven naar een Nieuwe Humanitaire Orde.

Het streven naar een Nieuwe Internationale Economische Orde dient te worden aangevuld met humanitaire prioriteiten, d.w.z. financiële, logistieke en politieke steun aan de armste mensen op korte termijn. Daarbij dient wel de strategie van 'duurzame ontwikkeling' te worden gekozen. Rijke landen dienen de steun te verwerven van hun burgers om een (tijdelijke) lastenverzwaring te aanvaarden ten behoeve van een grote donatie aan arme landen.

Een goede watervoorziening speelt een grote rol in elke ontwikkelingsstrategie: indien men in de jaren '90 (in tegenstelling tot het 'VN-decennium van het water' van de 80-er jaren) erin zou slagen een functionerende water-infrastructuur tot stand te brengen, dan moeten alle andere strategieën hiernaar gericht worden.¹⁷⁰

Nadat in de voorgaande periode de WFBN weer levensvatbaar was gemaakt, volgde de noodzaak tot verjonging van het WFBN-kader. Tevens kreeg de beweging na jaren weer een eigen bureau, eerst te Amsterdam, daarna te Den Haag. Inderdaad werden er weer jongeren lid van de beweging, al woog dit niet op tegen het - voornamelijk door natuurlijk verloop - verlies van oudgedienden, een probleem waar iedere vredesgroepering na het einde van de kruisraketten-hausse mee te kampen zou krijgen. De beweging die kort na haar ontstaan 15.000 leden telde - al waren die zelden actief en kalfde het bestand al aardig af toen de eerste contributie overgemaakt moest worden -, telt zodoende momenteel nog slechts een driehonderdtal leden. Hierdoor groeide niet alleen, door het einde van de Koude Oorlog en de daardoor ontstane grotere bewegingsvrijheid van internationale organisaties zoals de VN, de (92) mogelijkheid tot

170. Archief SVV, Wereldfederalisme, 'Doelstellingen voor de jaren '90', z.p. z.d

grotere samenwerking met andere groepen en initiatieven in zowel binnen- als buitenland, dit werd ook simpelweg bittere noodzaak.

Inhoudelijk zou grotere aandacht worden geschonken aan geestelijke achtergronden zowel als aan het internationaal recht. Zo organiseerde bijvoorbeeld de WFBN eind 1994, te zamen met de NVVN, een congres over 'De rol van de Europese Unie bij de versterking en democratisering van de VN'. De actie 'Onze planeet in elk klaslokaal' werd opgezet, gericht op het verspreiden van posters van de aarde over de lagere scholen van Nederland. 1996 stond grotendeels in het teken van het Internationaal Jaar van de VN voor de Uitbanning van Armoede. Maar ook de uitspraak van het Internationaal Gerechtshof op 8 juli van dat jaar inzake het *World Court Project*, over de vraag of het dreigen met of gebruik van kernwapens in welke omstandigheid dan ook, strijdig is met het internationaal recht, kreeg de nodige aandacht. Ofschoon het Hof 'met het oog op de huidige stand van het internationaal recht en op de feitelijke elementen die het Hof ter beschikking staan', geen definitieve conclusie wenste te trekken over de rechtmatigheid van gebruik of dreiging 'in een extreme omstandigheid van zelfverdediging', stemde de algemene uitspraak, de *advisory opinion*, dat dreiging met of gebruik van kernwapens in het algemeen in strijd is met de regels van met name het humanitaire internationale recht,¹⁷¹ de WFBN tot tevredenheid.

De werkgroep geestelijke stromingen organiseerde meerdere studiedagen. Uitgaand van het wereldfederalistisch principe dat geen enkele geestelijke stroming bij voorbaat uitgesloten dient te worden, werd samenwerking gezocht en gevonden met uiteenlopende groeperingen als de antroposofisch geïnspireerde Federatieven, of met de boeddhistische lekenorganisatie Soka Gakkai. Met deze laatste bijvoorbeeld werd in januari 1997 het hoofd gebroken over wereldburgerschap en wereldvrede. Met de Bahá'í-gemeenschap Nederland en Wereld Goede Wil Nederland werd een werkgroep

171. Hans Wiebenga, 'Kernwapens en het internationaal recht. Het oordeel van het internationaal gerechtshof', *'t Kan Anders*, sept./okt. 1996, 3; International Court of Justice, Communiqué no. 96/23 corr. 8 july 1996

gevormd die al enkele jaren openbare bijeenkomsten organiseert. Zij haalde bijvoorbeeld in 1997 Donald Keys weer naar Nederland, die een lezing presenteerde waarin naar een verbinding werd gezocht tussen spirituele waarden enerzijds en het meer praktisch gerichte dagelijkse werk anderzijds. Zijdelings was de WFBN nog betrokken bij de oprichting van de Stichting Burger Vredes Teams Nederland (BVTN), door het Landelijk Beraad Vredesorganisaties (LBVO), waarin de WFBN participeert. De roep om die vredesteams als geweldloos alternatief voor militair geweld, klonk voor het eerst zo'n 6 jaar eerder, nadat de inval van Irak in Koeweit de VN/VS eerst tot het optrekken van een *Desert Shield* had bewogen, en daarna tot een heuse *Desert Storm* leidde.

(93) *De Verenigde Naties en de Golfoorlog*

Hoeveel voorzichtigheid ook werd betracht bij de post-Koude Oorlog-visies, een ieder deelde de mening dat de gewijzigde omstandigheden de VN zeer zeker meer speelruimte gaven en dus kwam de organisatie, naar aanleiding van haar optreden in de Golf, wederom in de kritische belangstelling van de wereldfederalisten te staan. In het jaarverslag 1991-92 zou voorzitter Herman Haverkamp dan ook nogmaals op de VN ingaan. Met name het ondemocratische karakter van de organisatie kreeg het zwaar te verduren. Daarover had, naar aanleiding van *Desert Storm*, de acteur Peter Ustinov, bij zijn aanvaarding van het voorzitterschap van de WFM op 23 juli 1991 in Noordwijkerhout, gezegd:

Suddenly on this occasion the United Nations was actually active, and active to such an extent that I personally thought at one moment that the security council had been hijacked by interested parties, especially as it was all done behind

locked doors.¹⁷²

En Keith Best, voorzitter van de *WFM-Executive Committee*, formuleerde het als volgt:

The forces assembled were, essentially, a coalition dominated by the United States.¹⁷³

Dit leidde echter niet tot een vervloeking van de VN maar tot een oproep alles in het werk te stellen de VN in meer democratisch vaarwater te krijgen, 'zodat zij een werkelijke afspiegeling vormen van de belangen die er zijn op mondiaal niveau'. Zo zou in de ogen van Haverkamp een land als India een permanente zetel in de Veiligheidsraad moeten krijgen 'ten koste van de zetel van Engeland of Frankrijk als een eerste stap naar een betere verdeling van belangen op het wereldvlak'. India zou dan overigens geen vetorecht verkrijgen en de ene overgebleven Europese zetel zou een EU-zetel moeten worden.

De wens om van de VN een democratischer orgaan te maken werd in de jaren negentig in daden omgezet met de door de WFM opgezette campagne tot oprichting van een United Nations Parliamentary Assembly (UNPA) met adviserende bevoegdheden. Deze Assemblee zou een plaats moeten krijgen naast de Algemene Vergadering, waarin elk land één vertegenwoordiger heeft. De UNPA daarentegen zou moeten worden samengesteld uit vertegenwoordigers van de parlementen van de lidstaten, waarbij het inwonertal het aantal vertegenwoordigers bepaalde.

Hierbij wordt gedacht aan een geleidelijk proces van democratisering: in een vroege fase zouden de vertegenwoordigers uit de nationale parlementen kun-

172. Herman Haverkamp, 'Jaarverslag 1991/92', *Nieuwsbrief WFBN*, maart/april 1992, 2-3, 2

173. idem

nen voortkomen en de UNPA nog slechts een consultatieve status kunnen krijgen. Later zouden de vertegenwoordigers (94) direct door de volkeren moeten worden gekozen en de UNPA meer bevoegdheden moeten krijgen. In die fase zou de UNPA als een 2e kamer fungeren naast de huidige AV als 1e kamer (kamer der staten).

De discussie ging vooral over de wijze van vertegenwoordiging der volken in het wereldparlement, de UNPA, waarbij een verkiezing op basis van partijvorming of ideologieën principieel juister leek dan een verkiezing op basis van naties.¹⁷⁴ Het idee van een Parlementaire Assemblee vond overigens instemming in een resolutie van het Europees Parlement.

Dit was echter nog niet alle kritiek. Duidelijk samenhangend met de Golfoorlog en de actie *Restore Hope* in Somalië, zag Haverkamp als een nog groter probleem de eenzijdige oriëntatie van de VN op problemen waarvoor een militaire oplossing noodzakelijk scheen te zijn. Hij vroeg zich af of problemen waarvoor een militaire oplossing minder voor de hand lag, minder aandacht kregen, omdat ze de fantasie minder prikkelden.

Ik hoop dat de komende UNCED-conferentie in Brazilië een stimulans zal zijn om de problemen die een groot deel van de landen in het Zuiden teisteren gezamenlijk aan te pakken. Door verdeling van de welvaart en door de negatieve effecten van de welvaart mee te nemen in de beoordeling, kunnen we zelf tot een betere beheersing van de groei van onze economie komen, en tegelijkertijd de economieën van deze ontwikkelingslanden op een aanvaardbaar niveau brengen.¹⁷⁵

174. Xavier de Baar, 'Wereldparlement', *Nieuwsbrief WFBN*, december 1993, 2; C. van Huijzen, 'Verslag AV Utrecht 16 april', *Nieuwsbrief WFBN*, mei 1994, 2-3, 3

175. Haverkamp, a.w., 2

De WFBN zat vanzelfsprekend enigszins in zijn maag met de Golfoorlog. Bij de Golfoorlog-commentaren van de wereldfederalisten ging een groot deel van de aandacht uit naar Bush' verkondiging van een Nieuwe Wereldorde, waarin de een wel en de ander absoluut niets zag, of het moest goedkope propaganda zijn. Van Wijngaarden bijvoorbeeld had er weinig goede woorden voor over. Het toezien op het reilen en zeilen in de wereld was niet de taak van de VS, maar van de VN. Door de handhaving van vrede en veiligheid in handen te geven van de laatst overgebleven militaire supermacht, kon weliswaar van een wereldorde, maar nooit van een rechtsorde sprake zijn en dat is waar het wereldfederalisme naar streefde.¹⁷⁶ De Nieuwe Wereldorde zou een tijdlang een steeds terugkerend thema in de *Nieuwsbrief* vormen, en in 1995 nog werd er te Driebergen een symposium over georganiseerd.

De oorlog zelf zorgde voor een opleving van de 'strijd' tussen hen die militaire actie, natuurlijk in het kader van de VN, toegestaan achtten, en de meer stringente anti-militaristen, die de WFBN ondanks dat de beweging als geheel nooit anti-militaristisch is geweest, toch altijd in huis heeft (95) gehad. Niet voor niets stond in het *Handboek voor de vredesbeweging. De radicaal-pacifistische stromingen* uit 1954 al de zinsnede te lezen: 'Ook de wereldfederalistische beweging (...) welke niet uitgesproken radicaal-pacifistisch is doch wel radicaal-pacifisten in haar rijen telt, verdient onze belangstelling'.¹⁷⁷ De WFBN had tijdens *Desert Shield* op het standpunt gestaan dat het conflict geweldloos opgelost diende te worden, maar het uitbreken van de strijd maakte deze houding in een klap achterhaald. Enerzijds zag de beweging in 'oorlog geen middel om internationale problemen op te lossen', anderzijds was de Golfoorlog een reactie van het internationaal orgaan bij uitstek, de VN, op de inval van Irak in Koeweit een half jaar eerder.

Van Huijzen stemde met Best in. De VN-Veiligheidsraad had een zwaktekod

176. Chis van Wijngaarden, 'Een nieuwe wereldorde', *Nieuwsbrief WFBN*, mei 1991, 6

177. De Graaf, *Handboek voor de vredesbeweging*, 109

uitgebracht. Het had de zaak uit handen gegeven. Het was geen oorlog van de VN, maar van de VS en bondgenoten, die de schijnbare instemming van de VN had verkregen. Schijnbaar: omdat 'de strekking van de resolutie (nr. 678) is: pas geweld als al het andere geheel heeft gefaald'. Dit nu was op het moment dat de oorlog werd verklaard, zijns inziens nog lang niet het geval geweest. Gelukkig was de oorlog in een mum van tijd voorbij geweest en gelukkig waren de VS-troepen niet tot het uiterste gegaan en hadden ze bij de Iraakse grens haltgehouden. Dit nam, aldus Van Huijzen, niet weg dat de oorlog schade had toegebracht aan alles wat wereldfederalisten van belang vinden: vrede, rechtvaardige verdeling van rijkdom, behoud van een leefbaar milieu. Bovendien was, nu de VS weer een oorlog hadden gewonnen, waarnaar ze na Vietnam zo hadden uitgezien, het militarisme weer *salonfähig* geworden. Dit effect werd nog versterkt door alle praatjes over een schone oorlog en de wervende teksten en beelden waarmee het technisch vernuftig wapentuig in de tijd van de oorlog aan de CNN-kijkers was gepresenteerd. Het was absoluut niet zeker of dat effect weer zou verdwijnen als alle gevolgen van de oorlog bekend waren geworden, als bekend zou worden dat ook deze oorlog echt niet schoon was geweest. Gelaten constateerde Van Huijzen dat hoe je het ook wendde of keerde: machtspolitiek was de grote winnaar en dat kon geen verheugende gedachte zijn.¹⁷⁸

Kort na het uitbreken van de strijd deed de WFBN een persbericht uitgaan met de veelzeggende titel: 'VN in plaats van VS'.

De Golfoorlog veroorzaakt verliezen aan mensenlevens en waarden, die wellicht verhinderd zouden kunnen worden. De WFBN is ervan overtuigd, dat niet een initiatief van (96) enkele landen, maar slechts een actie onder leiding van een gezamenlijk commando in het kader van de Verenigde Naties kans maakt een oplossing van het conflict teweeg te brengen, die voor alle partijen op

178. 'Operatie geslaagd - patiënt overleden', *Nieuwsbrief WFBN*, maart 1991, 8-9

den duur acceptabel zal zijn. Elke militaire overwinning behaald door een of enkele landen en niet door de gehele wereldgemeenschap zal de kloof tussen de strijdende partijen slechts dieper maken.

De WFBN dringt erop aan,

1. dat het bevel over de multinationale eenheden, die momenteel trachten de resoluties van de VN-Veiligheidsraad uit te voeren, overgedragen wordt aan een door de Veiligheidsraad ingesteld gezamenlijk commando. Hieraan dienen zich de betrokken regeringen te onderwerpen, dus ook de regering van de Verenigde Staten van Amerika;
2. dat er zo spoedig mogelijk een staakt-het-vuren wordt afgekondigd en Irak ook nog een kans geboden wordt Koeweit te ontruimen;
3. dat het geschil wordt voorgelegd aan het Internationale Gerechtshof.¹⁷⁹

Tevens liet de WFBN weten zich geheel achter het terzelfdertijd door de WMF uitgebrachte voorstel voor een Internationaal Veiligheidsstelsel te scharen. In dit voorstel werd de nadruk gelegd op het pogen in de toekomst het uitbreken van conflicten te voorkomen. Met betrekking tot het Midden Oosten, stond vermeld dat de VN hervormd dienden te worden en een regionale structuur dienden te krijgen met de bevoegdheid inspecties uit te voeren, teneinde informatie te verzamelen.

Een VN-centrum in het Midden-Oosten, bemand met personen uit dat gebied zelf, zou op tijd gekomen kunnen zijn met plannen die een conflict hadden kunnen verhinderen. (...) De Arabische wereld zou een gemeenschap moeten vormen, die een evenwichtiger verdeling van macht en rijkdom mogelijk maakt. De Europese Gemeenschap zou haar ervaring met een dergelijk streven moeten delen. In het Midden-Oosten bestaat tevens de noodzaak van een soortgelijk

179. Persbericht 21-1-1991, ex. in eigen beheer

proces als de Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa ('Helsinki') waarin ook Israël betrokken zou worden.¹⁸⁰

Na afloop van de oorlog - en vóór operatie *Provide Comfort* - kwam de WFBN met een nieuwe verklaring, waarin de strijd van Hoessein tegen de Koerden werd geattaqueerd, al was dit natuurlijk in ieder geval deels het gevolg van het halthouden van Schwarzkopfs troepen aan de Iraakse grens, waarop eerder door Van Huijzen met instemming was gereageerd.

Het Golfconflict heeft aanzienlijke schade aangericht in het betrokken gebied; het ingrijpen van de Verenigde Staten en de geallieerden op grond van de resoluties van de Verenigde Naties heeft niet tot gevolg gehad dat de rechtsorde in het Midden-Oosten is hersteld. Dat heeft nu geleid tot een precaire positie van met name de Koerdische bevolking, wier opstand in Irak op een aan genocide grenzende wijze wordt onderdrukt.

De WFBN dringt er bij de Nederlandse regering op aan, om:

1. Haar invloed aan te wenden, teneinde op korte termijn binnen de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties te komen tot actie, met het doel het Iraakse geweld tegen de eigen bevolking te beëindigen;
2. naast humanitaire hulp aan de slachtoffers, krachtige financiële en andere steun te geven aan het Hoge Commissariaat voor de Vluchtelingen bij zijn inspanningen.

(97) De WFBN steunt de Nederlandse regering in haar pogingen om, op iets langere termijn, autonomie voor het Koerdische volk te verkrijgen. De WFBN dringt aan op pogingen om binnen de Verenigde Naties tot een desbetreffende resolutie te komen, met het doel, uiteindelijk via een conferentie van de betrok-

180. Persbericht WAWF, 21-1-1991, ex. eigen beheer

ken landen deze autonomie vorm te geven.¹⁸¹

Inmiddels was de Nederlandse krijgsmacht door het einde van de Koude Oorlog en daarmee het wegvallen van wat de eeuwige vijand had geleden, in een bestaanscrisis geraakt. Om daar uit te komen werd gepleit voor snel inzetbare professionele eenheden, die overal op aarde de vrede moesten helpen verzekeren, dan wel herstellen. De vorming van deze Luchtmobiele Brigades werd met argusogen gevolgd. Op de AV van 25 april 1992 werd de volgende verklaring opgesteld.

Reagerend op het voornemen van de Nederlandse regering tot de vorming van een mobiele strijdmacht als Nederlandse bijdrage aan een interventieleger, met het doel de internationale rechtsorde te handhaven en wezenlijke economische belangen te behartigen,

van mening zijnde dat door militair optreden de economische belangen van de wereld-als-geheel bijna altijd geschaad worden,

zich bewust van het gevaar dat door bepaalde acties van een dergelijke interventiemacht ook de internationale rechtsorde geschaad kan worden,

verzoekt (de AV van de WFBN) de Regering met klem

a) een beleid te voeren waarbij de inzet van de Luchtmobiele Brigade tot het uiterste wordt beperkt en hoogstens plaats zal vinden bij acties die door de Verenigde Naties opgezet zijn en onder VN-commando plaats vinden en

b) tegelijkertijd al het mogelijke te doen om het vermogen van de Verenigde Naties tot oplossing van conflicten door toepassing van niet-militaire middelen te versterken.¹⁸²

181. WFBN aan Nederlandse regering, 6-4-1991, ex. in eigen beheer

182. 'Verklaring Luchtmobiele brigade', *Nieuwsbrief WFBN*, mei/juni 1992, 3

Al met al leidden Golfoorlog en Luchtmobiele Brigade tot de conclusie, dat tegen de sterker wordende neiging in om onoplosbaar lijkende situaties in de wereld 'op te lossen' met supranationaal militair ingrijpen al dan niet onder de vlag van de VN, de WFBN steeds 'de eis van democratische machtsverhoudingen' en 'een minimum' aan militair geweld moest blijven stellen.¹⁸³

De oorlog in ex-Joegoslavië

Na de Golfoorlog vroegen nieuwe problemen om aandacht. Positief aandachtspunt vormde de grote milieuconferentie, de *Earth Summit*, in Rio de Janeiro, zeker internationaal, maar ook nationaal. Vanzelfsprekend richtte de propaganda zich daarbij voornamelijk op de noodzaak van een verandering van het internationaal systeem. Om de wereld leefbaar te houden was afdwingbaar (98) wereldrecht absolute noodzaak, en daarvoor weer was een wereldomvattend gezagsorgaan absolute noodzaak.

Belangrijker echter was dat nationalistische stromingen, waarvoor Van Wijngaarden al had gewaarschuwd, jarenlang onder de grond bleken te hebben gewoekerd en daar nu als paddestoelen uit omhoog schoten. Of moet ik zeggen dat ze er door machtsbeluste politici uit omhoog werden getrokken, om zo de economische en sociale achtergronden van de conflicten te verdoezelen en de strijd te rechtvaardigen? Van Wijngaarden wees erop dat zolang dit nationalisme het trots zijn op eigen cultuur, eigen taal, en eigen land niet te boven ging, met daaraan vastgekoppeld het erkennen van het recht van andere volken eveneens trots te zijn op eigen cultuur, taal en land, er van een tegenstrijdigheid met het streven naar een federalistische wereldorde geen sprake was. Zodra echter het nationalisme ontaardde in het plaatsen van het eigene boven het andere, zij het van burens of minderheden binnen de eigen grenzen, was voor een wereldfederalist de grens van het toelaatbare bereikt, en als stemmen opgingen of

183. 'Jaarverslag 1992', *Nieuwsbrief WFBN*, mrt./april 1993, 2-3

in praktijk werden gebracht om die plaats gewelddadig af te dwingen, werd die grens overschreden. Helaas moest geconstateerd worden dat dit laatste de vorm was die de nieuwe nationalistische stromingen hadden aangenomen. Hen moest dan ook het recht worden ontzegd een strijdmacht op te bouwen die de puur interne politietaak te boven ging.¹⁸⁴

De strijd in Bosnië zou vraagtekens laten rijzen bij de eerder gestelde eis dat de VN een minimum aan geweld in acht moesten nemen. Al was zoals gezegd de WFBN als geheel nooit anti-militaristisch geweest, er is zeker sprake van een stroming binnen de beweging die huiveriger tegenover militair geweld stond, zelfs indien uitgevoerd door VN-troepen, dan de beweging op zich. Wim Dirkson, die inmiddels al enkele jaren bestuurslid af was, maar nog steeds invloedrijk, diende deze 'anti-militairen' van replek. De ervaringen in Bosnië onderstreepten zijns inziens weer eens het belang van een krachtdadige en sterke VN, een VN met de beschikking over een eigen leger. Hij ergerde zich dan ook aan de negatieve uitingen over de VN in bepaalde delen van de vredesbeweging, zoals ook het LBVO, waar zoals gezegd de WFBN deel van uitmaakt. Natuurlijk moest een orgaan als de VN over eigen machtsmiddelen beschikken, de wereld bestond nu eenmaal niet louter en alleen uit mensen van goede wil. Als dan de LBVO met verklaringen komt waarin 'de wanhopige pogingen van de VN om een eind te maken aan de onbeschrijflijke wreedheden in de Balkan', worden omschreven als 'het behartigen van Westelijke belangen', kon Dirkson de activisten van het LBVO niet meer als zijn bondgenoten zien.

(99) In dit verband wil ik het bestuur van de WFBN vragen het participeren in het LBVO nader te heroverwegen nu dit symptomen gaat vertonen van een dogmatische rechtlijnigheid.¹⁸⁵

184. C. van Wijngaarden, 'Nationalisme en federalisme', *Nieuwsbrief WFBN*, mrt./apr. 1992, 5

185. Wim Dirkson, 'Ex-Joegoslavië en het Anti-Interventiekomitee', *Nieuwsbrief WFBN*, 149

De VN moesten een leger hebben en dat leger moest goed getraind krachtdadig kunnen ingrijpen. In dat licht was het triest om te merken dat een oud voorstel van de WFBN, toentertijd gelanceerd in navolging van kardinaal Alfrink van Pax Christi, om dienstplichtigen de keuze te geven in dienst te treden van het nationale leger of in dienst van een VN-troepenmacht, weer zo actueel was. Nog steeds werd er echter niet geluisterd en Dirkson concludeerde dan ook gelaten:

Het is voor mij (...) even onbegrijpelijk als triest te moeten vaststellen dat, zolang als ik de wereldfederalisten-beweging ken, de noodzaak van haar streven duidelijker wordt en de invloed en aanhang steeds kleiner.¹⁸⁶

Ofschoon zeker niet tegen een VN-leger op zich, bleef echter iemand als Van Huijzen huiverig voor een al te makkelijk inzetten van dat leger, zeker als dat gepaard ging met het gebruik van alle mogelijke geweldsmiddelen. Hij ergerde zich juist aan het gemak waarmee voormalige strijders tegen kernbewapening, zoals Faber, nu opteeden voor militair ingrijpen bij allerlei brandhaarden in de wereld. Natuurlijk, een mens kan van mening veranderen, maar de snelheid waarmee sommigen dat deden gaf hem het idee dat dit alleen maar gebeurde om populair te kunnen blijven. Volgens hem was de door hen gevolgde opportunistische redenatie: de media zijn grotendeels op de hand van militair ingrijpen, dus zullen veel van de lezers en kijkers dat ook zijn of worden, en dus zijn wij het ook.¹⁸⁷

Volgens Van Huijzen zou veel meer aandacht besteed moeten worden aan factoren die de oorlog leven inblazen, zoals de wapenhandel, om op die wijze aan die oorlog een eind te maken. De veelgehoorde roep om opheffing van het wapenembargo

maart 1994, 3

186. Wim Dirkson, 'Je komt anders terug', *Nieuwsbrief WFBN*, dec. 1993, 3

187. Chris van Huijzen, 'De rol van de media', *Nieuwsbrief WFBN*, dec. 1993, 4

tegen Bosnië steunde hij dan ook niet. De controle op de wapenhandel aan alle partijen zou juist strikter moeten worden. Een uitweg uit de oorlog kon het wereldfederalisme ook niet geven, maar wat het wereldfederalisme wel kon, en zelfs moest, was 'de richting aangeven waarin een oplossing gezocht moest worden', en daarbij hadden *peace-keeping*, *-making* en *-building*, de voorkeur boven *-enforcing*.

De VN zijn een zeer belangrijke organisatie en bieden de mogelijkheid te worden tot een goed wereldbewind. Wereldfederalisten zijn echter geen blinde-lingse supporters van de VN, vooral niet wanneer de VN alleen maar goed genoeg zijn om NAVO-acties te ondersteunen.¹⁸⁸

(100) Toen de NAVO medio 1995, na het Srebrenica-echec, actie ondernam tegen Servische stellingen, kwam Van Huijzen dan ook tot de volgende opmerkingen betreffende Bosnië, geweld en wereldfederalisme:

1. Wereldfederalisten hebben altijd oorlog verworpen als middel om internationale conflicten op te lossen. De acties van de Navo, gezien de omvang daarvan en de gebruikte middelen, waren oorlogsacties. De Navo heeft daarmee partij gekozen in het conflict Moslim-Kroatische 'coalitie' contra Serviërs. Moeten de wereldfederalisten hun principe herzien en kiezen voor de rechtvaardige oorlog als laatste middel voor de rechtsorde? Ik geloof van niet. Ook niet als het zo zou zijn dat de Serviërs (mede) onder druk van hun verliezen tot concessies bereid zijn. Ik denk dat het geweldmiddel juist in dit geval verkeerd gekozen is, omdat de misdaden (etnische zuiveringen) ook door de geholpen partij zijn begaan.
2. Het kon ook eigenlijk niet goed gaan, omdat de acties niet door de 'internationale gemeenschap' werden gedragen. Niet alleen was Rusland tegen (al kreeg

188. C. van Huijzen, 'Via oorlog naar vrede?', *Nieuwsbrief WFBN*, mei 1994, 4

dat land de Veiligheidsraad niet tot een veroordeling), maar zij die de acties leidden en uitvoerden, vertegenwoordigden maar een zeer bepaald deel van de wereld. Bovendien waren er relaties van Navolanden met partijen in het conflict. De VN bleven steeds meer buiten spel. Zo ook ging de Snelle Reactiemacht, ingesteld om de blauwhelmen te beschermen, meedoen aan de oorlogsacties.

3. De zaak is op diverse punten misgegaan. Maar al in het begin van de Joegoslavië-kwestie is iets belangrijks over het hoofd gezien. Hierop heeft o.a. György Konrad gewezen, (...) "Wanneer een federatieve deelrepubliek (...) uit de federatie treedt, eenzijdig haar onafhankelijkheid uitroept (...), wanneer daar vervolgens overal het nieuw vastgestelde etnische meerderheidsbeginsel van kracht wordt, dan zullen zich binnen zo'n politieke entiteit staatsburgers tweede klasse bevinden. (...) Hoe kan zo'n eenzijdig uitgeroepen afscheiding door de buitenwereld gelegaliseerd worden? (...) De verabsolutering van het recht op nationale zelfbeschikking in gebieden met een gemengde bevolking, evenals steunverlening aan separatisme in plaats van het federatieve principe, zijn een uiterst gevaarlijk spel".¹⁸⁹

Naar de Derde Vredesconferentie

Ook de oorlog in Bosnië is (tijdelijk?) beëindigd, en triest genoeg mede door het ontplooiën van geweld door NAVO-troepen, al is daarmee zeker niet het probleem op zich opgelost. Van vrede is dan ook nog geen sprake en om iets aan die vrede bij te dragen gaat wederom een deel van de energie van de WFBN naar het propageren en verbeteren van het internationaal recht. Dit teneinde conflicten geweldloos in de kiem te kunnen smoren, betere instrumenten in handen te hebben om tijdens gewelddadige conflicten ontsporingen te vermijden of in aantal te laten verminderen, en om na afloop

189. Chris van Huijzen, 'Bosnië: geweld en wereldrechtsorde', *Nieuwsbrief WFBN*, sept./okt. 1995, 4-5

van de oorlog de schuldigen aan de oorlog of aan ontsporingen tijdens die oorlog hun gerechtvaardigde straf niet te laten ontgaan. In dit kader kan de door het Nationaal Comité 50 Jaar VN gesubsidieerde brochure van de juriste en WFBN-bestuurslid Marjolijn C. Snippe, worden genoemd, *Het VN-decennium voor internationaal recht*. (101) *"Op zoek naar orde en gerechtigheid"*,¹⁹⁰ alsmede het mede-organiseren van een derde Haagse Vredesconferentie. In het kader van het Decennium voor het Internationaal Recht had de AV van de VN een resolutie aangenomen, die het gevolg was van lobbywerk van de WFM. In deze resolutie werd ondermeer tot het houden van een nieuwe vredesconferentie opgeroepen. Deze conferentie, die in de eerste plaats het resultaat zal zijn van inspanningen gepleegd door de WFM, de *International Association of Lawyers Against Nuclear Arms* (IALANA), het *International Peace Bureau* en de *International Physicians for the Prevention of Nuclear War* (IPPNW) moet in 1999, 100 jaar na de eerste, plaatshebben. In feite is er sprake van drie conferenties. Ten eerste zal er een herdenking van de eerste plaatshebben, ten tweede is er een regeringsconferentie en ten derde zal een aan de regeringsconferentie voorafgaande NGO-conferentie worden georganiseerd, waarvan een vertegenwoordiging op de regeringsconferentie aanwezig zal zijn. Het is die derde conferentie die mede door de WFM wordt georganiseerd. Wat die Derde Internationale Vredesconferentie zou kunnen bereiken was al eerder door verschillende instanties geformuleerd. Zo heeft Rusland in 1995 drie punten genoemd:

1. verbetering van het mechanisme voor vreedzame beslechting van geschillen;
2. opvullen van de leemten in het humanitair recht m.b.t. gewapende conflicten;
3. het scheppen van een systeem van strafrecht m.b.t. misdaden tegen de vrede en de menselijkheid en andere internationale rechtsschendingen.

190. Marjolijn C. Snippe, *Het VN-decennium voor internationaal recht. "Op zoek naar orde en gerechtigheid"*, Den Haag 1996

Als doelstellingen worden door de wereldfederalisten onderschreven:

1. versterking van het Internationaal Gerechtshof; alle VN-leden moeten worden aangemoedigd de jurisdictie van het IG te aanvaarden;
2. een nieuw veelomvattend raamwerk voor de vreedzame beslechting van geschillen;
3. bindende overeenkomsten voor de uitvoering van de voorstellen gedaan in de *Agenda for Peace* van Boutros-Ghali;
4. verbetering van het humanitaire recht m.b.t. gewapende conflicten, waaronder de toepasbaarheid van dit recht op intra-statelijke conflicten.¹⁹¹

191. '1999: 3e Haagse Vredesconferentie?', *Nieuwsbrief WFBN*, sept, 1996, 8

(102) Samenvatting

In het vaarwater van internationaal enthousiasme, ontstonden kort na het einde van de Tweede Wereldoorlog ook in Nederland diverse groeperingen die een of andere vorm van wereldregering nastreefden, die sterker, gezaghebbender en fundamenteel anders moest zijn dan de zojuist in het leven geroepen Verenigde Naties, die niets meer waren dan een gespreksplatform van vertegenwoordigers der nog steeds soevereine staten. Dat systeem van soevereiniteit der staten moest echter niet bevestigd worden, maar geattaqueerd, aangezien juist dat systeem de voornaamste oorzaak van oorlog was en de grootste sta-in-de-weg voor mondiale vrede.

De groeperingen in Nederland waren bij elkaar genomen succesvol, maar ieder apart klein van omvang, totdat in 1948 de Wereld Federalisten Beweging het licht zag, die een goed jaar later, na een interne reorganisatie, Wereld Federalisten Beweging Nederland zou gaan heten. De Koude Oorlog had toen al zijn schaduw over de beweging geworpen. Het enthousiasme van de wereldfederalisten zelf, het geloof het streven binnen afzienbare termijn te kunnen realiseren, zowel als het enthousiasme voor het idee in het algemeen, namen zienderogen af. Van toegejuichte vredesapostels werden de federalisten in het oog van menig West-Europeaan zelfs verdachte meelopers van de Sovjet-Unie, niet bepaald een aanbeveling, zeker niet toen in 1950 de botsing der ideologieën in Korea heet werd opgediend.

Door afstand te nemen van de weliswaar succesvolle, maar inhoudelijk gezien toch vrij oppervlakkige beginperiode, probeerde de beweging het tij te keren. Getalsmatig lukte dit niet echt, maar met name door het congres te Scheveningen in 1957 en het opstellen van een Raad van Advies, waarin een aantal volkomen onverdachte personen zetelde, raakte zij het stempel van *fellow-travellership* kwijt, en groeide de invloed op de politieke beleidsmakers.

Al met al was de WFBN in de jaren vijftig en het begin van de jaren zestig,

echter een nogal gezapige beweging, die vooral, door middel van door de plaatselijke afdelingen georganiseerde gespreksgroepen, zichzelf onderwees, maar ondanks een kwalitatief goede periodiek aan eveneens noodzakelijke naar buiten tredende activiteiten nauwelijks toekwam. Hieraan zou met de oprichting van een jongerenbeweging in 1962 snel een einde komen. Gedijend op de golven van de eerste grote anti-atoom protesten, volgden de diverse acties elkaar snel op. De WFBN nam deel aan anti-atoom en anti-Vietnamdemonstraties en (103) ook de NAVO, als internationale organisatie eerst nog geprezen door verschillende leden van de beweging, kwam onder vuur.

De wereld, en daarmee de WFBN, was veranderd aan het begin van de jaren zeventig. Mensenrechten, economische rechtvaardigheid en, met het rapport van de Club van Rome, het milieu, hadden hun intrede gedaan en werden van groot belang in de visie die de WFBN uitdroeg. Hier blijkt al uit dat de WFBN, die ondanks alle verdachtmakingen in de jaren vijftig prat ging op zijn strikte politieke neutraliteit, in linkser vaarwater terecht was gekomen. De beweging bleef neutraal, maar dat begrip werd van een nieuwe definitie voorzien. Zij bleef openstaan voor iedereen, ongeacht politieke of religieuze overtuiging, maar dat wilde niet zeggen dat zij ook de mond diende te houden over schendingen van de mensenrechten, of politieke, economische of militaire gevaren voor de vrede.

Wat helaas niet veranderd was, was de onderlinge strijd, die de beweging had gekenmerkt vanaf het prille ontstaan in maart 1948. Strijd, die terug te voeren was op verschil in interpretatie van wat een wereldfederatie behelsde, verschil in opvatting over welke middelen voor het bereiken van een wereldfederatie het best ingezet konden worden, en simpelweg verschil in karakter. Strijd ook, dat moet worden gezegd, die normaal is voor vrijwel elke vereniging, en zeker voor een vereniging die een idealistisch doel beoogt te bereiken.

De VN kon intussen op meer *goodwill* rekenen. Al bleef het een haperende machine op het gebied van wereldvrede, er was ten eerste niets beters, en ten tweede

ontplooidde het juist op gebieden als mensenrechten en mondiale rechtvaardigheid, goede initiatieven. Van een geheel te vervangen monstrum, waren de VN een vriend geworden die juist daarom gerechtvaardigde kritiek niet onthouden mocht worden. Bovendien ging het eigenlijk niet aan, de organisatie VN te bekritisieren. De VN bestond immers uit staten en het was vanwege de onwil van die staten dat op de VN nog steeds het nodige aan te merken was.

Ondertussen liep de oorlog in Vietnam ten einde, de eerste anti-atoomprotesten waren verlopen, en de jongeren verlieten de WFBN. Het verloop en het gebrek aan discipline bij hen die wel bleven, waren zo groot dat in de tweede helft van de jaren zeventig de verzuchting te horen was, dat de beweging misschien maar beter opgeheven kon worden. Zover kwam het niet, maar het was duidelijk dat het roer om moest. Een algehele reorganisatie volgde, waardoor het makkelijker werd op een voor de desbetreffende individuen interessant terrein actief te zijn in de beweging. Ook kreeg men het tij mee. Neutronenbom en kruisraket zorgden voor een ongekennde opbloei van de vredesbeweging in het algemeen, en daarmee ook van de WFBN. Samenwerking met andere (104) vredesgroeperingen - zo teleurstellend begonnen eind jaren veertig, aarzelend weer opgepakt in de jaren zestig - werd geïntensiveerd. Zij bleef echter vooraleerst een op inhoud gerichte groepering, een groepering die meer keek (en kijkt) naar structurele verandering op de lange duur, dan naar opportunistisch succes op de korte termijn. Hierdoor kreeg zij, zoals alle onderdelen van de vredesbeweging, weliswaar te maken met terugval nadat midden jaren tachtig de *Hollanditis* was genezen, maar die terugval bleef binnen de perken. Bovendien diende zich een tweede gebeurtenis aan, die met name een op internationale samenwerking gerichte beweging als de WFBN in de kaart zou spelen.

Toen in 1989 de muur viel, het IJzeren Gordijn werd opengetrokken en korte tijd later de Sovjet-reus door zijn lemen voeten zakte, betekende dit een enorme vergroting van de speelruimte voor de VN, om eindelijk eens iets meer aan zijn vredeshandha-

vende en eventueel -afdwingende bevoegdheden te gaan doen. Oude wereldfederalistische ideeën over permanente VN-legers werden door vooraanstaande politici gebezigd, alsof ze ze zojuist zelf verzonnen hadden. De utopie van weleer bleek realiteit geworden en Van Wijngaarden kreeg zijn gelijk. Die had immers al in *Een federalist antwoordt een fatalist* geschreven dat veel van hetgeen de Wereldfederalisten wilden heden ten dage inderdaad nog een droom, een utopie was. Maar de geschiedenis had al vele malen laten zien dat hetgeen in het heden utopisch leek, morgen de normaalste zaak van de wereld kon zijn.¹⁹² De president van de Verenigde Staten, George Bush, kondigde zelfs het ontstaan van een Nieuwe Wereldorde af, al had die dan niet precies de inhoud die menig wereldfederalist zich daarvan had voorgesteld. De oorlog in de Golf en de strijd in voormalig Joegoslavië bewezen bovendien dat het einde van de Koude Oorlog weliswaar nog steeds toe te juichen was, maar dat daarmee de beweging nog allesbehalve op zijn lauweren kon gaan rusten.

Samenvattend kan worden geconcludeerd dat hetgeen in het artikel 'Het zilver van WF' stond geschreven over 25 jaar WFBN, ook bij het gouden jubileum nog onverminderd opgaat. Ook 50 jaar WFBN blijkt bij het doornemen van de zeer vele stukken 50 jaar wereldpolitiek te zijn, waarbij over een groot aantal gebeurtenissen in de wereld is nagedacht, en waarbij gepoogd is invloed uit te oefenen op regeringen, individuele politici en non-gouvernementele organisaties, maar waarbij de WFBN vooral heeft geprobeerd bij te dragen aan een mentaliteitsverandering. In de woorden van 1973:

Het idee dat we allemaal op één wereld leven, onverbrekkelijk verbonden met elkaar, en dat er voor dat samenleven noodzakelijkerwijs regels moeten zijn. Regels, die de huidige onaanvaardbare situatie veranderen in een leefbare we-

192. C. van Wijngaarden, *Wereldfederalisme. Een federalist antwoordt een fatalist*, Den Haag 1966 (2), 18

reld: voor ons allemaal.¹⁹³

(105) Het zal alleen altijd de vraag blijven, indien die mentaliteitsverandering inderdaad zichtbaar en blijvend op zou treden, in hoeverre de WFBN of verenigingen zoals de WFBN, die verandering inderdaad hebben veroorzaakt, er in hoge dan wel geringe mate aan hebben bijgedragen, of dat die verandering ook wel zonder hen tot stand zou zijn gekomen. Bovendien is het de vraag of ze, als ze er aan bijgedragen hebben, daar ook de dan verdiende hulde voor zullen krijgen toegezwaaid. Vooroordeel en onwetendheid bepalen immers nog steeds voor een groot deel het oordeel van de mens, ook van mensen die eigenlijk beter zouden moeten weten.

Toen ik begin februari 1997 in de trein zat op weg naar mijn eerste gesprek met het bestuur van de WFBN las ik stom toevallig het artikel van de journalist René Zwaap in *De Groene Amsterdammer*, getiteld 'Vredesprof'. Het was een stuk over de kort daarvoor 65 jaar geworden Leon Wecke. Zwaap schreef over de WFBN-tijd in Weckes leven:

Als student was Wecke nog lid geweest van de Wereldfederalisten, een gezelschap bevlogen dromers die dachten (sic. LvB) dat op de puinhopen van de Tweede Wereldoorlog een wereld zonder grenzen zou verschijnen.¹⁹⁴

Behalve dat er toch echt bijna twee decennia tussen Weckes studentenjaren en zijn afscheid van de WFBN zaten, en behalve dat Zwaap het gedachtegoed van de WFBN hiermee wel erg simpel, om niet te zeggen geheel foutief weergeeft, is de negatieve, laatlunkende toon natuurlijk opvallend. Vreemd, omdat de artikelen van Zwaap doen vermoeden dat hij het met die ideeën niet eens zo oneens zou zijn, als hij de moeite zou nemen zich er serieus in te verdiepen. Maar dan nog. Of de wereldfederalisten

193. Het zilver, 5

194. Rene Zwaap, 'Vredesprof', *De Groene Amsterdammer*, 5-2-1997, 7

‘bevlogen dromers’ zijn is natuurlijk geheel afhankelijk van wat je onder die woorden verstaat. Wat de een een droom vindt - nog afgezien daarvan of we het daarbij over een nachtmerrie of een wensdroom hebben - zal een ander alleszins binnen bereik van de realiteit achten. Wat de een laatdunkend ‘bevlogen’ noemt, zal een ander juist vanwege die bevlogenheid hogelijk waarderen. Maar laten we aannemen dat Zwaap gelijk had. ‘Bevlogen’? Ja, zeer zeker. ‘Dromers’? Ook dat bij tijd en wijle. Maar onbevlogen niet-dromers zijn er al genoeg en of daar de wereld nou veel mee is opgeschoten?

Materiaal

Archieven

IISG, Amsterdam

Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag

Studiecentrum voor Vredesvraagstukken, Nijmegen

WFBN, Den Haag

Mondelinge dan wel schriftelijke informatie

P. Davidse, C. van Huijzen, D. van Sabben, L. Wecke, C. van Wijngaarden

Literatuur

Boeken en brochures:

Abrams, Irwin, *The Nobel Peace Prize and the Laureates*, Boston 1990

Besten, G.J. den, Th.B. Paping, H. Pol (red.), *Mens en medemens. Geestelijke stromingen in onze samenleving*, Groningen 1995 (2)

Davis, Garry, *My Country is the World. The adventures of a world citizen*, Londen 1961

Graaf, J. de, e.a. (red.), *Handboek voor de vredesbeweging. De radicaal-pacifistische stromingen*, Den Haag 1954

Haegler, R.P., *Histoire et idéologie du mondialisme*, Zürich 1972

Heater, Derek, *World Citizenship and Government*, Ipswich 1996

Herleven met nieuw elan. Verslag van de voortzettingscommissie WFBN, Utrecht 1978

Hoeij, B.T.M. van, (red.), *Handboek WFBN*, z.p. z.d. (1970)

Landheer, B., e.a. (red.), *Worldsociety. How is an effective and desirable world order possible? A symposium*, Den Haag 1971

- *De wereldmaatschappij en de eenheid der wetenschappen*, Den Haag 1974

Nieuwenhuyze, Jozef van den, *De Wereldfederalistische Idee. Voorstelling en polemogische bespreking*, Brussel 1976

Rodrigues Brent, A., *Federatie van de wereld*, Leiden 1950

Röling, B.V.A., *Vredeswetenschap. Inleiding tot de polemologie*, Utrecht 1981

Romein, J., *Wereld Federalisme*, Den Haag z.d.

Scheltema, H., e.a., *Versterking van de Verenigde Naties. Verslag van de WFBN conferentie op 5 en 6 oktober 1985 te Oosterbeek*, Voorschoten 1985

Snippe, Marjolijn C., *Het VN-decennium voor internationaal recht. "Op zoek naar orde en gerechtigheid"*, Den Haag 1996

Suys, J., *Aspecten van het wereldfederalisme*, Wassenaar z.d. (©1950)

Uitgangspunten (waarom), doelstelling (wat), taakstelling (hoe), plaatsbepaling (waarom WFBN), Amsterdam z.j. (1971)

Vernieuwd wereldfederalisme, z.p. z.d.

Verslag van de Pietersberg conferentie van de WFBN gewijd aan Vietnam, 24 en 25 september, z.p. 1966

Verslag Pietersberg-conferentie 'De NAVO en de vredeshandhaving', z.p. 1967
Versterking van de Verenigde Naties, Den Haag z.d. (1972)
Voorstellen tot hervorming van de Verenigde Naties, z.p. z.d. (1985)
Voorstellen tot herziening van het handvest der Verenigde Naties, Den Haag z.d. (1958)
Vrede: theoretische achtergronden en suggesties voor actie, z.p. z.d.
WAWF, Congress report 13th congress (31 july-5 august), Den Haag 1967
Wij wereldfederalisten, Den Haag z.d.
Wat is de WFBN?, z.p. z.d.
Wereldfederalisme Beweging Nederland, z.p. z.d. (jaren zestig)
Wereldregering: de enige weg tot vrede en ongekende welvaart, Amsterdam z.j. (©1950)
Wijngaarden, Chr. van, Wereldfederalisme. Een federalist antwoordt een fatalist, Den Haag 1966, (oorspr. 1965)
Winter, Jay, Sites of memory, sites of mourning, Cambridge 1997 (2)
Wittner, Lawrence S., One world or none. A history of the world nuclear disarmament movement trough 1953. The struggle against the bomb, volume one, Stanford 1993
Youth and Student Division WAWF, World Peace through World Economy. 6th International Study Conference, With an introductory by J. Tinbergen and L. Wecke, Assen 1968

Artikelen:*

'1999: 3e Haagse Vredesconferentie?', *Nieuwsbrief WFBN*, sept, 1996, 8
 'Afdelingsbesturen', *Wereldfederatie*, mei/juni 1968, 6-7
 'Afgond. De', *Wereldfederatie*, dec. 1956, 1/3
 'Algemene vergaring Wereld Federalisten. 6 mei 1967', *Wereldfederatie*, mei/juni 1967, 3-4
 'Alle wereldfederalisten onder één dak', *Wereldfederatie*, nov./dec. 1952, 1
 'Antwoord op Resolutie', *WFBN*, augustus 1950
 'Atlantisch Pact en Kominform', *Wereldfederatie*, maart/april 1952, 5
 Baar, Xavier de, 'Wereldparlement', *Nieuwsbrief WFBN*, december 1993, 2
 'Beginselverklaring en Principiële Richtlijnen', *WFBN*, aug. 1950
 Bierman, Don, 'Over de Wereldfederatie', *Nieuwsbrief WFBN*, april/mei 1989, 5-9, 5
 - 'De jaren '90. Nieuwe federale structuren?', *Nieuwsbrief WFBN*, jan./febr. 1990, 3
 'Brief van de WFBN aan de ministerraad', *Nieuwsbrief WFBN*, febr. 1986, 3
 'Cambodja, Amerika, WF', *Wereldfederatie*, aug. 1970. 10-11
 'Comité stopzetting atoombomproeven', *Wereldfederatie*, jan. 1960, 6
 'Communistische infiltratie', *Wereldvrede*, nov. 1950, 5
 'Derde Weg. De', *Wereldfederatie*, maart/april 1952, 1
 Dirkson, W, 'Brief aan president USA 31-1- 1987', *Nieuwsbrief WFBN*, maart 1987, 5
 - 'Je komt anders terug', *Nieuwsbrief WFBN*, dec. 1993, 3

*Het blad van de WFBN heette in augustus 1950 *WFBN*, daarna tweemaal *Wereldvrede*, om in 1951 de naam *Wereldfederatie* aan te nemen.

- 'Ex-Joegoslavië en het Anti-Interventiekomitee', *Nieuwsbrief WFBN*, maart 1994, 3
- 'Eenheid van de wereld. De', *Wereldfederatie*, nov./dec. 1963, 5-7, jan. 1964, 4-7
- Erasmus, H., 'Wereldhulptaal', *Nieuwsbrief WFBN*, sept. 1996, 2-3
- 'Esperanto-congres te Haarlem. 31 juli - 7 augustus 1954. Het', *Wereldfederatie*, sept. 1954, 2
- Globestotter, 'Cursief perspectief', *Wereldfederatie*, juni/juli 1973, 16
- Gunning, C.P., 'Jaarverslag voor de AV', *Wereldfederatie*, april 1959, 2-4
- 'Handvest en Federalisme', *Wereldfederatie*, jan. 1956, 4
- Haverkamp, Herman, 'Jaarverslag 1991/92', *Nieuwsbrief*, maart/april 1992, 2-3
- Haas, G.W., 'Brief voor 1990', *Nieuwsbrief WFBN*, jan./febr. 1990, 2
- Haas, G.W., W. Dirkson, 'Brief WFBN aan de USSR', *Nieuwsbrief WFBN*, febr. 1989, 3
- Haas, G.W., C. van Huijzen, 'Jaarverslag 1986', *Nieuwsbrief WFBN*, maart 1987, 2-3
- Handelingen van de Staten-Generaal*, 402 verg. 1e kamer, 1-6-1949, 1000: vaststelling hfdst. III (Dep. van BuZa)
- Henny, A.W., 'Wachter wat is er van de nacht?', *Wereldfederatie*, febr. 1959, 4
- 'Vietnam (vanuit menselijk oogpunt bekeken)', *Wereldfederatie*, sept./okt. 1966, 15-16
- 'H.J. Nannen. Pionier en veteraan van de Nederlandse Wereld Federalisten Beweging', *Wereldfederatie*, sept./okt. 1968, 8-9
- Hoeij, Ben van, 'Bestuursmededelingen WFBN, START, nov. 1969, 4
- 'Hoofdbestuur van de WFBN vraagt heroriëntering van de NAVO. Het', *Wereldfederatie*, nov./dec., 1966, 12
- Huijzen, Chr. van, 'Wereldfederalisme en neutraliteit', *Wereldfederatie*, 1967, nr. 9-10, 12-13
- 'Wereldfederalisten anno 1978', *Nieuwsbrief WFBN*, okt. 1978, 1-2
- '1979, een nieuw jaar voor de wereld', *Nieuwsbrief WFBN*, jan. 1979, 1-2
- 'Algemene vergadering 1979', *Nieuwsbrief WFBN*, sept. 1979, 1-3
- 'Operatie geslaagd - patiënt overleden', *Nieuwsbrief WFBN*, maart 1991, 8-9
- 'De rol van de media', *Nieuwsbrief WFBN*, dec. 1993, 4
- 'Verslag AV Utrecht 16 april', *Nieuwsbrief WFBN*, mei 1994, 2-3
- 'Via oorlog naar vrede?', *Nieuwsbrief WFBN*, mei 1994, 4
- 'Bosnië: geweld en wereldrechtsorde', *Nieuwsbrief WFBN*, sept./okt. 1995, 4-5
- International Court of Justice, Communiqué no. 96/23 corr. 8 july 1996
- 'Jaarverslag 1992', *Nieuwsbrief WFBN*, mrt./april 1993, 2-3
- Jungeling, H.H., 'De WFBN en de dreiging der kernwapens', *Nieuwsbrief WFBN*, okt.nov. 1981, 3 (met reactie C. van Huijzen)
- Kimball-Pino, C., 'Bij het heengaan van Prof. dr. J. Romein', *Wereldfederatie*, aug./sept. 1962, 6
- Kofoed, O., 'Wereldontwikkeling als voorwaarde voor Wereldrechtsorde', *Wereldfederatie*, okt. 1960, 1-2

- 'De NAVO en de vrede', *Wereldfederatie*, juni/juli 1962, 3
- 'Cuba', *Wereldfederatie*, nov./dec. 1962, 12
- 'De kernstop', *Wereldfederatie*, jan./febr. 1963, 5
- Meijers-Kehrer, H., 'Een historisch moment', *Wereldfederatie*, april 1954, 1
- Merens-Bonnet, Ans, 'Brief van ons erelid', *Nieuwsbrief WFBN*, sept./okt. 1995, 5
- 'Merkwaardig oordeel. Een', *Wereldfederatie*, sept./okt. 1951, 3
- 'Merkwaardige conclusies bij het IKV', *Nieuwsbrief WFBN*, juni 1986, 1
- Mey, L.M. van der, 'Op zoek naar een nieuwe wereldorde', K. Koch e.a. (red.), *Internationale betrekkingen. Theorieën en benaderingen*, Utrecht 1994, 229-253
- Nannen, H.J., 'Verantwoording. Een gesprek met de leden', *Wereldfederatie*, jan./febr. 1951, 1-2, 1
- 'Belangrijke punten behandeld door de Verenigde Naties', *Wereldfederatie*, 1961, nr. 2, 4
- 'Wereldfederatie en de huidige wereldsituatie', *Wereldfederatie*, 1968, nr. 9/10, 5-6
- Nannen, H.J., e.a., 'Het Derde Weg-manifest', *Wereldfederatie*, maart/april 1952, 5
- Nannen, H.J., G.H. Slotemaker de Bruïne, 'De gesprekskringen', *Wereldfederatie*, 1961, nr. 9, 7
- 'Nederland biedt de VN meer militaire hulp aan dan in het vorig aanbod was gedaan', *Wereldfederatie*, sept./okt. 1965, 12
- Niftrik, J.W.J. van, 'BB of BB?', *Wereldfederatie*, dec. 1960, 3 (met naschrift redactie)
- 'Onze beginselverklaring', *Wereldfederatie*, juli 1955, 2
- 'Pietersberg Conferentie van de WFBN', *Wereldfederatie*, sept./okt. 1965, 3-4
- 'Pietersberg conferentie, gewijd aan Vietnam', *Wereldfederatie*, nov./dec. 1966, 3-4, 9
- 'Prof. Teunissen trekt zich terug uit de raad van adviseurs', *Nieuwsbrief*, jan. 1988, 3
- 'Programma voor de Vrede', *Wereldfederatie*, nov./dec. 1966, 5-8
- 'Rapport studiegroep inkomensverdeling', *Nieuwsbrief WFBN*, sept. 1985, 7
- Röling, B.V.A., 'Wereldfederatie en politiemacht', *Wereldfederatie*, najaar 1960, 4, 8
- Sabben, D. van, 'De samenwerkende vredesbewegingen', *Wereldfederatie*, nov./dec. 1968, 9
- 'Samenwerking', *Nieuwsbrief WFBN*, febr. 1986, 4-5; juni 1986, 4-5
- 'Schrijven van de WFBN aan de kabinetsformateur. Een', *Wereldfederatie*, mei/juni 1963, 5
- Slikker, J.C., 'Een nieuw begin', *Wereldfederatie*, jan. 1955, 1
- Spiering, F.E., 'Vietnamverklaring', *Wereldfederatie*, juli/aug. 1967, 6-7
- 'Standpunt van de Wereldfederalisten inzake Vietnam. Het', *Wereldfederatie*, jan./febr. 1967, 7
- Start. Werkgemeenschap van Jonge Wereldfederalisten*, april 1964, 10-12
- 'Studiegroep met Simon Vinkenoog', *Nieuwsbrief WFBN*, april 1985, 6
- 'Telegram van Wereldfederalisten aan Minister Luns', *Wereldfederatie*, mei/juni 1966, 5

'Ten Geleide', *WFBN*, augustus 1950
 Tinbergen, Jan, 'Kunnen wij de aarde beheren?', *Nieuwsbrief WFBN*, april/mei 1989, 2-3
 'TV: WFBN op het scherm', *Wereldfederatie*, jan./febr. 1966, 7
 'Uit het jaarverslag 1965', *Wereldfederatie*, maart/april 1966, 5-6
 'Uit het jaarverslag beleidssecretaris over 1966', *Wereldfederatie*, maart/april 1967, 4-5, 4
 'Verklaring Luchtmobiele brigade', *Nieuwsbrief WFBN*, mei/juni 1992, 3
 'Verklaring van Arnhem. Na twintig jaar, een nieuw begin. De', *Wereldfederatie*, mei/juni 1965, 3
 'Verklaring van de WFBN inzake kruisraketten', *Nieuwsbrief WFBN*, aug./sept. 1984, 3
 Vermeulen, J., 'Wereldfederalist en Wereldburger', *Wereldfederatie*, 1961, nr. 3, 10-11
 - 'De rol van de Verenigde Naties in het conflict rond Nieuw-Guinea', *Wereldfederatie*, aug./sept. 1962, 3-4
 - 'De WFBN als ledenorganisatie', *Wereldfederatie*, okt. 1962, 4-5
 - 'Twintig jaar WFBN', *Wereldfederatie*, 1968, 9/10, 4-5, 4
 'Verslag van de algemene vergadering', *Nieuwsbrief WFBN*, okt. 1982, 1
 'Verslag algemene vergadering 1983', in: *Nieuwsbrief WFBN*, juni 1983, p. 4-5
 'Verslag speciale studiebijeenkomst over "De Honger in de Wereld"', *Nieuwsbrief WFBN*, febr. 1986, 7
 'Vijf wegen tot wereldregering. De', *Wereldvrede*, nov. 1950, 4
 'Volken zonder staat', *Nieuwsbrief WFBN*, nov. 1991, 2
 'Volkspetitionnement', *Nieuwsbrief WFBN*, sept. 1985, 9
 Voogd, Evert, 'Kritiek op het streven van de Wereld Federalistische Beweging', *Start*, april 1964, 4-6
 - 'Bemoei je met je eigen zaken!', *Wereldfederatie*, nov./dec. 1968, 6-7
 - 'Visie', *Wereldfederatie*, 1971, nr. 3, 8
 Wecke, Leon, 'Sociale psychologie van de wereldfederalist', *Wereldfederatie*, juli/aug. 1967, 3-4
 - 'Wereldfederalistische visie en wereldgebeuren', *Wereldfederatie*, 1968, nr. 9/10, 10-11
 - 'Een ideale structuur?', *Wereldfederatie*, maart/april 1969, 5
 - 'Noodzaak Wereldfederalisme Nu?', *Nieuwsbrief WFBN*, febr. 1997, 6-7
 Welsum, G. van, 'NAVO-Wereldfederalisme', *Wereldfederatie*, aug./sept. 1962, 7
 'Wereldfederalisme en Europees federalisme', *Wereldvrede*, nov. 1950, 4-5
 'Wereldfederalistische activiteiten voor versterking van de VN', *Nieuwsbrief WFBN*, zomer 1985, 5
 Werkgroep Hervorming van de Verenigde Naties, 'Rapport voorstellen tot hervorming van de Verenigde Naties', *Nieuwsbrief WFBN*, september 1985, 4-5
 'WFBN en de "Nationale Stichting Propaganda Federale Wereldregering", De', *Wereldfederatie*, jan./febr. 1963, 10
 'WFBN op weg naar versterking, uitbreiding en intensieve samenwerking. De', *Nieuwsbrief WFBN*, okt.nov. 1981, 1

Wiebenga, Hans, 'Kernwapens en het internationaal recht. Het oordeel van het internationaal gerechtshof', *'t Kan Anders*, sept./okt. 1996, 3

Wijngaarden, Chr. van, 'De WFBN en het vredesideaal', *Wereldfederatie*, jan. 1953, 1

- 'Bij het 10-jarig bestaan van de Verenigde Naties', *Wereldfederatie*, okt. 1955, 2-3
- 'Jaarverslag van de Algemeen Voorzitter - 1955', *Wereldfederatie*, maart 1956, 2-4
- 'Vredesmacht van de Verenigde Naties', *Wereldfederatie*, febr. 1959, 4
- 'De Wereld Federalisten Beweging Nederland in de Wereld van 1960', *Wereldfederatie*, 1961, nr. 3, 3-4
- 'Jaarverslag 1961', *Wereldfederatie*, maart 1962, 4
- 'De bom', *Wereldfederatie*, okt. 1962, 8
- 'Jaarverslag 1962', *Wereldfederatie*, maart/april 1963, 3-4
- 'EXcellentie, de WFBN is dankbaar, maar vraagt meer', *Wereldfederatie*, nov./dec. 1963, 4
- 'Jaarverslag 1963 van de Algemeen Voorzitter', *Wereldfederatie*, maart/april 1964, 3-4
- 'Jaarverslag 1964', *Wereldfederatie*, maart/april 1965, 3
- 'In het jaar van internationale samenwerking een voorstel aan de Nederlandse regering: maak een nieuw begin', in: *Wereldfederatie*, 1965, 7/8, 3-4
- 'Jaarverslag 1967', *Wereldfederatie*, maart/april 1968, 3-5
- 'Federalistisch manifest', *Nieuwsbrief WFBN*, dec. 1990, 2-4
- 'Een nieuwe wereldorde', *Nieuwsbrief WFBN*, mei 1991, 6
- 'Nationalisme en federalisme', *Nieuwsbrief WFBN*, mrt./apr. 1992, 5

'Zeven punten der fusie-bespreking. De', *Het zaterdagavondblad Wereldeenheden*, 20-3-1948, 1

'Zilver van WF. Het', *Wereldfederatie*, juni/juli 1973, 3-5

Zwaap, René, 'Vredesprof', *Groene Amsterdammer*, 5-2-1997, 7

Voorzitters van de WFBN

J. Hardon: 1948-49
H.J. Nannen: 1950-54 (erevoorzitter 1968)
Chr.N. van Wijngaarden: 1955-57, 1961- 67
C.P. Gunning: 1958-1960
J. Vermeulen: 1968
W. van Monsjou: 1969-76
Ch. van Huijzen: 1977-79
F.L.G. Slooff: 1980-85
G.W. Haas: 1986-89 (erevoorzitter: 1991)
H.B.M. Haverkamp: 1990-92
X. de Baar: 1993-98

Beginselverklaring en principiële richtlijnen

Hieronder geven wij het concept beginselverklaring en de aangenomen principiële richtlijnen der WFBN. Eventuele vragen hierover zullen gaarne door het Bestuur der WFBN beantwoord worden.

Beginselverklaring

1. De WFBN gaat uit van het beginsel, dat gerechtigheid en gemeenschapszin de voorwaarden zijn tot vernieuwing der nationale en internationale samenleving.
2. De WFBN ziet in een door vrijwillig overleg en door vrijwillige samenwerking der volkeren tot stand gekomen federale wereldregering de mogelijkheid tot opbouw van een wereldsamenleving, waarin een zodanige vredestand zal heersen, dat de wezenlijke rechten en plichten van de mens tot gelding kunnen komen en ieder mens door gelijke ontwikkelingskansen zo volledig mogelijk als mens kan leven.
3. De WFBN erkent dat oorlog nooit middel tot duurzame vrede tussen de staten der wereld kan zijn en dat zonder vernieuwing van de nationale samenleving en zonder internationale samenwerking, oorlog steeds een dreigend gevaar voor de mensheid zal blijven.
4. De WFBN meent, dat het streven om door internationale samenwerking vrede en veiligheid in de wereld te vestigen, de vernieuwing van de nationale samenleving zal bevorderen. Zij is overtuigd dat de internationale samenwerking eerst dan haar volle waarde kan krijgen, wanneer de volkeren begrijpen dat het belang van het eigen volk onverbrekkelijk is verbonden met de belangen van alle volkeren der wereld, waaronder de economische belangen een grote rol vervullen.

Doelstelling

Indachtig haar beginselverklaring streeft de WFBN naar een door vrijwillige samenwerking der volkeren tot stand gekomen federale wereldregering, die tot handhaving van de internationale vrede en veiligheid is uitgerust met wetgevende-, rechtsprekende, en uitvoerende macht. De op basis van een internationale rechtsorde gevestigde wereldvrede dient te worden gehandhaafd door een in vrijwillig overleg gevormde internationale politiemacht.

Principiële richtlijnen

1. De Wereld Federalisten Beweging Nederland, waarvan het lidmaatschap openstaat

voor iedere Nederlandse ingezetene, zonder onderscheid van ras, wereldbeschouwing of politieke partij, stelt zich ten doel mede te werken aan de vestiging van een wereldgemeenschap onder federale wereldregering, bij welk streven zij de bevordering van de wereldvrede centraal acht.

2. Zij ziet deze vestiging als een ontwikkeling, waarbij de staten bepaalde bevoegdheden, alleen voor zover deze de wereld als geheel betreffen, overdragen aan een wereld-gezagsorganisatie. Deze ontwikkeling zal afhankelijk zijn van de mate van groei van het internationaal rechtsbewustzijn der volkeren.

3. De WFBN erkent dat het door vrijwillig overleg tot standkomen ener wereldregering eveneens in hoge mate afhankelijk is van de politieke en sociale omstandigheden, waaronder de mensen leven.

4. De WFBN meent dat haar streven naar een wereldgemeenschap niet slechts ten goede komt aan de internationale verhoudingen, maar, in wisselwerking hiermede, de politieke en sociale omstandigheden in eigen lang ten gunste zal beïnvloeden.

5. Deze verhoudingen zullen zo moeten zijn, dat ieder mens door gelijke ontwikkelingskansen zo volledig mogelijk als mens zal kunnen leven, met erkenning van het recht van bestaanszekerheid en van het recht op arbeid, overeenkomende met zijn aanleg, en bekwaamheid, alsmede meer in het algemeen met erkenning van de rechten vervat in de 'Verklaring van de Rechten van de Mens'.

6. Uitgaande van het principieel door haar gestelde en ingenomen standpunt, dat onder een wereldregering het recht op persoonlijke vrijheid van geloof en geweten blijvende eerbieding moet vinden, verwerpt de WFBN tot het bereiken van haar doel alle middelen, die hetzij direct, hetzij indirect, de persoonlijke vrijheid van geloof en geweten aantasten of in gevaar brengen.

7. De WFBN is er zich van bewust, dat de waarden genoemd onder 5 alleen tot gelding kunnen worden gebracht in een vredestoestand, welke niet door kracht van wapenen is verkregen - daar deze alleen een afwezigheid van strijd veronderstelt - maar alleen bij een positieve vrede, gebaseerd op vrijwillige samenwerking der volkeren. Zij acht dan ook de oorlog geen middel om internationale problemen op te lossen.

8. De WFBN erkent het nut en de noodzaak van de VN als enig bestaand platform, waarop de staten der wereld elkander door hun vertegenwoordigers ontmoeten, maar blijft streven naar een verder stadium van internationale organisatie en is er van overtuigd, dat slechts met de steun der volkeren zelve een federale wereldregering op

practische wijze kan worden verwezenlijkt. Intussen dient de WFBN naar vermogen er toe bij te dragen, dat het in de VN gevoerde internationale gesprek beantwoordt aan het in het handvest neergelegde doel.

9. De WFBN dient zich rekenschap te geven van hetgeen het begrip vrede in positieve zin omvat. Daartoe zal zij een beroep moeten doen op de wetenschap, welke hier een grote dienende taak heeft. Zij zal tevens haar medewerking moeten verlenen bij het coördineren van die instellingen, welke werkzaamheden in deze richting liggen. Tevens moet zij stimuleren elke poging om het vredesvraagstuk te bestuderen.

10. De WFBN is ervan overtuigd, dat intellectuele belangstelling in de wereldproblemen wel belangrijk is, maar dat deze steriel blijft, als zij niet door het besef van de mede-verantwoordelijkheid tegenover de medemens in het algemeen voert tot een persoonlijke levensinzet om door woord en daad mede te werken, aan de voorbereiding van een wereldvrede in positieve zin. Immers het gaat hierbij om het behoud van de hoogste menselijke waarden. Zo gesteld is het duidelijk, dat op allen, die de geestelijke en materiële zorg hebben voor een volk, de grootste verantwoordelijkheid rust.

11. Daarom acht de WFBN het ook een eerste vereiste, dat degenen, die voor de leiding in het internationale leven zijn aangewezen, niet alleen personen zijn, die aan de hoogste eisen van karakter en levensinzicht voldoen, maar dat zij tevens inzien, dat zij in wezen en op de lange duur het belang van hun volk alleen dienen, indien zij uitgaan van de wereld als geheel.

12. De WFBN ziet het als haar taak het Nederlandse Volk met de door de wetenschap verstrekte gegevens voor te lichten, het te activeren voor het wereldvredesvraagstuk en het besef te wekken of te versterken van zijn verantwoordelijkheid te midden der volkeren. Bij alle activiteit der WFBN in deze zal iedere handeling het kenmerk van de positieve vrede moeten dragen. Zij gaat daarbij uit van de mening, dat deze vredesgedachte niet het monopolie is van een groep of partij. Immers in alle groepen en partijen zijn mensen, die bereid zijn tot samenwerking ter bevordering van een duurzame vrede met erkenning, dat oorlogen niet als natuurrampen ontstaan, maar door het toedoen van mensen. Om bovengenoemde redenen zal de WFBN haar volledige zelfstandigheid moeten bewaren tegenover partij-politieke machtsvorming in de nationale gemeenschap, zowel als tegenover blokvorming in de internationale gemeenschap, daar deze de neiging hebben het antagonisme in de hand te werken.

13. Hoewel de WFBN van geen bepaalde levensbeschouwing uitgaat en juist de plaats wil zijn, waar mensen van uiteenlopende overtuiging elkaar ontmoeten en samenwerken, erkent zij de grote waarde van een levensbeschouwing van haar leden als basis

voor een levenshouding, welke de verantwoordelijkheid van de individu voor de gemeenschap centraal stelt.

14. De WFBN erkent dat deze verantwoordelijkheid voor de gemeenschap in het bijzonder groot is tegenover het opgroeiend geslacht. Zij acht het van alles overheersende betekenis de opvoeders en de jeugd van de positieve vredesgedachte te doordringen en ziet de opvoeding in het gezin, zowel als het onderwijs als onontbeerlijke middelen daartoe zonder welke inschakeling alle pogingen om een positieve vrede op te bouwen, effectloos zullen blijken.

Uitgangspunten, Doelstelling, Taakstelling

Plaatsbepaling

De WFBN is een beweging met een idealistische doelstelling.

Het is een *beweging*, omdat zij fungeert als een ontmoetingsmilieu, waarin een stroom van ideeën samenvloeit en als een politiek-creatieve groep, van waaruit de stroom van ideeën zich weer verspreidt.

De doelstelling is *politiek*, omdat deze betrekking heeft op de organisatie der wereldsamenleving.

De doelstelling is *idealistisch*, omdat zij is gebaseerd op een visie inzake de ontwikkeling der samenleving in de richting van de verwezenlijking der mensenrechten. De keuze van deze richting maakt de WFBN tot *vredesbeweging*.

Het *karakter* van de beweging is, dat van een internationale, democratische ledenvereniging, die werkt op grond van statutair vastgelegde regels, waaraan de leden zich dienen te onthouden.

Het politieke beleid, waarvoor de richtlijnen door de leden worden bepaald, is onafhankelijk en ongebonden met betrekking tot enige andere groepering of instantie.

Het kenmerkt zich enerzijds door beperking tot vraagstukken van wereldstrekking, anderzijds door een positieve, dat wil zeggen opbouwende instelling, die echter politieke stellingname, waar deze tot oplossing van conflicten kan bijdragen, niet uit de weg gaat.

De *plaats* van de WFBN is temidden van andere vredesorganisaties. Wat haar van deze organisaties onderscheidt, is haar nadruk op de opbouw van een wereldorde, uitgerust met gezagsorganen van federalistisch karakter.

Als Nederlandse organisatie van de *World Association of World Federalists* heeft de WFBN een plaats tussen de andere nationale afdelingen van de WAWF.

Beide situeringen nopen de WFBN goed af te tasten of haar acties op eigen kracht, dan wel in samenwerking dienen te worden gevoerd.

De *functie* is drieërlei:

1. Het samenbrengen en in gesprek verenigen van personen, die denken in de richting van haar doelstelling; het op deze wijze verzamelen, toetsen en uitdiepen van ideeën over haar taakstelling, met gebruikmaking van resultaten der wetenschap.
2. Verbreiding van de verwerkte ideeën en dusdoende voorlichting geven aan allen, die hiervoor toegankelijk zijn; het op deze wijze bijdragen aan de meningsvorming in wereldzaken.
3. Invloed uitoefenen op instanties, die beslissingen nemen op het gebied van haar taakstelling.

Uitgangspunten

1. De WFBN gaat uit van de overtuiging, dat in deze tijd het meest wezenlijke doel

behoort te zijn een wereldsamenleving, waarin de grondrechten van de mens, zoals met name genoemd in de Universele Verklaring van 1948, maximaal tot gelding worden gebracht.

2. De WFBN stelt vast, dat in de wereld een proces tot eenwording op gang is gekomen, gegrond op feitelijke ontwikkelingen, deels van technologische aard. Daarmee is de mogelijkheid geschapen voor een wereldsamenleving, waarin vrede heerst en waarin de mensenrechten worden verwezenlijkt.
De WFBN stelt verder vast, dat de mondiale basisovereenstemming, die voor zulk een wereldgemeenschap is vereist, wel groeiende is, maar nog in te geringe mate. Ook de structuren, die het functioneren van de wereld als geheel moeten mogelijk maken, zijn nog slechts in aanzet aanwezig.
3. De WFBN meent, dat de geschetste wereldsamenleving alleen door een wisselwerking tussen het bouwen aan structuren voor die samenleving en het rijpingsproces in de mensheid, dat tot de genoemde mondiale basisovereenstemming leidt.
4. De WFBN meent, dat zowel bij het bouwen aan wereld(vredes)structuren, als bij het rijpingsproces onder de volkeren, de verscheidenheid van volkeren, culturen en individuen voorwaarde is voor een volledige ontplooiingsmogelijkheid van ieder mens.

Doelstelling

De WFBN streeft naar de opbouw van een wereldorde, welke is gebaseerd op algemeen aanvaarde grondrechten van de mens, en uitgerust met mondiale gezagsorganen van federalistisch karakter.

Taakstelling

1. De WFBN stelt zich tot taak bij te dragen tot de oplossing van de fundamentele wereldproblemen betreffende vrede en welzijn. Zij wil daartoe de processen bevorderen, die enerzijds gaan in de richting van een mondiale overeenstemming gebaseerd op de mensenrechten en anderzijds leiden tot de opbouw van structuren voor een wereldsamenleving, waarbij ook vredebelemmerend structuren verdwijnen. Deze processen staan in wisselwerking, ze beïnvloeden elkaar over en weer.
2. De WFBN stelt zich in dit kader tot taak werkzaam te zijn op een aantal gebieden, waarin de fundamentele wereldproblemen tot uitdrukking komen: economische en sociale wereldontwikkeling; milieubeheer; politieke en burgerlijke rechten; versterking van de Verenigde Naties; veiligheidsproblematiek. Tot dit werkzaam zijn behoort met name een actieve bijdrage aan de meningsvorming over de genoemde gebieden.

De WFBN tracht, als Nederlandse afdeling van de WAWF, haar taak uit te voeren in en met deze internationale organisatie.

Uitwerking van de taakstelling

De WFBN maakt in grote lijnen onderscheid tussen groei naar mondiale overeenstemming en groei naar mondiale structuren. Deze indeling geeft namelijk zicht op duidelijk te onderscheiden probleemgebieden. Men dient echter te bedenken, dat de groei naar mondiale overeenstemming en de groei naar mondiale structuren in onderlinge samenhang geschiedt. Beide aspecten zijn wel te onderscheiden, maar niet te scheiden. Meestal ligt de nadruk echter zo sterk op het ene of het andere aspect, dat de gekozen indeling de WFBN zinvol lijkt.

De indeling wordt dan als volgt:

BEVORDERING VAN PROCESSEN DIE GAAN IN DE RICHTING VAN MONDIALE OVEREENSTEMMING, GEBASEERD OP MENSENRECHTEN.

Inleiding.

1. De WFBN legt er de nadruk op, dat het hier gaat om een zodanige overeenstemming over principes, als nodig is voor een leefbare wereldsamenleving. Op die basis zal een grote verscheidenheid mogelijk en noodzakelijk zijn.
2. De WFBN beseft, dat tijdens de groei van mondiale overeenstemming, gebaseerd op de mensenrechten, vele en ernstige conflicten onvermijdelijk zijn.
3. De WFBN is van mening, dat de groei van mondiale overeenstemming, gebaseerd op de mensenrechten, bevorderd kan worden door:
 - een standpunt in te nemen, met betrekking tot de oplossing van actuele wereldproblemen, dat zo consequent mogelijk is gebaseerd op de fundamentele mensenrechten en de menselijke waardigheid;
 - voorlichting en onderwijs.

In het onderstaande poogt de WFBN duidelijke richtlijnen te geven voor de groei naar mondiale basisovereenstemming.

I Economische en Sociale Wereldontwikkeling

1. De WFBN meent, dat het probleem van de grote welvaartsverschillen in de wereld, waardoor een groot deel van de mensheid nog in onvoorstelbare armoede leeft, alleen blijvend kan worden opgelost, indien het beginsel van sociale gelijkberechtigtheid ook op wereldschaal gemeengoed is geworden en indien een wereldoverheid over voldoende bevoegdheden beschikt om dit beginsel vorm te geven in een sociaal-economisch beleid in de ruimste zin van het woord.
2. Vele maatregelen kunnen echter nu al worden genomen. Hoge prioriteit moet worden gegeven aan een wereldontwikkelingsstrategie, die maatregelen zal moeten bevatten op het gebied van wereldproduktie, -handel en -arbeidsverdeling, en waarin nationale politiek, regionaal beleid (w.o. EEG-beleid) en interna-

- tionale monetaire- en handelspolitiek moeten worden ingepast. Bovendien moet met de vereisten van milieubeheer (zie II) volledig rekening worden gehouden.
3. De WFBN gaat ervan uit, dat de arme landen in principe zelf moeten bepalen, hoe zij hun samenleving willen ontwikkelen en opbouwen. Volstreekte soevereiniteit is echter gezien de internationale vervlechting niet meer mogelijk en ook niet wenselijk. Aangenomen kan worden, dat de nationale ontwikkelingsprocessen in onderlinge samenhang zullen verlopen. De WFBN meent, dat de rijke landen voorzichtig steun moeten verlenen aan tendensen die gericht zijn op meer internationale samenwerking en ook aan tendensen die gericht zijn op meer internationale samenwerking en ook aan tendensen gericht op meer sociale gelijkberechtigtheid binnen de landen zelf.
 4. De WFBN is ervan overtuigd, dat er zowel in rijke als in arme landen een grote maatschappelijke transformatie zal moeten plaatsvinden, wil een ontwikkelingsstrategie succes hebben. Waar tendensen in deze richting worden tegengehouden door aan de macht zijnde groepen in een land zelf of door buitenlandse interventie, vallen vooral in de arme landen sociale revoluties te verwachten. De WFBN keert zich tegen iedere poging om sociale revoluties militair te bestrijden. Steun aan bewegingen die noodzakelijke transformatie langs niet-gewelddadige weg tot stand willen brengen, kan zo'n revolutie wellicht voorkomen.
De WFBN acht steun aan sociale revoluties, zo mogelijk in het kader van de VN, wenselijk, wanneer geen andere wegen open lijken te staan. De WFBN is van mening, dat economische hulp aan landen, waar een transformatie of sociale revolutie wordt tegengehouden, meestal zinloos of zelfs nadelig is voor de betrokken bevolking als geheel.
 5. Een van de belangrijkste economisch-politieke structuren is het neo-kolonialisme in de wereldeconomie, waarbinnen rijke landen en economische machten eenzijdig voordeel trekken uit de economische ondergeschiktheid van de arme landen.
 6. De WFBN meent, dat de immigratie van buitenlandse werknemers, die met name in westeuropese landen grote vormen heeft aangenomen, voor een deel is terug te voeren op het ontbreken van een rechtvaardige taakverdeling op economisch gebied in de wereld (zoals geschetst in I 2). Gedurende hun verblijf in een vreemd land dienen werknemers dezelfde rechten te hebben als hun collega's uit dat land zelf.
 7. het zo snel mogelijk afnemen van de groei van de wereldbevolking is voor dit alles zeer belangrijk.
 8. De WFBN is van mening, dat de rijke landen zich ten onrechte op grond van hun economische ontwikkeling ook op niet-economische gebieden superieur voelen aan de arme landen. Aan de samenlevingsvormen en het rechtsgevoel van vele (soms oude) beschavingen in de derde wereld zouden rijke landen be-

langrijke elementen kunnen ontleen. Met name wijst de WFBN op de hogere waardering voor het gemeenschapsgevoel in een aantal arme landen, in tegenstelling tot de eenzijdige nadruk in het westen op het individu.

II Milieubeheer

1. De verstoring van het leefmilieu begint thans zulke proporties aan te nemen, dat het voortbestaan van de mens in gevaar komt. Van het grootste belang zijn dan ook:
 - Behoud van de kwaliteit en zonodig herstel van de kwaliteit van grondwater, oppervlaktewater, zeewater, bodem en dampkring;
 - Handhaving van de variëteit aan dier- en plantensoorten en hun omgeving.
2. Een van de oorzaken van de verstoring van het milieu zou worden weggenomen, indien men bij de berekening van economische groei en bij de afweging van kosten en baten rekening zou houden met de eventuele waardevermindering van het milieu.
3. De oplossing van de problemen betreffende milieubeheer kan echter niet worden gezien als een louter technische kwestie, die men kan overlaten aan technici en economen, maar is pas mogelijk indien men een veel hogere prioriteit toekent aan milieubehoud en indien men bereid is om zonodig een daling van het individuele welvaartsniveau te accepteren.
4. Als meest algemene richtlijnen voor milieubeheer propageert de WFBN:
 - een zo doelmatig mogelijk gebruik van grondstoffen en energie, uitgaande van het maatschappelijk nut, i.p.v. uitsluitend bedrijfseconomisch en individueel nut.
 - voor het milieu acceptabele produktie. Produktieprocessen mogen pas in werking worden gesteld, als men de begeleidende vervuilingsproblemen onder de knie heeft.
5. Het zo snel mogelijk afnemen van de groei van wereldbevolking is voor behoud van het leefmilieu noodzakelijk.
6. De WFBN acht het haar taak om te wijzen op het mondiale en regionale karakter van de milieuproblematiek. Hierbij dient te worden opgemerkt, dat juist op dit gebied een beperkt mondiaal gezag vrij spoedig aanvaardbaar is, door enerzijds de ernst van het vraagstuk en anderzijds het ontbreken van traditionele meningsverschillen.
7. De kosten van milieubeheer dienen in principe in de prijzen van de produkten tot uitdrukking te komen. In afwachting van internationale regelingen kan het voorkomen, dat een staat zijn bedrijfsleven verplichtingen oplegt, die de internationale concurrentiepositie van sommige bedrijven aantasten. Indien voortzetting van de produktie wenselijk wordt geacht, kan dit worden gerealiseerd door overheidssteun.

III Politieke en burgerlijke rechten

a: Gelijkberechting

1. Een van de meest fundamentele mensenrechten is het recht om gelijk te worden behandeld voor de wet, ongeacht ras, huidskleur, geloof, sexe enz. (art. 2 Un. Verkl.) Met andere woorden, het recht om niet gediscrimineerd te worden.
2. De WFBN meent, dat discriminatie overal ter wereld zoveel mogelijk moet worden tegengegaan, door opvoeding en wettelijke maatregelen. De WFBN heeft dan ook bezwaar tegen een maatschappijstructuur, waarin discriminatie wettelijk is ingebouwd. In zo'n geval kan het dienstig zijn internationale druk, met name morele druk, uit te oefenen, teneinde een land, waar dit het geval is, te bewegen, toe te werken naar gelijkberechting van de gehele bevolking. De WFBN meent, dat andere dan morele druk niet moet worden uitgesloten, maar wel met grote voorzichtigheid moet worden gehanteerd, omdat deze veelal een averechtse reactie uitlokt.

b: Doorbreken van machtsblokken

1. De WFBN beschouwt de opdeling van de wereld in machtssferen als een van de ernstigste consequenties van het systeem van nationale staten.
2. De WFBN constateert, dat deze opdeling van de wereld in machtssferen leidt tot de onderdrukking van, of oorlogvoering tegen volkeren, die door een eigen weg te willen gaan een verschuiving in de verdeling dreigen te zullen bewerkstelligen.
3. De WFBN is er diep van overtuigd, dat uit aanvaarding van de fundamentele mensenrechten voortvloeit, dat de wil van de meerderheid van een volk zwaarder moet wegen dan het streven een gebied in een machtssfeer op te nemen of te behouden. Bovendien wijst de WFBN in het algemeen oorlog af als politiek middel.

c: Natievorming in de plurale samenlevingen

1. De grenzen van vele landen zijn in de koloniale tijd veelal op willekeurige wijze tot stand gekomen. Dit had tot gevolg, dat verschillende volken nu vaak binnen één staatsverband zijn samengebracht en dat andere volken soms zijn opgesplitst tussen verschillende staten. Het proces van natievorming, dat hierop volgde ging en gaat gepaard met conflicten, zowel binnen als tussen de staten, met name in geval van ongelijkmatige ontwikkeling en modernisering. Niettemin meent de WFBN, dat men bij het oplossen van deze conflicten niet te gemakkelijk over moet gaan tot het vaststellen van nieuwe grenzen. De WFBN acht het in principe een onjuist streven om nieuwe grenzen vast te stellen op basis van ethnische, taalkundige of religieuze homogeniteit. Dit zou, indien massaal toegepast, trouwens leiden tot een chaos en versnippering, waarbij niemand gebaat zou zijn. Ook is belangrijk, dat vele grenzen voor de betrokken

- volkeren toch een sociaal-psychologische realiteit zijn geworden.
2. De WFBN streeft uiteindelijk naar een wereldsamenleving, waarin de vele verschillende volkeren tot hun recht komen. De WFBN streeft ernaar, dat deze verscheidenheid positief wordt gewaardeerd en acht deze voorwaarde voor de volledige ontplooiingsmogelijkheden van ieder mens. Hiervoor is nodig, dat overal grote nadruk wordt gelegd op bevordering van tolerantie en bestrijding van exclusivisme, dat de rechten van alle culturele eenheden ten volle worden gerespecteerd en dat deze eenheden over een redelijke mate van zelfbestuur beschikken.
 3. In overeenstemming hiermee zou de WFBN concrete mogelijkheden in deze richting opgelost zien. Handhaving van de eenheid door onderdrukking van culturele eenheden is niet alleen moreel verwerpelijk, maar zal naar alle waarschijnlijkheid juist leiden tot een afscheidingsbeweging. (Overigens zijn dit soort conflicten niet beperkt tot de derde wereld.)
 4. De WFBN meent, dat geen land gerechtigd is, om de hier bedoelde conflicten als louter binnenlandse aangelegenheden te beschouwen.
 5. Het zou aanbeveling verdienen als groepen landen (bijv. de Organisatie voor Afrikaanse eenheid) algemene procedures zouden uitwerken, die op ieder van hen die kampt met een intern conflict, zouden kunnen worden toegepast ten einde bloedvergieten te voorkomen en een oplossing uit te werken. Hierbij mogen noch deling van staten, noch het opnemen van staten in een groter verband, bij voorbaat als oplossing worden uitgesloten. De VN dient deze procedures te steunen en zonodig waarnemers te sturen.

d. Dekolonisatie

1. De WFBN is van mening, dat het tegen zijn wil overheersen van een ander land in strijd is met de gedachte van een menswaardige samenleving.
2. De WFBN is dan ook tegen elke vorm van dit traditionele kolonialisme. Waar dit nog voorkomt is internationale druk op, en onthouding van steun aan de overheersende landen de meest in aanmerking komende maatregel.

IV *Onderwijs, opvoeding, studie en voorlichting*

1. De zaak van de vorming van een wereldrechtsorde in een groeiende wereldsamenleving dient in het gehele onderwijs en vormingswerk geïntegreerd te worden. Daarbij moet het richtsnoer zijn: de verwezenlijking van de rechten van de mens. Daarvoor is nodig een speciale aandacht voor en studie van:
 - de problematiek van oorlog en vrede en van ontwikkelingssamenwerking met een accent op het structurele geweld (onrecht en uitbuiting) in binnen- en buitenland, in hun onderlinge samenhang;
 - onjuiste beeldvorming t.a.v. andere groepen en volken: bestrijding van stereotypen, vooroordelen, racisme en alle andere vormen van discriminatie;

- bestrijding van de milieuverontreiniging op internationaal niveau;
 - afremmen en voorkomen van bevolkingsexplosie en overbevolking.
2. Een essentiële voorwaarde voor het onder punt 1 genoemde en voor een kritisch en verantwoordelijk (wereld)burgerschap is een politieke en maatschappelijke vorming in het onderwijs, vormingswerk en daarbuiten. Teneinde fatalisme en apathie te doorbreken, dient daarbij het accent te liggen op een training (o.m. in sociale vaardigheden) en informatie m.b.t. de vraag hoe men daadwerkelijk kan bijdragen de rechten van de mens in eigen omgeving, nationaal en mondiaal te verwezenlijken.
 3. Teneinde genoemde doelstellingen te realiseren, bevordert de WFBN (een en ander in nauwe samenwerking met alle organisaties die in dezelfde richting werken, en overlapping en enrgieverspilling te voorkomen):
 - het samenstellen en in gebruik nemen van onderwijsprojecten, leertoetsen, alsmede informatiemateriaal op alle onderwijsniveaus;
 - het verschaffen van informatie en voorlichting aan alle, de meningsvorming beïnvloedende, instellingen en media, zoals vormingsinstituten, politieke partijen, kerken, vakbeweging, ouderverenigingen, pers, radio, tv, enz.;
 - het aandringen op overheidssubsidies aan landelijke en internationale organisaties en instituten, die zich met vredesonderzoek en concreet vredeswerk bezighouden;
 - een elementaire training in een wereldhulptaal, van de eerste jaren af van het basisonderwijs.

BEVORDERING VAN PROCESSEN DIE LEIDEN TOT DE OPBOUW VAN STRUCTUREN VOOR EEN WERELDSAMENLEVING

Inleiding

1. Iedere samenleving heeft een structuur, of liever een aantal samenhangende structuren, m.a.w. iedere samenleving is op een bepaalde wijze georganiseerd, samenhangend met de opvattingen over de aard en de doeleinden van die samenleving. Deze structuren bepalen voor een deel in welke richting de samenleving zich ontwikkelt. Dit geldt ook voor een wereldsamenleving. De WFBN streeft naar structuren, die er zijn gericht de fundamentele dan geldende mensenrechten in de wereldsamenleving zoveel mogelijk te doen evolueren en te realiseren. De WFBN denkt daarbij aan o.a. aan mondiale gezagsorganen van federalistisch karakter.
2. In de huidige wereld meent de WFBN twee soorten structuren te kunnen onderscheiden:
 - structuren, die de overeenstemming op basis van de mensenrechten bevorderen en tevens de verwezenlijking van de mensenrechten. Met name het systeem van de VN en tot op zekere hoogte de andere internationale organisaties behoren hiertoe. Deze structuren zijn nog weinig ontwikkeld en weinig effectief, gro-

tendeels omdat internationale overeenstemming op basis van de mensenrechten nog slechts minimaal aanwezig is. De WFBN streeft naar uitbreiding en versterking van deze structuren;

- structuren, die de groei van overeenstemming op basis van de mensenrechten belemmeren of in hun werking in strijd zijn met de mensenrechten. Hiertoe behoren o.a. de internationale bewapening, de machtsblokken, economisch-politieke structuren (bijv. het neo-kolonialisme) en exclusivistisch op nationale belangen gericht structuren. De WFBN streeft er naar deze structuren te vervangen, te veranderen of af te breken.

V Het uitbreiden en versterken van vredebevorderende structuren

1. Tot de mondiale structuren, die met name voor verbetering en versterking in aanmerking komen, behoort het systeem van de VN. Een belangrijke versterking van dit systeem is eerste mogelijk in samenhang met de groei naar mondiale overeenstemming op basis van de mensenrechten. Omgekeerd wordt deze mondiale overeenstemming weer bevorderd door het werk van de instellingen, die tezamen het VN-systeem vormen en door de verbeteringen in het VN-systeem, die wél mogelijk zijn.
2. Het uitbreiden en ook wel versterken van VN-instellingen geschiedt gedeeltelijk tamelijk geruisloos langs de weg van de uitvoerende organen. Dit proces heeft goede en slechte kanten. Een van de slechte kanten is de te grote autonomie van de afzonderlijke instellingen en het gebrek aan coördinatie. De WFBN ziet hier als taak het waar mogelijk ondersteunen van bepaalde verbeteringen en het geven van stimulansen om de onderlinge samenhang en het belang van het VN-systeem als geheel veilig te stellen.
3. De WFBN tracht echter de nadruk te leggen op die structurele verbeteringen, die samenhangen met meer internationale overeenstemming op basis van de mensenrechten. De WFBN streeft daarbij naar:
 - uitbreiding van de mate, waarin de fundamentele mensenrechten werkelijk internationaal worden aanvaard en verwezenlijkt;
 - internationale erkenning, dat de VN in principe bevoegdheden heeft op het gebied van alle fundamentele mensenrechten. Zaken als milieubeheer, burgeroorlogen en (rassen)discriminatie mogen nimmer als louter binnenlandse aangelegenheden worden beschouwd;
 - internationale erkenning, dat conventies en verdragen die beogen de mensenrechten concreter te maken, na een zeker minimum aantal ratificaties voor alle staten volkenrechtelijk bindend zijn;
 - internationale erkenning, dat de economische hulpbronnen, waarover de mensheid beschikt, gemeenschappelijk eigendom zijn, die niet zonder meer ten behoeve van een bepaalde staat of belangengroep mogen worden geëxploiteerd;
 - versterking van het gezag van de VN.

4. In overeenstemming hiermee streeft de WFBN o.a. naar:
 - Een hoge Commissaris voor de rechten van de Mens bij de VN. Omvorming van de commissie voor de rechten van de Mens tot een Raad met dezelfde status als bijvoorbeeld de Economische en Sociale Raad. Uitbreiding van het individuele klachtrecht voor degenen, wier mensenrechten niet zijn geëerbiedigd.
 - Betere uitvoering van VN-resoluties, met name die, welke betrekking hebben op onderdrukking en discriminatie.
 - Universeel lidmaatschap van de VN.
 - Bestudering, uitlopend op een bevredigende regeling van de positie van de verschillende bevrijdingsbewegingen in het raam van de VN.
 - Uitvoering en uitwerking van de in 1970 door de VN aangenomen principeverklaring betreffende de zeebodem, zodanig, dat de exploitatie hiervan werkelijk internationaal zal worden geregeld en werkelijk te goede zal komen aan de gehele mensheid.

Er moet een soortgelijke regeling komen voor het luchtruim.
5. Hiernaast kunnen belangrijke verbeteringen worden bereikt in de effectiviteit van de korte-termijn activiteiten van de VN:
 - De VN kan beter worden toegerust om een positieve rol te spelen in lopende conflicten, o.a. door instelling van een commissie voor *fact-finding* en een commissie voor verzoening.
 - De sociaal-economische activiteiten van de VN kunnen sterk worden uitgebreid en geïntensiveerd.
 - De VN dient verantwoordelijkheid te nemen inzake mondiaal milieubeheer.
6. De WFBN meent, dat Nederland actief dient te zijn bij het versterken en uitbreiden van vredebevorderende structuren. Met name dient Nederland de verdragen over de Rechten van de Mens van 16 december 1966 te ratificeren en in de Nederlandse wetgeving te verwerken.

VI *Het vervangen, veranderen of afbreken van vredebelemmerende structuren*

1. Onder erkenning van het grote belang van de economisch-politieke structuren (zie I 5), beperkt de WFBN zich hieronder tot de militair-politieke structuren: bewapeningswedloop, wapenhandel, militair-industriële complexen, machtsblokken. De WFBN streeft uiteindelijk naar een wereldsamenleving, waarin voor militair-politieke structuren geen plaats meer is.
2. In de huidige situatie gaat het er vooral om, militair-politieke structuren te vervangen door alternatieven, die meer uitzicht bieden op vrede. Eén van dit soort alternatieven is een Europees systeem van veiligheid en samenwerking onder garantie van de VS en de USSR, dat op den duur NAVO en Warschau-pact vervangt. De samenwerking binnen dit systeem moet zich uitstrekken op economisch, technisch en cultureel gebied en in het bijzonder ook op het gebied van milieubeheer. Tot het bereiken van dit alternatief kan het Westen als volgt

bijdragen:

- Een consequent beleid op basis van de mensenrechten, ook en met name in kwesties die in eigen blok spelen. Dit is mede bedoeld om Oost-Europa duidelijk te maken, dat die mensenrechten het belangrijkste uitgangspunt vormen.
- Steun aan stromingen in Oost-Europa, die in hun eigen samenleving de rechten van de mens verder willen realiseren, met dien verstande, dat deze steun met veel overleg en voorzichtigheid geschiedt; alles moet worden vermeden, wat machtsblokpolitieke bedoelingen hierbij zouden kunnen suggereren en wat deze stromingen in de ogen van hun eigen volk verdacht zou kunnen maken.
- Het leggen van nieuwe en intensiveren van bestaande contacten tussen Oost en West, met name tussen West-Europa en de Oost-Europese landen ten westen van de USSR, gezien de eigen rol die deze kleinere landen kunnen spelen.
- Vermijding van iedere provocatie, met name op het gebied van de bewapening. In principe geen verhoging (zie VI 5) en zo mogelijk verlaging van de militaire uitgaven.

3. Ook zijn sommige afspraken mogelijk, zoals de al bestaande kernstop- en non-proliferatieverdragen, waarvan het laatste zo spoedig mogelijk dient te worden geratificeerd. De WFBN dringt aan op een verbod van chemische en bacteriologische wapens, op wederzijdse troepenvermindering in Europa en op een volledig kernstopacckoord, dat zich ook uitstrekt tot de ondergrondse proeven. Ook staat de WFBN achter de SALT-besprekingen.
4. De WFBN acht algemene ontwapening van fundamenteel belang. Zij is zich echter bewust, dat de weg daartoe lang kan zijn en zoveel internationaal vertrouwen vereist, dat men genoeg neemt met een (nooit geheel waterdicht) inspectie-systeem. Zo'n inspectie-systeem is in feite vooral op te vatten als teken van vertrouwen méér dan als effectief middel tot ontwapening. Deze mate van vertrouwen zal samenhangen met het ontstaan van een meeromvattende overeenstemming op basis van de mensenrechten en met versterking van het gezag van de VN.
5. In afwachting hiervan acht de WFBN het van belang, dat de bewapening beperkt wordt tot het peil, strikt noodzakelijk voor crisis-beheersing. Nodig is dan wel een effectieve parlementaire contrôle, die tot uitgangspunt neemt, dat verhoging of continuering van bepaalde militaire uitgaven slechts dan wordt toegestaan, indien het nut voor crisis-beheersing volstrekt duidelijk wordt gemaakt. Iedere toename van de bewapening onder het mom van streven naar machts-evenwicht is verwerpelijk. In dit licht bepleit de WFBN een geheel nieuwe, onafhankelijke, studie van de strategische bewapening, en ook van de West-Europese bewapening. De WFBN wijst hier ook op de mogelijkheid van een eenzijdige vermindering van de bewapening bij wijze van voorbeeld, waarop bij een gunstige reactie van de tegenpartij nieuwe stappen kunnen volgen.

6. De WFBN bepleit ook aandacht voor de nadelen van de NAVO. Deze zijn met name:
- Op de eerste en meest wezenlijke plaats de oorlogsgevaaren, die het afschrikkingsevenwicht tussen de machtsblokken met zich meebrengt.
 - De grote financiële lasten, die de groeiende overbewapening met zich meebrengt.
 - De steun, die wordt gegeven aan en de solidariteit, die wordt betracht met de Portugese koloniale oorlog en het Griekse kolonelsregime.
- De WFBN geeft in overweging of deze nadelen niet groter zijn dan de voordelen.
- Nederland dient zijn lidmaatschap van de NAVO te gebruiken om voortdurend aan te dringen op een beleid, dat gericht is op wapenbeheersing en een Europees veiligheidssysteem en druk op Portugal en Griekenland.
- De WFBN wijst af, dat de NAVO zich bezighoudt met de milieuproblematiek. Zij verwijst deze problematiek naar de Economische Commissie voor Europa van de VN, omdat elke versterking van de blokvorming hier vermeden moet worden en vervangen door Europese samenwerking.
7. De WFBN keert zich tegen een Europese kernmacht in elke vorm. Voortdurende waakzaamheid is geboden, dat bepaalde maatregelen of situaties niet ongemerkt daartoe leiden. Ook in verband hiermee zal moeten worden gewaakt tegen alles wat tot een Europees militair-industrieel complex kan voeren.
8. De wapenhandel zal onder internationale contrôle moeten komen, onder auspiciën van de VN.
9. De WFBN zal de besprekingen over wapenbeperking kritisch volgen en trachten bovengenoemde richtlijnen aanvaard te krijgen. Deskundig onderzoek op dit uiterst technisch terrein moet bevorderd worden.
- De WFBN streeft er tenslotte naar, dat China wordt betrokken bij de besprekingen.

Voorstellen tot hervorming van de Verenigde Naties

Rapport uitgebracht door de werkgroep: 'Hervorming Verenigde Naties' van de Wereld Federalisten Beweging Nederland

Het bestuur van de Wereld Federalisten Beweging Nederland heeft in januari 1985 een werkgroep Hervorming Verenigde Naties samengesteld die de volgende opdracht kreeg:

'Het opstellen van een praktisch, concreet rapport, inhoudende duidelijk omschreven voorstellen tot hervorming van de (algemene organen) van de Verenigde Naties. (Algemene Vergadering, Veiligheidsraad, Secretariaat) en van het Internationaal Gerechtshof, zodat door gebruik van de bestaande en eventueel toe te voegen regels

- de Verenigde Naties zo goed mogelijk zal kunnen gaan werken als wereldbestuur over de bestaande staten en
- beslissingen genomen kunnen worden waaraan de leden zich hebben te houden en die, zo nodig, afgedwongen kunnen worden (sancties).'

In mei 1985 bracht de werkgroep zijn rapport uit. Op grond van dit rapport en een aantal amendementen van bestuursleden en enkele om commentaar verzochte deskundigen, is uiteindelijk de volgende tekst tot stand gekomen.

I. Verenigde Naties en Wereldbestuur

Een wereldbestuur volgens de wereldfederalistische opvatting moet bestaan uit: Een wereldparlement met bevoegdheid voor de gehele wereld geldende wetten uit te vaardigen, een wereld-regering om het uitvoeren van die wetten te waarborgen, een wereldgerechtshof om ze te interpreteren en overtreders te berechten, alsmede een wereldpolitie om ter vervanging van de tegen andere staten gerichte militaire voorzieningen van de individuele staten of statenverbonden. De bevoegdheid van het wereldbestuur behoort wel beperkt te blijven tot die zaken die slechts op boven-nationale wijze doeltreffend zijn te regelen. Alle andere taken blijven voorbehouden aan de nationale regeringen of aan boven die regering staande regionale internationale organen, zoals b.v. de Europese Economische Gemeenschap.

Het is duidelijk dat de huidige Vn organisatie helemaal geen wereldbestuur in bovengenoemde zin is. De wetgevende macht ontbreekt geheel, de uitvoerende macht is in zeer beperkte mate aanwezig, het gebruik van het Internationaal Gerechtshof is vrijblijvend en van het voorkomen van gewapende conflicten door een wereldpolitie zal pas sprake kunnen zijn na een verregaand ontwapeningsproces van de individuele staten.

Het omvormen van de Verenigde Naties tot een werkelijk wereldfederatief bestuur zal pas mogelijk zijn als machtsstrijd tussen de individuele staten plaats

maakt voor een geest van samenwerking op grond van gezamenlijk belang, waarbij zij voor mondiale vraagstukken boven-nationaal gezag als noodzakelijk erkennen.

Intussen doen de Verenigde Naties al goed werk binnen de haar gegeven mogelijkheden en zij moeten worden aangespoord deze mogelijkheden verder uit te buiten door het invoeren van verbetering in organisatie en werkwijze. In de eerste plaats is het nodig dat het respect voor de aanbevelingen en besluiten van de Algemene Vergadering en Veiligheidsraad wordt opgevijseld.

Als leden van de Verenigde Naties, ondanks het feit dat zij zich door hun lidmaatschap vrijwillig gebonden hebben aan de naleving van de besluiten die volgens de regels van het Handvest zijn genomen (art.25), zich aan het naleven ervan onttrekken, moeten er middelen zijn om ze daartoe, na herhaalde waarschuwing, te dwingen. Die middelen bestaan thans overigens alleen op het gebied van de handhaving van internationale vrede en veiligheid (de taak van de Veiligheidsraad). Iedere staat moet een rechtsgeldig besluit door de Veiligheidsraad genomen op dit gebied uitvoeren. Dit is dus al een duidelijke beperking van de staatssouvereiniteit. In de praktijk kunnen de nodige maatregelen vaak echter niet eens worden genomen doordat het vetorecht van de permanente leden in de Veiligheidsraad de besluitvorming blokkeert. Hierdoor en tevens door andere oorzaken, zoals het niet op verantwoorde wijze gewogen stelsysteem in de Algemene Vergadering, wordt het gezag van de Verenigde Naties ondermijnd. Dit heeft weer tot gevolg dat, ingeval de Algemene Vergadering wel een besluit neemt, de uitvoering ervan gesaboteerd of genegeerd gaat worden, zonder dat zij daartegen afdoende kan optreden. Deze vicieuze cirkel moet doorbroken worden. Er moet een positieve ontwikkeling voor in de plaats komen, door organisatorische verbeteringen, grotere effectiviteit, meer gezag en daardoor weer grotere effectiviteit. De voorstellen in dit rapport zijn daarop gericht. De discussies die de afgelopen jaren in de Verenigde Naties zelf over de versterking van de organisatie zijn gevoerd, laten zien dat de voorgestelde verbeteringen niet zo gemakkelijk door te voeren zullen zijn.

Het is voor de Wereldfederalisten echter plicht vol te houden en te blijven aandringen. En dit vooral bij de nationale parlementen en regeringen. Bij het opstellen van de voorstellen is mede geput uit een rapport van de werkgroep SUN (Strengthen the United Nations) van de World Association of World Federalists, dat in 1984 op verzoek van de Council van deze overkoepelende organisatie van wereldfederalisten is uitgebracht.

Dit laatste rapport is op zijn beurt weer in hoofdzaak gebaseerd op eerdere voorstellen van het nogal sterk op de Verenigde Staten van Amerika afgestemd: 'Program to reform and restructure the U.N. system' van de Amerikaanse The Campaign for U.N.Reform. In overeenstemming met de opdracht die de werkgroep ontving, bevat het rapport slechts voorstellen inzake verbeteringen in de werkwijze en

hervormingen van de Verenigde Naties en het Internationaal Gerechtshof. Veel werk van groot praktisch belang wordt al verricht door gespecialiseerde internationale organisaties en andere met de Verenigde Naties verbonden instellingen. Hierdoor wordt reeds, te weinig opgemerkt, gebouwd aan een systeem van functionele wereldgezagsorganen, ieder op een speciaal terrein. Het blijft echter de vraag of de bereikte overeenkomsten zullen standhouden, wanneer zich critieke situaties voordoen en er nog geen mondiaal politiek gezagsorgaan is. Het werk dat genoemde organisaties doen is, naast het directe nut dat het afwerpt, van groot belang voor de bevordering van een klimaat van internationale samenwerking, ook op politiek gebied. Hierin ligt tevens een goed aangrijpingspunt voor wereldfederalistische activiteiten. De werkgroep Hervorming Verenigde Naties heeft dan ook aangeraden eveneens de werkwijze en activiteiten van deze organisaties nader te bestuderen en aangeboden dit op zich te nemen.

II. Wereldfederalistische activiteiten voor versterking van de Verenigde Naties

De eerste voorstellen tot hervorming van de Verenigde Naties van de Wereldfederalisten zagen het licht in 1953 te Kopenhagen, tijdens het vijfde congres van de, landelijke verenigingen van wereldfederalisten overkoepelende, World Association of World Federalists. Deze voorstellen, herzien in Londen in 1954, beoogden een algehele herziening van het Handvest van de Verenigde Naties, waardoor deze veranderd zouden worden in een wereldfederatie, zoals omschreven in de doelstellingen van de World Association of World Federalists. (Het wereldverbond van Wereldfederalisten). Artikel 109 van het Handvest bevat immers de bepaling dat uiterlijk 10 jaar na bekrachtiging hiervan een herziening aan de orde zou komen. De onaangename politieke omstandigheden in 1955 en volgende jaren, hebben toen het houden van een herzieningsconferentie of andere geslaagde pogingen om tot hervormingen te komen verhinderd.

In de jaren daarna werden verscheidene conferenties van de World Association of World Federalists aan de Verenigde Naties gewijd. Het bekende boek 'World Peace Through World Law' van de wereldfederalisten G. Clark en L.B. Sohn verscheen in 1958. Een commissie van de World Parliamentarians Association, onder voorzitterschap van Lord Silkin, kwam in 1958 met een serie minder vergaande voorstellen voor een herziening van het Handvest. In 1962 werden de Kopenhagen-voorstellen van de World Association of World Federalists uit 1953 om tot een wereldfederatie te komen, bijgewerkt en opnieuw gepubliceerd. Dit document van de 'Pauwhof Conference' om tot een wereldfederatie te komen kan als sluitstuk van de eerste periode worden beschouwd. Gaandeweg won de opvatting veld dat zo ingrijpende veranderingen van het Handvest voorlopig geen kans van slagen hadden en dat het aanbevelen van kleine stappen meer effect zou kunnen hebben.

In deze geest werd in 1970 door de vertegenwoordiger van de World Associa-

tion of World Federalists bij de Verenigde Naties, Donald Keys, een aantal meer praktische suggesties gedaan voor verbetering in het Handvest ter gelegenheid van de 25e verjaardag van de Verenigde Naties. Deze suggesties werden door de World Association of World Federalists verwerkt in een nieuwe serie voorstellen (Parijs 1972) die als een voortdurend aan te passen leidraad waren bedoeld voor regeringen bij hun beleid met betrekking tot de Verenigde Naties. Omstreeks 1970 kwam ook de brochure 'Versterking van de Verenigde Naties' tot stand van de Wereldfederalisten Beweging Nederland, die een goede indruk geeft van de toenmalige wereldfederalistische denkbeelden. De 25e Algemene Vergadering van de Verenigde Naties gaf in 1970 aan de Secretaris-Generaal opdracht de lidstaten te vragen hun visie op Handvestherzieningen en versterking van de rol van de organisatie te geven. In de Verenigde Naties kwam elk volgend jaar de Handvestherziening ter sprake, maar voorlopig zonder resultaat. In december 1975 werd eindelijk door de Algemene Vergadering de 'Speciale Commissie inzake het Handvest van de Verenigde Naties en de versterking van de rol van de organisatie' ingesteld, die tot taak kreeg de bijdragen van de regeringen inzake de versterking van de Verenigde Naties te bestuderen en een lijst te maken van de meest gewenste voorstellen die de belangstelling hadden gewekt (zie hoofdstuk VIII). Het mandaat van de commissie werd van jaar tot jaar verlengd. Op deze meer positieve ontwikkeling is door de Verenigde Naties welgezinde groepen, in diverse landen ingespeeld. In de Verenigde Staten van Amerika, b.v. werd in 1975 'Campaign for United Nations reform' opgezet. De Nederlandse Wereld Federalisten Beweging stuurde in 1979 een brief naar de regering, nadat een studiegroep zich onder meer op de hoogte had gesteld van de stand van zaken bij de genoemde Speciale Commissie, om bij de regering aan te dringen op het indienen van voorstellen voor verbeteringen in de werkwijze van de Verenigde Naties en de versterking van haar rol. De Minister van Buitenlandse Zaken antwoordde in zijn brief van 24 september 1979, dat de Nederlandse delegatie te New York 'actief' aan de behandeling van het rapport van de Speciale Commissie zou deelnemen, maar dat de commissie zich 'bij voorkeur' zou moeten 'richten op voorstellen voor een effectiever functioneren van de VN en voor actieve en progressieve ontwikkeling van het internationale recht waarvoor geen Handvestwijziging vereist is. De aandacht die de Speciale Commissie heeft gewijd aan de vreedzame beslechting van geschillen waardeer ik dan ook positief'.

Tijdens het Tokio-Congres van de World Association of World Federalists in 1980 werden opnieuw voorstellen geformuleerd voor een versterking van de Verenigde Naties, met echter de meeste aandacht voor de mensenrechten en voor de economische ontwikkeling, in het licht van de denkbeelden omtrent een nieuwe internationale economische orde (NIEO). Tenslotte kreeg in 1983 de werkgroep SUN opdracht van de WAWF council een algehele herziening te verzorgen van de WAWF-voorstellen. Zij kwam in 1984 en 1985 met betrekkelijk geringe wijzigingen. Dat was naast het

40-jarig bestaan van de Verenigde Naties een reden voor de Wereld Federalisten Beweging Nederland met eigen uitvoerige voorstellen te komen.

III. Voorstellen betreffende besluitvorming in de Veiligheidsraad en de Algemene Vergadering

a. Veiligheidsraad

De eenstemmighedsregel (vetorecht) voor de vijf permanente leden van de Veiligheidsraad, China, Frankrijk, Groot Brittannië, Sowjet-Unie en Verenigde Staten van Amerika, vormt het grootste struikelblok voor de besluitvorming op het punt van vrede en veiligheid. Ieder van deze vijf leden kan elke actie van de Veiligheidsraad tegenhouden; een voorrecht dat zij zich als grootmachten bij de oprichting van de Verenigde Naties hebben toegeëigend. Wél heeft het vetorecht in de praktijk al enige beperking ondergaan doordat stemonthouding van een permanent lid, niet meer als een veto wordt beschouwd. De gelijkberechtigtheid van alle staten vereist evenwel dat dit vetorecht zo spoedig mogelijk wordt ingeperkt en uiteindelijk geheel afgeschaft.

Als eerste stap daarheen is voorgesteld bepaalde categorieën van besluiten voor de toepassing van het vetorecht uit te sluiten, met name:

1. de toelating van nieuwe leden van de Verenigde Naties, vooropgesteld dat de bevoegdheid van het Internationale Gerechtshof wordt erkend om te beslissen of een aanvrager als een staat kan worden beschouwd;
2. de benoeming van een onderzoekscommissie naar de feitelijke gang van zaken in conflictsituaties;
3. de beslissing tot het inzetten van scheidings-troepen voor het handhaven van de status-quo tussen vijandelijke strijdmachten gedurende het proces van een beslechting van een geschil met vreedzame middelen.

Een volgende stap zou kunnen zijn, dat er voor andere besluiten ten minste twee tegenstemmers - eventueel vetorechtbezitters - in de Veiligheidsraad zouden zijn vereist om deze te verwerpen.

Deze beperking van het vetorecht zou wellicht voor de permanente leden van de Veiligheidsraad aanvaardbaar zijn, als daar tegenover zou staan dat hun invloed relatief versterkt wordt door een wijziging van het stelsysteem in de Algemene Vergadering, te hunne gunste op grond van hun bevolkingsomvang en hun bijdragen aan de Verenigde Naties.

b. Algemene Vergadering

In de Algemene Vergadering heeft ieder land een stem. Dit betekent dat een klein landje met nog geen 100.000 inwoners evenveel invloed op het resultaat van de stemming heeft als een land met meer dan 1000 maal zoveel inwoners. Dit wordt terecht door velen als onbillijk ervaren. Er zijn dan ook reeds heel wat voorstellen

gedaan om het stelsysteem in de Algemene Vergadering meer in overeenstemming te brengen met de politieke realiteit zonder de beginselen van democratie en rechtvaardigheid aan te tasten. Deze voorstellen hebben allen gemeen dat een zeker gewicht wordt gegeven aan de bevolkingsgrootte van de lidstaten volgens een degressief systeem. De gewichtsfactor kan b.v. evenredig gesteld worden met een percentage van het inwonertal, waarbij het percentage kleiner is naarmate het inwonertal groter is. Mede om praktische redenen lijkt het daarnaast zaak ook de financiële draagkracht van de staten enige rol te laten spelen bij het toekennen van stemmen. Met de uitvoering van besluiten kan veel geld gemoeid zijn en de uitvoering kan op moeilijkheden stuiten als er niet genoeg rijke landen achter staan. De financiële draagkracht van een land komt tot uiting in zijn verplichte bijdrage aan de Verenigde Naties die gekoppeld is aan de omvang van het nationale inkomen. De meest aanvaardbare oplossing lijkt daarom het invoeren van een stelsysteem waarbij voor het nemen van een besluit in de Algemene Vergadering een, al of niet gekwalificeerde meerderheid is vereist volgens een formule waarbij rekening wordt gehouden met:

1. het aantal staten dat voor stemt,
2. de omvang van hun bevolking en hun bijdrage aan het financieren van de Verenigde Naties.

De eenvoudigste oplossing om dit te bereiken lijkt het aantal stemmen per lid degressief te laten toenemen naar gelang zijn bevolkingsomvang groter is en zijn bijdragen aan de Verenigde Naties hoger zijn.

In de praktijk zal er, als de wil er al is om tot een dergelijk systeem te komen, heel wat touwgetrokken en gemarchandeerd moeten worden, alvorens de lidstaten het eens zullen zijn over het gewicht van de verscheidene factoren. Wellicht zouden daarbij de kleine staten, met een bevolking van b.v. minder dan een miljoen, niet van het lidmaatschap en spreekrecht maar wel van het stemrecht uitgesloten kunnen worden. Dit kan dan mede het tot stand brengen van grotere staatkundige eenheden bevorderen. (denk aan Antillen e.d.). Na deze herziening zou een volgende stap kunnen zijn, dat de Algemene Vergadering niet alleen aanbevelingen doet, maar tevens, eventueel met een gekwalificeerde meerderheid (b.v. twee derde van de stemmen), door sancties afdwingbare, beslissingen mag nemen; mede in de vorm van voorschriften, als een begin van mondiale wetgeving.

IV. Huis der volken

Naast de geschetste hervormingen voor de Algemene Vergadering en de Veiligheidsraad streven de wereldfederalisten op langere termijn naar een rechtstreekse vertegenwoordiging van de wereldburgers in een Huis der Volken. Dit Huis zou bindende wetten moeten kunnen uitvaardigen als de Hervormde Algemene Vergadering, als de

vertegenwoordiger van Staten, hiermee instemt. Totdat voldoende mensen daartoe zelf in staat mogen worden geacht, zouden de vertegenwoordigers van het volk in bepaalde, b.v. minder ontwikkelde, staten indirect gekozen kunnen worden door de parlementsleden van zo'n staat.

V. Voorstellen inzake vreedzame beslechting van geschillen

Volgens artikel 14 van het Handvest van de Verenigde Naties kan de Algemene Vergadering maatregelen aanbevelen voor de vreedzame regeling van iedere geschil-situatie. De Veiligheidsraad is in het bijzonder belast met de behandeling van geschillen 'waarvan het voortbestaan de handhaving van de internationale vrede en veiligheid waarschijnlijk in gevaar zal brengen' (art.33 e.v.). De betrokken lidstaten zijn verplicht eerst zelf te proberen hun geschil met vreedzame middelen, zoals onderhandeling, bemiddeling en rechtspraak te regelen. Slagen zij daarin niet dan behoren zij een beroep te doen op de Veiligheidsraad of deze bemoeit zich uit eigen beweging met de zaak en doet aanbevelingen voor passende procedures en methoden tot regeling van het geschil. Voor behandeling van juridische geschillen zou veel meer gebruik van het Internationale Gerechtshof van de Verenigde Naties, in Den Haag, moeten worden gemaakt. Een van de ergste tekortkomingen in de internationale rechtspleging is, dat staten kunnen weigeren zich aan de uitspraken van het Hof te onderwerpen. Een belangrijke stap vooruit zou zijn als alle staten overgaan tot onvoorwaardelijke erkenning van de bevoegdheid van het Hof in zaken waarbij de aanvaarding van de jurisdictie van het Hof voor de hand ligt, zoals voor zaken betreffende de interpretatie van verdragen en van het Handvest van de Verenigde Naties, evenals voor alle zaken waarvoor het Hof al krachtens het Handvest tot behandeling bevoegd is.

Voor de zo dringend vereiste verbeteringen in het systeem voor het beslechten van internationale geschillen, wordt in de eerste plaats voorgesteld dat de Verenigde Naties overgaan tot het invoeren van goede procedures voor:

1. Het sluiten van overeenkomsten tussen de Verenigde Naties en staten, of tussen lidstaten onderling, waarin bij voorbaat is geregeld dat bepaalde geschillen onderworpen zullen worden aan het oordeel van het Internationaal Gerechtshof of aan bindende arbitrage.
2. het aanvragen door lidstaten van bemiddeling of niet-bindende arbitrage voor zolang er nog geen overeenkomst als onder 1) bedoeld, bestaan;
3. het opleggen door de Veiligheidsraad van bindende arbitrage ingeval de betrokken partijen niet tot een oplossing van hun geschil komen door toepassing van vreedzame middelen, inclusief die welke door de Veiligheidsraad zijn aanbevolen.

Voor de arbitrage dient bij voorkeur gebruik gemaakt te worden van het Permanente Hof van Arbitrage, ingesteld door de Haagse Vredesconferentie van 1899.

Inzake het Internationaal Gerechtshof wordt verder voorgesteld dat de Verenigde Naties voorzieningen treft voor:

1. het niet alleen behandelen door het Internationaal Gerechtshof van geschillen tussen staten maar tevens van geschillen tussen staten en de Verenigde Naties alsmede andere door de Verenigde Naties als partij erkende organisaties,
2. het verwijzen door de Veiligheidsraad naar het Internationaal Gerechtshof van alle geschillen die niet opgelost konden worden met andere vreedzame middelen;
3. het behandelen door het Internationaal Gerechtshof van zaken die door slechts één der betrokken staten of als partijen erkende organisaties zijn voorgebracht: mede als het misdaden tegen de mensheid betreft;
4. het instellen van regionale internationale rechtbanken met recht van beroep bij het Internationaal Gerechtshof;
5. Het geven van adviezen door het Internationaal Gerechtshof op aanvraag door de secretaris generaal van de Verenigde Naties, door de lidstaten of door regionale organisaties van die staten.

Een bindende uitspraak van het Internationaal Gerechtshof of het Permanente Hof van Arbitrage, zou niet door een veto van de Veiligheidsraad ongedaan gemaakt mogen worden. Ingeval aan een bindende uitspraak onvoldoende gevolg wordt gegeven, zou de Verenigde Naties bevoegd moeten zijn tot het toepassen van sancties en deze inderdaad ook toepassen.

Het lijkt beter artikel 6 van het Handvest te schrappen, waarin een staat die beginselen van het Handvest heeft geschonden, bedreigd wordt met roeyement en in plaats daarvan op zo'n lid door alle andere leden toe te passen sancties uit te vaardigen. Voorts is de aanduiding 'vijandelijke staat' in art. 53 (voor de landen die de tweede wereldoorlog verloren) langzamerhand toch wel uit de tijd.

VI. Voorstellen met betrekking tot de vredeshandhavende functie van de Verenigde Naties

Het handhaven van de vrede in een federalistisch wereldbestel is, behalve voor de Veiligheidsraad en het Internationaal Gerechtshof, een taak voor een wereldpolitie. In de huidige situatie, waarin de meeste staten zwaar bewapend zijn, is de Verenigde Naties meestal niet in staat oorlogen te voorkomen of te doen beëindigen. Er zijn echter, zoals is gebleken, toch gevallen waarin dit wel mogelijk bleek, maar helaas deed zich dit nog sporadisch voor. Het ging dan bovendien meestal om zich zeer redelijk opstellende leden en/of relatief zwakke en in vele opzichten kwetsbare partijen. Er zijn trouwens nog niet voldoende voorzieningen getroffen om het optreden van de Verenigde Naties zo doeltreffend mogelijk te maken op grond van de middelen die het Handvest biedt. Als er ergens een gewelddadige conflictuitbarsting plaats vindt, moet de Verenigde Naties thans als noodmaatregel een ad-hoc troepen-

macht organiseren door een beroep te doen op de daarvoor in aanmerking komende lidstaten. Daarnaast is het, in de vaak chaotische omstandigheden van zo'n situatie niet altijd direct duidelijk op welke wijze de Verenigde Naties formeel gerechtigd zijn om als vredeshandhaver op te treden.

Teneinde hun vredestaak beter te kunnen vervullen is het gewenst dat de Verenigde Naties voorzieningen treffen voor:

1. het vaststellen van duidelijke richtlijnen voor haar optreden als vredeshandhavende organisatie en voor de omschrijving van de rechten en plichten van de VN-vredescontingenten en de gebieden waar hun inzet nodig is;
2. het instellen van waarnemerseenheden, inzetbaar door de Verenigde Naties overal waar een conflict of het dreigen van een conflict dit nodig maakt;
3. het samenstellen van een permanente vredespolitie van voldoende sterkte en mobiliteit, liefst rechtstreeks door de Verenigde Naties geworven, of zolang dit om financiële of andere reden onuitvoerbaar is, op afroep door de Verenigde Naties, beschikbaar gesteld door lidstaten - zo mogelijk op kosten van de in conflict zijnde staten maar onder commando van de Verenigde Naties;
4. het vormen van een reservetroepenmacht bestaande uit door de lidstaten daarvoor aangewezen contingenten, zolang de Verenigde Naties nog niet over voldoende permanente troepen beschikken;
5. het opnemen in de gewone begroting van de Verenigde Naties van de kosten voor waarnemers en vredespolitie alsmede voor het stichten van een speciaal fonds ten behoeve van het financieren van een snel optreden in de vrede bedreigende situaties;
6. het scheppen van de mogelijkheid voor de Veiligheidsraad om een staken van vijandelijkheden op te dragen en politietroepen te stationeren tussen strijdende partijen zonder de noodzaak daartoe uitgenodigd te worden door het gastland en met de bepaling dat alleen de Veiligheidsraad gerechtigd zal zijn tot het terugroepen van deze troepenmacht;
7. het laten samenstellen van een periodiek overzicht van de internationale situatie teneinde spanningsgebieden tijdig vast te stellen.

Overeenkomsten tot en besluiten inzake het aanvaarden van waarnemers, het stationeren van scheidingstroepen zonder uitnodiging door de gastlanden en het erkennen van de uitsluitende bevoegdheid van de Veiligheidsraad tot het terugroepen van deze troepen vereisen wel een nieuwe, uitvoerige bewoording van art. 40 en volgende van het Handvest.

VII. Voorstellen inzake de financiering

Om hun taak goed te vervullen zouden de Verenigde Naties voor hun inkomsten niet langer uitsluitend afhankelijk moeten zijn van de bijdragen van de lidstaten. Zij

zouden in staat moeten zijn rechtstreeks belastingen te innen. De theoretische beste vorm voor zo'n belasting zou uiteraard zijn: een inkomstenbelasting, geheven per hoofd, of gezinshoofd, van de wereldbevolking. Dit is echter binnen afzienbare tijd niet uitvoerbaar. In plaats daarvan zou te denken zijn aan een afdracht door de staten van een percentage van het nationale inkomen. Ook dit is echter moeilijk objectief en volgens voor alle staten gelijke normen te bepalen. Nog wat eenvoudiger is een percentage van de nationale omzet. Maar zelfs dat zou nog heel wat problemen geven bij het vaststellen ervan. Verder valt te denken aan een percentage van de nationale defensieuitgaven en een belasting op de internationale wapenhandel. Ook hier zullen zich bij de uitwerking definitieproblemen voordoen. Het grootste probleem is evenwel, dat zolang er geen krachtig wereldbestuur is met een goed bezette financiële dienst, het niet doenlijk zal zijn de nationale gegevens waarop de afdrachten berusten, behoorlijk te controleren en de vastgestelde bedragen van onwillige staten te innen. Voldoende geldmiddelen zijn mede nodig om genoeg capabele ambtenaren aan te trekken. Er zouden overigens waarschijnlijk heel wat minder geldmiddelen verspild kunnen worden door meer doelmatig te vergaderen, minder te reizen en slechts redelijke verblijfkosten toe te kennen. Thans vervalt men al te veel, zowel bij besprekingen als bij het samenstellen van rapporten, in eindeloze herhalingen. Uiteraard zouden, als de Verenigde Naties oorlogsgevaar zouden kunnen uitschakelen, voor de nationale staten honderden miljarden minder nodig zijn ten behoeve van bewapening. Die bedragen zouden dan onder meer besteed kunnen worden om de Verenigde Naties beter te laten werken.

VIII. Slotopmerking en verdere acties

Het streven naar een wereldbestuur, dat volgens wereldfederalistische beginselen opereert, is enerzijds idealistisch omdat de wereld er nog niet rijp voor lijkt, anderzijds realistisch omdat de tijd zeer dringt. Er zijn processen aan de gang, in het bijzonder op het gebied van de bewapening, die in een versnelling geraakt, de mensheid tot een voortvarend handelen dwingen, op straffe van chaos en ondergang. Te langzaam dringt het besef door dat de wereld wordt bedreigd door grote gevaren, zoals milieu-bederf, uitputting van belangrijke grondstoffen, ontbossing en erosie, overbevolking, hongersnood, economische chaos en sociale misstanden; dit alles nog overschaduwd door de mogelijkheid van een nucleaire catastrofe.

Men zou redelijkerwijs mogen verwachten dat dit, en hopelijk spoedig, bij degenen die verantwoordelijk zijn voor de gang van zaken in de wereld tot de conclusie zal leiden, dat voor een effectieve aanpak van deze problemen, het instellen van een wereldbestuur met voldoende bevoegdheden en macht noodzakelijk is. De Verenigde Naties zijn te beschouwen als een aanzet en uitgangspunt daartoe. Men zal thans moeten beginnen met het doorvoeren van de vereiste veranderingen in de bevoegdheden en de werkwijze van de Verenigde Naties want een meer gezagheb-

bend wereldbestuur is nu dringend noodzakelijk om de opnieuw begonnen ontwapeningsbesprekingen op een verantwoorde wijze tot ingrijpende resultaten te laten leiden. De in dit rapport gepresenteerde voorstellen zijn bedoeld om in de huidige situatie de Verenigde Naties reeds beter te laten functioneren. Daarmee kan al zonder Handvestherziening worden begonnen. Het Handvest is immers tamelijk rekbaar. Maar het zal toch ook herzien en aangevuld moeten worden ondanks de nog steeds felle afwijzing daarvan door bepaalde en juist de machtigste staten.

Uit het verslag over 1981 van de Speciale Commissie voor het Handvest blijkt, dat er onder de leden van de Verenigde Naties toch al algemene instemming is over voorstellen inzake:

- een onderzoek naar de middelen om de rol van de V.N. bij het handhaven van internationale vrede en veiligheid te vergroten;
- een onderzoek naar de mogelijkheid een universeel orgaan op te richten dat periodiek bijeenkomt om de vooruitgang op het gebied van de ontwapening te bespreken;
- in geval van een gewapend conflict een onmiddellijk verzoek van de Veiligheidsraad voor een staakt-het-vuren, een scheiding van strijdkrachten en hun terugtrekking achter de grenzen van de respectievelijke landen en - procedures, te ontwikkelen door de Veiligheidsraad voor een periodiek overzicht van de internationale situatie, zodat spanningsgebieden kunnen worden vastgesteld en middelen besproken om de crisis af te wenden.

Wereldfederalisten en andere de wereldvrede nastrevende groepen en personen, zullen nu vooral op het terrein van het gewenste wereldbestuur en de gewenste wereldorde meer actief moeten gaan optreden. Zij kunnen b.v. de tegenstrijdigheid in het licht stellen van het niet naleven van bestaande verdragen, mede inzake het functioneren van de Verenigde Naties op vredesgebied, naast het z.g. streven van bepaalde regeringen naar het sluiten van nieuwe, de vrede en de ontwapening bevorderende verdragen. Daarnaast kan meer nadrukkelijk en op ruimere schaal aan de kaak worden gesteld, dat de nationale overheden wel van hun onderdanen eisen zich aan hun wetten en andere voorschriften te houden, maar dat zij zelf resoluties die in de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties of de Veiligheidsraad, vaak unaniem, zijn aangenomen, of niet uitvoeren of er in berusten dat ze niet worden uitgevoerd.

Verder zullen de wereldfederalisten de media op grote schaal zo moeten beïnvloeden, dat de negatieve berichtgeving over de Verenigde Naties en haar nevenorganisaties verandert. De nadruk zal daarentegen gelegd moeten worden op het lovenswaardig werk dat reeds door een aantal, onder de Verenigde Naties vallende organen wordt verricht en op de ernstige gevolgen die gebrek aan steun hiervoor kan hebben. De wereldfederalisten dienen aan te tonen en te benadrukken dat ontwapening op grote schaal slechts te verwachten is, als de Verenigde Naties

uitgroeien tot een federalistisch wereldbestuur, met voldoende bevoegdheden en macht om gewapende conflicten te voorkomen. De wereldburgers moeten dit weten te bereiken op straffe van zelfvernietiging.

Door studieconferenties, door meer gebruik te maken van de media, door in brede kring, vooral bij verwante groepen hun denkbeelden uit te dragen en door eigen publicaties, zoals dit rapport, zullen de wereldfederalisten zelf meer de aandacht moeten vestigen op de Verenigde Naties en op de dringend noodzakelijk hervorming daarvan. Tevens zullen zij aanhoudend, zowel de leden van hun parlement als hun regeringen moeten voorhouden hoe noodzakelijk de bepleite hervormingen zijn.

Er is voor wie een betere wereld, en vooral een beter bestuurde wereld wenst, voorlopig nog veel werk aan de winkel.

Register

Abbé Pierre: 13, 47
Adviescommissie inzake Vraagstukken van Ontwapening en Internationale Veiligheid: 63
Agenda for Peace, An: 101
Akkoorden van Helsinki: 103
Aktie Precedent: 69
Alfrink, kardinaal B.: 99
Algerijnse oorlog: 65
Anema, Anne: 14, 22
Anti-Atoombom Actie: 58, 68
Appel aan het Geweten van het Nederlandse Volk: 33
Atlantisch Beleid: 55
atoomoorlog: 6, 25, 35, 43, 47, 53, 60, 71

Bahá'í: 92
Best, Keith: 93, 95
(Betere) Bescherming Bevolking: 47-8
Beumer, Hans (bestuurslid WFBN, directeur WAWF-bureau Den Haag): 48
Beveridge, Lord: 7, 14
Beweging voor Federale Wereldregering: 21
Bierman, Don (bestuurslid WFBN): 90
Boschma, Hilbrandt: 50
Bosnië (oorlog in): 97-100, 104
Boutros-Ghali, Boutros: 101
Brink, H. (hoogleraar groot-seminarie Albertinum Nijmegen): 24, 41
Brugmans, Hendrik (Europees en Wereldfederalist): 25
Buitenlandse Zaken, Ministerie van: 22, 39, 48
Bureau voor Wapenbeheersing en Ontwapening: 48
Bush, George: 94, 104

Cambodja: 66-7
Campaign for World Government: 3
Camus, Albert: 7, 10, 11
CDA: 84
centrum voor vredesoperaties Oss: 82
China: 36, 46, 49, 65
Churchill, Winston: 12
Clark, G.: 7, 9, 13, 74
Club van Rome: 6, 70, 78, 103

Colijn, J.V.: 79
Comité Français pour une Federation Européenne et Mondiale: 10
Comité Stopzetting Atoombomproeven: 58
Commissie van Onderzoek naar de Oorzaken der Conflicten binnen de WFBN: 30-1
Committee of Nuclear Scientists: 10
Crusade for World Government: 8
Cuba-crisis: 45
CVSE: 96

Davis, Garry: 10-1, 75
Decennium voor Internationaal recht: 101
Defares, H.K.M. (voorzitter Commissie van Onderzoek): 30
dekolonisatie: 12
Derde Haagse Vredesconferentie 1999: 101
Derde Weg: 34-6, 38
Dirkson, Wim (bestuurslid WFBN): 98-9
Drees, Willem: 24
Dresselhuys, Mary: 9

Earth Summit: 94, 97
Eenstemmigheidsregel: 19, 88
Einstein, Albert: 4, 7, 10
esperanto: 24, 34
Europees federalisme: 4, 6, 10, 12, 14, 25, 34, 37-8, 90
Europese Beweging: 37

Faber, Mient-Jan: 84, 99
Falkland/Malvinas-oorlog: 88
Federal Union: 4, 25
federalisme (algemeen): 15, 20
Federatieven: 92
fellow-travellership: 37, 38
Feteris, V.B. (voorzitter NJF): 38

Gaitskell, Hugh: 56
Galtung, Johan: 20
Gance, Abel: 3
Gbedema, K.A. (president WAWF, min. van financiën Ghana): 38
gesprekskringen: 23-4, 85
Gide, André: 11
Globestotter (pseud. C. van Wijngaarden): 25, 30, 66, 69, 75, 82

Golfoorlog: 93-7, 104
 Gorbatsjov, Michael: 90
 Gunning, C.P. (voorzitter WFBN 1958-60): 7, 24, 42, 76

 Haas, G.W. (bestuurslid WFBN): 76
 Hammarskjöld, Dag: 43-4
 Hardon, J. (psychiater en voorzitter WFBN 1948-49): 28, 41
 Haverkamp, Herman (voorzitter WFBN): 93-4
 Henny, A.W. (bestuurslid WFBN, redactrice *Wereldfederatie*): 44, 64
 herziening VN-handvest: 9, 33-4, 47, 87
 Heyerdahl, Thor: 77
 Himalaya-crisis: 45
 Hoeij, Ben van (bestuurslid WFBN): 57, 69, 77
 Holzhaus, Ferdinand (Wereldfederalist van het eerste uur, propagandist): 20, 29
 Hongarije 1956: 43, 65
 Hongerstichting: 86
 Hoxel (arts en wereldfederalist): 41
 Huijzen, Chris van (bestuurslid WFBN, voorzitter 1977-79): 65-6, 76, 81, 84-6, 95, 99-100
 Hugenholtz, J.B.Th.: 34-5
 Hutchins, Robert: 7

 Indonesië: 45-6
Institut des Etudes Mondialistes: 86
Inter Democracy Federal Unionists: 4
 Interkerkelijk Comité Tweezijdige Ontwapening: 83
 Interkerkelijk Vredesberaad: 68, 83-4
 Internationaal Centrum voor de Registratie van Wereldburgers: 11
 Internationaal Monetair Fonds: 74
International Association of Lawyers Against Nuclear Arms: 101
International Peace Bureau: 101
International Physicians for the Prevention of Nuclear War: 101
 Internationale Hof van Justitie: 56
 Isbrücker-Dirksen, J.C.: 28
 Israël: 67

 Johannes XXIII: 10
 Jonge Europese Federalisten: 25
 Juliana: 38, 47
 Jungeling, H.H. (bestuurslid WFBN): 77, 84-5

 Kerk en Vrede: 34, 68

kernenergie: 58
 kernwapens: 50, 51, 58, 62, 65, 80-1, 82-5
 Keys, Donald: 79, 92
 Kluyver, C.A. (ambtenaar BZ): 22
 Knös, Gunnar: 15
 Koestal, mevr. A. (penningmeester WFBN): 41
 Komitee Kruisraketten Nee: 68, 83-4
 Kongo: 45, 73
 Konrad, György: 100
 Korea-oorlog: 34, 36, 44, 65
 Koude Oorlog: 6, 11, 26, 34, 36-40, 53-4, 90, 102
 Koefoed, O. (hoogleraar Delft, vice-voorzitter WFBN): 52, 61
 Kraan, H.A.C. van der: 28, 107
 Kremers, Piet (wereldfederalist van het eerste uur, bonthandelaar en financier): 21, 75
 kruisraket (acties tegen): 81-5, 103

Landelijk Beraad Vredesorganisaties: 92, 98-9
 Landelijk Overleg Vredes Organisaties: 86
 Landheer, Bart (vooraanstaand WFBN-bestuurslid): 40, 79-80
 Legioen van Werkers voor Staatkundige Wereldvrede: 28
 Leeuw, J.J. van der: 41
 Leurdijk, Dick: 88
 Libanon: 88
 Liga voor de Rechten van de Mens: 86
 Lloyd, Maverick: 3
 Luchtmobiele Brigade: 97
 Luns, Joseph: 38, 48, 50, 59, 62, 67, 81

Maas Geesteranus, H.: 4
 Marchand, Guy: 10, 86
 maximalisme vs. minimalisme: 7-8, 9, 22
 McCarthy, Eugene: 69
 Mey, L.M. van der: 74
 Mierlo, Hans van: 82
 milieu: 70-1, 94, 97
 mondialisatie: 71-2
 Monsjou, W. van (voorzitter WFBN 1968-76): 69

Nannen, H.J. (voorzitter WFBN 1950-54, redacteur *Wereldfederatie* 1950-54): 20-1, 26-9, 35-7, 40-2, 60
 Nationale Stichting Propaganda voor Federale Wereldregering: 27

NAVO: 20, 61-5, 83, 100, 103
 Nederlands Genootschap voor Internationale Zaken: 21
 Nederlands Instituut voor Vredesvraagstukken (Clingendael): 68-9
 Nederlandse Beweging tot Bevordering van de Internationale Vrede en de Internationale Veiligheid: 34, 85
 Nederlandse Beweging voor Wereldfederatie: 28, 30
 Nederlandse Jongeren Federalisten: 37-9
 Nederlandse Rode Kruis: 34
 Nederlandse Studenten Vereniging voor Wereldrechtsorde: 58
 Nederlandse Vereniging voor de Verenigde Naties: 85, 87, 92
 neutronenbom: 80-1, 103
 Nieuw-Guinea: 45
 Nieuwe Wereldorde: 94
 Nijmeegs Vietnam-comité: 66
 Noord-Zuidtegenstelling: 53, 56, 70, 91
 NOVIB: 58, 85

 Oe Thant, S. (secr. gen. VN 1961-71): 65
 ontwapening (ABC dan wel conventioneel): passim
 ontwikkelingsvraagstukken: 48, 50, 52, 74, 91
 Orr, John Boyd: 5, 7, 14

 Pacem in Terris: 10
 pacifisme: 18, 34, 75, 84
 Pakistan (Oost versus West): 71
 parlementaire federalisten: 20
 Parlementariërs voor een Wereldregering: 10
 Pax Christi: 68, 99
 'People's World Convention Approach': 3
 Pius XII: 10
 Principiële Richtlijnen: 27, 31-3
 Programma voor de Vrede 1967: 55-6
Provide Comfort (Irak): 96
 PvdA: 56

 Raven, T. (bestuurslid WFBN): 76, 111
 rechten van de mens: 31, 32, 34, 52-3, 55, 69, 71, 78, 103
Restore Hope (Somalië): 94
 Reves, Emery: 6, 7
 Rodrigues Brent, Abraham (journalist en Wereldfederalist van het eerste uur): 3, 15-6, 28-30

Röling, Bert: 9, 40, 42, 71-4

Romein, Jan: 9, 16-20

Romulo: 8

Russell, Bertrand: 20

Sabben, Dies van (bestuurslid WFBN): 58, 77

Samenwerkende Vredesbewegingen: 58, 67-9

Schiltmeijer, mevr. (secretaris WFBN): 35

Schuurman, C.J. (psychiater en wereldfederalist): 21, 29

Schweitzer, Albert: 13

Schwimmer, Rosika: 3

Senghor, Leopold (pres. Senegal, later vice-pres. WAWF): 7

Sjaloom: 68

Slikker, D. (afdelings-bestuurslid WFBN): 35-6

Slikker, J.C. (secretaris WFBN): 41

Sluys-Fintelman, E. van der (wereldfederaliste van het eerste uur): 21

Snippe, Marjolein C. (bestuurslid WFBN): 101

sociale verdediging: 85

Sohn, L.B.: 7, 9, 13, 74

Soka Gakkai: 92

Sovjet-Unie: 8, 36, 45, 62, 65, 81, 84, 102

Spier, Jan (secretaris WFBN): 77

Spiering, F.E. (hoofdbestuurslid WFBN): 30, 65-6

Srebrenica: 100

Stichting Bewustwording Wereldsamenwerking: 79

Stichting Burger Vredes Teams Nederland: 92

Stichting Persdienst Wereldfederatie: 28

Stichting Registratie Wereldburgers: 28

Stichting Vredesopbouw: 68, 79

Stichting Wereldburgers in Nederland: 28

Strengthening the United Nations: 13

Suez-crisis: 43, 73

Suys, Jef: 18-20, 36, 52, 61

Teunissen, P.J. (hoogleraar Groningen en lid Raad van Advies): 86

Tinbergen, Jan: 15, 40, 71, 73-4

Toom, W. den: 63

Tsjechoslowakije 1968: 43, 63

Udink, B. (min. van ontwikkelingshulp): 50

Ulatovska, Lisinka: 87

UNCTAD: 60

Unifil: 48, 81-2

United Nations Emergency Force: 44

United Nations Environmental Program: 91

United Nations Parliamentary Assembly: 93

United World Federalists Inc.: 4

Universala Ligo (esperantisten): 28

Usborne, Henry: 8-10, 20

Ustinov, Peter: 93

Verenigde Naties: passim

Vereniging van Juristen voor de Vrede: 86

Vereniging voor Internationale Rechtsorde: 23, 25, 34, 39, 40-1, 58, 85

Vereniging voor Wereldburgerschap: 28

Vermeulen, J. (voorzitter WFBN 1968): 26, 30, 38, 54

Vietnam-oorlog: 62, 64-7, 75, 102-3

Vinkenoog, Simon: 11, 62-3

Viruly, A.: 9

VN-Veiligheidsraad: 19, 93

VN-vredesmacht: 34, 43-8, 59, 72-3, 98-9

Volkenbond: 88

volkeren (t.o. staten): 31-2, 87, 94, 96

Volkspetitionnement: 83

Voogd, Evert (politiek secretaris WVJW, ass.-beleidssecre. WFBN): 51-2, 66, 69, 71, 77-8

Vos, J. de: 15

vrede, positieve en negatieve: 31-2, 34, 52, 61

Vrouwen voor Vrede: 86

VVD: 83

wapenhandel: 54, 91, 99

wapenindustrie: 16

Warschau-pact: 20, 61-3, 83

Wecke, Leon (beleidssecretaris WFBN): 23, 50, 53-9, 63, 67, 73-6, 105, 111

wegen tot wereldregering: 6

Wereld Billijkheids Tribunaal: 47

Wereld Eenheid Beweging: 21

Wereld Federalisten Beweging (Nederland): passim

Wereld Goede Wil Nederland: 92

Wereld Instelling voor het Milieu: 70

Wereld Ministerie voor Financiën: 74

Wereldbank: 74

wereldburgerschap: 10, 27, 86-8
 Wereldfederalisme: passim
 Wereldfederalisme-persdienst: 28
 Wereldgrondwetgevende Vergadering: 26-7
 wereldontwikkelingsautoriteit: 74
 wereldparlement: 27
 wereldpolitiemacht: zie VN-vredesmacht
 wereldrechtsorde: 46-9, 52, 59, 64-5, 72, 90
 Werelduniebeweging Nederland: 79
 Werkgemeenschap voor Jongeren in de WFBN: 50
 werkgroep geestelijke stromingen: 92
 werkgroep hervorming van de VN: 87-9
 Werkgroep voor Jonge Wereldfederalisten: 50, 53, 63, 69-70, 75
 Wijngaarden, Chr. van (voorzitter WFBN 1955-57, 1961-67): 32-3, 40, 42, 44-5, 47-9, 57, 63, 65-8, 90, 94, 98, 104, 110
 Wittner, Lawrence S.: 5, 7
World Association of World Federalists: 4, 12, 48, 70, 72
World Court Project: 92
World Federalist Movement: 12, 96
World Movement for World Federal Government: 4-5, 9, 12, 14, 25
 'World Peace through World Economy' (Tinbergen en Wecke): 73
 'World Peace through World Law' (Clark en Sohn): 7, 9, 13, 74

 Yukawa, Hideki (WAWF-voorzitter): 56

 Zuid-Afrika: 36, 49, 65
 Zwaap, René: 105

Lijst van afkortingen

ARP	Anti-Revolutionaire Partij
AV	Algemene Vergadering
a.w.	aangehaald werk
BB	Bescherming Bevolking
BBB	Betere Bescherming Bevolking
BFWR	Beweging voor Federale Wereldregering
BuZa	Ministerie van Buitenlandse Zaken
BVTN	Burger Vredes Teams Nederland
BWF	Nederlandse Beweging voor Wereldfederatie
DIO	Directie Internationale Organisaties
ICTO	Interkerkelijk Comité Tweezijdige Ontwapening
IISG	Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis
IKV	Interkerkelijk Vredesberaad
IVC	Internationale Vredeswerk Conferentie
JEF	Jonge Europese Federalisten
KKN	Komitee Kruisraketten Nee
LBVO	Landelijk Beraad Vredesorganisaties
LOVO	Landelijk Overleg Vredes Organisaties
NAVO	Noord-Atlantische Verdrags Organisatie
NBIV	Internationale Vrede en de Internationale Veiligheid
NGIZ	Nederlands Genootschap voor Internationale Zaken
NGO	Non Gouvernementele Organisatie
NIVV	Nederlands Instituut voor Vredesvraagstukken
NJF	Nederlandse Jongeren Federalisten
NOVIB	Nederlandse Organisatie voor Internationale Betrekkingen
NSPFW	Nationale Stichting Propaganda voor Federale Wereldregering
NSW	Nederlandse Studentenvereniging voor Wereldrechtsorde
NVVN	Nederlandse Vereniging voor de Verenigde Naties
SUN	Strengthening the United Nations
SV	sociale verdediging
SVB	Samenwerkende Vredesbewegingen
SVV	Studiecentrum voor Vredesvraagstukken Nijmegen
SU	Sovjet-Unie
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development
UNEP	United Nations Environmental Program
UNEF	United Nations Emergency Force
UNPA	United Nations Parliamentary Assembly
VIRO	Vereniging voor Internationale Rechtsorde
VN	Verenigde Naties

VS	Verenigde Staten
WAWF	World Association of World Federalists
WBN	Werelduniebeweging Nederland
WEB	Wereld Eenheid Beweging
WFBN	Wereldfederalisten Beweging Nederland
WFM	World Federalist Movement
WMWFG	World Movement for World Federal Government
WVJW	Werkgemeenschap voor Jongeren in de WFBN (begin jaren vijftig)
WVJW	Werkgroep voor Jonge Wereldfederalisten (jaren zestig)
z.d.	zonder datum
z.p.	zonder plaats

